

T.C.
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
GÜZEL SANATLAR ENSTİTÜSÜ
TEKSTİL VE MODA TASARIMI ANASANAT DALI
Yüksek Lisans Tezi

**FARKLI SANAT DİSİPLİNLERİ İLE MODA AKSESUAR TASARIMI
İLİŞKİSİ**

Hazırlayan
Çilem AKYILDIZ

Danışman
Dr. Öğr. Üyesi Öznur ENES

İZMİR-2020

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans tezi olarak sunduğum “Farklı Sanat Disiplinleri ile Moda Aksesuar Tasarımı İlişkisi” olarak sunduğum çalışmanın, tarafımdan, bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

3/10/2020

Çilem AKYILDIZ

İmza

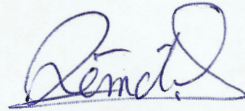

TUTANAK

Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü' nün 05 / 02 / 2020 tarih ve 24 sayılı toplantısında oluşturulan jüri, Lisansüstü Öğretim Yönetmeliği'nin 9. maddesine göre Tekstil ve Moda Tasarımı Yüksek Lisans öğrencisi Çilem Akyıldız'ın "Farklı Sanat Disiplinleri Moda Aksesuar Tasarımı İlişkisi" konulu tezi incelenmiş ve aday 28. / 02. / 2020 tarihinde, saat 13³⁰'da jüri önünde tez savunmasına alınmıştır.

Adayın kişisel çalışmaya dayanan tezini savunmasından sonra 120 dakikalık süre içinde gerek tez konusu, gerekse tezin dayanağı olan ana sanat dallarından jüri üyelerine sorulan sorulara verdiği cevaplar değerlendirilerek tezin BAŞARILI olduğuna oy Birliği ile karar verilmiştir.

Dr. Öğr. Üyesi: ÖZNER ENES
BAŞKAN

ÜYE

Prof. Nesrin ÖNCÜ

ÜYE

Dr. Öğr. Üyesi Duygu İnan

ÖZET

Sanat, her zaman belirli çerçeveleri içerisinde değerlendirilmeye çalışılan, ama zaman ilerledikçe tanım alanı genişleyen bir kavramdır. İnsanlık tarihi kadar eski bir tarihe sahip olan sanat kullanılan yöntem, biçim, malzeme, teknik farklılıklardan dolayı zaman içerisinde çeşitli disiplinlere ayrılmıştır. Bunun yanı sıra, Endüstri Devrimi sonrası yaşanan değişimler disiplin kavramını farklı bilim ve sanat dallarında ortaya çıkarmıştır. Bu farklı disiplinlerin birbirleri ile etkileşimleri sonucu disiplinlerarasılık kavramı doğmuştur. Disiplinlerarasılık, sanat disiplinleri ve sanatın diğer disiplinler ile etkileşiminde de görülmüştür.

Moda aksesuar ürünleri kullanım amaçları gereği, insan yaşamında her zaman önemli yer tutmuştur. Neredeyse insanlık tarihi kadar eski bir geçmişe sahip olan aksesuar ürünleri, Endüstri Devrim sonrası yaşanan toplumsal değişim ile beraber moda kavramının günlük yaşamda yer edinmesiyle pek çok alanda olduğu gibi mücevher-takı, ayakkabı çanta, şapka vs. gibi aksesuar ürünleri modanın önemli aracı haline gelmiştir. Aksesuar ürünleri moda dünyasında ilk başlarda giysiyi tamamlayan unsurlar olarak görülürken, bugüne bakıldığında başlı başına moda yön veren önemli moda araçları olmuştur.

Bu tez kapsamında, sanat kavramına tezin giriş bölümünde yer verilmiştir. Tezin birinci bölümünde Endüstri Devrimi, 1960 ve sonrası yaşanan gelişmeler sonucu genel olarak disiplin, sanatta disiplin kavramı ve sanat disiplinlerinde tasarım ve moda etkileşimi araştırılmış, örnekler ile sunulmuştur.

İkinci bölümde, moda aksesuar ürünleri arasında yer alan, ayakkabı, mücevher-takı, şapka ve çanta araştırılmış ve form, biçim, malzeme gibi belirleyici unsurlar ile sanat disiplinlerinde ağırlıklı olarak ele alınan resim ve heykel disiplinlerinin moda aksesuar ürünleri arasındaki ilişki incelenerek, örnek çalışmalarla gösterilmektedir.

Son bölümde ise yapılan araştırmalar ve incelemeler doğrultusunda sanat disiplinlerinin moda aksesuar ürünleri ile etkileşim içerisinde olan resim ve heykel

disiplinleri üzerinden Joan Miro çalışmalarından ilham alınarak tasarlanmış işlevsel, günlük yaşama uygun, sanatsal değer taşıyan tasarımlar geliştirilmiştir.

Anahtar Kelime: Sanat, disiplin, tasarım, moda aksesuar ürünleri, heykel ve resim.

ABSTRACT

Art is a concept that is always tried to be evaluated within certain frameworks, but the area of definition is expanding as time progresses. Art, which has a history as old as human history, has been divided into various disciplines over time due to the method, form, material and technical differences used. In addition to this, with the changes that took place after the Industrial Revolution, many disciplines interacted with each other and art also interacted with many disciplines. (In addition to this, with the changes that took place after the Industrial Revolution, reveal the notion of discipline in different scientific and arts areas. The interaction between these different disciplines enabled to create the concept of 'interdisciplinary'. The interdisciplinary has occurred in the discipline of arts and its interaction with other disciplines. Especially design and fashion are examples of this.

Fashion accessory products have always taken an important place in human life due to their intended use. Accessory objects such as jewellery, shoes, bags, hats, etc. which have a history almost as long as human history, with social change after the Industrial Revolution have become important tools of fashion. While in their beginnings, accessory products in the fashion world are seen as the elements that complement the clothing, nowadays they have become the important fashion tools that lead fashion themselves.

Within the scope of this thesis, the concept of art is addressed in the introduction part of the study. In the first part, the concept of discipline, discipline in art, design in the discipline of arts and its interaction with fashion are examined and presented with examples considering the changes that arose after Industrial Revolution and post-1960.

In the second part, firstly, shoes, jewellery, hats and bags, which take place within fashion accessory products, are investigated. The relationship between their determinant elements, such as form, shape, material, preference and art is examined. Then after, the interaction of 'interdisciplinary' in arts, particularly painting and sculpture with fashion accessory products is explored with examples.

In the last part, the functional, suitable for daily-life and artistic designs are created with the light of the studies showing interactions between fashion accessory and painting and sculpture, and with the inspirations from works of Joan Miro.

Keywords: Art, discipline, design, fashion accessory products, sculpture, painting

ÖNSÖZ

Moda aksesuar ürünleri insan yaşamında önemli bir yer edinmektedir. Tüm aksesuar nesnelere neredeyse insanlık tarihi kadar eski olmasının yanı sıra pek çoğu zorunlu ihtiyaç neticesinde ortaya çıkmıştır. Ayağı dış koşullardan korumak için ayakkabıya veya bir eşyayı taşımaya yardımcı bir unsur olarak kullanılması için bir çantaya her zaman ihtiyaç duyulmuştur. Bir ihtiyaç olarak doğmuş olan moda aksesuar ürünleri özellikle Endüstri Devrimi sonrası gelişen moda kavramı içerisinde önemli bir meta haline gelmiştir.

Moda aksesuar ürünlerinde tasarım süreci önemli olmasıyla beraber, bu süreçte belirlenen temalar ve konseptlere göre esin kaynağı olarak seçilen konular tasarımcılar için önemli bir detay olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu konular arasında sanat, sanat disiplinlerine ait örnekler, ressam ve heykeltıraş vs. gibi önemli kişilerin çalışmalarına ait örnekler, detaylar, malzeme kullanımları, etkilendikleri dönem, sanat akımları tasarımcıların genellikle başvurduğu ve yararlandığı konular arasında yer almıştır. Bu sayede sanatın tasarım üzerindeki etkisi yapılan örnek çalışmalarla karşımıza çıkmaktadır. 1960 ve sonrasında pek çok alanda yaşanan değişim ve dönüşüm sürecinin yapılan çalışmalarda da alternatif ve yeni malzeme kullanımları, bu tez kapsamında ağırlıklı olarak ele alınan resim ve heykel sanat disiplinlerinin, ayrıca diğer sanat disiplinlerine dair örneklerin de tasarım disipliniyle ilişkisi ve bunun sonucunda moda aksesuar tasarım sürecine yansımaları, yapılan çalışmalar ile gösterilmektedir.

Literatür taraması ve görsel arşivlerin incelenmesi sonucunda ortaya çıkan çalışmanın farklı sanat disiplinleri ile moda aksesuar ürünleri arasındaki ilişkinin form, biçim, malzeme ve sanat akımları bağlamında etkilenen sanat disiplinlerinin, moda aksesuar ürünleri tasarımına yansıyan örneklere yer verilmiştir. Bu konu çerçevesinde moda aksesuar ürünleri “ayakkabı, çanta, şapka ve takı-mücevher” olarak ayrı ayrı incelenmiş ve görsel kaynaklar ile desteklenmiştir.

Bu çalışmada bilgisi, deneyimi ve özveriyle yanımda olmuş, desteğini hiçbir zaman esirgememiş, aynı zamanda danışmanım olan kıymetli hocam Dr. Öğretim Üyesi Öznur ENES’e teşekkür ederim. Ayrıca yüksek lisans eğitim hayatımda bilgileri,

deneyimleri ile desteklerini esirgememiş olan sayın Prof. Nesrin ÖNLÜ ve Dr. Öğretim Üyesi Füsun ÖZPULAT hocalarıma teşekkür ederim.

Son olarak her zaman emeklerini ve desteklerini esirgemeyen, annecim, babacım ve hep yanımda olan kız kardeşlerime, dostlarıma ve tez kapsamında üretimini yapmış olduğum çalışmalar sırasında desteklerini esirgemeyen değerli arkadaşım Filiz KOCAEL ENGİN ve eşi İhsan ENGİN'e, ustam Ufuk KURAN'a, asistanı Muhammed ÇAVUŞ'a çok teşekkür ederim.

Çilem AKYILDIZ

İÇİNDEKİLER

YEMİN METNİ.....	i
TUTANAK.....	ii
ÖZET.....	iii
ABSTRACT.....	v
ÖNSÖZ.....	vii
İÇİNDEKİLER.....	ix
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	xii
GİRİŞ.....	1

1. BÖLÜM

DİSİPLİN / DİSİPLİNLERARASI KAVRAMLARI, SANAT DİSİPLİNLERİNİN SINIFLANDIRILMASI VE 1960 YILI SONRASI GELİŞİM SÜRECİ

1.1. Disiplin Kavramı ve Sanat Disiplinlerine Genel Bakış.....	14
1.1.1. Disiplin Kavramı.....	14
1.1.2. Disiplinlerarası Kavramı.....	17
1.1.3. Sanatta Disiplin Kavramı.....	20
1.1.3.1. Sanat Disiplinlerinin Sınıflandırılması.....	28
1.1.3.2. Sanat Disiplinlerinin 1960 Sonrası Gelişim Süreci.....	33
1.2. Tasarım Kavramı ve Sanat Disiplinleri ile Etkileşimi	37
1.2.1. Tasarım Kavramı.....	38
1.2.2. Sanat Disiplinleri ile Tasarım İlişkisi.....	45
1.3. Moda Kavramı ve Sanat Disiplinleri ile Etkileşimi.....	50
1.3.1. Moda Kavramı.....	50
1.3.2. Modanın Sanat Disiplinleri ile Etkileşimi.....	53

1.3.3. Sanat Disiplinleri ile Moda Aksesuar Ürün Tasarımında Teknolojik Etkileşimler.....	59
--	-----------

2. BÖLÜM

1960 SONRASI SANAT DİSİPLİNLERİNİN MODA AKSESUAR TASARIMINA ETKİSİ

2.1. Moda Aksesuar Ürün Tasarımının Tanımı.....	65
2.2. Sanat Disiplinlerinin Moda Aksesuar Ürün Tasarımına Etkisi	69
2.2.1. Sanat Disiplinlerinin Ayakkabı Tasarımına Etkisi.....	71
2.2.2. Sanat Disiplinlerinin Takı ve Mücevher Tasarımına Etkisi	95
2.2.3. Sanat Disiplinlerinin Şapka Tasarımına Etkisi	109
2.2.4. Sanat Disiplinlerinin Çanta Tasarımına Etkisi	121
2.3. Resim ve Heykel Sanat Disiplinlerinin Moda Aksesuar Ürün Tasarımına Etkisi.....	135
2.3.1. Heykel Sanat Disiplininin Moda Aksesuar Ürün Tasarımına Etkisi...135	
2.3.2. Resim Sanat Disiplininin Moda Aksesuar Ürün Tasarımına Etkisi.....149	

3. BÖLÜM

TEZ KAPSAMINDA KOLEKSİYON HAZIRLAMA

3.1. Koleksiyonun Çıkış Noktası: Joan Miro'nun Resim & Heykel Çalışmaları.....	164
3.2. Tez Kapsamında Hazırlanan Koleksiyonun Sunumu.....	171
3.2.1. Tasarım 1.....	176
3.2.2. Tasarım 2.....	177

3.2.3. Tasarım 3.....	178
3.2.4. Tasarım 4.....	179
3.2.5. Tasarım 5.....	180
3.2.6. Tasarım 6.....	181
3.2.7. Tasarım 7.....	182
3.2.8. Tasarım 8.....	183
3.2.9. Tasarım 9.....	184
3.2.10. Tasarım 10.....	185
3.2.11. Ürün Fotoğrafları.....	186
SONUÇ.....	189
KAYNAKÇA.....	193
ÖZGEÇMİŞ	

RESİMLER LİSTESİ

Resim 1: Norman Foster, “Gherkin Tower (30 St Mary Axe)”, 2003-2004	18
Resim 2: Joan Gratz, “Mona Lisa Descending A Staircase” Kil Animasyon Filmi, 1992...23	23
Resim 3: Marcel Duchamp, “Pisuar”, 1917.....25	25
Resim 4: Joseph Beuys, “Aslolan Çizgidir”, 2005.....27	27
Resim 5: Sanatın Disiplinlerinin Sınıflandırılması.....30	30
Resim 6: Joseph Beuys, “Amerika'yı Seviyorum, Amerika da Beni seviyor” performansı, 1974.....35	35
Resim 7: Tasarım etkinliğinde düşünce sürecinin öğeleri.....43	43
Resim 8: a-Marianne Brandt, “Çaydanlık”, 1924 b-Gunta Stölzl, “Five Chöre”, 1928....46	46
Resim 9: a- Kenneth Grange tıraş makinesi, 1935 b-Jean Hélion’a ait tablo, 1934.....49	49
Resim 10: Paul Poiret, "La Perse ", 1911.....55	55
Resim 11: Elsa Schiaparelli/ Salvador Dali, “Gözyaşı elbisesi”, 1938.....56	56
Resim 12: Yves Saint Laurent, “Mondrian Koleksiyon”, 1965-66.....57	57
Resim 13: Iris Van Herpen, “Ayakkabı Tasarımları”, 2013.....59	59
Resim 14: Benjamin John Hall, “Doğum, Yaşam ve Ölüm”, 2011-2012.....60	60
Resim 15: Benjamin John Hall, “İmha”, 2014.....61	61
Resim 16: Heidi Lee, “Echo Ve Narcissus”, 2018.....62	62
Resim 17: Moda Aksesuar Ürün Tasarım Süreci.....66	66
Resim 18: Prada, “Marfa Teksas Sanat Enstalasyonu”, 2005.....69	69
Resim 19: Andrea Perugia, “Ayakkabı Tasarımı”, 1950 (1923’de yapılmış modelin bir örneği).....75	75
Resim 20: Sarkis Der Balian, “Sindirella”, 1950.....76	76
Resim 21: Sarkis Der Balian, “Zürih”, 1954.....77	77
Resim 22: Roger Viver, “Evening Shoes”, 1961.....78	78
Resim 23: Roger Vivier/ Dior, “Choc” ökçe tasarımı, 1959.....78	78
Resim 24: Alexander McQueen, “Alien”, 2010.....80	80
Resim 25: Mihai Albu, “Ayakkabı Tasarımları”, 2010-2011.....81	81
Resim 26: Maonolo Blahnik, “The Art of Shoe Sergisi”, 2017.....82	82
Resim 27: Maonolo Blahnik, “The Art of Shoe Sergisi”, 2017.....83	83
Resim 28: Andreia Chaves, "Prizma ayakkabısı", 2011.....84	84
Resim 29: Andreia Chaves, "Form ve Doku", 2011.....84	84

Resim 30: Nicholas Kirkwood, “Keith Haring Koleksiyonu”, 2011	85
Resim 31: Zita Atalia, a- “Puzzele”, 2003 b- “Curly Sue”, 2002	87
Resim 32: Noritaka Tatehana, “Ayakkabı Tasarımları”, 2013	88
Resim 33: Sebastian Errazuriz, “The Gold Digger”, 2015	89
Resim 34: Marloes Ten Bhömer, “Folded I-II”, 2001	90
Resim 35: Masaya Kusino, “Ayakkabı Tasarımları”, 2018	91
Resim 36: Raul De Nieves, “Veronica”, 2014 ; “Saint George and The Dragon / The City”, 2013	92
Resim 37: Christin Louboutin, “Bhutan Ayakkabı Koleksiyonu”, 2019	93
Resim 38: Christin Louboutin, “Bhutan Ayakkabı Koleksiyonu”, 2019	94
Resim 39: Louise Nevelson, “Kolye Tasarımları”, 1965- 1972	100
Resim 40: Alexander Calder, “Arp ve Kalp”, 1937	101
Resim 41: Alexander Calder, “Seramik Takılar”, 1930	102
Resim 42: Suzanne Syz, “Galactic Surprises” kol düğmeleri, 2018	103
Resim 43: Sylvie Fleury, “Stand Tasarımı”, 2018	104
Resim 44: Otto Künzli, “İkili Yüzük”, 1980	105
Resim 45: Katherine Wheeler, “Seramik takılar”, 2010-2018	106
Resim 46: Eszter İmre, “Yeni masa giysisi”, 2012	107
Resim 47: Noga Berman, “Atık seramik parça yüzük”, 2012	108
Resim 48: Frank Gehry, “Yüzük Tasarımı”, 2006	108
Resim 49: Elsa Schiaparelli, “Şapka Tasarımları”, 1938 1949	111
Resim 50: Pinturer, “Şapka Tasarımları”, 2000	112
Resim 51: Paulette, “Türban ve Hasır Şapka”, 1960	113
Resim 52: Stephen Jones, “Şapka tasarım örnekleri”	115
Resim 53: Philip Treacy, “Şapka Tasarımı”, 2009	116
Resim 54: Alexander McQueen/ Philip Treacy, “La Dame Bleue”, 2008	117
Resim 55: Alexander McQueen/ Philip Treacy, “The Horn of Plenty”, 2009	118
Resim 56: Justin Smith Esq., “Şapka Tasarımları”, 2011	118
Resim 57: Shilpa Chavan, “Şapka Tasarımları”, 2010-2017	119
Resim 58: Malaki, “Şapka Tasarımları”	121
Resim 59: Hilde Wagner, “Ascher”, 1925	124
Resim 60: Emily Jo Gibbs, “Çanta Tasarımları”, 1996	125
Resim 61: Dior, “Andy Warhol Çanta Tasarımları”, 2013	126
Resim 62: Nicola Costantino, “Hermès Çanta”, 2006	127

Resim 63: Beatrice Panlilio Valdes, “Çanta Tasarımı”, 2019.....	128
Resim 64: İnes Figadero, “Çanta Tasarımları”, 2017-2018.....	129
Resim 65: Kathleen Dustin, “Çanta Tasarımları”, 2013-2014.....	130
Resim 66: Louis Vuitton/Tschabalala Self, “Çanta Tasarımı”, 2019; “Partners” 2016....	131
Resim 67: Louis Vuitton/Alex Israel, “Çanta Tasarımı”; “Wave” 2019.....	132
Resim-68: Dior/Jia Lee “Çanta Tasarımı”; “A Girl on a Walk”, 2019.....	133
Resim 69: Dior/Kohei Nawa, “Çanta Tasarımı”, 2019; “Biomatrix”, 2018.....	134
Resim 70: Debra Gavant, “Çanta Tasarımları”, 2016.....	134
Resim 71: Pablo Picasso, “Bahçedeki Kadın”, 1932.....	137
Resim 72: Naum Gabo, “Uzamda İki Noktada Dengelenmiş Konstrüksiyon”, 1925.....	138
Resim 73: Alexander Calder, “Muzaffer Kırmızı”, 1959-1965.....	139
Resim 74: Alexander McQueen “İlkbahar-Yaz Koleksiyonu”, 2011; “The Three Graces Distressing Cupid” 18.yy.....	140
Resim 75: Salvatore Ferragamo, “Ökçe Tasarım”, 1930.....	142
Resim-76: Alexander McQueen, “Angel & Demons Koleksiyonu”, 2010.....	143
Resim 77: Kobi Levi, a-“Sling Shot”, 2012, b- “Painter”, 2019.....	144
Resim 78: Takeda Asayo, “ÇantaTasarımı”, 2011.....	145
Resim 79: Bruno Martinazzi, “Mücevher-Takı Tasarımları”, 1990-1991.....	146
Resim 80: Poly Bury, “Bilezik Tasarımı”, 1968.....	147
Resim 81: Balenciaga, a- “Spiral Şapka”, 1962, b- “Keçe Şapka”, 1960.....	148
Resim 82: V. Kandinsky, “Kompozisyon IV”, 1911.....	150
Resim 83: René Magritte, “İnsanın Yazgısı”, 1933.....	151
Resim 84: Richard Hamilton, “Günümüzün Evlerini Bu Denli Farklı, Çekici Yapan Nedir?”, 1956.....	152
Resim 85: André Perugia, “Sirk”, 1938; René Magritte, “Love Disarmed”, 1935.....	154
Resim 86: Andrea Perugia, “Balık Ayakkabı”, 1955; George Braque, “Black Fish”, 1942.....	154
Resim 87: Yves Saint Laurent, “Go go boot”, 1960 Piet Mondrian, “Beyaz, Kırmızı ve Mavili Kompozisyon”, 1936.....	155
Resim 88: Mor Paola Gaash, “Gaston Persona”, 2018.....	156
Resim 89: Charlotte Olympia, “Dolly”, 2012.....	157
Resim 90: Wendy Ramshaw, a- “Picasso’nun Kadınları”, 1987, b-“Kandinsky Broş Tasarımı”, 1992.....	158
Resim 91: Takashi Murakami, “Tablo ve Çanta Tasarımı”, 2016.....	159

Resim 92: Coach/ James Nares, “Untitled Oil On Paper”, 2011.....	160
Resim 93: James Nares, “Coach Wave Tote Koleksiyonu”, 2012.....	161
Resim 94: Louis Vuitton/ Jake ve Dions Chapman, “Cehennemde Çiçek”, 2013	162
Resim 95: Joan Miro, “Palyaço Karnavanalı”, 1925.....	165
Resim 96: Joan Miro, “Güzel Kuşun Sevgililere Gizemi Anlatması” 1941.....	167
Resim 97: Joan Miro, “Takımyıldızı (Constellation)”, 1940-1941.....	167
Resim 98: Joan Miro, “Zaman Ölçüsü”, 1967.....	168
Resim 99: Joan Miro, “Bir Kuşun Okşaması”, 1967.....	169
Resim 100: Joan Miro, “Boyalı Bronz”, 1967.....	169
Resim 101: Joan Miro, “Aym Duvarı ve Güneşin Duvarı”, 1958.....	170
Resim 102: Tasarım Çözümlemesi-1, 2020.....	171
Resim 103: Tasarım Çözümlemesi-2, 2020.....	172
Resim 104: Tasarım Çözümlemesi-3, 2020.....	173
Resim 105: Tasarım Çözümlemesi-4, 2020.....	174

GİRİŞ

İnsanlık var oluşundan bu yana bir arayış içerisinde olmuş, keşfetme arzusu ile sürekli araştırmış ve doğruyu bulana kadar ilerlemiştir. Bu arayış zaman içinde ihtiyaca dönüşmüş ve bu ihtiyaçların karşılanması için önemli bir araç haline gelmiştir. Zamanla gelişen ve ilerleyen insanın evrimleşmesi ile kavram, sorgulama yetileri gelişmiş, bu da ihtiyaçların değişmesini ve yenilikleri beraberinde getirmiştir. Bu sayede ihtiyaca yönelik yapılan buluş veya üretim zaman içinde zanaat başlığı altında yer almıştır.

Zanaat insanın ilerlemesi, gelişip-dönüşmesi ile doğru orantılı ilerlemiş ve zamanla farklılaşmıştır. Özellikle Endüstri Devrimi sonrası, zanaat olarak yapılan bazı alanlar, disiplin kavramının gelişmesi ve sınırların çizilmesi ile ayrılarak sanat kavramı içinde gelişmeyi sürdürmüştür.

Zanaat kavramı zaman içinde dönüşerek yerini “tasarım” kavramına bırakmaya başlamıştır. Tüm bunların dışında Endüstri Devrimi sonrası, insan yaşamında etkili bir yer edinmeye başlayan önemli bir diğer kavram ise “moda” dır. Bu kavram, insan yaşamında önemli bir yer edinmeye başlamış, giysiden, aksesuara ve hatta günlük yaşamın birçok noktasını etkilemiş ve şekillendirmiştir.

Bu tez konusunun temelini oluşturan “moda aksesuar tasarımı” kavramı da moda ile beraber gelişmiş ve insan yaşamında zorunlu ihtiyaç olarak yer alırken, modanın önemli unsurları haline gelmiş ve insan yaşamında lüks moda nesnesi olarak yer almıştır. Tüm bu açıklamaların ışığında bu tez kapsamında ağırlıklı olarak ele alınan resim ve heykel sanat disiplinlerinin moda aksesuar ürünleri tasarım ilişkisi incelenerek örnek çalışmalar ile açıklanacaktır.

Sanat, yapılan araştırmalarda insan oğlunun var olduğu ilkel dönemden günümüze, yapılan incelemeler sonucu insan yaşamında var olduğu görülmektedir. İlk çağlarda duvarlara çizilen resimler, yapılan kazılarda bulunan eserler arkeoloji, antropoloji ve sanat tarihi gibi bilimlerin ortaya çıkardığı buluntularla insanlığın yazıyı bulmadan önce sanata ihtiyaç duyduğunu veya ihtiyaçlar dâhilinde sanatı geliştirdiklerini

gözler önüne sermektedir. Bu buluntuları bir haberleşme veya belge niteliğinde de sayabiliriz, yani insanın kendini anlatma isteği, duygularını dışavurumu yine sanatı karşımıza çıkarmaktadır.

İnsanlığın var olma sürecinden bu yana, ‘sanat’ etkin bir rol oynadığı, yani toplumlardaki sosyo-ekonomik, teknolojik ve kültürel değişimler nedeniyle sanatın her zaman varlığını sürdürmeye devam ettiğini görmekteyiz. Sanat denilince akla ilk olarak estetik, plastik etkinlik ve teknik ustalık gelmektedir (Mülayim, 2008:17). Fakat, sanat kelimesinin ilk kullanılmaya başlandığı dönemlerden günümüze, kadar ulaşan kaynaklar doğrultusunda sanatın tanımları incelediğinde;

TDK’nın tanımına göre sanat; bir duygu, tasarı, güzellik vb. gibi anlatımında kullanılan yöntemlerin tamamı veya bu anlatım sonucunda ortaya çıkan üstün yaratıcılık (Büyük Türkçe Sözlük, 2005:1695). Sanat terimleri sözlüğüne göre ise sanat, Yunanca “tekhne” sözcüğü, ereği bir şey ortaya koyma, yaratma olan, doğru bir plana göre yönetilmiş bir davranış anlamına gelir.

Sanat, özü gereği özel bir üretim etkinliğidir, toplumsal iş bölümünün artması nedeniyle sanat da “sanatçı” adı verilen kişilerce yapılmaktadır. Sanatçı, bilgisi, duygusu ve yeteneği ile ortaya koyduğu eser ile var olmuştur.

“Sanat nedir?” sorusunun tanımı aranırken Oscar Wilde sanatı, “Cisimlerin çehreleri onu seyredenlerin kültürel düzeylerine göre değişir.” şeklinde açıklamıştır. Sanat üzerine yapılan bir diğer bilimsel tanımda da sanat, hem bir eylem, yani bir oluşum süreci olarak hem de işlev, yani alıcıya yaptığı katkı olarak düşünüldüğünde, sanatın var olan konumu, alıcının-sanatçının-sanat eserinin, yani sanat olgusunun temel öğelerinin etkileşimde bulunduğu noktada yer alır (Sıtkı M. Erinç, 2011:15).

Husserl’e göre, “her şeyi oluşturan ögenin ne olduğunu sormak yararsız bir çabadır. Doğal olarak Sanat nedir? diye sormak da yersizdir. Sorulan bu soruların cevabı zaman içerisinde edinilen deneyimlerin, yaşamın kendisi verecektir ve deneyimler insanların yaşamlarında sanatın varlığını açıkça göstermektedir” (Cömert, 2006:14).

Croce'ye göre "sanat, deneyim ve duyularımıza anlam kazandıran imgelemdir. Ayrıca sezgi ve anlatımın bir ve aynı şey olması gibi, bir sanat yapıtında biçim ve içerik ayrımı da gereksizdir (Yılmaz, 2009:37).

Bunun yanı sıra Croce 1913'te yayımladığı *Breviario di estetica (Estetiğin Özü)* adlı kitabında, sanatsal anlatım yoğun duygulanım ve duyguların lirik sezgisi hakkındaki görüşlerini daha da açmaya özen göstermiştir. Bu türden duygulanımlar deneyci felsefe ile değil, ancak ve ancak bütünüyle imgelerden meydana gelen yeni bir dil ile anlatılabilir. Bu bağlam da sanat, insan varlığını geçmişten bugüne doğru dönüştüren çok önemli tinsel bir uğraştır. Ona göre, sezgi imgeleri ile mantıksal düşünme birbirinden ayrı şeylerdir. Klasik kuramcılarının iddialarının aksine, sanat mantık ile değil sezgiyle ortaya çıkar tanımıyla dile getirmiştir (Yılmaz, 2009:38).

"Sanat nedir?" sorusuna olabildiğince doğru yanıt verebilmek için farklı ölçütlerden en az birini doğru kullanmak gerekir. Bu ölçütler şöyle sıralanabilir;

1-Teknik Ölçütler

2-Psikolojik Ölçütler

3-Sosyolojik Ölçütler

4-Estetik Ölçütler

5-Felsefi Ölçütler

Ayrıca bu ölçütlerin her biri sanat bilim alanını oluşturmaktadır. Buna göre sanatın temel kavramlarından olan konu, içerik, öz ve biçim doğru tanımlanmamışsa birçok karmaşa yaratabilir. Aristoteles, sanatı sosyal yaşam açısından yararlı bulmakta ve olandan çok olabildiği sürece de sanatın insanları hem daha donanımlı hem daha bilge hem de daha mutlu edeceğini söylemektedir (Erinç, 2013:15-18).

Bu yüzden sanatı tanımlamak zordur. Her dönem, her sanatçı veya düşünür sanatı farklı tanımlamıştır. Fakat sanat özelliği gereği tanımı reddetmektedir, hiçbir zaman uzun

süre belli bir tanım kalıbına girememiştir ve zaman içerisinde değişen dünya ile birlikte değişip-dönüşerek, kendini yenilemeye devam etmiştir.

İnsanoğlu salt zaman öldürmek için değil, kendini geliştirmek, bulunduğu kalıptan kurtulabilmek ve sorgulayabilmek için sanata ihtiyaç duymaktadır. Sanat zaten bir duygu, bir konu anlatma biçimidir. Edebiyat, müzik, tiyatro, resim, heykel gibi v.s. sanat dallarında bu ihtiyacı her çağda gidermeye çalışmış ve insanın varlığını sorgulayıp herhangi bir malzeme ile bunu biçime veya şekle dökmüştür.

Sanat insanlık tarihi kadar eski bir tarihe sahiptir diyebiliriz. Sanat tarihi ve arkeoloji araştırmaları şunu gösteriyor ki, yazıdan önce sanatın var olduğudur. Yapılan araştırmalar sonucu kaynaklarda yer alan sanatla ilgili bilgileri değerlendirdiğimizde, ilkel dönemden (buzul çağından) ve antik çağdan günümüze, mağara duvar resimlerinden, Orta Çağda kilise ve krallığın hegemonyası altında sipariş üzerine yapılan çalışmalar ‘zanaat’ olarak değerlendirilirken, bunun yanında günümüz teknoloji, beklenti, popülerlik ve trendler doğrultusunda yapılan işlerin ‘sanat’ olarak nitelendirildiği görülmektedir.

Mağaralardaki resimler ilk olarak 1901 yılında bilimsel bir gözle incelenmiştir. Altamira’ da 1879’ da bulunmuş resimlerin Eski Taş Çağı insanları tarafından yapıldığı gerçeği, yapılan zorlu antropolojik ve prehistorik incelemeler sonucu anlaşılmıştır.

Adnan Turani’nin “Dünya Sanat Tarihi” kitabında yer alan bilgiye göre, Pair-non-Pair mağarasının 1881’de keşfi, Marsoulas mağarasının 1895 yılında bulunan resimleri sayesinde Lamouthe mağarasının yeniden araştırılıp incelenmesi gerektirmiş ve böylelikle mağara resimleri birçok yerde önem kazanmıştır. Bulunan bu resimlerin Buzul Çağına ait olduğu bilim insanı Breuil tarafından kabul ettirilmiştir.

Yüzyılın başından bu yana, toprak içinde olan yüzden fazla mağara gün ışığına çıkarılmış ve incelenmiştir. İlkel insanın etrafını dünyayı, düşüncelerini, rüyalarını anlattığı bu resimler yapılan araştırmalarda görülmektedir. Buzul çağ incelendiğinde, sanatın çizgi ile başladığı, formların çizgi ile ifade edildiğini görmekteyiz. Orta Taş

Çağı'na baktığımızda ise, renk lekeleri ile çalışıldığı, iç ve dış formların belirtilmeye başladığı görülmektedir.

Sanat Rönesans'a kadar, genellikle kilise ve tarikatlar tarafından dinsel meslek örgütleri olan loncalara bağlı olmuş ve sipariş edilen resim, heykel, vitray, minyatür gibi eserler yaptırılmıştır. O dönem içerisinde de sanat kimliğinde değil, "zanaat" kimliğiyle devam etmiş, fakat Rönesans'la birlikte bu anlayış sona ermiştir.

Yüzyıllardır derin bir uykuda olan ve büyük bir uyanış yaşayan Avrupa, pek çok alanda olduğu gibi sanat alanında da büyük bir gelişim ve değişim göstermiştir. Yapılan araştırmalarda bu dönem Antik Yunan- Roma sanatının yeniden doğuşu olarak kabul edilmiştir. Rönesans ile birlikte 'zanaat' olarak ifade edilen sanat, kilise ve disiplinli loncaların elinden alınmış yerini atölyelere bırakmıştır. Rönesans'ta konular genellikle dinsel ve mitolojiden seçilmiştir. Fakat pek çok ülkede bu durumun farklılık göstermiş olduğu ve bu konuların dışına çıktığı görülmektedir. Rönesans' tan sonra ışık gölge oyunları yapılmaya başlanmış, daha sonraki dönemlerde teknik açıdan değişim içine girerek büyük bir gelişim göstermiştir. Bu dönemle beraber, sanat ve zanaat ayrımı oluşmaya başlamıştır. Böylelikle, Orta Çağ'ın karanlık zihniyetinden kurtulmuş olan sanat, belirli sınırların dışına çıktığı, günlük yaşamı, doğayı konu alan resimler resmedilmeye başlandığı görülmektedir. Rönesans'tan sonra doğan Barok sanatıyla beraber sanat için yeni bir dönemin başlangıcı olmuştur.

Barok sanatı, klasik sanatın sağlam, açık ve kesin hatlı formlarının ve biçimlerin bir kompozisyon içinde yumuşaması ve birbirleriyle kaynaşmasıdır. Klasik sanatın, durgun, sakin sanat anlayışına karşı Barok sanatı hareketli, daha yumuşak bir form hâkim olduğunu ve bu dönem ile birlikte geliştiğini görmekteyiz. Barok sanat anlayışı, kural ve prensipleri reddeden bir dönemdir.

Fransız ihtilali ile birlikte yepyeni bir dönem başlamıştır. İhtilalle beraber değişen tüm düzen içerisinde sanatta da yeni gelişmeler olmuştur. Barok sanatının süslü hareketli, anlayışından uzaklaşmış ve sadeleşmiştir. Bu dönemde yapılan araştırmalar gösteriyor ki, insanların doğaya dönük oldukları ve adeta romantik bir duygu ile bağlandıkları görülmektedir. Bu çağın resimleri incelendiğinde, realist ressamların ya da

empresyonistlerin çalışmaları gibi doğayı göstermiyorlar, adeta şiirsel bir ifade ile resmettikleri görülüyor. Bu dönemin Alman romantik ressamı Caspar David Friedrich: “Ressam önünde gördüğünü değil, içinde gördüğünü resmetmelidir” demiştir (Turani, 2005:496). Tüm sanat akımlarında görüldüğü gibi Romantizm sanat akımı da her ülkede farklı şekilde etkiler yaratmıştır. Örneğin; Alman romantik ressamlarında soğuk renkler ve katı biçimler görülürken, Fransız romantik ressamlarında sıcak, parlak renkler ve renkle biçimlendirilmiş yumuşak formlar görülmektedir.

Ayrıca Türk savaşları, hamamları, hayatı Fransız romantik ressamlarının konularının arasında yer almıştır (Turani, 2005:504). Başka bir kaynağa göre Romantizm, öznelcilik yolunda yeni bir atılım olduğu ve bu dönem insanın içe dönük, kendini dinleyen olarak ifade edildiği, ayrıca geçmişe bağlılık, özlem, ölüm korkusu, yurtseverlik, toprağa bağlılık vb. konular romantik sanat ile beraber sanatın konuları arasına girdiği ifade edilmektedir (İpşişoğlu, 2009:146).

19.yy.’da Romantizmin “sanat sanat içindir” anlayışı ile sanatın herhangi bir amacının olmasının gerekmediği ve sadece kendi hizmetinde olduğu fikri ile farklı bir ivme kazanmıştır. Bu da bağımsız sanat kavramının gündeme gelmesini sağlamış, fakat hiçbir sanat akımı ve düşünce sistemi aynı kalmamakla beraber, uzun süreli olmamıştır.

Sanatı bu şekilde irdelerken, sanat kavramı kadar eski başka bir kavram olan ‘zanaat’ ile ayrışması da bu döneme denk gelmektedir. Yapılan araştırmalarda, karşımıza çıkan ‘zanaat’ kavramının sanat ile iç içe olduğu belli bir döneme kadar bugün sanat disiplini olarak gördüğümüz dalların ‘zanaat’ başlığı altında değerlendirildiği görülmektedir. O halde şöyle bir soru doğabilir, günümüzde sanat, zanaat ve tasarım kavramı ilişkisi nedir?

Kullanılan malzemeye göre yapılan sanat, eski çağlardan bu yana usta-çırak ilişkisi içinde aktarılmış, çeşitli dönemlerde de sanat okullarında ve akademilerde öğretilmiştir. Bu özellik sanatın (ars), “zannat” (tekhne) ile ilişkisini göstermektedir (Bozkurt, 1992:17).

Sanat tek başına değişen bir öge değildir, pek çok faktör etki etmektedir, gerek toplumsal hareketler, savaşlar, gerekse teknolojik, kültürel gelişmeler sanatı etkileyen başlıca faktörlerdendir. Bu bilgiler ışığında bakıldığında sanat evrilerek ilerlemiştir. Sanat ile beraber eş zamanlı ilerleyen “zanaat” da insan yaşamında önemli bir yere sahip olmuş ve sosyal, ekonomik, teknolojik gelişmeler ve kentleşme ile değişen insan yaşamı, değişen bakış açısı zamanla üretimde estetik kaygı ile “tasarım”a ihtiyaç duyulmasına zemin hazırlamıştır. Zanaat bu noktada, belli başlı alanlar için anılmakta ve günümüzde kaybolmaya yüz tutmuş meslekler arasında yer alan alanlar için kullanılmaktadır.

Tasarım kavramı, belli bir amaç, fayda sağlayan, tüketicinin gündelik yaşamını kolaylaştıracak ve bunun yanında estetik kaygı ile üretme biçimidir. Yapılan çalışmalarda, ‘görülebilir ve iletişimsel ya da işlevsel bir amaç içeren şey’, iyi bir tasarım olarak ifade edilmektedir.

Tasarım, bir tasarlama süzgecinden geçer ve planlanarak ilerler. Tasarım sanatın aksine, tesadüfle ilerlemez, tasarlanacak ürünü oluşturan etmenler, kullanılacak materyaller, üretim teknikleri gibi etmenler bu süreci şekillendirir. Bu etmenler göz önünde bulundurulduğunda bu iki kavramın arasındaki temel sınırı oluşturur.

Tasarım yeni üretilmiş, benzersiz bir kavram değildir. Üretime girmek için hazırlanan, belli bir kitleye hitap ederek yarar sağlayacak olan üründür. Tasarımcı, tasarım sürecinde tüm normları göz önünde bulundurarak, yarar sağlayabilecek, ergonomik ürün üretme kaygısı taşır ve amaca ulaşana kadar, tekrar ve tekrar denemeler yapılır. Ürün hazır hale geldiğinde, seri üretime hazırlanan bir obje olarak kabul edilir. Sanat ve tasarım bu noktada ayrışır. Burada sanat kavramından söz etmek zor olur, çünkü sanat biriciktir, tektir. Sanatçı eserini kendi iç dünyasında bir süzgeçten geçirerek, sezgileri, duygu yoğunluğu ile renk ve formu oluşturmaktadır, bu da tek ve orijinal bir eserin ortaya çıkmasına sebep olmaktadır. Zaten sanat tek olandır, aksi halde bir taklit olur ve endüstrinin getirdiği, hissiz, değersizleştiği bir madde ortaya çıkar.

Sanayi devriminden sonra sanayileşmeye başlayan toplum, artık yaşayış biçimini de değiştirmiş ve bu gelişmeler içerisinde değişim süreci hız kazanmıştır. Kentleşmenin de yoğunluk kazandığı bu dönemde, yaşanan pek çok değişim gibi sanatta klasik sanat

anlayışından çıkmaya başlamıştır. Yaşanan savaşlar, teknolojik, sosyo-ekonomik durumun değişmesi ve kültürel gelişmeler sanata etki etmiş ve çağdaş sanat hareketlerinin zeminini hazırlamıştır. Bu dönemde sanatçılar nesneyi olduğu gibi resmetmek yerine, farklı malzeme arayışları, farklı disiplinler etkileşimi ile yeni bakış açıları kazanmış, farklı teknikler kullanarak nesnenin yapısıyla oynayıp, objeyi parçalamış veya farklı renk ve teknikler deneyerek büyük bir değişim ile sanat ve tasarım kavramları farklı bir sürece girmiştir.

Yaşanan bu büyük değişimler neticesinde, yeni tanımlamalar ile farklı araç ve malzemelerin arayışları ve kullanımı 'pür sanatlar' dediğimiz resim, heykel gibi sanat dallarının dışında yeni sanat disiplinlerinin oluşmasına zemin hazırlamıştır. Yeni sanat disiplinleri mevcut sanat anlayışlarını yıkmış ve bunun yanında tasarım ile birbirlerinin alanlarında hareket etmeleri, ortak faaliyet yürütmelerine etki etmiştir.

Tüm bu bilgiler ışığında, görüldüğü üzere 20.yüzyıl ve sonrasında yaşanan pek çok sosyal etmen, teknolojik yenilikler ve değişen toplum yapısı ile aynı zamanda sanatın, diğer disiplinler ile olan etkileşimi, örneğin sosyal bilimlerle olan ilişkisi sanatın gelişiminde etkili olmuş ve sanata yeni bir ivme kazandırmıştır. Bununla beraber, bütün alanlarda disiplin kavramının belirginleşmesi gibi sanat alanında da etkili olmuştur

Sanat anlayışının değişimi ile beraberinde süregelen teknik, uygulama ve malzeme farklılıkları nedeniyle disiplinlere ayrılmış ve sınıflandırılmıştır. Bunun yanında her sanat disiplini kendi içerisinde tesadüfler sonucu yeni uygulamalara adım atmış ve bunun sonucunda her sanat disiplini kendi içerisinde yeni sanat disiplinlerinin ortaya çıkmasını sağlamıştır. Bu dönemde sanat kadar tasarım da hızlı bir gelişim ve değişim sürecine girmiştir. Bu nedenle tasarım kavramı da kendi içerisinde disiplinlere ayrılarak sınıflandırılmalar yapılmıştır. Örneğin; Moda tasarımı, grafik tasarım veya endüstriyel tasarım vb. gibi.

20.yüzyılın sanat disiplinlerine en büyük etkilerinden biri de sanat akımlarıdır. Dadaizm, Fütürizm, Kübizm, Sürrealizm gibi sanat akımlarının gerek birbiri ardına tepki olarak gerekse dış dünyanın getirdiği baskı, zorluk ve toplumsal olaylara karşı tepki olarak ortaya çıktıkları bilinmektedir. Bu sanat akımları sanat disiplinlerini derinden

etkilemiş, 1960 sonrası ve günümüz sanatının zeminini hazırlayan unsurlar arasında yer almıştır. Bu akımlar sadece sanat değil, tasarım kavramını da etkilemiştir. Tasarım akımları da sanat akımları ile eş zamanlı gelişmiş, yaşandığı döneme etki etmiştir. Kimi zaman sanat akımlarının da önüne geçmeyi başarmış ve sanat konularına girmiştir. Bu gelişmelerle Arts and Crafts, Art Deco ve Art Nouveau gibi akımlar ve bu akımlar dışında Bauhaus ekolü tasarımda oldukça etki yaratmış ve tasarımın ilerlemesine büyük bir katkı sağlamıştır.

Sanat ve tasarım için devrim niteliğinde kabul edilen Bauhaus okulunun kurulması hem sanat hem de tasarım için yeni bir dönemin başlangıcı olarak kabul edilmiştir. Bu dönemde hem güzel sanatlar hem de uygulamalı sanatlar bir araya getirilerek sanat-zanaat ve endüstri ilişkisinin kurulması hedeflenmiştir.

Bauhaus'un temelinde, endüstri ile sanatın, faydalı ile güzelin bütünleştirilmesi ve böyle bir anlayıştan kalkan endüstri tasarım-teorisi bulunmaktadır (Tunalı, 2012:74-75). Endüstri tasarımı, faydalıyı ve güzeli kendi içinde eritir, bu sayede insana, insan ruhunun da dahil edildiği ve estetik bir görünüm kazandırılarak işlevsel bir ürün vermektedir. Bauhaus'un sanata ve tasarıma kattığı farklı bakış açısı ve sağladığı bu yeni vizyon sayesinde çağdaş sanatın temellerinin atıldığı görülmektedir.

20. Yüzyılın ikinci yarısından itibaren sanat tarihinin en yoğun, sanat akımlarının hızlı değişimi, sosyal hareketler, çeşitli yaklaşımlar, fikirler ve tartışmalar birbirini izlemiştir. Bu süreçte gelişen, değişmeye başlayan, sosyal hareketlerin arttığı ve beraberinde çeşitli tartışmaları getiren fikirlerin, sanat akımlarına da çok büyük etkileri olmuştur. Her sanat akımı karşısındaki akıma veya sosyal olaylara yeni bir karşı çıkış veya tepki olarak yeni bir sanat akımının doğmasına zemin hazırlamıştır. Bu süreç aynı zamanda, sanata da farklı bir yön kazandırmıştır.

1960'lı yıllardan sonra sanatın büyük değişimi bütün disiplinlerin arasındaki sınırların yavaş yavaş kalkması ve yeni anlayışların, kolaj, performans sanatı, güncel sanat gibi pek çok alt başlıklara bölünerek yeni sanat anlayışlarının doğmasını sağlamıştır. Bu gelişmelerin sadece sanata ve sanat disiplinlerine etki etmediği, diğer birçok disiplinleri de etkilediği, yeni oluşumlara kapı açtığı bilinmektedir.

Bu tez kapsamında sanat disiplinleri içerisinde yaşanan bu değişimlerin, özellikle örnek çalışmalarla değinilen resim ve heykel sanat disiplinlerinin değişim süreci ile moda aksesuar ürünleri arasındaki ilişki ele alınacaktır. Bu dönem ile birlikte sanat ve tasarım kavramının yarattığı etki moda ve modanın konuları arasında yer alan aksesuar üzerinde yapılan çalışmalar ile gösterilmektedir.

Çağdaş sanatın, sanatı bu denli etkilediğı dönemde tasarım da önemli bir yer edinmeye başlamış ve bu dönemde adından söz ettiren gelişmeler yaşanmıştır. Tasarım kavramında hem grafik tasarım hem de ürün tasarımı, göze hitap eder, görseldir. Bu yüzden iletişimsel veya işlevsel bir amaç içerir (Artun, 2012:31). Lakin, bahsi geçen bu tanımda sanatın da etkisi büyük olduğunu ve ayrıca tasarımı, sanat, zanaat ve sanayi kavramları sürekli bir ilişki içerisinde olduğu bilinmektedir. Tasarım, bu bahsi geçen disiplinlerden yoksun olamaz. Çünkü sanat ve zanaat “tasarımın” zeminini oluşturan önemli etkenlerdir.

Bu gelişmeler içerisinde sanat ve tasarım kadar, ilerleyen ve insan yaşamında büyük bir yer edinen ve hatta sanat ile iç içe çalışma yürüten bir diğer alan Moda’dır. Tasarım ve sanat her zaman iç içe olmuş ve birbirinden beslenmiştir. Bu iki kavramdan beslenen diğer bir disiplin ise moda olmuştur. Moda her zaman sanat ve tasarım ekseninde ilerlemiş fakat, sanat ve tasarımı da kendi ekseninde etkilemiştir. Zaman zaman sanat disiplinleri moda olurken, zaman zaman da tasarım disiplinleri moda olmuştur.

Moda, kâr amacı güdülerek metalaştırılan tasarım ürününün reklam sektöründe tanıtılması ve kitlelere ulaşma aracı olarak kullanılmıştır. Bu da görüldüğü üzere farklı disiplinler ile ilişkilendirilmiş ya da yeni disiplinlerin doğmasına sebep olmuştur.

Moda dünyasının, tasarım sürecini etkin bir şekilde yönettiğı ve pazar araştırması, prototip geliştirme, siparişler, üretim ve satış için belirli zaman aralıkları ile ilerlediğı bilinmektedir. Her iş için bu etkinliklerin zamanlaması materyallere, tasarlanacak ürüne, hedef pazara ve firmanın tedarikçisi olduğu mağazaların taleplerine göre değişir. Döngü, endüstride farklı meslekler için farklı yerlerde başlar. Çoğu yüksek-moda işletmesi ilkbahar/yaz ve sonbahar/kış sezonlarına göre çalışılmaktadır. Sürekli tasarım ve üretim, çalışmanın daha ekonomik ve nakit akışı açısından önemli bir yoludur ve tasarımcılar

sürekli yeni fikirler üretmek zorundadır. Tasarımcı için bir pazar araştırması ve tasarım araştırması döngünün özellikle önemli ilk aşamalarıdır. Tasarım süreci nadiren tek bir madde için, genelde ise bütün bir ruh hali ya da görünüm için ilham gelmesiyle başlar. Tasarım eksizleri, materyaller ve süreç bilgisi, trend takibi, prototip üretirken bir sonraki aşamayı bilmek için önemli etkenlerdir.

Moda, sanat akımlarından, sanatın disiplinleri olan resim, fotoğraf, grafik, heykel ve seramik gibi alanlarına sürekli ihtiyaç duymuştur. Bunlardan biri olan resim sanatı, önemli bir ifade aracı ve zengin olanaklar sağlayan iletişim gücü yüksek bir araç olmuştur.

Moda, sanat akımlarından da sürekli etkilenmiş ve dönemin modası buna göre şekillenmiştir. Çağdaş sanat hareketleri diğer sanat disiplinlerini etkilediği gibi modayı da oldukça etkilediği yapılan araştırmalarda karşımıza çıkmaktadır. Modaya etki eden bu önemli sanat akımlarından birkaçı Kübizm, Sürrealizm, Konstrüktivizm ve Fütürizm gibi sanat akımları örnek gösterilebilir. Bunun yanında 1960 sonrası ortaya çıkan sanat hareketleri de moda üzerinde etkili olmuştur.

Moda aksesuar ürünleri (ayakkabı, mücevher-takı, çanta, şapka v.s. gibi) insan yaşamında giysiyi ve kişinin ihtiyacını karşılayan tamamlayıcı unsurlar olarak tanımlanmıştır. Fakat moda aksesuar ürünleri günümüzde giysinin tamamlayıcı unsurları olarak değil giysinin önüne geçen nesnelere haline gelmişlerdir. Moda aksesuar ürünleri giysi tasarımı ve hatta görsel tasarıma hitap eden pek çok etmenler ile paralel ilerlemektedir. Bu kapsamda, bakıldığında tasarım moda aksesuar ürünlerinin üretim sürecinde yer edinen önemli etmenlerden biridir. Ayakkabı, çanta, şapka, mücevher-takı gibi önemli aksesuarlar günün modası ve etkilendiği etmenler ile beraber tasarım aşamasında geçerler. Bu çerçevede içinde sanat disiplinlerinin ve diğer disiplinlerin birbirinden beslendikleri, disiplinler arası bir çalışmaya örnek niteliğinde olacaktır. Örneğin, ayakkabıyı ele alacak olursak; ayakkabı, kendi iç disiplinlerinden ayrıştırıldığında, üretim sürecinde etkili olan etmenlerden ilk olarak 'moda', ikincisi 'tasarım', üçüncüsü ise 'dönemin koşulları sonucu yapılan trend analizleri, bir sanat

akımının etkisi, herhangi bir sanat disiplini veya sanat nesnesinin konu olarak ele alınan etmenlerden biri olabilir.

Bu örneğe baktığımızda moda aksesuar tasarımında, tasarım kavramı kadar sanat da önemli bir yer edinmektedir. Tasarımcı bir sanat disiplininden veya bir sanat akımından beslenebilir. Bu gerek, bir sanat disiplinin herhangi bir eseri veya detayı, gerekse bir sanat akımının, etkilediği sanat disiplinin temel ifadeleri veya renk, doku, form, malzeme gibi unsurlarından faydalanabilir.

Bu temelde, endüstri devrimi sonrası sanat ve tasarım kavramlarının sanat akımları kapsamında sanat disiplinlerinin değişimi, tasarım kavramının gelişmesi ve bu gelişmelerin hazırladığı zemin ve büyük değişimlerin yaşandığı özellikle 1960 ve sonrası ile sınırlandırılarak sanat disiplinleri ve özellikle resim, heykel sanat disiplinleriyle moda aksesuar tasarımı ilişkisi, bu doğrultuda yapılan araştırmalar sonucu ortaya çıkan örnekler ve incelemelerle ele alınacaktır.

1. BÖLÜM
DİSİPLİN / DİSİPLİNERARASI KAVRAMLARI, SANAT
DİSİPLİNLERİNİN SINIFLANDIRILMASI VE 1960 YILI SONRASI
GELİŞİM SÜRECİ

1. BÖLÜM

DİSİPLİN / DİSİPLİNLERARASI KAVRAMLARI, SANAT DİSİPLİNLERİNİN SINIFLANDIRILMASI VE 1960 YILI SONRASI GELİŞİM SÜRECİ

1.1. Disiplin Kavramı ve Sanat Disiplinlerine Genel Bakış

1.1.1. Disiplin Kavramı

Disiplin kavramı, Latince’ de “*disciplina*” sözcüğünden gelmektedir. Kelime anlamlarına bakıldığında zaman; “*Düzene sokma, terbiye etme, eğitim anlamında*” (Özel, 2017:17) kullanılmıştır. Diğer bir anlamı ise;

“Kendine özgü eğitim alt yapısı, yöntemleri ve içeriği olan ya da herhangi bir alanda yeni bilgi üretebileceğini, söz konusu alanda daha ileri düzeyde bilgiler geliştirilebileceğini kanıtlamış bir araştırma alanına verilen isim” (Tuna, vd., 2015:2) olarak karşımıza çıkmaktadır.

Disiplinler, bilginin aşırı soyut ya da boğucu olmasını önlemekte ve kaçınılmaz olarak kısmi olan bilgileri netleştirmektedir. Öyle ki, disiplinler bilinmesi gereken bilgi türlerini bir süzgeçten geçirerek, arındırır ve tanımlarlar. Böylelikle okunması gerek kitaplar toplamı ve bilgileri sınırlandırmış olur. Ayrıca disiplinler belli bir soy hattı da çıkarmasını sağlar.

“Disiplinlerin kurumsallaşması sürecinin önemli bir unsuru da her disiplinin onu diğerlerinden, özellikle sosyal gerçekliği incelerken içerik yönünden ona en yakın olan disiplinlerden neyin ayırdığını tanımlamaya harcanan çabadır” (Gulbenkian Komisyonu, 1996:35). Disiplinler sadece akademik bir dal olmasının ötesinde fikir ve bilgi türü olarak kabul edilmektedir.

Herhangi bir disiplinin- ya da disiplinler grubunun- evrenselciliği, özel ve değişken bir entelektüel iddialar ve sosyal pratikler bileşimine dayandırılır. Bu iddialar ve pratikler birbirlerinden beslendikleri gibi, disiplinin ya da bölümün kurumsal

yeniden üretimi tarafından da desteklenir. Değişime genellikle, bir yerden başka bir yere aktarıldığı varsayılan evrensel derslerin olsun, aktarılma yollarının olsun, sürekli olarak uyarlanması, ince ayar yapılması biçiminde gerçekleşir. Tarihsel olarak bunun anlamı, bir disiplin bir kez kurumsallaştığı zaman, evrenselci iddialarına karşı çıkmanın -entelektüel anlamda halen geçerli olup olmadığına bakılmaksızın- genellikle çok zor (Gulbenkian Komisyonu, 1996:50) olduğu şeklinde savunulmaktadır.

Modernite ile beraber ortaya çıkan disiplin kavramı, bu süreçte yapılan sınırlamalar, uzmanlaşmayı ve disiplin oluşum sürecindeki sansüre dayanan iç gözlemin oluşmasına zemin hazırlamıştır. Bu nedenle disiplin yapılanmasında kendi koydukları sınır ile etkisi altına girmiş ve iş bölümü, uzmanlaşma disiplinler kendi sınırları dışında her çalışma nesnesi, iddia ve yönetimini rahatlıkla marjine itebilmesini olanak sağlamaktadır.

Disiplin kavramında, bir disiplinin herhangi bir sebepten dolayı kaldırılması gibi bir durumda, bir veya birkaç disiplin sisteminin öğelerinin zarar görmesi veya herhangi bir durumun gelişmesi halinde bile kolaylıkla atlatılıp sorun çözüme kavuşturulabilir. Bu durum Anrew Abbott'un, Disiplinlerin Kaosu kitabındaki ifadesine göre, "baloncuklanma" yoluyla emek ayrımı olduğunu ve disiplinleri bir yüzeyin üzerindeki yağ damlalarına benzeterek, bu yağ damlalarının hemen hemen düzgün bir şekilde dağılıp birbirlerine uzanmaları ve belirli noktalarda bir araya geldikleri şeklinde disiplinlerin kendi içlerindeki sistem yapısını açıklamıştır.

Disiplinler, kişiye öğrenmenin ve hakikatin hayal ve türlerini sağlar, tutarlı bir görüntü ortaya serer ve araştırmacıya mükemmel gibi görünen bilgi kalıpları yaratırlar. Bilgi insanı, toplumsal bir üründür. Değişik bağlamlardaki faaliyetlerde, toplum ve evrenle ilişkilerde, bilgi ya hedef ya da yan ürün olarak üretilir. Bilginin ortaya koyduğu sonuçlar, değişik biçim, çerçeve ve statülerde oluşur, ayrışır, gelişir, yayılır, farklı kişilerce ya da gruplarca sahiplenilip, farklı ellere geçer, hatta farklı kalıplar içerisine sokulur ve benimsenir. Böylelikle, bilgiler sınıflandırılır, derecelendirilir, denetlenir,

kullanılır, alınır-satılır ve sonuçta bir biçimde kurumsallaşır. Bunun yanında inançlar, bilgiler, buluşlar ve beceriler gibi farklı türler doğar ve bu inançlar bilimle, düşünceler pratiklerle çatışır, çelişir, uyuşur ya da dönüşürler. Bu pratikler ile bilgiler beceriye, beceriler bilgiye gereksinim duyduğu için bunların değişik kompozisyonları oluşur. Meslekler, bilimler, dallar, disiplinler, paradigmlar, düşünce sistemleri, ekoller, ideolojiler, sanatlar, zanaatlar ortaya çıkar ve bunlar toplumda gruplara, üniversitelerde ise bölümlere, fakültelere, enstitülere, merkezlere ve anabilim dallarına, üniversite dışında da teknik ve ticari pratiklere dönüşürler (Sempozyum Bildirileri,1998:270). Bu süreçler hep öyle devam eder ve hiçbir zaman durmaz. Kronolojik bir sıralaması yoktur, hatta bazen bu süreçler ters biçimde de çalışabilir. Böylelikle bilgilerin ortaya çıkışı, sınıflandırılması, ayrışması, adlandırılması ve kullanım biçimi karmaşık bir yol izleyebilir ve gelişir.

Son dönemde insan emeğinin yerini alan sanal bilgi işlem kaynaklarının toplumsal ve teknik kullanım haline gelmesi ve aynı zamanda bu süreç ile beraberinde bilgilerin dönüşmesi ve farklılaşmasını da meydana getirmekte olduğunu yapılan araştırmalarda karşımıza çıkmaktadır.

19. yüzyılın entelektüel tarihine bakıldığında her şeyden önce, bilginin disiplinlere ayrılması ve meslek haline gelmesi, yani yeni bilgi üretmek ve bilgi üretenleri yeniden üretmek üzere devamlılık gösteren kurumsal yapıların oluşturulması süreci damgasını vurmuştur. Farklı disiplinlerin kurulması sürecinin ardında yatan varsayım, sistemli araştırmanın gerçekliğin farklı alanlarında uzmanlaşmasını gerektirdiği yolundaki inanç ve gerçeklik rasyonel bölümlenme, etkin, yani entelektüel olarak üretken olma vaadi taşıdığı (Gulbenkian Komisyonu, 1996:16) yapılan araştırmalarda görülmektedir.

1.1.2. Disiplinlerarası Kavramı

Disiplinler salt kendi içlerinde gelişim gösteremezler, her ne kadar bağımsız hareket ediyorlarmış gibi görünse de aslında her zaman birbirleriyle etkileşim halindedirler. Hiçbir disiplin mutlak anlamda özgün, özgür ya da arı değildir. Bu nokta da disiplinlerarası çalışmalar, konular gibi ortak faaliyetler karşımıza çıkmaktadır.

İki veya daha fazla akademik disiplinin ya incelenmesi ya da bir araya gelmesine disiplinlerarasılık denilmektedir. Böylelikle farklı disiplinlerden araştırmacıların, bir araya gelip kendi disiplin alanları ile bilgi ve tecrübelerini birleştirerek yaptıkları çalışmalar sayesinde disiplinlerarası bir çalışma ortaya koyulmaktadır.

Böylelikle, “disiplinlerarası” kavramının ayrı ayrı disiplinlerin zenginliğini, onların birbiriyle bağlantılı olduğunu kabul eder ve gerçek yaşamda karşılaşılan problemlerin veya arayışların her zaman tek doğru cevabı olmadığını, yapılan çalışmalar, edinilen bilgiler diğer disiplinler ile iletişime geçerek, farklı görüşlerin, farklı bakış açılarının oluşmasına ve bunun neticesinde birden fazla disiplinin birleşerek yeni bir ara disiplinin de doğmasına neden olduğu görülmektedir. Disiplinlerarasılık yalnızca disiplin sisteminin meydana getirdiği bir dalgadır, ayrıca bu sistemin bir uzantısıdır. Disiplinlerarasılık; akademik bir bağlam içerisinde bakıldığında, farklı çalışma alanlarından teori ve metotların benimsediği görülen ve yeni fikirler ortaya atılmasını sağlamaktadır.

Disiplinlerarası kavramı, çoklu zekâ biçimlerini ve dünyayı çoklu bilme yollarını temsil etmektedir. Sanat, matematik, doğa bilimleri ve sosyal bilimler gibi temel disiplinleri bütünleştirmek bilişsel gelişmeyi, soyut düşünmeyi, yaratıcılığı ve problem çözme becerilerini arttırmaktadır (Özkök, 2005:160). Disiplinlerarasılık genellikle soruna bağlı oluşur ve bu sorunlar kendi yaşam süresine sahiptir. Disiplinlerarası araştırmalar son aşamada yeni kuram ve yöntemler yaratmak üzere uzmanlaşmış disiplinlere bağlıdır (Abbott, 2009:171).

Resim 1: Norman Foster, “Gherkin Tower (30 St Mary Axe)”, 2003-2004

(<https://www.arch2o.com/interdisciplinary-practices-in-architecture/>, Erişim: 18.03.2020)

Disiplinlerarası çalışma birçok farklı disiplinin birbirinden faydalanarak bir araya gelmesi sonucu ortak çalışmalar yürütmesini sağlamaktadır. Mimar Norman Foster’in Londra’da inşa ettiği Gherkin kulesi disiplinlerarası bir çalışma örneğidir (Bkz. Resim 1). Bu mimari yapının dış iskeleti “Venüs Çiçek Sepeti Süngeri” nden ilhamla tasarlanmıştır. Sünger üzerinde bulunan kafesler, doğal yapısından dolayı streslerin farklı yönde dağılmalarına engel olmasının yanı sıra, yuvarlak şekliyle su akımlarını durdurmaktadır. Norman Foster, kulenin tasarımına uygulanan güçlü su akımları nedeniyle kuvveti azaltması için süngerin her iki özelliğinden faydalanarak bu tasarımı yapmıştır. Bu çalışmada mimar, tasarımcı ve botanikçilerin iş birliği sayesinde başarılı bir disiplinlerarası örnek ortaya çıkmıştır.

Ayrıca disiplinlerarası kavramı, matematik, bilim, dil ve sanat konularının karşılıklı içinde çözümler buldurmak, düşünceleri iyi şekilde ifade edebilmek, daha iyi ve yeni yollar bulmak için bilişsel, duyuşsal ve yaratıcılığı ön plana çıkmasını sağlamaktadır. Disiplinlerarası kavramı yeni bir kavram olarak görünse de aslında temeli eskiye dayanan bir kavramdır. Fakat bu kavram özellikle endüstri devrimi sonrasında yaşanan gelişmeler doğrultusunda doğan ihtiyaçlar ve sosyal bilimler, doğa bilimleri gibi bilim dallarının ayrımının gerektiği ihtiyacı ile doğmuştur.

19. yüzyıla bakıldığında, *yüzyıl boyunca farklı disiplinler değişik ampirik epistemolojik tavırlardan oluşan bir yelpaze gibi açıldı. Yelpazenin bir ucunda önce matematik (ampirik olmayan bir faaliyet) ondan sonra da kendi aralarında azalan determinizm sıralamasına göre dizilen deneysel doğa bilimleri (fizik, kimya, biyoloji) yer almaktadır.*

Öbür ucunda ise, en başta felsefe (ampirik bir bilgi olmayan matematiğin karşılığı), sonra da belli başlı sanatsal faaliyetleri inceleyen (resim, heykel, edebiyat, müzikoloji) çoğu zaman uygulamada bu sanatların tarihini yaptığı için tarihe yaklaşan insan bilimleri (ya da sanat ve edebiyat) yer aldığı görülmektedir (Gulbenkian Komisyonu, 1996:18).

Bu bilgiler ışığında, sanat ve edebiyat fakültelerine çoğu zaman yakın olan ve genellikle içerisinde yer alan doğa bilimleri ve tarih gibi disiplinlere “sosyal bilimlerin” daha yakın durduğu karşımıza çıkan detaylar arasında yer almaktadır.

Disiplinlerarasılık kavramına ilk defa *Oxford English Dictionary*’nin ikinci baskısındaki “*interdisciplinarity*” (disiplinlerarasılık) sözcüğü 1937 yılında *Journal of Educational Sociology* dergisinde geçtiği, fakat yapılan araştırmalarda Sosyal Bilim Araştırma Konseyi ve Laura Spelman Rockefeller Vakfı 1920’lerde bu konuyu ele aldığı görülmektedir (Abbott, 2009:166).

Disiplinlerarasılık kavramı, 20.yüzyılın ikinci yarısında 1960’lı yıllara gelindiğinde büyük bir değişim ve dönüşümün kapıları açılmıştır. Öyle ki, bu değişim bir maden yatağı olarak nitelendirilmiş ve antropoloji, ekonomi, sosyoloji ve politika gibi disiplinler modernleşme adı altında incelenmeye başlanmıştır. Bu bilgiler ışığında 1960 sonrası yaşanan büyük değişim, bütün disiplinler arasında etkileşim yaratmış ve sınırların ortadan kalktığı ve yeni disiplinlerin doğduğu bir süreç olmuştur.

Disiplinlerarasılık kavramı Andrew Abbott’un açıklamasına göre; zaten var olan meyvelerin bir araya getirilerek ve üzerine biraz krema eklenmiş “meyve salatası” gibi bir

yapay nesne olmadığı, salt “meyvelerin” üzerine düşünülmesi gerektiren bir düşünce tarzı olduğu şeklinde ifade edilmiştir. Disiplinlerarasılık kavramı ile bir çatı altındaki farklı görüşler, farklı dallara ayrılarak kendi disiplinlerini oluşturabilirler. Fakat her ne kadar birbirlerinden ayrılırsalar da birbirleri ile etkileşim halinde olmaya devam edecekleri ve bunun yeni düşünce tarzları, yeni uygulamaları ve yeni disiplinlerin doğmasını sağlayacakları bilinmektedir.

1.1.3. Sanatta Disiplin Kavramı

Sanatta disiplinlerarası ilişkiye baktığımız zaman sanat kavramı içerisinde farklı görüş ve uygulamaların farklı dallara ayrılarak kendi disiplinlerini oluşturduğu görülmektedir. Fakat her ne kadar farklı disiplinler halinde kendi iç dinamikleri ile hareket etseler de her zaman birbirleri ile etkileşim halinde olmaya devam ederler. Bu yüzden hiçbir sanat disiplini birbirinden ayrı ve bağımsız değildir. Ayrıca bu disiplinler arası ilişki sanatçıya hem düşünsel anlamda hem de biçimsel anlamda sonsuz bir özgürlük alanı yaratır.

Voltaire; sanat dallarının birbirleriyle olan etkileşimlerini ve dolayısıyla sanatın disiplinlerarası bir olgu olduğunu savunur ve “Tüm sanatlar kardeştir, hepsi de ötekilerin ışığı altında ilerler” sözüyle vurgulamıştır (Tarlakazan, 2016:538).

Antik dönemden itibaren bilgi teorisinin yöntemleri ile gerçekleştirilen sanatı anlama ve tanıma çabaları bilimsel tavra ait olan “gelişme” ifadesinin sanat için kullanılmasına neden olmuştur. Sürekliliğin, gelişmeyi içeren bir sonucu ortaya çıkarmasını bekleyen bilim için “gelişme” ifadesi doğaldır. Çünkü bilim içinde, insan ile nesne arasındaki ilişki ve süreç; algı, gözlem, deneme ve sınama olarak gerçekleşirken, sanat içinde görme, sezme ve yaratma şeklinde gerçekleşmektedir. Bu çerçevede, bilimsel disiplin içinde kavranan şey genel, sanatta ise kavranan tamamen özel ve bireyseldir (<https://www.cafrande.org/sanat-siniflandirmasi-ve-toplumsal-cevre-uzerindeki-etkisi-dr-ozand-gonulal/>, Erişim: 05.04.2019).

Henüz sanat ve zanaat ayrımının olmadığı dönemlerde, ortaya konan eser veya nesnelerin, yapıldığı dönem nasıl adlandırılırsa adlandırılırsın, şimdiki zamanda ele

alındığında disiplinlerarası bir çalışma olarak farklı disiplin gruplarının bir araya gelerek yapmış oldukları çalışma olarak adlandırılır. Sanat gibi önemli bir disiplinin içerisinde disiplinlerarasılık kavramı önemli bir yer edinmektedir. Bu çerçevede sanat disiplinlerinin birbiri ile etkileşimi, aslında daha eski bir etkileşim içerisinde olduğu, bu etkileşimin Rönesans'a kadar uzandığı ve hatta yapılan araştırmalar da tarih öncesi Eski Mısır ve Antik Yunan dönemine kadar uzandığı yapılan araştırmalarda karşımıza çıkmaktadır. Sanatta disiplinlerarasılık kavramı, sanat disiplinlerinin eskiden beri, bilim dünyası ile iç içe olduğu Gulbenkian Komisyonu'nun ele aldığı zaman birimleri içinde karşımıza çıkmaktadır.

Rönesans dönemi incelendiğinde, dönemin sanatçılarının hem sanat disiplinleri hem de bilimsel disiplinler ile iç içe oldukları görülür. Buna en iyi örnek "Leonardo Da Vinci ve Michalengelo" dur. Onlar hem sanatçı hem müzisyen hem de bilim insanıdır. Zamanla toplumun ilerlemesi, arayışlar ve yeni gelişmeler, oldukça sanat ile bilimin sınırları çizilmeye başlanmıştır. Özellikle Endüstri Devrimi bu tarihsel süreçte çok önemlidir. Sanayi Devriminde buhar makinasının bulunması ile sanayinin gelişmeye başlaması, bunun beraberinde getirdiği yenilikler, gelişen, ilerleyen toplumun bilme, keşfetme arzusu ile sanatsal, bilimsel ve toplumsal olaylara ilgisi artmıştır. Bu nedenle de sanat, bilim ve sosyal bilimler gibi disiplinlerin sınırlarını çizmeye başlamış ve çeşitli disiplinlerin birleşmesi ile yeni disiplinler doğmuştur.

1830'larda Arago Bilimler Akademisine, tarihte ilk defa fotoğrafı bulan Niepce ve Daguerre adındaki bu iki kişi, fotoğrafın bilim ve sanat ile ilgisini açıklamak amacıyla "Fotoğrafın sanatların işine yarayıp, yaramadığı" sorusuyla sorguladıkları karşımıza çıkmaktadır. Bu açıdan bakıldığında günümüzde plastik sanatlarda önemli bir yer edinmeye başlayan fotoğraf sanatının bir asır öncesinden sorgulandığı görülmektedir. 1850'de kimyager, fizikçi ve filozof olan Chevreuil'ün pentür tekniğinde¹ kullanılan renkler ve malzemeler üzerine çalışmalar yaptığı bilinmektedir.

¹ Pentür Tekniği: Fransızca kökenli yağlıboya tablo anlamına gelen boyanın ve fırça tuşlarının zeminde yarattığı doku, fırça izleri ve yüzey üzerinde boya ile yapılan çalışmalar.

Leonardo Da Vinci hayranlarından biri olan ve ayrıca resim sanatına ilgili Louis Pasteur'ün, fizik ve kimyanın kendisine tanıdığı olanakları hiç bırakmadığı görülmektedir. Bunun yanında 1860 yılında III. Napolyon, Akademi'de dersler vermesi için Louis Pasteur'ü profesör olarak atamıştır. Örneklerden de anlaşılacağı gibi sanatın diğer disiplinler ile ilişkisi çok eskilere dayandığı görülse de esas değişim 20.yüzyıldan itibaren başlamıştır.

20.yüzyıl sanat kavramının büyük bir değişim geçirdiği, belli bir kalıba konmaya çalışılan sanatın, adeta başkalaşım geçirdiği bir süreci gösterir. Endüstri Devrimi sonrası değişimlerin de beraberinde geldiği bu süreçte, kente göçlerin başlaması, endüstriyel yaşam biçimi ile değişen toplum yapısı ve bununla birlikte değişen her şey gibi sanatın da büyük değişimi başlamıştır. Sanat disiplinlerinin ayrışması araştırma, analiz eğitim alanlarında süreklilik gösteren üretken çalışmalar yaratmış ve sanatın gelişiminin ilerlemesine ve dönüşümüne katkı sağlamış ve sanat disiplinleri arasındaki sınırların ortadan kalkması bu dönemin en belirgin özelliğidir.

Farklı sanat disiplinlerinden sanatçıların bir araya gelerek yapmış oldukları bir sanat eseri disiplinlerarası bir çalışmaya örnek olarak gösterilebilir. Bu sayede toplumsal ve ekonomik koşullar dahilinde dolaylı veya dolaysız farklı etmenlerin bir araya gelerek ürettiği çok katmanlı bir boyut ortaya konmaktadır. Buna plastik sanatlar üzerinden örnek verecek olursak, boyadan fırçaya, yontma araç ve gereçlerinden biçimlendirmeye kadar birçok etmenden söz edilebilir. Ayrıca sanat eserinin ortaya çıkmasında, bahsedilen etmenlerin diğer tüm teknik olanakların eserin biçimlendirdiği sanat dallarına göre, sanatçının egemenlik alanının daha ağır bastığı düşüncesi ön plana çıkmaktadır.

Sanatta disiplinlerinin birbirinden etkilendiği ve birbirlerinden yararlanarak ortak çalışmaların sergilendiği örnekleri bilinmektedir. Bu örnekler arasında kil boyama animasyon tekniğinin öncüsü olan, ressam, yönetmen ve animasyon sanatçısı Joan Gratz 1992'de çekilen "Mona Lisa Descending A Staircase", iki boyutlu kil boyama animasyonu karşımıza çıkmaktadır. Vincent Van Gogh, Chuck Close, Pablo Picasso, Roy Lichtenstein, Andy Warhol, Paul Gauguin, Rene Magritte ve Phillip Gaston gibi ressamların tablolarından oluşturulmuştur. Animasyonda her bir tablo arasında geçişler

yapılmaktadır. Yedi dakikalık bu kısa animasyon filmini 1992 yılında tamamlayan sanatçı, Marcel Duchamp'ın, “Bir Merdivenden Düşen Çıplak” isimli ikonik eserini, Leonardo Da Vinci'nin “Mona Lisa” isimli ünlü tablosu ile ilişkilendirmiştir (Bkz. Resim 2).

Resim 2: Joan Gratz, “Mona Lisa Descending A Staircase” Kil Animasyon Filmi, 1992
(Helvacıkara, Tunç, 2019:1477)

Rönesans'tan başlayarak, İzlenimcilik, Pop Sanat ve Hiper-Gerçekçilik'e kadar devam eden sanat akımlarının ünlü tablolarını kil boyama tekniği ile canlandırmış ve sanat eserleri arasındaki metamorfik geçişleri sağlamıştır. 1992 En İyi Kısa Animasyon Filmi Akademi Ödülü'nün yanı sıra dünyanın pek çok farklı film festivallerinden ödül kazanmıştır (Helvacıkara, Tunç, 2019:1477).

Disiplinlerarası sanatın ilk belirtilerini 20. yüzyılın başlarında ortaya çıkan Kübist sanatçıların kolaj yapıtlarında görürüz. Daha özgür ifade olanağının önünü açan kolaj ve Dadacı sanatçıların özgür konu seçimleri, kullandıkları teknik ve malzemelerin yanında bireysel tavırları farklı disiplinlerin bir araya gelmesinde önemli rol oynamış, disiplinlerarasılık kavramının doğmasına neden olmuştur (Koşar, 2017:2037). Picasso, 1912'de resme farklı malzemeyi katmasıyla başlayan Birleşimsel (sentetik) Kübizmde kolaj tekniğini kullanarak yaptığı resimleri ön plana çıkar.

Disiplinlerarası sanatın gelişimi, modern sanat akımları üzerinden oluşmuş, bu dönüşümün taşıyıcısı ise Kübizm 'in deneysel uygulamalarından doğan ve farklı evren kavrayışlarını dile getiren kolaj ile gerçekleşmiştir. Burada, geleneksel malzemelerin dışında farklı malzemelerin resim sanatında kullanılmasının yanı sıra deneysel çalışmalarla yaratma olanaklarının zenginleştiği ve bir disiplinin diğer sanat disiplinlerini etkilediği ve kullandığı görülmektedir (Tarlakazan, 2016: 538).

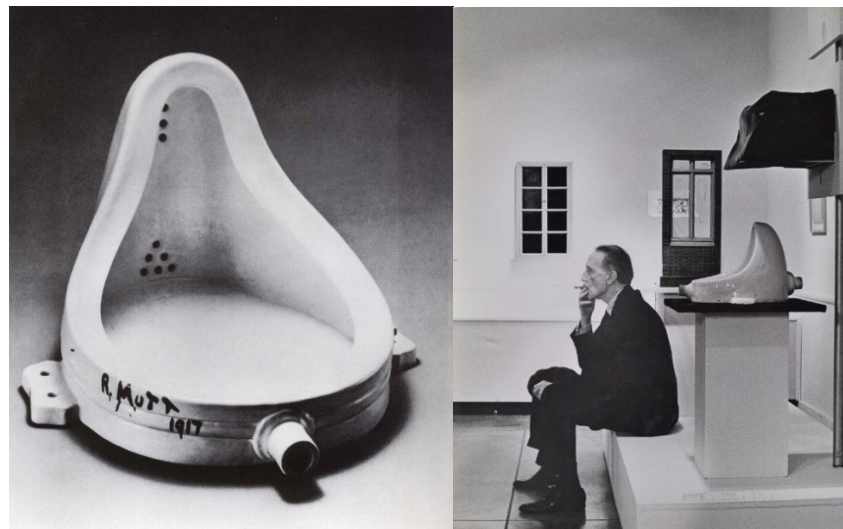
Tarihsel bağlamda 20. yüzyıla bakıldığında sadece sanat disiplinleri değil, gelişen ve değişen yeni dünya düzeninde bilim ve teknolojinin gelişimi ile beraberinde yaşanan dönüşümün birçok insanı yeni arayışlara yönlendirmiş, farklı malzeme, araştırma yöntemleri kullanılarak yeni görüşlerin ve yeni oluşumların meydana gelmesine olanak sağlamıştır. Bu süreçte teknoloji ile bilimin gelişimi, sanatla paralel ilerlemiştir. Yani sanat disiplinlerinin ve diğer disiplinlerin de bu etkileşimi sanatın git gide dönüşmesine ve yeni sanat disiplinlerinin oluşmasına büyük katkı sağlamıştır. Özellikle 1960'lı yıllar sonrası birçok yeni sanat disiplini, sanat akımları ve üretim yöntemleri meydana gelmiştir.

Sanat disiplinlerinin yakın tarih içerisinde; Fütürizm, Dadaizm, Sürrealizm, Kübizm gibi avangard sanat akımlarının farklı malzeme ve üretim biçimlerini bir araya getirdiği sanat akımlarının özellikle Picasso, Marcel Duchamp, J. Kosuth, J. Beuys, John Cage ve Andy Warhol gibi ön plana çıkmış sanatçıların, çalışmalarında farklı malzemeler ile farklı biçimleri bir araya getirerek, yapmış oldukları çalışmalar yapılan tüm araştırmalarda karşımıza çıkmaktadır. Bu sanatçılar ayrıca, farklı disiplinler ile çalışarak da önemli çalışmalara imza atmış ve kattıkları bu yenilikler sayesinde beraberinde yeni oluşumları ve farklı görüşleri getirmiş isimlerdir. Ayrıca sanat disiplinleri ve tasarım disiplinleri arasındaki kesin çizgilerin ortadan kalkmaya başlaması da bu döneme rastlamaktadır.

Fotoğrafın insan hayatına girmesiyle beraber, Kübizmin etkileri ve özellikle 1950'li yılları sonrası hemen hemen her şeyin sanat malzemesi olarak kullanılması, teknolojinin getirdiği disiplinler arası yaklaşımı neredeyse zorunlu kılmıştır (Gökkaya, 2013:26).

Çağdaş sanat akımlarıyla beraber sanat klasik anlayışından çıkmıştır, özellikle Duchamp'ın hazır nesnelere kullanmasından sonra sanatı düşünsel bir zemine taşıyarak farklı bir bakış açısı yakalamıştır. Sanat tarihi açısından ve özellikle çağdaş sanat anlayışının ortaya çıkış süreci içerisinde Duchamp önemli bir isimdir. Sanatın kavramsal yönünü vurgulayarak farklı denemeler yapan ve 20.yüzyıl sanat anlayışına etki etmiş ve farklı disiplinlerin etkileşim içerisinde olmasını sağlamış ve çağın sanat sorunlarına yeni açılımlar getirmiştir.

Amerikan 20.yüzyıl sanat tarihinden örneklerle “iğrenç sanatın” anlamı sorgulanırken, 1980’li yıllardan beri “muhafazakarlaşan Amerikan toplumu” sarsılarak sıkıştırılmaya çalışılıyordu. 1917’de Marcel Duchamp’ın New York Armory Show’da sergilenen ve iğrençlik timsali olarak sergilenirken sansürlenmiş yapıtı Pisuar ile başlayan serginin içinde Arshile Gorky’nin “Sanatçı ve Annesi” tablosunun Ermenistan’ı konu ettiği resminden geçilerek, Jackson Pollock’un 1950’li yıllarda yaptığı bazı tuvaleri (Number 27) gösterilmektedir (Sempozyum Bildirimleri, 1998:232). Marcel Duchamp’ın sanat dünyasında oldukça farklı bir bakış açısıyla sergilediği “Pisuar” örneğiyle esas görüntüyü taşıyan nesne olmadığını, önemli olanın ortaya çıkan nesnenin doğmasına neden olan düşünce sanatçının sanata bakış açısını ifade etmektedir (Bkz. Resim3).

Resim 3: Marcel Duchamp, “Pisuar”, 1917

(<https://www.artsy.net/article/artsy-editorial-duchamps-urinal-changed-art-forever>, Erişim:11.10.2019)

Sanat toplumsal olaylara duyarlı olduğu gibi, sanat disiplinlerinin diğer disiplinler ile etkileşimi sayesinde hep bir ifade aracı olmuştur. Örneğin; Robert Rauschenberg, Jasper Johns ve Twombly gibi sanatçıların 1950’li yıllarda “zenci duyarlılığı ile eşcinsellik” gibi konuları ele aldıkları ve bu konular hakkında yapılan gay-lezbiyen etkinlikleriyle sosyoloji disiplini ile etkileşim içerisinde oldukları bilinmektedir.

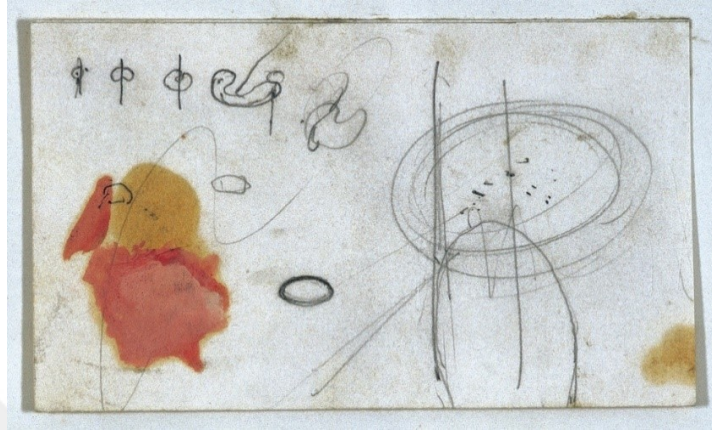
Bunun yanında, “1950’lerin sonunda ve 1960’lı yılların başında bazı sanatçılar toplumsal “arılık”a karşı tavır almaktaydılar. Bu sanatçılar Beat Generation şairlerini ve müzisyenlerini de etkilemekte, aynı zamanda da Marcuse gibi Frankfurt Ekolü’nün sosyolog-düşünürlerini de 1968 hareketlerine hazırlamaktaydı: Claes Oldenburg, Bruce Conner, Lucas Samaras, vb. “soyut resmin arılığını” eleştirmeye başladıkları, Thomas Hess Rauschenberg, Oldenburg, Chamberlain, Allan Kaprow ve Jim Dine gibi “bir grup sanatçının farklı bir arı olmayan sanat” geliştirmeye çalıştıkları yapılan araştırmalarda görülmektedir”(Sempozyum Bildirileri, 1998:233).

Yaşanan savaşlar, teknolojik, sosyo-ekonomik durumun değişmesi ve kültürel gelişmeler sanata etki etmiş ve çağdaş sanat hareketlerinin zeminini hazırlamıştır. Bu dönemde sanatçılar nesneyi olduğu gibi resmetmek yerine, farklı bakış açılarıyla nesnenin yapısını bozarak, objeyi parçalamış veya farklı renk ve teknikler deneyerek devrim olarak kabul edilen bir döneme girilmiştir.

Bu bilgiler ışında çağdaş sanat kavramının etkilediği sanat dünyasında, birçok konu çağdaş sanat dahilinde değerlendirilmesinin yanı sıra, geleneksel sanat anlayışı da etkisini devam ettirmiştir. Bu anlamda eleştirisini sunan, geleneksel sanat üzerine çalışmalar yapan sanatçılar görülmektedir. Buna örnek olarak; Joseph Beuys’un “Aslolan Çizgidir” (2005) adlı sergisinde bu konuya vurgu yapmaktadır.

Beuys “Aslolan Çizgidir” sergisinde, sanat yaşamı içerisinde 1940’lı yıllardan 1960’lı yıllara kadar olan süreç içerisinde yapmış olduğu çok sayıda desen çalışmasının çağdaş sanat alanında sergilemiş olduğu başarılı eserlerinin temelini oluşturmuş olsa da aslında desen çalışmalarında hız çağının ruhuna paralel olarak uzun süreli gözleme dayalı

“hazırlık, düşünme, not alma ve eskiz çalışmaları” resimde önemli olan çizgi, desen çalışmasının dönüşümü ve temel bir faktör olduğu görülmektedir (Bkz. Resim 4).

Resim 4: Joseph Beuys, “Aslolan Çizgidir”, 2005

(<http://sanat.ykykultur.com.tr/basin-odasi/basin-bultenleri/joseph-beuys-aslolan-cizgidir>, Erişim: 25.01.2020)

Sanat disiplinlerinin birçok farklı disiplinden de yararlandığı ve bu etkileşimlerin sanat çalışmalarının sergilenme, sunum biçimine de etki ettiği gerek teknolojinin kullanımı gerekse mekân kullanımı, etkileşim içerisinde olan bu disiplinler ile ne kadar ilişkili olduğu gözler önüne serilmektedir.

Bu gelişmelerle beraber farklı malzeme ve teknik uygulamaları yapıp sergileyen sanatçılar farklı disiplinleri bir araya getirerek, yeni disiplinlerin doğmasını sağlamışlardır. Bu anlamda özellikle 1960’lı ve 1970’li yıllardan itibaren performans sanatı, kavramsal sanat, yoksul sanat, fluxus v.b. gibi sanatta biçimciliğe karşı çıkan, düşünceye önem veren anlayışlar ortaya çıkmıştır (Aydoğan, 2008:4). Gelişen teknoloji ile beraber yeni anlayışlar ortaya çıkmış ve buda yeni disiplinleri beraberinde getirmektedir.

Sanat sadece kendi iç disiplinleri ile değil, diğer disiplinlerle de iş birliği yapmaktadır. Zaten geçmişe ve günümüz koşullarına bakıldığı zaman bu iş birliğinin zorunlu olduğu görülmektedir. Bu ortaklaşa faaliyetler ile sanatçı kendi donanımını çeşitlendirmesi ve kendini geliştirmesi konusunda desteklemekte ve özellikle teknolojinin hızlı gelişimi ile beraber bugüne ayak uydurması konusunda önemli bir unsurdur. Çağımızda teknolojinin her geçen gün hızla gelişmesi ile farklı arayışlar ortaya

çıkmakta, bu da sanatı ciddi şekilde etkilemektedir, sanatçılar teknolojinin sağladığı faydalardan yararlanarak hem daha farklı bir ifade aracı kullanmakta hem de farklı teknikler geliştirmektedirler. Bu gelişmeler farklı arayışları beraberinde getirirken, farklı sanat disiplinlerin de doğmasına neden olacaktır.

1.1.3.1. Sanat Disiplinlerinin Sınıflandırılması

Sanat disiplinleri belirli ölçüler içerisinde sınıflandırılır. Bunlar, yapılan işin teknik, form, biçim, malzeme, araç ve gereçler gibi belirli faktörlere göre sınıflandırılmaktadır.

Sanat yapıtları çok çeşitli malzemelerin çok farklı biçimlerde işlenmesiyle üretilebilir. Ayrıca, her sanat dalında kullanılan malzemenin farklı türleriyle ilgili tarihsel bir bilgi birikimi ve geleneklerin oluşması da söz konusudur. Bunlar, o sanat dalının teknik yanlarıyla ilgili, sanatçının etkinliğini bir meslek olarak belirleyen öğelerdir. Örneğe, resim sanatında kullanılan boya türleri, heykel sanatında farklı taşların yontulma özellikleri, seramik sanatında fırınlama gibi öğeler, belirli ve düzenli bilgiler içeren teknolojileri gerektirir (Bozkurt, 1992:16-17).

Sanat disiplinlerinin sınıflandırılmasında, kullanılan malzemenin işlenmesi, şekillendirilmesi gibi teknik belirleyici faktörlerle üretilen sanat nesnelere göre isimler verilmiştir. Resim, heykel ve seramik sanat disiplinleri teknik ve uygulama özelliklerine sınıflandırılmış ve disiplin adları buna göre belirlenmiştir. Bunun yanı sıra; resim, heykel, seramik ve mimari gibi sanat disiplinleri kullanılan hammadde neticesinde ortaya çıkan sanat nesnelere, nitelendirilmesi ve belirli bir gruba dahil edilmesi için görsel sanatlar başlığı altında değerlendirilmektedir.

Ünlü filozof Platon'a göre; *“Sanat, taklit etmedir. Platon “sanat” olmasa da “tekhne”, yani maharetli işler olan heykel, resim, şiir ve mimarinin yanı sıra, tragedya gibi sanat biçimlerini de tartışmıştır. Bunların tamamını “mimemis” yani yanılsama olarak*

görür Platon. Sonsuz ideal gerçeklikleri (“biçimler” ya da “idealar”) tasvir etmekte yetersiz kaldıkları için, tragedyalar da dahil olmak üzere bütün taklitleri eleştirir. Onlar zaten idealar’ın kopyası olan dünyamızdaki şeylerin yanılsamalarını sunarlar. Tragedya değerler konusunda izleyicilerin kafasını karıştırır: eğer iyi karakterin başına üzücü bir şey gelirse, bu bize erdemın her zaman ödüllendirilmediğini düşündürür” (Freeland, 2008:42).

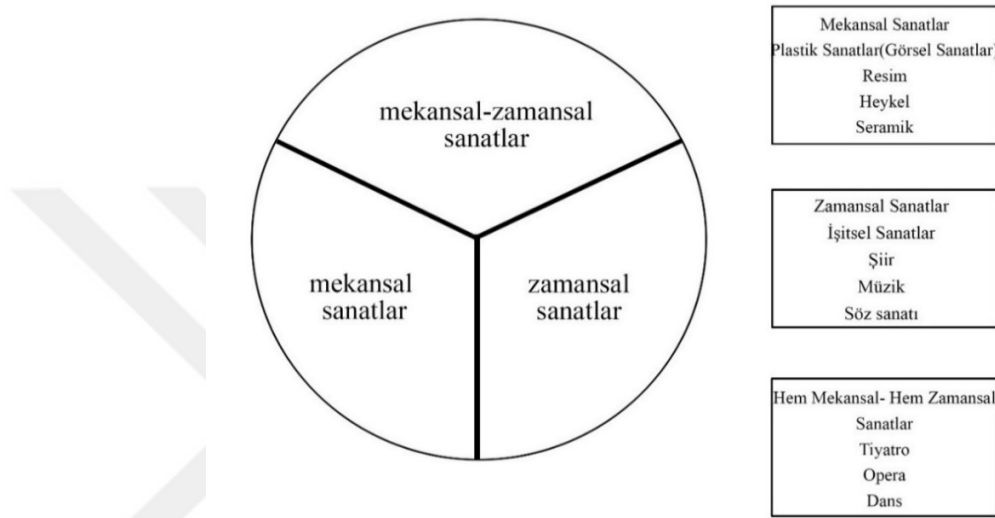
Farklı sanat dalları da genel sanat kavramının altında genellikle ikiye ayrılmıştır: etkinliğin sonunda ortaya çıkan nesnenin, yani sanat yapıtının, fiziksel anlamda bir cisim olması ile dilsel (anlamsal) bir nesne, yani metin olması durumu. Batı geleneğinde birinci türe giren Batı geleneğinde (resim, heykel, seramik) “güzel sanatlar” denirken, dilsel, anlamsal nitelikteki ikincilere “özgür sanatlar” adı verilmiştir. Bu terim el işi ve bedensel uğraş gerektiren etkinliklere karşılık, daha çok zihinsel bir etkinlik gerektiren sanat türlerini anlatmak için kullanılmıştır (Bozkurt, 1997:19).

Sanatlar ve sanat yapıtları çok farklı biçimlerde sınıflandırmalara tabi tutulmuşlardır; örneğin, bir sınıflandırma biçimi, sanat nesnelerini içinde bulundurdukları ortamlara göre (zamansal, mekânsal hem zamansal hem de mekânsal olarak) ayırmaktadır. Bu ayırma göre temelde seyirlik ya da göz için olan “görsel sanatlar”, Resim, Heykel, Mimarlık gibi sanatlardır. Zamansal ya da kulak için “işitsel sanatlar” da şiir, müzik ve söz sanatlarını kapsar. Ürünleri hem mekân hem de zaman içinde yer alan sanatlar da tiyatro, dans ve operadır. Bunlar arasında sinema sanatı bütün sanatları birleştiren bir sanat olarak anlaşılır.

Sanat disiplinleri çok olsa da temeldeki etmenin insan yaratıcılığını yansıttığı müddetçe, tüm sanat disiplinlerinin tarifini yapma alanı sağlıyor. Tüm sanat disiplinlerinin ortak noktası biçim vermedir, fakat aradaki fark biçim verilen malzeme ve kullanımındır.

Sanatları sınıflandırmanın geleneksel bir biçimi de gene bir süreklilik içinde, Yazın sanatları (şiir, öykü, roman) Görsel Sanatlar (resim, heykel), Sahne Sanatları (tiyatro, dans, bale, opera, pantomim), Müzik ve Mimarlık olmak üzere yapılan

sıralamadır. Ama böyle bir sıralamaya da tam ve eksiksiz gözüyle bakılmamalıdır. Birçok sanat türü, bu sınıfların birden fazla olan öğelerini içerebilir ya da bunların dışında kalan bir özellik taşıyabilir. Bu bakımdan sanatları sınıflandırmanın pek çok ve çeşitli tarzlarıyla karşılaşmak olasıdır (Bozkurt, 1997:22). Sanatlar arasındaki ilişki gösterilen grafik üzerinde üç eşit dilime bölünmüş bir çember olarak çizilmektedir (Bkz. Resim 5).

Resim 5: Sanatın Disiplinlerinin Sınıflandırılması (Kagan, 1993:311)

Her sanatsal kurulma tipi, kendi işlenişi içindeki değişik malzeme ve değişik teknik deneyimlerin oluşumunu gerektirmektedir. Bu yüzden sanatlar arasında belli farklılıklar doğmaktadır. Bütün bu farklılıklar, hiç kuşkusuz, özgül bir özellik taşır; bir sınıflandırmaya girmeleri oldukça zordur. Çünkü, sanatsal yaratım, sonsuz çeşitli araçları, doymak bilmez biçimde, kendine yararlı kılmak ister (Kagan, 1993:312).

Modern toplumun gelişimi ile üretimin artması ve bu artışın sonucu olarak yaşam tarzı değişikliği, kültürel değişimler gibi etmenler, üretim ve sanatın birlikte yol almasının sağlamıştır. Bunun sonucu olarak günlük yaşamda kullanılan cam, metal, kâğıt, kumaş, plastik ve neon lamba gibi materyaller, ayrıca en basit enstrümanlardan, en karmaşık enstrümanlar, yazı ve baskı tekniği, bakır ve tahta oyma, muşamba ve vitray tekniği, film, radyo ve televizyon tekniği gibi pek çok teknik gelişimler ile sanatsal yaratımların doğmasına, bunu yanı sıra da farklı disiplinlerin doğmasına neden olmaktadır. Sanatsal yaratımda kendisinden yararlanılmamış hiçbir görsel ve işitsel malzeme, bunların işlenişiyle ilgili hiçbir teknik deneyim kalmamıştır. Sanatsal yaratım,

hep yepyeni, kendi içinde sonsuz çok çeşitli biçimler almıştır ve almaktadır (Kagan, 1993:312).

Genel anlamda, sanat disiplini “ustası gibi yapma” becerisidir ve çıkan ürünün de “usta işi” olmasıdır; sanat ustasının “elverme” şeklinde süregelen bir sanat anlayışını tanımlar. Bu bağlamda, tartışmasız, her şeyin sanatı olabilir; söz söyleme sanatı, yemek yapma sanatı, öğretmenlik sanatı, politika sanatı, resim sanatı, rol yapma sanatı, heykel sanatı gibi. Buradaki sanat anlayışı, değişime, kolayca becerebilecek bir değişime açık olmayan bir mantığı, bir yöntemi ifade eder. Ne öğrenilmişse ne öğretilmişse aynen devam etmesi, ettirilmesi beklenir ve bu aynılığa uyan resim heykel, kitap veya benzeri bir ürün “sanat eseri” olarak kabul edilir (Erinç, 2011:31).

Croce, sanatı estetik sınıflandırmanın anlamsız olduğunu, bu konuyla ilgili bütün yazıların çöpe atılmasını, kategorik yoldan açıklamıştır. Dewey’in de buna benzer bir bakış açısı olmuştur; sanatın, hiçbir yoldan kendi içeriğince belirlenemeyen bir -işsel etkinlik niteliği- olduğu görüşünden yola çıkan bu Amerikalı filozof ve estetikçi, sanatın kesinlikle kendi içinde ayırmsanamayacağı sonucuna varmıştır (Kagan, 1993:304).

Plastik sanatlar terimiyle ifade edilen sanatlar, insanın maddeye şekil vererek yarattığı sanat dallarını içerir. Gözle görülüp algılanır, bu bakımdan bu gruba giren sanatlara “görsel sanatlar” da denir.

Plastik Sanatlar ifadesi, bir aileyi tanımlamak için kullanılır. Bu aile içine yaygı olarak şu sanat dalları girer: Resim, Heykel, Mimari, Seramik, Grafik, Özgün baskı. Bu dalların her biri araç, gereç, teknik, hatta iş görü açısından farklı iseler de ortak olan pek çok yanları da vardır. Bu grubun, plastik sanatlar adı altında toplanmasının nedeni plastik sözcüğünün Yunanca anlamından gelmesidir. Bu anlam, biçim verme, oluşturma gücü şeklinde açıklanabilir. Bu bilgiler ışığında biçimlerin, salt biçim olarak uyarlandıkları estetik duyguyu temel alan plastik sanatlar denmektedir (Erinç, 2013: 94).

Yunanca “plassein” (şekil verme) sözü Latince’ye “plastikus” olarak geçmiş, buradan bütün batı dillerine yayılmıştır. Şekilsiz olan, daha doğrusu tanımlanabilir bir şekli olmayan (amorf) bir malzemeyi elle veya aletlerle işleyerek, tanımlanabilir ve

anlamli şekiller elde edilebilir. Buna plastik sanatlar adı verilmiştir (Mülayim, 2008: sf.24).

Plastik sanatlardaki yenilikler, eserlerin yapımında kullanılan malzemelerin değişmesi veya gelişmesi ile ortaya çıkar ve yeni yöntemlerin gelişmesi veya yeni malzemelerin bulunması esere uygulanırken ortaya çıkmaktadır. Çünkü plastik sanatlar da eser tasarlanmaz, sezgisel, çalışma sırasında ortaya çıkar, tesadüftür. Yaratıcılık bu nokta da başlar. Örneğin: Picasso ile Braque, Kübizmi önceden tasarlamadıklarını, ilk kübist çalışmalarının tamamen çalışırken oluştuğunu söylemişlerdir (Turani, 1992:551). Her sanat disiplini kendi içerisinde tesadüfler sonucu yeni uygulamalara adım atmıştır ve bazen buna kendisi içerisinde farklı bir sanat disiplininin ortaya çıkışına sebep olmuştur.

Her sanat disiplinin birbirinden farklı özel anlatım yolları ve etki güçleri vardır, bunun yanı sıra tüm sanat disiplinlerinin özgü bir yöntem ve teknik kullanarak, bambaşka bir anlatım diliyle çalışmalar yapıldığı görülmektedir. Bu bilgiler ışığında bakıldığında, genel anlamda bütün alanları içine alan sınıflamayı yaparken plastik sanatları üç alt kategoriye ayırırız.

1. Mimari
2. Heykel ve kabartma
3. Resim (Mülayim, 2008:24)

Resim, iki boyutlu bir anlatım biçiminin olması yanı sıra, doğadaki zenginlikleri bir düzlem üzerinde verdiği görülmektedir. Bunun yanı sıra heykel üç boyutlu biçimsel anlamda anlatım gücünü gözler önüne sermektedir. Ancak heykel 'in anlatım gücüne hiçbir zaman sahip değildir. Mimari ise, mekanla uğraşan bambaşka bir sanat disiplini olarak kabul edilmektedir. Mekân yaratan ve büyük ölçüleri kullanan mimari, her ne kadar inşaat ve yapı işleri olarak görülse de sanat disiplini içerisinde ifade edilmek istenen, fonksiyonel olmasının dışında, mevcut teknik sorunlarını aşmış ve plastik ve estetik endişeler taşıması olarak bilinmektedir.

Plastik sanatlarda tasarım görsel algıya yönelik izleyiciye haz veren, kimi zaman iletişim kaygısı güden, kimi zaman da duyguların iletimini sağlayan bir süreçtir.

İnsanoğlunun, her geçen gün teknolojinin getirdiği ağır baskıdan kurtulması, rahatlama ve insan olmanın erdemine ulaşması ancak sanat yoluyla sağlanabilir. Özellikle teknolojik alandaki gelişmeler ile endüstriyel rekabet ortamında, endüstriye hizmet etme, sanat ürünleri ile yaratıcı güce duyulan gereksinime paralel olarak, sanat disiplinlerine ve sanat eğitime ihtiyaç duyulduğu karşımıza çıkmaktadır.

Sanat disiplinleri, 20.yüzyıl ile beraber pek çok açıdan değişim ve dönüşümün yaşandığı bir yüzyıl olmasının yanı sıra özellikle ikinci yarısında 1960'lı yıllar ve sonrasında post modernizemin ortaya çıktığı yıllarda, farklı malzeme ve teknik arayışlar sonucu doğan yeni sanat disiplinleri, Fluxus, Happening, Performans Sanatı, Kavramsal Sanat gibi sanat akımları ve sanat üretim yöntemleri, disiplinlerarası bir üretim biçimini benimsemiş ve sanat kapsamı içerisindeki alanları ve sanat ile hayatın diğer olguları arasındaki sınırları kaldırmayı amaçlamıştır (Tarlakazan, 2016:539).

1.1.3.2. Sanat Disiplinlerinin 1960 Sonrası Gelişim Süreci

Endüstri Devrimi sonrası toplumsal yaşamda başlayan değişimler ve I.ve II. Dünya Savaşı etkileri ve sonuçları sonrası toplumsal değişimler, dönüşümler, sosyal yapının değişimi ile birçok farklılıklar meydana gelmiştir. Sosyal, bilimsel, kültürel, ekonomik ve siyasal pek çok alanda yaşanan değişimler gibi sanat alanında da büyük kırılmalar ve değişimler yaşandığı bilinmektedir.

Buna göre, sanatta yarattığı farklı bakış açısıyla kendini sanat kırıcı olarak tanımlayan Marcel Duchamp 1915 yılının sonrasında resmin estetik uygulamasından ayrılan sanatçı 1917'e gelindiğinde "asıl olgu" olarak isimlendirdiği estetik algısından tamamen kopmuştur. Sanatta önemli bir kırılma yaşatan bir diğer sanatçı Andy Warhol 1960'lara gelindiğinde bir sanat objesinin gerçek bir objeye benzeyebileceğini gözler önüne sermiştir. Andy Warhol da Duchamp gibi estetik algından uzaklaşmıştır. Bu gelişmeler sanatın, eski sanat olgusundan farklı bir yöne evirildiğinin ve bununla beraber yeni sanat olgusunun doğduğunu karşımıza çıkarmaktadır.

1960'larda sanatta başlayan değişim sürecinde, sanatta mekân kullanımının algısının değişimiyle Beuys'un da sanatında değişim yarattığı görülmektedir. 1960'lı

yılların öncü sanatçılarından biri olan Joseph Beuys, bu yıllarda, resim, heykel, performans ve enstalasyon çalışmaları yapmıştır. Sanatçının geçmişte yaşadığı uçak kazası, yaşamı, yapıtları, kullandığı malzemeler ve düşüncelerinde önemli değişiklikler yaratmış ve bunun neticesinde resimden performans sanatına geçiş yapmasında, sanatın toplumda daha çok etkili olması gerektiğine olan inancı ile hareket etmiştir (Beyoğlu, 2019:35).

1960 ve sonrası sanat gelişimi açısından büyük değerler taşır. Ortaya çıkan sanat akımları bu dönemde birbirinden benzersiz ve taklit olarak sayılamayacak eserler sergilenmiştir. Bu gelişmeler sanatın biricikliğini yok etmesinin yanı sıra, çoğaltılmasını sağlamıştır. Bu noktada sanat el işçiliğini ustalıkla yapan zanaatçı yerine, araştıran, düşünen, uygun malzeme ile ifade etmek istenilen düşünceyi tasarlayarak eserine aktaran bir sanat olgusuna yerini bırakmıştır.

1960'lı yıllar ile beraber değişen sanat olgusu, Kavramsal Sanat, Eylemler, Yoksul Sanat, Vücut Sanatı, Yeryüzü Sanatı, Fluxus, Oluşumlar, Performans Sanatı, Süreç Sanatı başlıkları altında sınıflandırılmasının yanı sıra, yalnızca resim ve heykele karşı alternatif teknik ve malzemeler bulmakla kalmamış, bir yandan gelecek kuşaklar için sanatçının ve izleyicilerinin rolü ile sanat nesnesinin statüsünü yeniden biçimlendirirken, bir yandan da sanat tanımını genişletmişlerdir (Atakan, 2008:9).

1960'lı yılların beraberinde ilk ortaya çıkan ve uluslararası arenada yayılan sanat akımı kavramsal sanat ile başlamıştır. Sanatın ne olduğuna dair yeni önermeler getiren ve yetenek yerine sınırsız yaratıcılık düşüncesini savunan Kavramsal Sanat, çok çeşitli akımlar/eğilimler/ oluşumlar halinde günümüze kadar uzanmış, günümüzde resim, heykel gibi daha geleneksel türlerin de kavramsallaşmasında rol oynamıştır (Çevik, 2018:120).

1970'lere gelindiğinde sanatta yaşanan değişimler, günümüze kadar yansiyacak olan önemli birçok değişime neden olmuştur. Bu değişimlere bakıldığında, sanatın klasik araçları haline gelmiş ve sanatçıların klasik malzemelerinden uzaklaşmış, günlük yaşamda her alan birçok nesne ve malzeme sanat objesi veya sanat malzemesi olarak kullanımı görülmeye başlanmıştır. Buna örnek olarak; 70'lerde -Düsseldorf'ta

öğretmenlik yapan Joseph Beuys, her şeyi sanat olabileceğini iddia eden sanatçılar arasında yer almıştır. Hayvan yağı ile sanat yaptığı için, eserleri ve imzası niteliğindeki bir diğer malzeme de keçe battaniye bu iddiasını desteklediği görülmektedir (Bkz. Resim 6). Her iki malzemenin sanatçı için taşıdığı anlamın açıklaması İkinci Dünya savaşında yaşadığı bir kaza sonrasında iyileşmesi için bedenine sürülen hayvan yağı ve keçe battaniyeye sarılması, sanatçının bu nesnelere fazla anlam yüklemesi gibi nedenler sonucu sanat anlayışın değişimi ve sanat eserlerinde kullandığı malzeme anlayışının değişimini göstermektedir (Danto, 2013:33).

Resim 6: Joseph Beuys “Amerika'yı Seviyorum, Amerika da Beni seviyor” performansı, 1974

(<http://feymag.com/Haberler/Detay/Sanat/Joseph-Beuys-ve-Sanati>, Erişim, 26.01.2020)

1970’lerin ortalarında sosyal yapı belli bir değişim içerisine girmiştir. Bununla beraber sanat alanında da başarılı görülen ve gelecek vaat eden sanatçıları keşfetmek için çeşitli organizasyonlar ortaya çıkmıştır. Bu organizasyonlarda, ön planda olan galeriler genç sanatçıların eserlerini koleksiyonlarına dahil etmelerinin yanı sıra sergiler açmışlardır.

Sanat dünyasında yaşanan bu değişimler çağdaş sanatla beraber ortaya çıkan yeni yaklaşımların pek çok sanat disiplininin içi içe çalışmalar yürüttüğü ve sınırların ortadan kalkmaya başladığı, böylelikle yeni disiplinlerin ve yeni sanat anlayışlarının doğduğu görülmektedir. Ayrıca bu gelişmelerin beraberinde estetik algı da önemli bir yer edinmiş, diğer yandan sanat eserinde kullanılan malzemenin yanı sıra sanat çalışmasının

içeriği de önem kazanmıştır. Sanatın yakın zamana değin yaşadığı değişim, değişken bir düzlem üzerinde sürekli hareket halinde olması her zaman sanatın içeriğini genişletmiştir. Seksenli yıllara gelindiğinde; teknolojik karakterin elektronik olandan dijital olana evrilmesi, bilgi ve iletişim alanlarında büyük bir kopuş yaşanmasına neden olur. Burada konu edilen; “... bitti... başlıyor...” türünden bir geçiş değil; yaşanan sürekliliğin içinde, geçirgen bir ortamda, değişen bir karakterin temsil edilmesidir (Karaçalı, 2018:173).

Böylelikle; gündelik yaşamın her alanında yaygın kullanım pratikleri bulan, beden ve mekânın uzantısı haline gelen bilgisayar ağları, internet ve tüm dijital teknolojiler, bu bağlamın temel öğeleri olarak yeniden yapılandılar. Sanat / tasarım alanının gözünden baktığımızda, bu “yeni oyun alanı”, yaratıcı motivasyonu tetikleyen itici bir güç haline gelirken; süreklilik, değişim ve diğer çağrışımlar, sanatçı / tasarımcı için güçlü ve yeni çıkış noktaları olarak belirlemeye başladı (Karaçalı, 2018:173).

Toplumsal, ekonomik ve teknolojik olarak değişen dünya aracılığı ile sanatsal yaklaşımlarda da kökten bir değişim ve dönüşüm yaşanmıştır. Bu sürecin bilimsel ve teknolojik gelişmelere paralellik göstermesinin yanı sıra 21. yüzyıl insanının kendini, yakın ve uzak çevresini, doğayı, düşüncelerini, niyetlerini zaman ve mekân kavramlarının ötesinde tüm disiplinlerin birbiriyle yoğun, çok yönlü ve güçlü bir etkileşim içinde olduğuna işaret etmektedir (Çevik, 2018:120).

Yakın tarihe gelindiğinde dünyada yaşanan en büyük değişim dijital çağın ve teknolojik gelişmeler görülmektedir. Sosyal, kültürel yaşamda yaşanan pek çok değişim etkisini sanat ve sanat disiplinleri alanında hissedilmektedir. Bilgisayar 3D yazıcılarının gelişimi ile beraber yapılan sanatsal modellemeler, heykel sanatında örnekler sunmaktadır. Dijital ortamda çizimler, illüstrasyon çalışmaları birer örnek olarak gösterilebilir. Bunun yanında her dönem görüldüğü gibi sanat disiplinlerinin iç içe geçtiği, yeni teknik buluşlar sayesinde ortak çalışmalar yapıldığı karşımıza çıkmaktadır.

1.2. Tasarım Kavramı ve Sanat Disiplinleri ile Etkileşimi

İnsanın varlıkla bir başka tasarım modeli sanattır. Bir sanat yapıtı, örneğin bir resim, bir heykel, bir müzikal kompozisyon bir tasarımdır ve bir tasarım varlığı olarak reel varlığı aşmaktadır. Ancak, estetik dünyada bu realiteyi aşma, bilgi alanındaki realiteyi aşmadan daha farklıdır ve yeni bir varlık kategorisini beraberinde getirir. Max Bense bu kategoriye realiteye katılma adımı verir. Bu kategori bir sanat yapıtı, bir tasarım varlığıdır, ama aynı zamanda burada ve şimdi var olan bir varlıktır (Tunalı, 2012:22).

Buna göre, sanat nesnesi tasarım ürünü fakat, aynı zamanda bireysel bir olgu olma özelliği taşımaktadır. Sanat nesnesi bir tasarım ürünü olarak ele alınmaktadır ve yapıtın kurgu, işlev ve biçimsel figürleri tasarlanarak yapılmaktadır. 20.yüzyıl ile beraber başlayan disiplinler arası etkileşimlerin gelişmesi tasarımın alanını genişletme isteği ve sanat disiplinlerinin sınırlarına girmeye başlamasıyla beraber sanat, tasarımın bir ögesi haline geldiği görülmektedir.

Sanat disiplinleri üzerinden tasarım süreci sanat yapıtının kompozisyon kurgusu, oran orantı, ışık, denge gibi kavramlar dahilinde ilerlemektedir. Buna örnek olarak resim sanatı gösterilebilmektedir. Resim sanatı ışık, gölge, perspektif gibi belirli sınırlar içerisinde tasarlanır, fakat sanatın ayırıcı özelliği biricik olmasıdır. Bunun yanı sıra resim sanatı bir sorun ya da sorunlar bütünü çözmek üzere başlayan bu süreç, insana özgü bir yeti olan yaratıcılık yoluyla sorun ortaya çıkarılmaktadır. Resim sanatı artık alışlagelmiş normların dışına çıkar ve çağın istencinin belirlediği, doğaya alternatif bir sanatsal tasarım modeli haline gelmektedir (Tunalı, 2012:51).

Günümüzde tasarım odaklı olarak düşünmek, tasarım odaklı hareket, işbirlikçi tasarım yöntemi gibi kavramlarla ifade edilen bu tarz bir kolektif eylem gücünü yaratabilmek için böyle bir hareket tarzının eğitimini almak ve bu bakış açısı dahilinde çözümler üretip etkileşimi sürdürülebilir kılmak gereklidir (Aytekin, 2019:11).

Sanatçı denilen kişi tasarım yaparken etik bir kişiliğe sahip olmalı ve bunun sonucu olarak da ürettiği eserde etik eylemlerde bulunmalıdır. Bu da bir sanat eserinin tasarımında gerçekleşen her eylemin değerlendirilmesinden başlayarak, sanat yapıtının

insanlara yeni bir şeyler katıp katmaması ya da insan değerlerini koruyup kollamaması gibi çeşitli özelliklerle belirlenmektedir (Dinçeli, 2017:593).

Özellikle plastik sanatlar alanında kurulan bu disiplinlerarası etkileşimin bir başlangıcı veya sonucu olarak çağdaş sanat anlayışında sanatçının bireysel, duygusal ve kurgusal ifadesini güçlendirebilecek her türlü malzemenin kullanımına yönelik özgürlüğün ve özgünlüğün vurgusu ön plandadır. Disiplinlerarası uygulamalarda farklı disiplinlerden araştırmacılar/sanatçılar kendi disiplinlerinin çalışma yöntemlerini veya sınırlılıklarını/sınırsızlıklarını özgürce paylaşmaktadır (Çevik, 2018:120).

İnsanlar bazen tasarımı irrasyonel bir şey olarak görür, zira tasarlamak bütünüyle nesneleştirilebilir, kapalı bir rasyonellik biçimi değildir: Tasarım içkin biçimde açık uçludur, çünkü bir tasarım sorununun daima birden fazla çözümü vardır (Dorst, 2018:55).

İnsanlar kullandığı nesnelere çağın estetik değerleri ile yeniden düzenlenmektedir. Tasarım biliminde kuramlar, felsefede düşünce sistemleri, sanatta sanat eserleri, grafik tasarımda grafik tasarım ürünleri olarak somutlaşmaktadır. Fakat estetik kaygı taşıyan her eser de sanatçının eylemleri sonucu olarak ortaya çıkmaktadır. Çünkü tasarım süreci bir kurgudur. Sonuca ulaşmak için de planlama ve biçimlendirme gibi belli süreçleri kullanmaktadır (Dinçeli, 2017:593).

Sanatın tasarlanan bir süreçten geçtiği düşünülebilir fakat, sanatı tasarımdan ayıran keskin çizgi, sanatın, içsel, duygu katılarak ifade edilmek istenen duygunun belli figürler, biçimsel ve form ile sanatçı tarafından somutlaştırılan biricik olan yapıtır.

Bu bilgiler ışığında bakıldığında, sanat disiplinleri ve tasarım birlikte ilerlemektedirler. Fakat sanat yapıtı ve tasarım ürününü ayıran özellik işlevsel olup olmadığıdır. İşlevsellik tasarımın en önemli özelliği olarak karşımıza çıkmaktadır.

1.2.1. Tasarım Kavramı

Tasarım kelimesinin bir karşılığı olarak kullanılan “dizayn” (design) sözcüğü, latince biçim vermek, temsil etmek anlamına gelen “designare” sözcüğünden gelmektedir. Fakat günümüzdeki ifadelere bakıldığında, planlama, eskizler yapma,

biçimlendirme ve kurgulama gibi değişik anlamların katılımıyla, dizayn sözcüğü, içerik tanımı güç bir kavram niteliği kazanmaktadır. Dizayn, ilkin bir ide olarak düşüncede var olan bir tasavvurdur, ama bu ide, bu tasavvur bir biçim (form) verme dinamiğini içerir ve bu oluşum süreci içinde biçim kazanmış bir ide olarak somutlaşır (Tunalı, 2002:12).

Rönesans'tan sonra 'tasarım' sözcüğü Fransızca '*dessiner*' ve İtalyanca '*disegno*'dan İngilizce 'ye girmiştir. Sözcük bugün çizim, eskiz ve aynı zamanda planlama ve tasarlama anlamlarına gelen ifadeleri içermektedir (Barnard, 2010:92). Fikir ve bunu ortaya koymak için kullanılan araçlar anlamına da gelen tasarım kavramı, daha önce yüksek sanat olarak ifade edilen bir faaliyete, zihinsel olana, fikir göndermesi olarak da kabul edilebilir.

Bir başka açıklamaya göre tasarım, bir yapı veya aygıtın kısımlarının kâğıt üzerine çizilmiş şekli anlamında kullanılan "tasar" kökünden türetilmiş olan tasarı kavramına dayanmaktadır (Bayazıt, 2008:174). Tasarım, bir plan ya da eskizi yapmak üzere zihinde canlandırmaktır; biçim vermek ya da üretilmek üzere zihinde canlandırılan imgedir.

Tasarım; insan hayatının içinde bir olgu olmaktan öte, belirleyici ve yönlendirici bir güç olarak karşımıza çıkmaktadır. İnsanların yaşamını ve yaşayışlarını doğrudan etkilemektedir. Tasarım içerisinde birçok farklı meslek çeşitliliğiyle dolu zengin bir alandır. Ayrıca yapılan araştırmalarda, "Rafaelo, Michelangelo ve Da Vinci'nin gibi büyük sanatçıların desenlerini, aralarındaki ayrımı belirlemek için toplayan ressam, mimar, yazar ve sanat tarihçisi Giorgio Vasari Türkçede desen olarak da söylenen "disegno" sözcüğünü ilk kez kullanan İtalyan sanatçı olarak karşımıza çıkmaktadır (Karatay, 2014:16).

Tasarım, insanın nesnelere kurduğu en temel iletişim kalıbı olarak kabul edilmektedir. Buna göre bilgi, estetik, teknik ve etik, kategorileri içinde kendini göstermekte ve bilgisel tasarımlar, felsefede ve bilimde en üst düzeydedir. Faydalı ve ihtiyaca yönelik nesnelere meydana getirmeyi içeren, aynı zamanda yaratıcı bir etkinlik olarak kabul edilen tasarım, hem insan yapımı nesnelere değişimi başlatan hem de amaca yönelik problem çözme etkinliği olarak kabul edilmektedir. Tasarım anlamlı bir düzen

ortaya koyan, bilinçli bir eylemdir. Tasarımın her yönü mantığa uygun olmalı ve belli bir plan çerçevesinde hareket edilmelidir.

Tasarım sırf bir güzellik yaratmakla ilgili değildir. Tasarımın yaratılmasında göz önünde bulundurulması gereken pek çok etkenden yalnızca bir tanesidir. Her bir tasarım alanında, tasarımcılar teknik açıdan uygulanabilir, ergonomik açıdan sağlam, pazarlanabilir değer sergileyen bir ürün yaratma gerekliliği ile onu görsel açıdan çekici kılma ihtiyacı arasında kaldığı izlenmektedir (Dorst, 2018:54).

‘Görülebilir ve iletişimsel ya da işlevsel bir amaç içeren şey’, iyi bir tasarım tanımı olarak kabul edilmektedir. Grafik tasarım veya ürün tasarımı gibi hem görsel hem işlevsel hem de iletişimsel bir amaç içermektedir. İşlevsel amacın ön planda tutulduğu tasarımda, Amerikalı mimar Louis Sullivan tarafından ortaya atılan ‘biçim işlevi takip eder’ fikri, modern tasarımda temel bir ilke olarak kabul edilmektedir (Barnard, 2010:31). Bu görüşe örnek verecek olursak, otobüsler, metroların genel tasarımları, bu nesnelere görünüşünün o nesnelere beklenen işlevselliğinden sonra geldiğini göstermektedir. Bu demektir ki, bir nesnenin biçimi, o nesnenin işlevinden sonra gelir ya da ondan daha az önemlidir. Bu görüşe göre, dekorasyon ve süs gereksizdir. Bu görüşün tersine birçok sanat nesnesinin, dekoratif bir işlev yerine getirdiği söylenebilir; fakat nesnenin gerek görüntüsü gerekse estetiği, önemli bir unsur olan işlevden önce gelmektedir.

Tasarım kavramının doğuşu ve insan yaşamında etkin bir rol alması olarak Endüstri Devrimi ile başladığı ve bu dönem ile birlikte üretimin hızlanması, teknolojik gelişmeler, kente göçlerin başlaması, makinanın üretimde etkin bir rol alması, seri üretimin endüstriyel hayata girmesi ve tüm bunlarla beraber işlevsellik dışında, estetik kaygıların da güdülmesi ile tasarım bir ihtiyaç kavramı haline gelmiştir.

Endüstri Devrimi’nin ardından yaşanan gelişmeler ile makinanın gelişimi makine üretimini ön plana çıkarmış, el sanatlarının gerilemesine neden olmuştur. Makine, endüstriyel üretimin her alanına girmiş ve daha hızlı, standart seri üretim şekli başlamıştır. Tasarım kavramı ilk olarak İngiltere’de doğmuş ve hatta tasarımcıların fikirlerinin belli bir noktaya ulaşmış, zamanla belli bir stil ve tarza dönüşmesi ile gelişmeye başlayan modern hareketin öncüsü olmuştur.

Endüstri Devrimi sonrasında yaşanan pek çok değişimin ardından başta Amerika ve Avrupa olmak üzere sanayisi gelişen ülkelerde yeni yaşam tarzları oluşmuş, bununla birlikte beklentiler, günlük yaşam deneyimleri ve pek çok değişimin kökeni olarak kabul edilmiştir. 1900'lerin başında en hızlı ilerleyen ve gelişen ülkeler Amerika Birleşik Devletleri, Fransa, Almanya ve Avusturya olmuştur.

Daha sonraki yıllarda endüstriyel olarak üretilen ürünlerin giderek daha fazla toplumda erişilebilir seviyeye gelmesi, tasarımılanan ürünler ve dekoratif sanatlardan toplumsal farkı ayırıştırma, birçok tüketicinin sosyal isteklerini ifade edebileceği bir araç haline gelmiştir. Ayrıca, moda ve modernliğin önemli ölçüde habercisi olma niteliğini de taşımaktadır (Sparke, 2004: 14).

Endüstri Devrimi'nin sonucu olarak gelişen seri üretimin, el emeğinin ve nesnelerin sıradanlaştığını savunan, Bauhaus'un kurucusu Walter Gropius buna karşı mimar, heykeltıraş ve ressamların hep birlikte el ele oluşturulacakları atölyeler ile zanaatlara geri dönülebilen eğitim ve öğretim verilebilecek bir okul kurmuştur.

Walter Gropius, güzel sanatlar ve tasarım sanatlarının ortak köklerini görerek, bu okulda, sanatçı, mimar, zanaatkar ve endüstri arasındaki bağları yeniden kurmayı ve böylece sanatla endüstriyi birleştirmeyi amaçlamıştır (Çaydere, 2016:52). Bir dizi tasarım tarihi çalışmaları, el sanatından sanayi üretimine geçişte tasarım sürecinin değişen doğasına ve tekstil ve seramik gibi ürünlerin estetik bileşeninin oluşturulmasında yer alan bireyler için geliştirilen yeni görevlere odaklanmıştır.

Tasarımda, estetik nesne ile kullanım nesnesinin iç içe geçmesinin tarihi, Bauhaus 'un kuruluşundan 1920'lere kadar götürülebilir. "İlk Endüstri Devrimi, Jean Baudrillard'ın uzun süre önce iddia ettiği gibi, siyasal iktidarın, maddi üretime dair ussal bir kuramın önünü açıtıysa, Bauhaus'un stilleştirdiği ikinci Endüstri Devrimi de "tasarım adı altında, bu mübadele değeri sistemini bütün göstergeleri, formları, nesnelere içine alacak şekilde" genişletmiştir. Baudrillard'a göre Bauhaus üretimin siyasal iktidarından, "göstergenin siyasal iktidarına" doğru nitel bir sıçramaya işaret eder (Foster, 2017:35).

Tasarım sadece fikirlere dair değildir. Bir fikre tutunarak, yüzeysel anlamda yaklaşım sergilenemez. Tasarım bilinçli bir şekilde ele alınır, teknik beceriler ve deneyimler sayesinde, yaratıcılığı dahil edip ve özgün bir biçimde, tüm olasılıkları hesaplayarak ve stratejik bir biçimde belirli bir çerçevede yapılmaktadır.

Tasarımda başlıca çıkış noktasını belirleyen “ne için bu çalışmayı yapıyoruz?” sorusudur. Yapılan çalışmanın tasarım olabilmesi için işlevsellik yükümlülüğünü taşıması gerekir. Aksi takdirde yapılan çalışma başka bir şey olur. Bir tasarımcı elde edeceği sonucu önceden saptamış olmayabilir. Öncelikle konu ve hedef kitesini belirler. Sonra da duygu ve sezgileriyle yola çıkar. Kullanılan malzemeler ve yaratma esnasında yeniden oluşan fikirler, tasarımın gidişatını belirlemektedir.

Tasarım sadece kâğıt üzerinde kalmaz bu yüzden kullanılacak malzemeler önemlidir. Tasarıma uygun renk, malzeme seçilmelidir. Çoğu kez varılacak sonuç önceden saptanmış değil gibidir. Mutlaka tasarımın üretim aşamasına geçti andan itibaren bir değişime uğrar ve başarıya ulaşana kadar tekrarlanır.

Tasarım irrasyonel değildir. Tasarımın “yumuşak” veya muğlak bir yanı yoktur. Bir tasarım projesinin kavramsal aşamasında aldatici bir oyunculuk olabilir, ama en nihayetinde gerçek dünya için sonuçlar oluşturacaksa şayet, tasarımın kendi yaklaşımında sağlam olması icap eder. Tasarım sürecinin elzem bir parçası, çözümler önerirken bilgiye dayalı tahminlerde bulunmaktadır (Dorst, 2018:55).

Tasarım Simon’ın dediği gibi “mevcut bir durumda daha iyi bir duruma getirmek” için yapılan bir eylemdir. Tasarımın ortaya konabilmesi için ancak, tasarımcının yapacağı tasarımla ilgili olarak, tasarımın bütün strüktürünü anlamasına bağlıdır. Bir tasarım çözümünü ortaya koyarken tasarımcı, tasarım durumunun ara ve sonuç analizlerini yapmak zorundadır (Bayazıt, 2008:271).

Görsel kültürdeki görsel olanı, görülebilen ve aynı zamanda estetik bir amacı olan şey olarak tanımlamak, başka açılardan da sorun yaratabilir. Öncelikle, görsel kültür olarak değerlendirilmesi gereken, ama aslında güzel olarak algılanmak üzere üretilmemiş birçok şey vardır. Örneğin, genellikle ‘tasarım’ ya da ‘endüstriyel tasarım’ olarak

adlandırılan şeyler, görsel deneyimin bir parçası olarak açıklanmalıdırlar; ancak aslında bunlar, her zaman güzel olmaları için üretilmiş şeyler değildirler. Birçok tasarım ya da endüstriyel tasarım ürünleri, görülmek üzere ordadırlar; ama nesnenin işlevi, görüntüsünün önüne geçer. Tasarım başlığı altına giren diğer bazı tasarım nesnelere (moda, tekstil, seramik vb.) genellikle güzel olmaları için üretilmişlerdir. Bu tanım da o halde, görsel olanın tek tanımı olarak görülemez; çünkü görsel kültür olarak değerlendirilmesi ve açıklanması gereken, tasarım kültürünün büyük bir kısmını içine almadığı görülmektedir.

Tasarımcı, tasarım sürecinde öncelikle amaç ve soruları belirler ve bu sorular üzerinde ilerleyerek tasarlama sürecine girmektedir. Tasarlama sürecinde yaratıcılığın dışında işlevsellik ve estetik ön plana çıkmaktadır. Bunun yanı sıra tasarımcı hedef kitesini belirleyerek hareket etmektedir. Bu noktaları dikkate alan tasarımcı dünyada gelişen ve değişen birçok şeyi takip etmeli ve diğer disiplinlerden bağımsız hareket etmemelidir. Çünkü gelişen toplumla birlikte, farklı pek çok disiplinde birbiri ile ilinti halindedir. Örneğin bir moda tasarımcısı, trendleri, sosyo-ekonomik değişim ve gelişmeleri, teknolojik gelişmeleri takip etmeli ve sanat disiplinleri veya sosyoloji, psikoloji, mimari gibi farklı disiplinlerle ilgili olmak zorundadır. Bu hedef kitesini, amacını, bakış açısını etkiler ve belirler. Ayrıca tasarım ve üretilen ürün pazar içerisindeki başarısı ile kendini ispatlamaktadır. Tasarım, üç temel özelliği ile tasarımın amaçları, tasarım sürecini ve tasarımın evrelerini oluşturmaktadır.

- 1- Tasarım fiziksel dünya ile uğraşan bir eylemdir.
- 2- İnsan gereksinimlerine yanıt verir.
- 3- Yapılmış çevreyi yaratır (Bayazıt, 2011:16).

Resim 7: Tasarım etkinliğinde düşünce sürecinin öğeleri
(İkinci Ulusal Tasarım Kongresi Bildiri Kitabı, 1996: 24)

Tasarımcı süreci belli bir sistematik çerçeve dahilinde takip ederek tasarım süreci içerisinde nesnel gerçeklikle doğrudan bir ilişki kurmadığından eserdeki işlevsiz detaylar yerine tasarımdaki önemli öğeleri ön plana çıkartarak bir anlamda onlara işaret etmektedir (Bkz. Resim 7). Tam da bu noktada tasarım; bir ürünün tümü veya bir parçası veya üzerindeki süslemenin, çizgi, şekil, biçim, renk, doku, malzeme ya da esneklik gibi insan duyuları ile algılanan çeşitli unsur ya da özelliklerinin oluşturduğu bütünü ifade eder. Tasarımcı bu bütün içerisinde belirleyici olan unsur olarak karşımızda durmaktadır. Dolayısıyla tasarımcının belirlediği etmenler tasarımı belirlemektedir. Ayrıca bu bütün içerisinde tasarlama eylemi, oluşturulacak ürünün oluşum sürecindeki her türlü organizasyonu da kendi faaliyet alanı içerisinde görür (Karatay, 2014:17).

Tasarım kavramında önemli noktalardan bir diğer nokta da temadır. Temalar birer araçtır, anlamaya çalıştığımız bir durumun temelinde yatan fenomeni kavrama biçimleridir. Temalar idrak etme ihtiyacından veya arzusundan doğar- bir duruma açıkça, ön yargısızca yaklaştığımızda ona verebildiğimiz anlamlardır (Dorst, 2018:82).

20. yüzyılın ortalarında geçerli hale gelen tasarım felsefesi makine, işlev ve rasyonellik ile bağları olan modern tasarıma anahtar bir metafor ve estetik ilham kaynağı olarak düşünülmüştür. Bununla beraber tasarımcılar, daima görsel ve materyal modernliği yaratmak için yeni malzemelerin sembolik potansiyelinden yararlanmaya çalıştıkları bilinmektedir. Tasarımcılar, yeni keşfettikleri malzemeleri, tasarımlarında hemen kullanıp hayata geçirmek ister ve bu konuda öncü olma gayreti içerisindeyler.

Teknolojik gelişmeler yeni malzemelerin bulunmasına olanak sağlarken, tek başına bu yeniliğin ve pazardaki kabulünü garanti edememektedir. Fakat, tasarımcılar bu yeni malzemeleri popüler olan ve talebe göre değerlendirip, arzu edileni üretilen ürüne dönüştürerek kabul edilmesi konusunda kilit bir rol oynamaktadırlar (Sparke, 2004: 39).

Bir disiplin olarak tasarıma ve tasarımın temel kavram setlerine sahip çıkmak beklenen bir durum olsa da disiplinlerarasılık bağlamı açısından konuyu ele aldığımızda bu bilgilerin ve kavramların mülkiyet hakkının da bir sorun olarak görülmesi mümkündür (Aytekin, 2019:2). Tasarım, birçok tasarım odaklı disiplinle beraber aynı anlam çerçevesinde ortak anlam taşımaktadır. Ürün tasarımı, görsel iletişim tasarımı, endüstriyel

tasarım, grafik tasarımı, moda tasarımı gibi tasarım disiplinlerinden performans sanatı, sinema, resim, heykel gibi sanat disiplinlerinin temelde tasarım sürecini içermesiyle disiplinler anlamında ortak bir yaklaşımdan söz edilebilir.

Sonuç olarak, tasarım sanayileşmenin beraberinde getirdiği, toplumun sosyo-kültürel, ekonomik değişimleri sonucu ortaya çıkan belirli ihtiyaçların karşılanmasına cevaben doğmuştur. Buna bağlı olarak üretim ve tüketimin ortak değerinde incelenmesini sağlanmasının yanı sıra, tasarım ile beraber disiplinler arası ilişkinin ve modernite kavramlarının ortaya çıkmasını mümkün kılmıştır.

1.2.2. Sanat Disiplinleri ile Tasarım İlişkisi

Endüstri Devrimi sonrası büyük değişimler yaşanmış, toplumsal ve kültürel değişimler ile bir ihtiyaç olarak doğan tasarım kavramı, ‘zanaat ’in önüne geçmiştir. Bu süreçte sanat ise büyük değişim sonrasında tanımı yeni anlamlar kazanmış ve sınırlarını genişlemiştir. Yaşanan bu gelişmelerin devamında sanat ve tasarım için Bauhaus önemli bir süreçtir.

Bauhaus bir ekol olarak 20. yüzyılın başlarında doğmuş ve tasarım anlayışlarını etkilemiş bir dönemdir. Bauhaus, güzel sanatlar ve uygulamalı sanatlar ikilemini çözümlenmek amacıyla doğmuştur. Aranan çözüm, teknoloji ve sanatı, bunların temel değerleri olan işlevsel-faydalı ve güzel değerlerini, pratikte de sanat akademileri ile uygulamalı sanat okullarını bütünleştirmektir (Tunalı, 2012:74). Bu nedenle sanat eğitimi akademilerden, atölyelere geçmeye başlamıştır. Buna göre zanaatı göz ardı etmeden sanat ve uygulamalı sanat ayrımı yapılmaksızın el sanatlarının tüm çeşitleri sanat ve tasarım eğitimi ile bütünleştirilmek istenmiştir.

Gropius, okulun kuruluşunda yayımladığı Manifesto’da şöyle açıklamaktadır; *“Mimarlar, heykeltıraşlar, ressamalar, biz hepimiz zanaata dönmek zorundayız. Çünkü ‘sanat’ mesleği diye bir meslek yoktur. Sanatçı ve zanaatçı arasında hiçbir esaslı fark yoktur. Sanatçı ve zanaatçı arasında hiçbir esaslı fark yoktur. Sanatçı, zanaatçının üstünleştirilmesidir. Tanrı’nın lütfuyla, iradesinin dışında ender ilham*

anlarında el işi eserinden sanatı yaratır, ama her sanatçının vazgeçemeyeceği şey, el işçiliği temelidir. Yaratıcı biçimlendirmenin kaynağı orada bulunmaktadır” (Tunalı, 2012:76).

Bauhaus, emeğe ve el ustalığına dayanan Rönesans atölyelerini örnek almıştır. Rönesans atölyelerinde olduğu gibi burada da öğrencilerin çalışmaları tek sanat dalında kalmayıp, sahne dekorundan mobilya, tekstil ve sofraya kadar, her türlü kullanım eşyanın tasarımını yapabilecek bir eğitimden geçmeleri istenmektedir (İpşişoğlu, 1991:85).

Bauhaus’un “Sanat ve Teknoloji-Yeni Bir Birlik” sloganının, form, renk, malzeme, tasarım, ergonomi, kullanım, uygulama ve üretim alanlarında işlevselci bir yaklaşımla sanata ve teknolojiye yaklaşan, plastik sanatları bilimsel teknoloji ile buluşturan anlayışlarının bir ifadesi olduğunu vurgular. Bauhaus sanat değerli olan eserlerin ve tasarım değerli olan ürünlerin özünde zanaatı arayan bir felsefe ortaya koymuştur (Gürcüm, Kartal, 2017:1775).

Bauhaus, bir sanat okulu olarak, öğretimde ve uygulamada el işçiliğini esas almış ve bu nedenle, kendi disiplinlerinde başarılı olan sanatçılarla çalışmıştır. Paul Klee, Kandinsky, Marcel Breur, Herbert Bayer, George Mucbe, v.s. gibi isimler bu kadroda yer almıştır. Bauhaus Okulu’nun tarihsel kökleri, Orta Çağ döneminde yaratıcıları bilinmeden tasarlanıp, komünal bir şekilde inşa edilen kiliselere dayansa da ortaya çıktığı zaman dilimi içerisindeki diğer sanat ve mimari akımlarından etkilenmeden kendi modernist ekolünü koruyarak teknoloji, zanaat ve sanatı aynı noktada buluşturmuştur. Bu sayede Bauhaus okulunda esas amaç zanaatı göz ardı etmemek olduğu için eğitim akademiden atölyelere geçmiştir. Bu atölyeler; resim, grafik, seramik, çömlek, sahne tasarımı, dokuma, mobilya tasarımı, metal atölyesi, vitray, fotoğraf ve mimarlık gibi alanlarda açılmıştır. Bunun yanı sıra bu dönemde diğer sanat akımlarının etkisinden dolayı kare, dikdörtgen, daire gibi geometrik formlar bu dönemin bilinen özellikleri arasında yer almıştır.

Resim 8: a-Marianne Brandt, “Çaydanlık”, 1924 **b-**Gunta Stölzl, “Five Chöre”, 1928
 (<https://www.e-skop.com/skopbulten/bauhaus-utopyaciliginin-omru/3273>, Erişim:29.01.2020)

Bauhaus Dönemi'nin karakteristik özelliklerini taşıyan belirli öğeler karşımıza çıkmaktadır. Örneğin; Marianne Brandt'in madeni ve metal çalışmaları arasında geometrik, keskin ve sade çizgiler ile vurguladığı çaydanlık tasarımı dikkat çeken karakteristik çalışmalar arasında yer almaktadır (Bkz. Resim 8 a). Diğer bir örnek ise, Dokuma sanatçısı ve Bauhaus Okulu'nun eğitim kadrosunda yer alan sanatçı Gunta Stölzl'ün yaptığı dokuma çalışmaları dönemin stilini yansıtan eserler arasında yer almıştır (Bkz. Resim 8 b). Bu sayede Bauhaus Ekolü'nün kendine özgü stili oluşmuş ve pek çok kesim tarafından kabul edilmesinin yanında yapılan çalışmaların çoğunda bu etki hissedilmiştir.

Yaşanan bu değişimler sonrası disiplinler birbirileri ile etkileşim haline girmiştir. Tasarım ise sanatın sınırlarında gezinmiş ve tasarımcılar esin kaynağı olarak sanattan beslenmişlerdir. Sanat disiplinleri tasarımın her zaman esin kaynağı olmuştur, yani bir sanat disiplinin biçim, form, renk gibi unsurları tasarım için önemli bir araca dönüşmüştür. Sanat ve tasarım daima birbirleri kapsadıkları gibi, birbirlerinden bağımsız iki ayrı disiplin olarak karşımıza çıkmaktadır.

Tasarım kavramlarının kolektif bir bilinç ile hareket edebilmesi aracılığıyla teknik ve kavramsal araçlar ile kurgu yaparak sanat ve tasarım ekseninde yeni bir ifade

biçiminden söz edilebilir. Farklı bir ifade biçimi üstünden John Berger'e (1999) göre günümüz dünyasında, resim yapma eylemini yaygın talebe yanıt veren bir çeşit karşılık olarak görmekte ve bu eylemin umutlanmayı teşvik edecek bir direniş gibi olduğunu düşünmektedir. Berger'in bu görüşü, sahiplenilen aksiyon ve kavram seti bağlamında disiplinlerarasılığın nasıl insanların kendi alanları üzerinden sahiplenildiğini ve kurumsallaştığına örneklerden biri olarak gösterilebilir (Aytekin, 2019:2).

Tasarımda işlevsellik önemli bir unsurdur. Böylelikle tasarım amacı doğrultusunda ilerler ve tüketicinin ihtiyacına göre şekillenir. Buna karşın, tasarım sanat disiplinlerinin etkisi altında hem işlevsel olabilen hem de sanat eseri olarak değerlendirilebilecek çalışmaların sergilenmesini mümkün kılmıştır. Üç boyutlu bir çanta tasarımı, heykel sanatına dair ifadelerle hem işlevsel, ama aynı zamanda sanatsal ifadeler taşıyan tasarım örnekleri karşımıza çıkmaktadır.

Sanat disiplinleri ve tasarımın ortak noktası 'estetik' kavramıdır. Jean Baudrillard'a göre güzellik, tarihsel olarak süregelen farklılık ilişkilerinin ürünüdür ve sanat olarak görülen de sadece bu farklılıkların sonucudur (Barnard, 2010: 171). Her iki disiplin için de önemli olan estetik kavramı, güzel olarak ifade edilen nesnelere tatmin edici bir özelliğinin dışında, diğer sanat veya tasarım nesnelere farklı olmalarından dolayı kaynaklanmaktadır.

Clive Bell bütün sanat eserlerinin dikkate değer bir biçimi olduğunu ve çizgi, renk ve biçimlerin estetik duygularımızı uyandırmak ve kışkırtmak için bir araya geldiklerini söylemektedir. Belki bu şekilde estetiği güzelin yolunda takip etmeye çalışan Bell'i kasıtlı olarak yanlış yorumlamış oluruz; ama sözü edilen durum hem sanat hem de tasarımın 'bizim' estetik duygularımızı uyandırma ve kışkırtmalarıdır. Bu, aynı zamandan çirkin olanın da bizi kışkırttığı söylenebileceği bir durumdur. Gündelik hayattaki çirkin buzdolapları, otobüsler ve konutlar, estetik duygularımızı, Bell'in methettiği Cezanne ve Pissaro'nun çalışmaları gibi uyandırıp kışkırtır. Erwin Panofsky'nin, sanatı, 'estetik olarak tecrübe edilmek istenen insan yapımı nesnelere' olarak algılaması, hem 'sanat' hem de 'tasarım' objelerini içerecek kadar geniş bir şekilde yorumlanabilir (Barnard, 2010:32).

Resim 9: a-Kenneth Grange tıraş makinesi, 1935 b-Jean Héliion'a ait tablo, 1934

(http://www.artnet.com/artists/jean-h%C3%A9lion/abstraction-a-dEri5N1kzqats_Mh4LGBuQ2, Erişim:29.01.2020)

(<http://collections.vam.ac.uk/item/O304851/milward-courier-cordless-electric-shaver-electric-shaver-grange-kenneth/>, Erişim:29.01.2020)

1960 sonrası çağdaş sanatın etkisiyle beraber sanat disiplinleri sanatçıların da tasarım ve endüstriyel tasarım konusunda çalışmalar yaptıkları görülmektedir. Örneğin, Kenneth Grange'nin (1935) Jean Héliion'un (1934) tablosundan esinlenerek tıraş makinesi tasarımını yapmıştır (Bkz. Resim 9).

Tasarım 1960'lardan sonra büyük bir değişim içerisine girmiş ve çağdaş sanatın yarattığı büyük etki ile hazır nesnenin sanat olarak sergilenmesi ile farklı bir boyut kazanmıştır. Günümüzde tasarım ürünlerinin fonksiyonellikleri yanında, satın alınmaları için satın alacak kişilerin beğenisini kazanmak zorundadır. Sanat eseri değeri kazanan ürünler artık sanat galerileri ve müzelerde sergilenmeye başlaması ile sanat ile sınırlarının gün geçtikçe kalktığını göstermektedir.

Popüler ya da ortak sanat grupları, sanat ve tasarım birlikleri ve güncel sanat etkinlikleri ile geliştirilmeye çalışılan, disiplinlerarasılık ile kendisinin dışındaki alanlarla da ilgilenen geleneksel sanat disiplinleri örneğin resim, heykel günümüz sanat ortamında kendi sınırlarını yitirmektedir. Kendi sınırlarını yitiren bu uygulamalar, Croce estetiğindeki kesin olarak formüleleştirilmemiş bir düşünme süreci olan sezgisellik ve

uzun süreli gözleme dayalı, görsel bellek kullanımından çok, çarpıcı fikirlerin, üst düzeyde donanımlı dijital makineler, çarpıcı materyaller kullanılarak ya da çarpıcı hazır yapım nesnelerin bir araya getirilmesinden oluşmaktadır (Aytekin, 2010:45).

Teknoloji ve dijital çağ ile sanat disiplinleri ile tasarım arasındaki etkileşim farklı bir boyut kazanmıştır. Bilgisayar destekli programlar, 3D yazıcılar sayesinde heykel sanatının veya mimari nitelikler taşıyan biçim, form gibi özellikleri kullanılarak tasarım ürünleri ortaya çıkarılmaktadır. Bunun yanı sıra yine bilgisayar destekli veya lazer teknolojisi, son teknoloji baskı teknikleri ile resim sanatının perspektif, kompozisyon vs. özelliklerinin kullanılmasıyla başarılı çalışmalar karşımıza çıkmaktadır.

Bu sayede sanat disiplinleri ve tasarımın daima etkileşim içerisinde olduğu ve sanat disiplinlerinin form, malzeme, teknik, biçim, orantı, kompozisyon ve renk gibi temel araçları kullanılarak, her dönemin içinde bulunduğu teknolojiye uyarlanarak çalışmalar yapıldığı karşımıza çıkmaktadır. Bunun yanı sıra sanat disiplinleri her zaman tasarımcılar için vazgeçilmez bir ilham kaynağı olmuş ve tasarımcılar kişisel bilgi, donanım ve teknik bilgiler dahilinde çalışmalar yapmışlardır.

Tüm bu bilgilerin yanı sıra, tasarım kavramı yapısı gereği, bahsini ettiğimiz şekli ile disiplinler-aşırıdır. Çok farklı alanlardan bilgi ve pratik kaynak olarak beslenmektedir. Durum böyle olunca herhangi bir probleme dair gelişen bir tasarım çözümü yapısı gereği içeriğinden hem spekülâtif bir önerme barındırmakta hem de fiziki ve matematiksel somut bir çözüm oluşturmaktadır (Aytekin, 2019:11).

1.3. Moda Kavramı ve Sanat Disiplinleri ile Etkileşimi

1.3.1. Moda Kavramı

Moda, değişik anlamlar taşıyan eski bir sözcüktür. Kelime anlamı Latince kökenli, “modus”tan gelmektedir. Genel olarak moda “farklılaşma ile değişimin çekiciliğini, benzerlik ile uyumun çekiciliği”yle birleştirilen, genellikle toplumsal farklılıkları ifade etmek üzere sınıflarda kendini gösteren bir toplumsal formdur (Simmel, 2005:42).

Moda ile insanlar kendilerini ifade etme yoluna giderler. Bu kavram geçici, yenilik olarak ifade edilir. Modanın genel anlamı, birbirine karşı iki terim olan, “moda (infashion)” ve “demeode (outmoded) olarak ifade edilmektedir (Barbarosoğlu, 1995:27). Bu terimler modanın döngüsünü kısaca ifade etmektedir. Moda, toplumun bütün katmanlarında etkili olduğundan; bireyin kendisini gruba kabul ettirmek isteğiyle grubun giymiş olduğu üniformayı giymektedir.

Moda bir üniformadır, diğer üniformalardan ayrılan tarafı belli bir şekilde içinde kalmaksızın bir tarzın savunuculuğunu yapıyor olmasıdır (Barbarosoğlu, 1995:51). Toplumda moda genel-geçici bir şey olarak kabul edilmesinin dışında her tarz kendi içerisinde bir moda oluşturmaktadır. Tercih edilen tarza uygun olarak birey sadece giysi anlamında değil, saç, makyaj, gidilen mekanlar, müzik tarzı, kitaplar vs. bireyin hayat tarzını oluşturur. Moda sadece giysi anlamında değişim değil modern toplumda çok çeşitli alanlarda da ortaya çıkmaktadır. Örneğin; resim, müzik, ev dekorasyonu, teknolojik aletler vs. hayatın pek çok alanlarda da kendini göstermektedir.

Toplum hayatına girmiş geçici yenilik olarak kullanılmakta olan modayı üç grupta toplamak mümkün müdür?

- 1- Değişiklik ihtiyacı ve süslenme özentiyle toplum hayatına giren geçici bir yenilik. Örneğin; uzun etek modası veya İspanyol paça pantolon modası gibi.
- 2- Belirli bir süre etkili olan toplumsal beğeni, bir şeye karşı gösterilen aşırı düşkünlük.
- 3- Geçici olarak yeniliğe ve toplumsal beğeniye uygun olan. Örneğin, şapka modası gibi.

Birinci madde ile üçüncü madde arasındaki fark, birincide nesnenin biçim değiştirerek devam etmesi, üçüncü madde de bahsedilen nesnenin ise modasının tamamen ortadan kalkabileceğine işaret etmesidir. Yani etek giyimi sadece biçim değiştirerek devam ederken, şapka kullanımı zaman zaman tamamen kullanımı ortadan kalkmaktadır (Barbarosoğlu, 1995:26).

Dikiş makinesinin kullanımı ve seri üretimin ortaya çıkmasıyla birlikte, büyük pazarlara yönelik hazır giyim, yirminci yüzyılın ilk yıllarında ekonomik pazarda yerini almıştır. Seri üretimin yaygınlaşması ile tasarımcıların ürünlerini, kendi isimleriyle satmaya başladıkları görülmektedir. 20.yüzyılda yaşanan iki savaş moda dünyasını fazlasıyla etkilemiştir. Bu dönemde ‘Couture’ büyük önem kazanmıştır.

Bunun yanı sıra Chanel, Lanvin ve Schiaparelli gibi isimler dünyaya adını duyurmuş ve moda dünyasını derinden etkilemişlerdir. ‘Moda’ kavramı ilk olarak Avrupa’da, yoğun olarak da Fransa’nın Paris şehrinde doğmuştur. Moda alanında endüstriyellemeye geçilmeden önce, kıyafetlerin el işçiliğiyle dikildiği bilinmektedir. Fransa’da kıyafet dikme sanatına ‘couture’ denir ve ilk couture ustası Charles Worth’tür.

Moda sürekli bir döngü içerisinde, modern hayatın getirmiş olduğu hızlı yaşam hayatımızın her alanında kendini hissettirmektedir. Moda dış faktörlerden etkilenerek ve kapitalizmin hızlı ve güçlü çarkları içerisinde oldukça hızlı akışını sürdürmektedir. Tüketim toplumunun hızlı yükselişi, teknolojik gelişmeler ve moda kavramının hızlı değişimi modern çağda modayı takip etmeyi güçleştirebilir. Moda denilince ilk akla gelen giyim sektörü akla gelmektedir. Fakat moda sektörü geçen zaman içerisinde sınırlarını genişlemiştir. Aksesuar ürünleri de modanın araçları haline gelmiştir. Bunun yanı sıra teknolojik gelişmeler yüzünden farklı bir hareket gözlemlenmeye başlamıştır, toplum da gelişen dokunmatik telefon, bilgisayar ya da sosyal medya ağlarının gelişmesi ve yaygınlaşması ile toplum içerisinde yeni bir moda anlayışı ortaya çıkmıştır.

Bir şeyin moda olma süreci genellikle çok karmaşıktır. Moda yararlılık ilkesine bağlı olmaksızın birtakım değişiklikler yapma isteği ile genel olarak kâr amacı güder. Fakat bazen sunulan yenilikte yararlı ve pratik oluş ön plana çıkmaktadır, bu durumda genellikle modanın sınırları içinde uzun süre varlığını gösterdiği görülür. Yenilik ya modacılar yoluyla ya da moda olması gayesiyle farklı kanallardan pazara sunulmasıdır. İlk ortaya çıkan bu yenilik havuza atılan bir taş gibidir ve benimsenmesi halinde gittikçe yayılan halkalar oluşturur. Halkanın yayılma hızı orta tabakanın alt tabakasına ulaştığında moda olanın demode olma süreci başlar (Barbarosoğlu, 1996:36).

Modanın süreci mevsime ve zamana karşı duyarlıdır ve bir dizi kenetlenme programına uyum sağlayarak çalışır. Moda dünyası, tasarım sürecini etkin bir şekilde yönetir ve pazar araştırması, prototip geliştirme, siparişler, üretim ve satış için belirli zaman aralıkları vardır. Her iş için bu etkinliklerin zamanlaması kumaşa, kıyafet türüne, pazara ve firmanın tedarikçisi olduğu mağazaların taleplerine göre değişir. Döngü, endüstride farklı meslekler için farklı yerlerde başlar ve yıllık takvime muhtemelen tam uymaz. Bu bazı ürünler için tedarik sürelerinin diğerlerinden daha uzun işlem sürecine sahip olmasından kaynaklanır. Çoğu yüksek-moda işletmesi ilkbahar/yaz ve sonbahar/kış sezonlarına göre çalışılmaktadır. Sürekli tasarım ve üretim, çalışmanın daha ekonomik ve nakit akışı açısından etkin bir yoldur ve iş günü sürekli çalışır halde tutar ama tasarımcılar sürekli yeni fikirler üretmek zorundadır.

Geçmişte, sınıf modası geniş çapta yayılan tek bir tarzdan oluşmakta olduğu bilinmektedir. Bugün ise modanın yayılımı moda sisteminin coğrafi dağılımı, sistemde rol oynayanların sayısı ve ürün yelpazesinin genişliği nedeniyle oldukça karmaşık bir hal almıştır (Crane, 2003:213).

Tasarımcı için pazar araştırması ve tasarım araştırması döngünün özellikle önemli ilk aşamalarıdır. Tasarım süreci nadiren tek bir madde için, genelde ise bütün bir ruh hali ya da görünüm için ilham gelmesiyle başlar. Tasarım eksizleri, kumaşlar, malzemeler ve süreç bilgisi, prototip üretirken bir sonraki aşamayı bilmek için önemlidir (Jones, 2009:128).

Sonuçta, lüks moda tasarımcılarının yarattıkları çeşitli giyim tarzları orta ve üst sınıfların farklı kesimlerine yöneliktir. Lüks moda, üst sınıf tarafından benimsenen ve aşağı doğru yayılan bir tarzı değil, esasen üst ve üst orta sınıfın belirli kesimleri tarafından benimsenen bir grup tarzını temsil etmektedir (Crane, 2003:215).

1.3.2. Modanın Sanat Disiplinleri ile Etkileşimi

Moda kavramı insan yaşamına girdiği günden beri, ulaştığı her alanı etkilemiştir. Giyim sektörü için vazgeçilmez bir araç olan moda, rutin döngüsünde pek çok kavramdan etkilenmektedir. Moda tasarımcıları gündemi çok iyi takip edip, algılarını açık tutmak

zorundadırlar. Bu sayede zamanın çok ötesinde hissetmek, algılamak ve yorumlamak moda tasarımcısının kültürel bilgisi, sanatsal birikimi ve teknik deneyimlerini doğru bir şekilde yönlendirmelerini sağlamaktadır. Moda ve sanat/ sanatçı ilişkisinde sanatla modanın her zaman iç içe olduğu, geçmişten günümüze birçok moda tasarımcısının sanatı tanımlayıcı birçok prensip ve mantıkla çalıştığı yazılı ve görsel kaynaklar araştırıldığında somut olarak görülebilir (Aktepe, 2011: 056).

Moda ve sanat iki zıt öge olduğu kadar, iki kardeşi gibi de nitelendirilmektedirler. Moda tasarımcılarının sanattan esinlenerek çalışmalar sergilemesinin yanı sıra sanatçılar da sanat disiplinlerinin belli bir düşüncenin gerçekleştirilmesinde moda tasarımında çalışmalar yaptıkları görülmektedir. Örneğin ressam Bellini, bir rastlantı sonucu kumaş desenleri çizmiş, Leonardo da Vinci Vatikan muhafızlarının giysilerini çizdiği karşımıza çıkmaktadır (P Dünya Sanatı Dergisi, 1998:16).

Sanat ve modayı, tarihin, olayların akışı birleştirmiştir. Moda tasarımcılarının, sanatçılar ile olan dostlukları, belli bir statüye erişmek isteyen moda tasarımcıların, sanatçılarla ortak çalışma istekleri gibi benzer koşullar, sanat disiplinlerini ve moda tasarımının yakınlaşmasını sağlamıştır.

Moda, 20.yüzyıl ile beraber etkisini günden güne daha fazla hissettirmiş ve endüstriyel üretim gelişimiyle çok daha fazla sosyal katmana ulaşmıştır. Dönemin hareketli sanatsal yapısı gereği, moda da yaratıcılık dinamiklerinin güçlü olduğu bir dönem olarak karşımıza çıkmaktadır.

Resim 10: Paul Poiret, "La Perse," 1911

(<https://www.metmuseum.org/toah/works-of-art/2005.199/>, Erişim: 28.01.2020)

I. Dünya Savaşı öncesine bakıldığında Paris'in en ünlü moda tasarımcısı olarak tanınan Paul Poiret, ressam Raoul Dufy'den, kumaş desenleri tasarlamasını isteyerek bütün bir döneme damgasını vuran çalışmalar sergilemiştir (Bkz. Resim 10) (P Dünya Sanatı Dergisi, 1998:17). Bu sayede sanat disiplinlerinden biri olan resim sanatı ile moda arasında kurulan temas moda giysi tasarımındaki özelliği karşımıza çıkmaktadır.

I. ve II. Dünya Savaşları öncesinde, sonrasında toplumsal değişim, yaşanan kaos veya ekonomik etmenler moda ve sanatı oldukça etkilemiştir. Bu dönemlerde ortaya çıkan sanat akımları, sanat disiplinlerini etkilediği kadar, modanın değişkenliğini de etkilemiştir. Sürrealizm, Kübizm, Fütürizm, Ekspresyonizm, Art Deco, Art Nouveau gibi daha pek çok sanat akımı etkiledikleri sanat disiplinlerinin modaya yansımaları pek çok farklı ve benzersiz tasarımın doğmasına zemin hazırlamıştır. Moda tasarımcıları etkilendikleri sanat disiplinlerinin, sanat akımları çerçevesinde aldıkları karakteristik özellikleri ile kendilerine, özgün nitelikte çalışmalar yapmışlardır. Dönemin giysi modasında, yapılan kübist resimlerin ve Art Deco'da karşımıza çıkan ortak sanat ve tasarım çizgisi vurgulanmıştır. Bu süreçte katı, yuvarlak, dikdörtgen, çizgisel ve sade biçimler kübist sanat etkisi ile hacim, kütle ve biçimi soyutlanarak ve giysi tasarımına uygulandığı karşımıza çıkmaktadır.

Sanat akımları arasında belki de en etkili olan akım, Sürrealizmdir. Yaşandığı dönem içerisinde ve hatta günümüze kadar uzanan bir süreyi etkilemiştir. Bu dönemin en iyi temsilcisi Elsa Schiaparelli'dir. Tasarımcı tasarımlarında sanat disiplinlerinden etkilenmiş, dönemin getirdiği etkileri kendi özgün tarzı ile yorumlamıştır.

Resim 11: Elsa Schiaparelli/Salvador Dali "Gözyaşı elbisesi", 1938

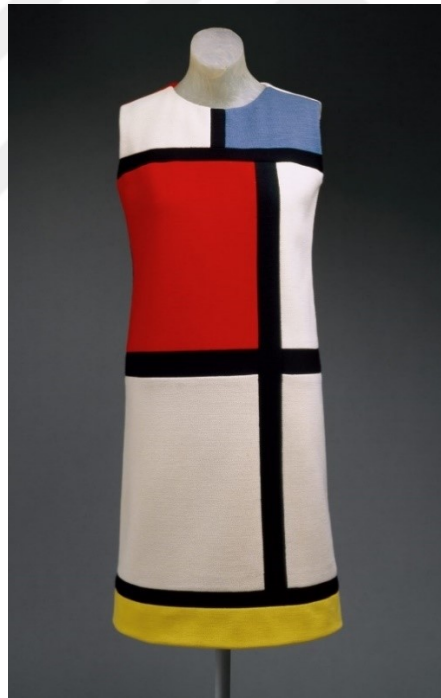
(Wood, 2007:151)

Bunun yanı sıra 1920'li yılların sonunda sürrealist çalışmaları ile dikkat çeken ve Salvador Dali ile arkadaşlığı olan Elsa Schiaparelli yaptıkları ortak çalışmalar ile içinde buldukları döneme yepyeni bir yorum getirmişlerdir (Bkz. Resim 11). Ayrıca ünlü modacı Salvador Dali' nin dışında pek çok Sürrealist sanatçı ile çalıştığı da bilinmektedir. Özellikle 1939'lar da bu tür çalışmaları ile moda dünyasına damgasını vurmuştur. Schiaparelli sürrealist tasarımları arasında, şapkalar, aksesuarlar, giysiler, parfüm şişeleri yer almaktadır.

Modern sanat ile beraber, Marcel Duchamp ve Dadaistlerin, nesneyi tekilleştirerek sanat yapıtı düzeyine çıkararak deneyimleri, nesnenin imgesinin değerini çoğaltan Pop Art sanatçıların çabaları, yeni Gerçekçilerin çabaları da sanatı, zamanın uçuculuğu ve tüketimi düşüncesine yerleştirmeye katkıda bulunmuştur (P Sanat Kültür

ve Antika Dergisi, 1998:37). Duchamp'ın hazır yapıtları 20.yy'ın sonunda sanatta hayatın geldiği boyutu işaret etmiştir ve sanat, tasarım boyutuyla kapitalizmin üretim-tüketim çarkının döndürülebilmesi için gündelik hayatın içine girmiştir. Artık sanat podyumlar da meta estetiğine dönüştürülen bir olgu haline gelmiştir (Pektaş, 2006:89). Bu sayede moda ve sanat arasındaki sınır gün geçtikçe bulanıklaşmış ve sanat modanın bir aracı haline gelmeye başladığı görülmektedir.

1960'lı yıllar sosyal hareketler, ekonomik ve teknolojik gelişmeler, bilimsel ilerlemeler gibi birçok alanda değişim gösterdiği bilinmektedir. Sanat disiplinleri ve moda da aynı oranda etkilenmiştir. Sanat ve modasının yakınlaştığı bu dönemde sanat sokağa inmiş, modanın da müzeye girmesiyle beraber sanat ve moda arasındaki etkileşimin arttığı görülmüştür.

Resim 12: Yves Saint Laurent, “Mondrian Koleksiyon”, 1965–66
(<https://www.metmuseum.org/toah/works-of-art/C.I.69.23/>, Erişim: 25.12.2019)

Sanat ile modanın bu yakınlaşması sürerken, Pop Art'ın etkilediği resim sanatı modacılar ilham vermeye devam etmiştir. Ressam Mondrian'ın tablosundan esinlenen Saint Laurent'in, elbise tasarımı sanatçının motifleri yer almıyor, aksine tablonun içine bulunduğu uzamın kurgusunu belirleyen ilkeler uyarınca tasarlandığı ve siyah şeritler

çizgilerin konumunu düzenliyor, renklerin de buralara yerleştirildiği görülmektedir (Bkz. Resim 12) (P Sanat ve Antika Dergisi, 1998:25).

Moda ve sanat disiplinleri 1980'lere gelindiğinde Rei Kawakubo, Issey Miyake, Martin Margiela gibi moda tasarımcıları ticari modanın dışında yer alan, birer sanat nesnesi olarak konumlandıkları 'kavramsal giysiler' üretmeye başlamışlardır. Sözü edilen giysiler, L. Svendsen (2008)'in deyişiyle, günün modasıyla yakından uzaktan ilgisi olmayan; modern sanatın kendi malzemesine dönerek, eserin üretildiği yöntem ve eserin maddeliğini vurgulaması gibi modern sanatın eğilimlerini paylaşmaktadırlar. Bu giysiler işlevsel olmayan ve sanat eseri olarak değerlendirilebilecek bu çalışmalar ne de enstalasyon sanatı ve heykel sanatı ile aralarındaki sınır saptanabilmektedir (Özüdoğru, 2013:42).

1960'lardan 1990'lara kadar uzanan süreçte, gelişen teknoloji, kitle araçlarının yaygınlaşması, televizyonun insan yaşamındaki etkisi ile popüler kültürün baskın hale gelmesi modada büyük dönüşümlerin yaşandığını göstermektedir. Çağdaş yaşamın içinde önemli bir etken haline gelen moda, zaman zaman sanat disiplinlerini de etkilemiştir.

Moda ve sanatı birleştiren diğer bir nokta ise estetikdir. Her ikisi de estetiğin çevresinde birleşir. Çünkü moda olan güzel olmalıdır. Sanat ise estetiği ve mükemmelliği aramaktadır. Moda olan bir tasarım nesnesi alıcısına haz verirken, estetik açıdan iyi olan bir sanat eseri de izleyicisine bir haz vermektedir. Ama arada bir fark vardır, moda olan estetik kaygısı taşımaktadır. Fakat, sanat eserinde böyle bir kaygı yoktur, sanat eseri yaratıcısının bilgi birikimi ve duygularının birleşiminden oluşmuştur.

Son olarak günümüze bakıldığında moda ve sanatı birleştirmek hem güncel bir konu hem de herkesin farkında olduğu bir gerçekliktir. Ayrıca moda tasarımcıları ve sanatçılar hem çağdaş hem de arkadaşlıklar ve aynı dönemi paylaşmalarının yanı sıra aynı düşünce yapılarının da aynı yönde olması sebebiyle moda ve sanatın bütünleşmesini sağlamıştır (Parlak, 2006:3).

1.3.3. Sanat Disiplinleri ile Moda Aksesuar Ürün Tasarımında Teknolojik Etkileşimler

Tasarımlarını sanat disiplinlerinden ilham alarak yapan sanatçı ve tasarımcılar, genellikle kreasyonlarında sanat disiplinlerini güncel yeniliklere uyarlayarak örnekler vermişlerdir. Tasarımlarında sanat disiplinlerinin etkisiyle teknolojiyi veya güncel yenilikleri bir araya getirerek kullanan sanatçılardan bir tanesi olan Iris Van Herpen, son dönemde moda tasarımının sınırlarını sürekli zorlayan, modanın en ileri görüşlü, yetenekli ve yenilikçi tasarımcıları arasında görülmekte olan tasarımcıdır. Hem geleneksel hem de radikal malzeme kullanımları ile moda alanında benzersiz giysi tasarımları yapan Iris Van Herpen, ayakkabı tasarımı konusunda da dikkatleri çekmeyi başarmıştır.

Yaratım süreçlerinde sanatçılar, mimarlar, couture'leri ve hatta bilim adamları ile beraber disiplinler arası bir çalışma sergilemektedir. İnovatif çalışmaları ile deneysel ve yenilikçi çalışmalar tasarımcının hem sanat hem de moda arasında derin bir bağ kurmaktadır.

Resim 13: Iris Van Herpen, “Ayakkabı Tasarımları”, 2013

(<https://www.virtualshoemuseum.com/iris-van-herpen/beyond-wilderness/>,Erişim:25.12.2019)

Iris Van Herpen, bilgisayar destekli programlar sayesinde yarattığı ayakkabı tasarımlarında heykelsi formların yanı sıra amorf biçimler ile bilinmeyen formu yakalayan tasarımcı teknolojiyi bir yol gösterici olarak kullanmaktadır (Bkz. Resim 13).

Tasarımcının amacı geleneksel couture işçiliği ile teknolojiyi birleştirerek modern bir versiyon sunmaktır. Van Herpen'in multidisipliner yaklaşımı nedeniyle modanın ötesinde bir yaklaşım yakalamış ve bu sayede Jolan van der Wiel ve Neri Oxman gibi çeşitli sanatçılar ve Philip Beesley ve Benthem ve Crouwel Architects gibi mimarlarla sık sık iş birliği yapmaktadır.

Doğadaki hareketleri izleyen tasarımcı bundan her zaman etkilenmiş ve tasarımlarındaki formu sanatsal bir ifade ile yansıtmıştır. Çalışmalarında amorf şekillerin yanı sıra, çizgisel detaylar dikkat çekmektedir. Çağdaş sanat hareketleri ile beraber doğan yeni sanat anlayışları etkili olmuştur. Kavramsal sanat ve performans sanatları gibi çağdaş sanat akımları gelmektedir. Bu gelişmelerin ışığında tasarım dünyası da bir değişim rüzgarına kapılmış ve tasarımcılar tasarım nesnelere üzerinden ifade etmek istedikleri öykülerini anlatmışlardır.

Resim 14: Benjamin John Hall, “Doğum, Yaşam ve Ölüm”, 2011-2012
(<https://www.virtualshoemuseum.com/benjamin-john-hall/nde-skates-d1/>, Erişim:21.01.2020)

Benjamin John Hall sanat ve tasarım projesi olarak sergilediği ayakkabı tasarımlarında heykel sanatının yapısal anlamda formları tercih ederek “Doğum, Yaşam, Ölüm ve Diriliş” perspektifinden kavramsal ifade ile inançlardaki bazı aşırılıklara değinmektedir (Bkz. Resim14). Çalışmalarında farklı teknik deneyim ve malzemeler kullanan Hall, bir ayakkabı tasarımında hazırladığı düzenekte balonları şişirebilen pompa ile uçurabilirken.

Resim 15: Benjamin John Hall, “İmha”, 2014

(<https://www.virtualshoemuseum.com/benjamin-john-hall/nde-skates-d1/>,Erişim:21.01.2020)

Başka bir tasarımında saya üzerine yerleştirdiği küçük bir kapsül monte edilip, içerisine mürekkep doldurduğunda, sivri bir alet yardımı ile delindiğinde mürekkebin akmasını sağlayarak fütüristik bir tarzda performanslarını sergilemektedir (Bkz. Resim 15). Çalışma, 60'lı yılların canlı kamusal bir alanda performans sırasında nesnelere deneysel bir şekilde dokunulduğu sanat hareketi olan Destructivist'ten etkilenerek yaratılmıştır. Bunun yanında, Raphael Montañez Ortiz'in balta ile piyano çalması gibi performanslardan da etkilenmiştir.

Sanatçı çalışmalarında teknoloji ile yakından ilgilenmektedir. Örneğin; nano teknoloji ile üretilmiş malzemeler dışında performans niteliğine göre mürekkep, plastik gibi malzemeler kullanmaktadır. Hikayesine göre, ayakkabı üretimi bittikten sonra gerekli malzemeleri eklemektedir. Bu şekilde ayakkabı sıradan bir moda nesnesi iken, Hall'in ellerinde sanat nesnesine dönüşmektedir.

Günümüzde sanatçılar ve tasarımcılar teknolojik gelişmeleri de yakından takip etmekte ve çalışmalarında önemli bir etken olarak kullanmaktadır. Tasarımcı ve sanatçı olan Heidi Lee de çalışmalarında teknolojiyi kullanarak çağdaş yorumlar yakalamaktadır. Son dönemin dikkat çeken üç boyutlu yazıcılar sayesinde başarılı sonuçlar çıkarmakta yüzünün dijital olarak yayınlanmış ve tekrarlanan bir versiyonuna sahip olan “Sonsuz Yankı Şapkası” ile ün kazandıran gerçeküstü giyilebilir ürünler üretmektedir. Sanatçı

zaman içerisinde dikkat çeken bu çalışmasını geliştirmiş ve birkaç varyasyonu da sergilemiştir.

Tasarımcı Lee “avangard couture tasarımcısı ve sanatçısı olarak tanımlanmaktadır. Çalışmaları, mitolojik bir zihin / hikâye anlatıcısı şimdi aramızda yürüyormuş gibi, izleyiciyi evrensel düzeyde zorluyor ve çağırıyor. Farklı bir imaj sergileyen çalışma, geçmiş estetiği ödünç almasının dışında modern dünya ile geçmişi başarıyla buluşturmaktadır (<https://www.heidi337.com/>,Erişim:26.01.2020).

Teknolojiyi, başarılı şekilde kullanan tasarımcı-sanatçı, teknik anlamda da şapkayı ustaca sergilemektedir. Sanatçı New York şehrinde yaşamının en büyük ilham kaynağı olduğunu ve şehrin her köşesinde yeni bir fikir veya esin kaynağı bulduğunu ifade etmiştir (<https://www.theextravagant.com/fashion/meet-hat-enthusiast-heidi-lee/>, Erişim:26.01.2020).

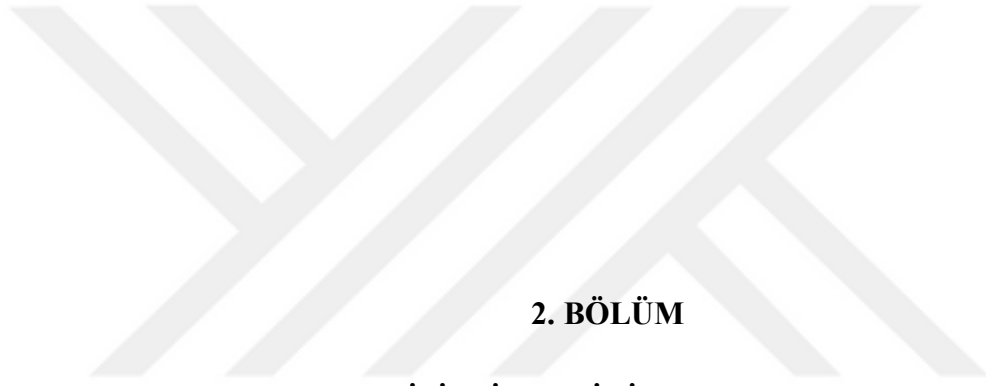

Resim 16: Heidi Lee, “Echo ve Narcissus”, 2018
(<https://www.heidi337.com/s-h-o-p->, Erişim:26.01.2020)

Sanatçının bilgisayar destekli 3D yazıcı kullanılarak tasarladığı çalışması “Echo ve Narcissus’tan” Yunan mitolojisinden ve John Waterhouse’n bir tablosundan ilham

olarak yapmıştır (Bkz. Resim 16). Şapka çalışması yarı otobiyografik sayılabilir, sanatçının yüzünün bir kalıbı alınmış ve modellenmiştir. Sanatçı internetin bir yankı odası olarak ele aldığını ve bunun etkisinden bahsetmiştir. Bunun içinde, bilgi, fikir ve inançlar gibi kavramların olduğu kapalı bir sistem içindeki iletim ve tekrarlama kavramlarıyla güçlendiğini vurgulamıştır (<https://www.theextravagant.com/fashion/meet-hat-entusiast-heidi-lee/>, Erişim: 26.01.2020).

Dijital çağ olarak adlandırdığımız günümüzde teknoloji ve İnovasyon her alanda olduğu gibi sanat ve tasarım disiplinleri içerisinde de çok önemli bir yer edinmektedir. Teknolojinin getirdiği tüm yenilikler sanatçı ve tasarımcıların hayal gücünü, sınırlarını geliştirmesini mümkün kılmaktadır. Bu uzay çağında sanatçı ve tasarımcı teknik açıdan da birçok yeniliğe kapı aralamıştır. Bu sayede hem sanat disiplinleri hem de tasarım ve aynı zamanda tüm diğer disiplinler etkileşim halinde yeni fikirlerin gelişmesini sağlamaktadır.

2. BÖLÜM

1960 SONRASI SANAT DİSİPLİNLERİNİN MODA AKSESUAR TASARIMINA ETKİSİ

2. BÖLÜM

1960 SONRASI SANAT DİSİPLİNLERİNİN MODA AKSESUAR TASARIMINA ETKİSİ

2.1.1. Moda Aksesuar Ürün Tasarımının Tanımı

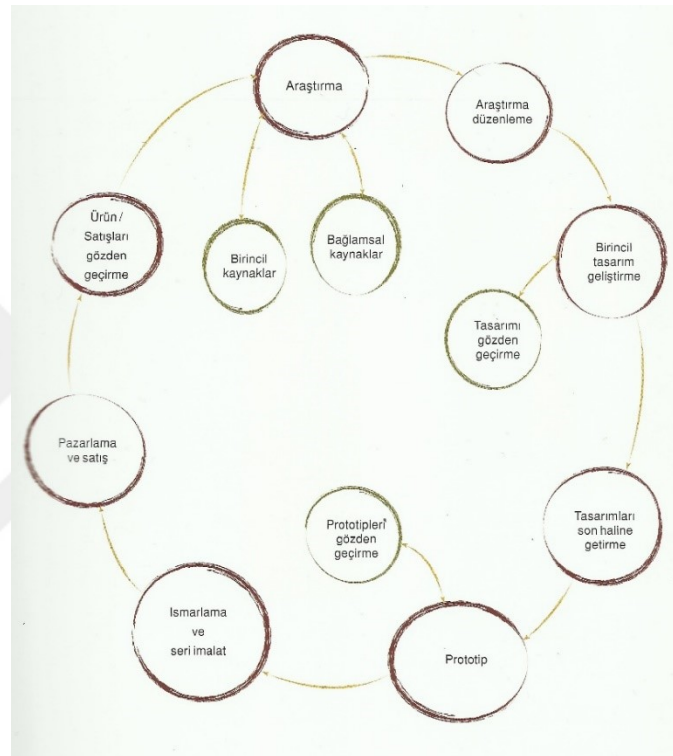
Moda, bazı görüşlere göre çağımızın endüstriye uygulanmış bir sanatı olarak ifade edilmektedir. Modanın sanat olup olmadığı tartışması bir yana; moda kendi içinde farklı kollara ayrılmaktadır. Budanın önemli araçlarından biri aksesuardır.

Aksesuarlar, bedenin uzantısıdır; bunlar korunmak, saklamak veya övünmek için kullanılabilen çıkarılabilir parçalardır. Aksesuarlar, taşıyan kişinin kimliğini temsil eden etkileyici sembolleridir, ancak baştan çıkarabilmek için kullanılmadıklarında güçlü bir biçimde tek başlarına durabilmelidirler. Aksesuar Tasarımı, bugünün moda endüstrisinde etkili bir varlık gösteren tasarımcıların, uzman zanaatkarlardan 20.yüzyıl'da stil liderlerine nasıl dönüştüklerini inceler (Lau, 2014:06).

İnsan bedeninin uzantısı olan moda aksesuar araçları; vücut üzerine giyilen veya bir kişi tarafından taşınan bir nesne olma özelliğini taşımakta ve tamamen bağımsızdır. Aksesuarlar birçok farklı türde nesneden oluşsa da genel olarak bakıldığında karşımıza dört ana moda aksesuar aracı çıkmaktadır. Bunlar; çanta, ayakkabı, mücevher ve şapkadır. Ancak günümüzde gözlük, saat, kemer gibi moda aksesuar ürünleri de saydığımız dört ana aksesuar nesnelere arasında yerlerini almışlardır. Bunun yanında günlük yaşamda yer edinen diğer bazı aksesuar çeşitleri arasına; eşarp, kravat, eldiven, çorap, şemsiye, yelpaze ve bastonlar da girmektedir.

Moda aksesuar nesnelere moda sektörü içinde önemli bir yer tutmaktadır. Bu alanda tasarım yapan yaratıcı kişilerin uzmanlık alanlarına göre eğitim ve gelişim göstermektedir. Aksesuarlar giysiyi tamamlayan objeler olarak görünürken, günümüzde başlı başına önemli unsurlardır. Hatta giysi aksesuarın tamamlayıcı öznesi haline gelmiştir.

Bu bilgiler doğrultusunda moda aksesuar nesnelere önemli derecede yan sanayisi oldukça geniş, birçok disiplini bir araya getirebilen, teknik ve yaratıcı bilginin, estetik değerlerin ve yetkinliğin önemli olduğu nesnelere dir. Aksesuar nesnelere ninin her biri kendi içinde işlevsellik önemli bir oynamaktadır ve üretimin her safhasında çözümlenmesi gerekmektedir.

Resim 17: Moda Aksesuar Ürün Tasarım Süreci (Lau, 2014:7)

Moda ve aksesuar ürün tasarımında yeni ürün yaklaşımlarını sergileyen çalışmalarda ürünün kullanım yeri, kullanım amacı, çevre ile ilişkili olarak fiziki yapı kriterlerinin yanı sıra sosyal ve psikolojik açıdan da ürünün, içerisinde yaşanan toplumun özelliklerine göre yorumlanması gerekmektedir (Enes, 2017:58).

Moda aksesuar araçları, tasarım markaları alt çizgiyi etkilemek için endüstri için önem kazanmıştır. Aksesuarlar satışları artırmada birçok rol oynar. Bazı tasarımcılar, özel eşyaları yükseltmek için arz ve talebi manipüle ederek güçlü bir çekiş yaratırlar. Fiyat noktaları değişiklik gösterse de aksesuarlar genellikle marka sadakati isteyen müşteriler için ağ geçidi satın alımları olarak işlev görür (Kennedy, v.d., 2013:82).

İnsanlık tarihine bakıldığında ilkel yaşamdan bugüne kadar zanaatkarlar, ustalar, daha sonraları tasarımcılar ve sanatçılar aksesuarları ihtiyaçlar dahilinde daima geliştirerek üretmeye devam etmişlerdir. Aksesuar nesnelere, günlük yaşamı kolaylaştırmak için üretilmişlerdir. Ayakkabı ayağı dış koşullardan koruma için, çanta yiyecek veya günlük yaşamda kullanılan eşyaların kolay taşınabilmesi için, şapka dış koşullardan kafayı korumak ve statü göstergesi olarak ve takı-mücevherler ise insan oğlunun dini-mistik güçlere inancını temsil eden, kötü enerjiyi ittiğine dair inançlar gereği ve bireyin statü göstergesi olarak kullandığı nesnelere olma özelliği her daim taşımışlardır. Ayrıca bu ihtiyaçlar dışında sosyo-ekonomik durum değiştikçe, teknoloji ilerledikçe özellikle endüstri devrimi sonrası insanların köyden kente göçleri ile yoğunlaşan kent yaşamı aksesuarları moda aracı haline getirmiş ve temel ihtiyaçlar dışında halk arasında statü, zenginlik göstergesi olarak da kullanılmaya başlanmıştır.

Modern yaşamın gelişmesi ile birlikte büyüyen moda pazarı aksesuar ürünleri tasarlayan kişilerce farklı malzeme, ilham kaynağı arayışına itmiştir. Endüstri Devrimi sonrasında bir ihtiyaç haline gelen tasarımın ilham kaynağı olarak sanat, sanat disiplinleri ve sanat akımları etkili bir rol oynamıştır.

Bununla beraber tasarımcılar, özellikle 1960 sonrası sosyo-kültürel, toplumsal değişimle beraber disiplinlerin birbirleriyle olan sınırların ortadan kalkması ve özgürlük anlayışı sanat disiplinleriyle olan etkileşim artmıştır. Sanat disiplinlerinin tasarımcıya büyük bir aydınlanma sağladığı kaçınılmazdır. Chanel, Cristobal Balenciaga, Yves Saint Laurent ve Alexander McQueen gibi dünyanca bilinen tasarımcılar aksesuar tasarımlarında önemli çalışmalar sergilemişlerdir. Aksesuarlar, mağaza vitrinlerinden, sanat galerilerinde sergilenmeye başlanmış, adeta sanat olarak kabul edilebilecek, estetik, yaratıcılık ve güzellikle üretildikleri yapılan araştırmalarda karşımıza çıkmaktadır.

Aksesuar tasarımcıları, ilham kaynağı bulmak için bugün de arşivleri incelemeye devam etmektedirler. Tarihi bir perspektiften başlamak, yeni bir tasarımcıyı geçmişte kalan şeyler hakkında bilgilendirebildiği ve en yaygın aksesuarlara dikkat çekebildiği gibi onların yeniden keşfinden doğabilecek olasılıklar da sunabilir. Araştırmalarda müze ve sanat galerileri birincil ilham kaynağını olabilir.

Moda aksesuar alanında önemli tasarımlar sergileyen tasarımcılardan biri Elsa Schiaparelli'dir. Tasarımcı ilk aksesuar tasarımını 1928 yılında yapmaya başlamıştır. 1930'lu yıllarda etrafı kürk olan eşarplar, elastik üzerine dizili mat kristal bilezikleri ilk tasarımları arasında yer alır. Çılgın ve cesur bir tasarımcı olan Schiaparelli'nin, ayakkabı tasarımları çok sayıda üretilmiştir. Bunting, Perugia of Padova, Laird Schober ve Roger Viver gibi firmalarda tasarımları üretilmiştir. Schiaparelli, cesur tarzı ile vamp, yüksek topuklu, diz yüksekliğinde düz çizmeler, kırmızı deri bandaj ile sarılı yüksek topuklu sandaletler ve platform ayakkabılar ile alışılmadık bir çizgi yaratmıştır.

Women's Wear Daily dergisine göre Schiaparelli'nin tasarladığı bu modellerin bazılarının başarısı, ayakkabıları haute couture koleksiyonların çok önemli bir parçası haline getirmesidir. (Rennolds, 2003:148) Aksesuar tasarımında da Elsa Schiaparelli uyarlama çantaları ve ayakkabı tasarımlarında ayırt ediciliğini göstermiştir (<http://www.fashionencyclopedia.com/Ro-Sm/Schiaparelli-Elsa.html>, Erişim: 2011).

Schiaparelli'nin çalışmaları arasında broş gibi görünen imgesel bir iz taşıyan düğmeleri, fıstık, arı ve hatta koçbaşı şekillerinde tasarımları arasında yer aldığı bilinmektedir. Şeffaf plastikten bilezikler ve küpeleri ilk defa Schiaparelli tasarlamıştır, bu tasarımları haute-couture'e göre seri üretimin ilk adımı olarak kabul edilir (Baudot,1997:11). Schiaparelli dışında daha pek çok örnekler adım adım incelenecektir. Moda aksesuar ve sanatın içi içe, sınırların kalktığı modern anlayışta sanat, 'stil kavramı' kurucusu olarak karşımıza çıkmaktadır.

Sanat dünyasında, sanatın lüksleşmesi gibi konular tartışılırken, moda ve moda aksesuar dünyası ile iç içe olan sanat her koşulda karşımıza çıkmaktadır. Zaten aynı mecrada kabul edilen bu disiplinler, aynı zamanda aynı kodlarla anlamlandırıldıkları yapılan araştırmalarda görülmektedir. Louis Vuiton, Christian Dior ve Givenchy markalarına sahip olan dünyanın en lüks tüketim şirketleri LVMH, Paris'te bir sanat-tasarım-kültür merkezi kurdukları bilinmektedir. Tüm bunların yanı sıra her geçen gün artmakta olan sanat dergilerinde bahsedilen lüks yaşamı medyalaştırıldığı görülmektedir.

Sanatın lüksleştirilmesinin göstergeleri arasında pek çok örnek mevcuttur, bunlardan biri tasarım öğeleri ile sanat öğelerinin özdeşleşmesi kabul edilmektedir. Art

in America dergisinin son sayısında Daimen Hirst'ün sergisi, “Artwork designed by Daimen Hist” (Damien Hirst tarafından tasarlanan sanat eserleri) sözleriyle ifade edildiği görülmektedir (Artun, 2012:21).

Resim 18: Prada, “Marfa Teksas Sanat Enstalasyonu”, 2005

(<https://www.arkitera.com/haber/mimarlikla-maskelenmis-sanat-eserleri/>, Erişim: 04.12.2019)

Başka bir örnek olarak da Rem Koolhaas'ın tasarlamış olduğu Prada'nın New York mağazasının konsepti müzedir. Bunun yanında Prada Marfa Texas mağazasında bir ilk yapmış ve bir destinasyon olarak kabul edilen mağazasını Michael Elmgreen ve Ingar Dragset tarafından 2005'te kurulan bir sanat enstalasyonu haline getirmiştir (Bkz. Resim 18). Dışarıdan bakıldığında bir ayakkabı mağazası olarak görünen bu yer aslında sanat çalışması olarak karşımıza çıkmaktadır.

2.2. Sanat Disiplinlerinin Moda Aksesuar Ürün Tasarımına Etkisi

Moda tasarımcıları dışında, çeşitli sanat disiplinlerindeki sanatçılar da aksesuar tasarımına eğilim göstermişlerdir. Kimi zaman tasarımcı ve sanatçılar ortak çalışmalar yürüterek adından söz ettiren çalışmalar sergilemişlerdir. Marcel Duchamp'ın sanat dünyasında yarattığı etkiyle başlayan yeni dönem sanat ve tasarım disiplinlerinin, kullandıkları nesnelere farklılaşmaya başlamışıyla, birbirlerinin sınırlarına girmeye

başladıkları ve artık resim, heykel, mimari gibi sanat disiplinleri sanatçıları da sanat birikimlerini kullanarak yeni tasarım ürünleri çıkarmaya başladıkları yapılan araştırmalarda karşımıza çıkmaktadır. Örneğin, sanatçıların şapka, çanta, ayakkabı ve takı-mücevher gibi moda aksesuar nesnelere tasarladıkları görülmektedir. Bu çalışmalar bazen sanat nesnesi olarak sunulsa da bazen de tasarım objesi, işlevsel bir ürün olarak karşımıza çıkmaktadır.

Moda aksesuar ürünleri tasarımında belirli aşamalar önemlidir. Tasarımcı ayakkabı, çanta, mücevher-takı ve şapka gibi moda aksesuar ürünleri tasarımı yaparken çoğu zaman sanat disiplinlerinden ilham almaktadır. Tasarımcının fikir, tema araştırma sürecinde dikkat edilmesi gereken belli noktalar bulunmaktadır.

Aksesuarlardan yaratıcı bir sonuç elde etmek için genellikle küçük bileşenlerden faydalanılır. Tasarımcılar fikir toplamak için edebiyat, sanat disiplinlerini bağlamında sanat akımları, sosyal gruplar veya alt kültürler gibi diğer yaratıcı alanları da incelerler (Lau, 056). Bu sıralama uzatılabilir. Bir sanat disiplininden ilham almış bir tasarımcı bir detaydan, figür veya biçimsel özelliklerden ve renk detaylarından seçer. Örneğin; resim sanatına ait Kandinsky tablosundan seçilen renk detayları ayakkabı tasarımında kullanılarak ürün haline getirilebilir.

Tasarım sürecine başlarken malzeme, form, biçim, denge gibi detaylar üzerinde durulması gereken önemli parametrelerdir. Tasarımcı belirlediği sanat disiplinlerinin belirli detay ve özelliklerine göre renk, malzeme ve tekniğine karar vermelidir. Bu aşama da en önemli detay malzeme tercihidir.

Moda aksesuar tasarımında bir diğer önemli aşama eskiz aşamasıdır. Tasarımcının belirlediği parametreler çerçevesinde temel referans noktaları seçilerek, stil, şekil, doku temalarıyla eskizler yapılması gerekmektedir. Eskizler her zaman tasarım sürecini kuvvetlendirir, bunun yanı sıra eskizler geliştirildikçe kullanılacak malzeme ve teknik uygulamalar netlik kazanır.

Moda aksesuar ürünün tasarım sürecinde önemli bir diğer aşama üretim tekniği yöntemidir. Kimi zaman tasarımcı etkilendiği sanat disiplini teknoloji yardımı ile

üretilmektedir. 3D yazıcılar, nano teknoloji, lazer uygulamaları gibi pek çok teknik uygulama heykel sanatının moda aksesuar ürünlerine uygulanmalarında karşımıza çıkmaktadır. Teknoloji sunum ve sergilemelerde de önemli bir yer edinmekte ve tasarım sürecini tamamlayıcı bir etkidir.

Moda aksesuar ve sanat disiplinleri etkileşimlerine bakıldığında teknoloji ve İnovasyon kavramları önemli bir yer edinmektedir. Bu ürünlerin sanatsal yaratının bir sonucu olarak ortaya çıkmasının yanı sıra satış noktasında alıcı ile iletişimi sağlama işlevinden dolayı ürün sunumu da büyük önem taşımaktadır (Enes, 2017:59). Teknolojinin gelişimi ile yeni teknikler ve modern yaşam içinde artan ihtiyaçlar hem sanatı hem de tasarımı da etkilemektedir. Böylelikle moda aksesuar ürünleri arasına girecek nesnelere karşımıza çıkacak, mevcut aksesuar nesnelere de sanat arasındaki ilişki gelişmeye devam edecektir.

Moda aksesuar tasarım süreci kadar, bir sanatçının sanat eseri oluşturma süreci de benzer aşamalardan geçmektedir. Sanatçı ifade etmek istediği konu ve içeriğe göre yöntem ve tekniğini belirler, ilham aldığı malzemeler ile sanat eserini oluşturur.

Moda aksesuar ürünlerini sanatsal ifade aracı olarak seçen sanatçı, doğadan, mistik güçlerden, alt kültürlerden, toplumsal konulardan, tarihe hatta edebiyata kadar birçok etmenden ilham alır. Genellikle sanatçının ilham aldığı konu ve malzeme uyum içinde kullanılmaktadır.

2.2.1. Sanat Disiplinlerinin Ayakkabı Tasarımına Etkisi

Ayakkabı, ayağı ve kimi zaman da bacağı saran deri, kumaş, plastik vb. gibi değişik malzemelerle üretilen ayak giysisi (Büyük Larousse, 1986:1087) olarak tanımlansa da ayağı soğuktan, kirden, ıslanmaktan, kesilmekten vs. gibi dış etkenlerden korumak amacıyla giyilen biçim, renk ve görünüm açısından da giysiyi tamamlayan, güncel moda aracı olan, çorap dışında ayağa giyilen her türlü ayak giysisine verilen ad olarak kabul edilmektedir.

Ayakkabı sosyal yönü en baskın moda aksesuarıdır. Hem işlevsel hem de sosyo-psikolojik beklentileri karşılamaktadır. Ayakkabının diğer moda aksesuarlarından farkı da yeme-içme gibi zaruri ihtiyaçlardan sonra gelen önemli bir ihtiyaç olması ve bunu karşılamasıdır.

Ayakkabı, ilkel insan dönemine dayanan tarihi ile yeme-içme, giyinme gibi zorunlu ihtiyaçlar içinde kabul edilmektedir. Ayakkabı her dönem ayağı koruyan ayak giysisi olsa da diğer aksesuar nesnelere gibi statü göstergesi olarak karşımıza çıkmaktadır. Ayrıca tarih boyunca sınıf ve kültürleri ayırmakta son derece önemli olmuştur.

Endüstri Devrimi sonrası ayakkabı sınırlarını genişletmiş ve modanın önemli araçları arasına girmiştir. Endüstri devrimi sonrası yaşanan gelişmeler, köyden kente göçlerin yaşanması ve beraberinde sosyal-ekonomik değişimler tekstil sektöründe seri üretimin başlaması ile eş zamanlı ayakkabı üretiminin de seri üretime başladığı bilinmektedir. 20.yüzyıldaki bu gelişmeler ile beraber modanın önemli aracı haline dönüşen ayakkabı üretimi yükselişe geçmiştir. Artan ihtiyaçlar, estetik kaygılar gibi nedenlerle ayakkabı üretim içerisinde tasarımcı ihtiyacı doğmuştur.

Ayakkabı kendi iç disiplininde, birçok disiplini bir araya getiren, komplike bir üretim tekniğine sahiptir. Bunun yanında ayakkabı, zanaatkarlık kökenlerinden, ayakkabı tasarımı ve imalatında bilim, teknoloji ve mühendislik araştırmalarından faydalanan tasarımcılara dönüşmüşlerdir. Londra'daki Worshipful Company of Cordwainers gibi bazı eski ayakkabı loncaları, bugün halen moda ve ayakkabıcılık sektöründeki genç yetenekleri yetiştirmek ve desteklemek için var olmaya devam etmektedir (Garnier, 2007:20). Ayakkabı önemli bir moda aracı olsa da estetik ve tasarım kadar, rahatlık, işlev ve yararlılık önemli faktörlerdir. Çünkü bir ayakkabının satış başarısını etkileyen bu temel faktörler ön sıralarda gelmektedir.

Tarihsel süreç içerisinde modanın ilerleme ve gelişme aşamaları incelendiğinde sanatın büyük katkısının olduğu görülmektedir. Çünkü sanat ve moda ayrı düşünülemez, moda her zaman sanattan beslenmektedir. Tasarımcının estetik kaygısı yararlanabileceği, besleneceği arayışlar içerisine girmektedir, bu yüzden sanat tasarımcının beklentisini

büyük oranda karşıladığı bilinmektedir. Dolayısıyla moda tasarımcıları sanat ile her zaman ilişki içerisinde olmak zorundadır.

19. yüzyılın sonları ve 20. yüzyılın başlarında yaşanan savaş dönemi, toplumsal, teknolojik, bilimsel gelişmeler ve kentsel yaşam sonucu yapısal bir değişime uğrayan gündelik hayat karşısında sanatçılar, yeni görme ve temsil etme arayışına girerken moda tasarımcıları da benzer bir dönüşüm yaşamıştır. Bu döneme bakıldığında ya tasarımcılar dönemin sanat akımı veya sanatçılarından etkilenecek koleksiyonlar oluşturmuş ya da kimi sanatçılar moda tasarımcıları ile iş birliği yapmıştır.

Tasarım ve sanat alanında yaşanan değişiklikleri moda ve aksesuar tasarımcıları her zaman yakından takip etmişlerdir. 20.yüzyılın hareketli ve değişken ortamında ayakkabı zanaatkarları yenilikçi yaklaşımları, sanat disiplinleri ile ilgili eğilimleri yükselişe geçmiş ve dikkatleri çekmeyi başarmışlardır.

1920'lerde Elsa Schiaparelli bu dönemin Sürrealizm sanat akımından etkilenmiş, Salvador Dali gibi sanatçılar ile iş birliği yaparak dikkat çekici tasarımlar yapmıştır. Elsa Schiaparelli dışında, Coco Chanel moda için önemli bir figür olmuştur. Diğer aksesuar tasarımları yanı sıra ayakkabı tasarımlarında da başarılı tasarımlar ürettiği yapılan araştırmalarda karşımıza çıkmaktadır.

Bu bilgilere göre modanın tarihsel süreci incelendiğinde ayakkabı her zaman var olmuştur ve moda kavramı içerisinde kıyafetleri tamamlayan hem bir aksesuar hem de zaruri ihtiyaç olarak kullanılmıştır. Ayakkabı tasarımı, modanın her döneminde var olan her akımdan ve modayı etkileyen çeşitli faktörlerden etkilenmiştir. Her dönemde de tasarımcılar ve ayakkabı zanaatkârları ile beraber çalışmışlardır, çünkü tasarım ve üretim süreci iç içe geçmekte olduğu için ayakkabının üretim süreci tasarım sürecinden bağımsız düşünülmemektedir.

Bu çalışmanın konusu olarak ele alınan dönem 19. yüzyılın sonundan İkinci Dünya Savaşı'na kadar olan süreci kapsayan ve modern sanat akımlarının art arda ortaya çıkarak dünyayı etkisi altına aldığı dönemdir. Sözü edilen dönemde moda ve sanat arasındaki etkileşim iki kategoride incelenebilir. Bu kategorilerden birincisi,

tasarımcıların bu dönem içinde, tasarımlarını çeşitli modern sanat akımlarının ilkelerine bağlı kalarak ürettiği, bu akımların bir parçasıymış gibi hareket ettiği ya da dönemin şartları içinde değişen estetik beğeniye yönelik bazen birbirinden haberdar bazen birbirinden ayrı biçimlerde yapısal olarak benzer üretimler yaptıkları doğrudan etkileşimlerdir. Diğer kategori ise, moda tasarımcıları ve sanatçıların aynı ortamı paylaşarak, birbirine çeşitli tanıtım ve sunum destekleri verdikleri, iki dünyanın birbirinin dinamiklerini kullandığı sosyal, ekonomik ve sanatsal verimlerin moda tasarımcısı kimliğinin bir uzantısı olarak lanse edildiği dolaylı etkileşimlerdir (Özüdoğru, 2011:215).

20.yüzyılda ayakkabı tasarımının gelişiminde birçok faktör etkili olmuştur. Öncelikle farklı ulusların ilişkilerinin gelişimi, Fransız Couture'nin büyük dünya fuarlarına katılarak tasarım ve sanatsal anlamda alışverişin kolaylaşması. Haute Couture defileleri, fotoğraf, film endüstrisi, moda dergilerinin yaygınlaşması, tasarımcıların sanatçılar ile iş birliği yapması gibi etmenler modanın önemli aracı haline gelen ayakkabının gelişiminde etkili detaylar arasında yer almıştır. İki dünya arasındaki savaşta önemli nedenler arasında yer almaktadır. Böyle bir dönemde öncelikle Andre Perugia ayakkabı tasarımında önemli bir rol oynamıştır.

André Perugia ayakkabı dünyasının ilk ünlü ayakkabı tasarımcılarından biridir. Koleksiyonlarında cesur, zarif ve esprili ifadeler görülmektedir. Tasarımcı sanattan her zaman beslenmiş Pablo Picasso, Gorge Braque ve Rene Magritte, Matisse, Fernand Léger, Mondrian gibi sanatçılardan ve ayrıca Sürrealist, Kübist ve Oryantalist sanat akımlarından ilham almıştır.

Moda ve ayakkabı dünyasına Paul Poiret'in yanında çalışmaya başladığı dönemde adım atmıştır. Bu dönemde Paul Poiret'in etkisi ile Oryantalizmden etkilenmiş ve çalışmalarına yansımıştır. Ressamların, yazarların ve tasarımcıların patronu olan Poiret, Perugia'yı bir uzman ve aydınlanmış sanat koleksiyoncusu haline getirdiği karşımıza çıkan detaylar arasındadır (Bossan, 2004:174). Andre Perugia'nın altın varaklı ve yaldızlı ahşap oyma ökçeli ayakkabı çalışmasında gerçek sanatsal emek görülmektedir.

Resim 19: Andrea Perugia, “Ayakkabı Tasarımı”, 1950 (1923’de yapılmış modelin bir örneği)
(Bossan, 2004:174)

Tasarımcının ayakkabının arka bölümünden başlamak üzere ökçeye kadar bütün olarak inen bitki motifleri muhtemelen oyma tekniği ile yapılmış ayakkabı çalışması oryantalist dönemin resim, heykel ve mimarisinde görünen motifleri içermektedir (Bkz. Resim 19). Paul Poiret ile beraber adını duyuran tasarımcı daha sonra Salvador Dali, Elsa Schiaparelli, Christian Dior ve Andy Warhol gibi sanatçı ve ünlü moda tasarımcıları ile iş birliği yapmıştır. Andre Perugia’nın birçok oyun ve filmler için de ayakkabı tasarımları yaptığı bilinmektedir.

Her zaman yeni malzemeler, şekiller ve dokular üzerinde denemeler yapmak isteyen Perugia’nın çalışmalarında özgünlük, mizah göze çarpmaktadır. Tasarımcıya göre ayakkabıları konuşuyordu, bu sayede bir deha olarak ün kazandı. Ayrıca Perugia bir kadının kişiliğini ortaya çıkarmanın yolunun ayakları incelemek olduğunu vurgulamıştır.

Andre Perugia tasarımlarında özgünlük sergileyen, orijinal çalışmalar yaratan ve sanat ile aksesuar nesnesi olan ayakkabıyı başarılı bir şekilde bir araya getirerek bu detaylar sayesinde esprili bir dil kullanan tasarımcı olarak karşımıza çıkmaktadır. Günümüzde tasarımları Marc Jacobs, Nina Ricci, Yves Saint Laurent, Sergio Rossi, Comme des Garçons, Kenzo dahil olmak üzere sayısız tasarımcıya ilham vermiştir.

20.yüzyılın hareketli dönemi içerisinde sürekli hızlı bir değişim süreci başlamış sanat akımlarının etkisi de sanat disiplinleri ve sanatçılar üzerinde etkili olmuştur. Tasarımcıların, kişisel kültür, deneyim ile değişen bakış açıları ile belirli bir aşamadan geçmiştir.

Sarkis Der Balian küçük yaşlardan itibaren ayakkabı dünyasına girmiştir. Ayakkabı tasarımlarında konforu ön planda tutan Balian'a zanaatkar, usta, tasarımcı, model yapımcısı, kunduracı gibi isimler verildiği karşımıza çıkmaktadır.

Resim 20: Sarkis Der Balian, "Sindirella", 1950 (Bossan, 2004:215)

Tasarımcının her çalışması birer sanat eseri olarak değerlendirilirken, çalışmalarında resimsel ifadeler dikkat çekmektedir. Balian'ın sürekli yenilik peşinde olan ve zirveye ulaşma isteği sayesinde yeni denemeler yapan bir tasarımcı olduğu yapılan araştırmalarda karşımıza çıkmaktadır. "Sinderella" adını verdiği bir diğer dikkat çeken zarif tasarımında gerçek minyatür resim kullanmıştır (Bkz. Resim 20). Balian, ayakkabının üst kısmında nakış tekniği ile minyatür resimi saya üzerine işlediği görülmektedir. Ayakkabının yan detayında çiçek motiflerinin yer aldığı deri bantlar ve

ökçede de sayada kullanılan nakış işleme kumaşı kullanılmış ve bu sayede bütünlük sağlanmıştır.

Resim 21: Sarkis Der Balian, “Zürih”, 1954 (Bossan, 2004:210)

Balian, uzun kariyeri boyunca ressam Salvador Dali ve Dunoyer de Segonzac dahil olmak üzere birçok sanatçı için ayakkabı yapmıştır. Balian’ın en dikkat çeken çalışmalarından biri İsviçre’nin Zürih kentinin bir manzarasını tasvir eden üst kısım, boya darbesi olmayan, doğal renkli deri ile kaplanmış parşömen kaplı çalışmasıdır (Bkz. Resim 21).

Balian 1955 yılında, “floralie” adını verdiği gümüş işlemeli, baş yapıt diye anılan tasarımı ile Bologna’da ayakkabı dünya kupasını kazanmış ve jüri heyeti tarafından “ayakkabının Michelangelo’su” olarak değerlendirilmiştir (Bossan, 2004:211). Tasarımcının birer sanat eseri özelliği taşıyan çalışmaları, bugüne de ışık tutmaktadır.

Resim, heykel, mimari gibi sanat disiplinleri, ayakkabı tasarımında her zaman etkili olduğu bilinmektedir. Tasarımcılar için bu sanat disiplinleri her zaman ilham kaynağı olmuştur. Ayakkabının gelişim veya evrimi sürecinde modern tüketiciliğin getirdiği yenilikçi arayış ile 20.yüzyılda pek çok örnek verilmiştir.

Roger Vivier’de yenilikçi, teknik ve sofistike malzeme kullanımı ile 20.yüzyılın yenilikçi, sanattan kopmayan tasarımcısı olarak karşımıza çıkmaktadır. Roger Vivier heykeltıraş olarak başladığı kariyer yaşamında, bir süre sonra ayakkabı tasarımı üzerine çalışmaya başlamıştır. Tasarımcı heykel bilgisi sayesinde estetik araştırmaları, konturlar ve hacim yaratıcı ruhunu yansıtan unsurlar arasında yer almıştır.

Resim 22: Roger Vivier, “Evening Shoes”, 1961

(<https://www.metmuseum.org/art/collection/search/82440>, Erişim:29.12.2019)

Tasarımcı 1940-1960 yılları arasında yapmış olduğu çalışmalarında zarif ve abartılı malzeme kullanımının yanı sıra, birçok çalışmasında oryantalist etkiler hissedilmektedir (<https://www.metmuseum.org/art/collection/search/82440>, Erişim: 29.12.2019). Vivier'in ayakkabı çalışmalarında zarif konturları her zaman ayağın doğal şeklini daraltırken, farklı formda yenilikçi bir yaklaşım ile tasarladığı alçak ökçe tasarımı dikkat çeken detaylar arasında karşımıza çıkmaktadır (Bkz. Resim 22). Günümüzde dahi ilham kaynağı olan bu detay pek çok kişi tarafından ilgi görmüştür. Tasarımcı çalışmalarında boncuklar, el yapımı çiçek aksesuarlar, tekstil malzemeler, sülün, yalı çapkını, Gine tavuğu gibi kuş türlerinin tüylerini kullanmıştır.

Resim 23: Roger Vivier/ Dior “Choc” ikonik ökçe tasarımı, 1959

(<https://blog.fidmmuseum.org/museum/2011/09/a-step-ahead-of-the-competition.html>, Erişim, 29.12.2019)

Vivier temalarına her sanat akımından sonra isim vermiştir. Modelleri yaratırken büyük, heykelsi, şık ve zarif olmasına dikkat etmiştir. Roger Vivier tiyatro ve müzik salonlarından da etkilendiği ve bazı sahne dekorlarını tasarladığı bilinmektedir. Tasarımcının pek çok çalışmasında tüy kullandığı gibi bu çalışmasında da tüy kullanıldığı ve renk geçişinde degrade renk geçişi sağlanarak ökçe formu ile modern ve şık bir hava verildiği görülmektedir (Bkz. Resim 23).

Roger Vivier'in mantar tabanlı bir ayakkabısı, moda sürealist bir yaklaşımı olan İtalyan modacı Elsa Schiaparelli tarafından ilgi görmüş ve modacının koleksiyonuna dahil edilmiştir. Savaştan sonra ise tasarımcı, Christian Dior ile çalışmaya başlamıştır. Ayakkabı temel günlük kullanılan bir nesnedir, fakat Vivier tasarımları ile estetik, yaratıcılığı ile sanat eseri durumuna yükseltmektedir.

Heykel gibi bir sanat objesi olarak bakıldığında, ayakkabılar çok şey ifade etmekte ve sanatçıların bakış açısı, bilgisi, deneyimini yansıtmaktadırlar. Ayrıca dekoratif olmasının dışında plastik sanatlar sanatçılarının hayal gücünü besleyen de bir ikonografi kaynağıdır (Bossan, 2004:231).

1920'ler ve 1930'lar boyunca, Salvatore Ferragamo, Andre Pérugia ve Roger Vivier gibi tasarımcılar döneme yön veren ayakkabı tasarımı yaptıkları karşımıza çıkarken, modeller de genellikle, mücevherlerle kaplı topuklardan, alçak tabanlı ayakkabılar, kısa ökçeler, sürealist, kübist biçimlerden, düz ve ince silüetlere uzanan bir yelpaze içinde olmuştur. Bu tasarımcılar yeni tasarımcılara yön vermiş ve esin kaynağı olmuşlardır.

Alexander McQueen de tasarladığı ayakkabı modellerinde bu etkiyi hissettirmektedir. İlk bakışta imkânsız, çığınca yapılmış işler olarak görünen, ama dünyanın pek çok yerinde ilgiyle karşılanan tasarımlar sergilemiştir. Zaman zaman tasarımları ile sınırları zorlamış olan tasarımcı temel güzellik ve estetik algısını sarsmıştır. Tasarımcı çalışmalarında teknolojiden yararlanarak sanat ve tasarımı çağdaş bir çizgide buluşturmuştur.

Resim 24: Alexander McQueen, “Alien”, 2010

(<https://www.vam.ac.uk/museumofsavagebeauty/mcq/alien-shoe/>, Erişim:16.01.2020)

Tasarımcı ayakkabının ön saya parçası ve ökçe bölümlerini Ridley Scott’ın filmi Alien (1980) için özel efekt ekibinin bir üyesi olan H.R. Giger’in sanat eserinden ilham alarak fütüristik tarzda yapmış ve çalışmasında 3D yazıcı ve boyalı reçine kullanmıştır (Bkz. Resim 24).

Sanat, kültürel, estetik gibi kavramlar sanatçı ve tasarımcıları zaman zaman sınırların ötesine taşımıştır. Hayal gücünün yarattığı sınırsız güç çağdaş sanatın, tabuları yıktığı, bununla beraber sanatçıların birbirinden farklı araç ve malzemelerin yanı sıra teknikler farklılıklar ile birbirinden benzersiz işler sergilemişlerdir. Çoğu zaman fantastik, sürreal etkilere sahip çalışmalar tasarım dünyasının işlev ve ergonomi gibi yapı taşlarının sınırlarının aşmayı başarmış ve farklı bir bakış açısı sunmuştur.

Mimar olan Mihai Albu’nun koleksiyonlarında mimari etkiler hissedilmekte ve hatları net, eşsiz ve kendine has stili ile avangard kreasyonları dikkat çeken detaylar arasındadır. Ayakkabı mimarı olarak anılan sanatçı, De-Konstrüksiyon, Art Nouveau, Barok ve Rokoko gibi mimari stiller ve sanat akımlarından etkilenmiştir. Çalışmalarında işlevsellik ve doğal temalar yer almaktadır.

Resim 25: Mihai Albu, “Ayakkabı Tasarımları”, 2010-2011

(<https://www.virtualshoemuseum.com/mihai-albu/deconstruct/>, Erişim:25.01.2020)

Tasarımcı ayakkabı tasarımlarında genellikle mimari etkiler taşıyan geometrik ve keskin hatlar kullanmaktadır. Diğer yandan taban ve ökçe detaylarında mimari unsurların yer aldığı form, biçim detayları ile oynayarak denge kaygısı yaratmış, fakat dengesizlik içinde dengeyi sağlamıştır (Bkz. Resim 25). Albu, ayakkabı tasarımlarında kontrollü bir şekilde kaos yaratmış ve formlarda görsel bir dengesizlik yaratarak mimaride yapısalılık konseptini sergilemiştir. Tasarımcı inşa edilmiş bir kaos yarattığını ifade etmiş ve matematik mimari bilgisi ve sanatı bir araya getirerek, normal ayakkabılardan daha yüksek olmalarının yanı sıra fazla heykelsi ve mimari öğeleri içeren tasarımlar yapmıştır (<https://www.mihaialbu.com/>, Erişim: 25.01.2020).

Manolo Blahnik, edebiyat ve sanat eğitimi aldıktan sonra, moda dünyası içine girmiş ve daha sonra ayakkabı sektörü ile tanışarak çalışmaya başlamıştır. Tasarımcının dekoratif, feminen ve gösterişli ayakkabı tasarımları cazibenin sembolü olmuş ve her zaman dikkatleri çekmeyi başarmıştır.

Blahnik ayakkabı tasarımlarını yaparken, tasarım ile konfor arasındaki dengeyi tutturabilmek için resim sanatından, mimariden, edebiyat ve sinema dışında daha birçok şeyden ilham aldığını ifade etmiştir. Manolo Blahnik'in ayak oranlarına olan tutkusu Yunan sanatçı Fidias ve Praxiteles'in heykel çalışmalarından geldiğini ifade etmiştir. Özellikle mimaride Roma'daki Sant'Ivo alla Sapienza de Borromini gibi kiliselerden, duvarlarının karmaşık iç bükey- dışbükey ritmi ile karakterize edilen Barok mimari

hareketinin prensiplerini de kullanan Blahnik, Rusya'ya yaptığı seyahatler sırasında kiliselerin geleneksel soğanlı kubbelerinden de etkilendiği karşımıza çıkmaktadır.

Bunun dışında Walter Gropius, Frank Lloyd Wright, Zaha Hadid, Renzo Piano veya Rafael Moneo gibi mimarlardan da etkilenmiştir. Diğer yandan Zurbaran ve Goya gibi sevdiği sanatçıların eserlerinden de ilham almıştır.

Resim 26: Maonolo Blahnik, “The Art of Shoe Sergisi”, 2017

(<http://www.ideamoda.com/2017/03/31/manolo-blahnik-the-art-of-shoes-exhibition-milan/>,Erişim,25.01.2020)

Pablo Picasso'nun Kübist tabloları, Henri Matisse'in renkçi ustalığı, Kazimir Malevich gibi Rus Süprematizminin başyapıtları ve Mark Rothko veya Piet Mondrian'ın Soyutlaması, bazı eserlerinin cesur aerodinamik formları Barbara Hepworth, Henry Alexander Calder'ın heykelleriyle etkilendiği diğer sanatçılardır (Albornoz, 2017:6-8).

Ayakkabı zanaatının önemli ustaları arasında yer alan tasarımcı kaşmir, pamuk, ipek ve nadir bulunan özel kumaşlar kullandığı malzemeler arasında yer almaktadır. Blahnik çalışmalarında heykelsi ve mimari hatlar kullanmakta ve günlük aksesuarı çağdaş tasarım ifadeleri ile hayal gücünü zarif bir şekilde eşsiz başyapıtlar ortaya çıkarmaktadır.

Manolo Blahnik, resim, heykel ve mimari gibi sanat disiplinlerinden aldığı ilhamla hedeflediği gibi sanat ve modayı bir araya getirmiş sofistike, çağdaş, feminen, bunun yanında ticari ve başarılı çalışmalar sergilemiştir (Bkz. Resim 27).

Resim 27: Manolo Blahnik, “The Art of Shoe Sergisi”, 2017 (Albornoz, 2017:6-8)

1960 sonrası değişen sanatsal anlayış ve ortaya çıkan yeni sanat disiplinlerinin yarattığı etkiyle, değişen sanatsal ve tasarım anlayışı, sanatçı ve tasarımcıyı objeyi olduğu gibi görmek ve mevcut nesnenin üzerine tasarımlar yapmak yerine, tasarımcı veya sanatçı nesnenin yapısı, formu ile oynayarak farklı olanı bulma gereksinimi arayışına girmişlerdir.

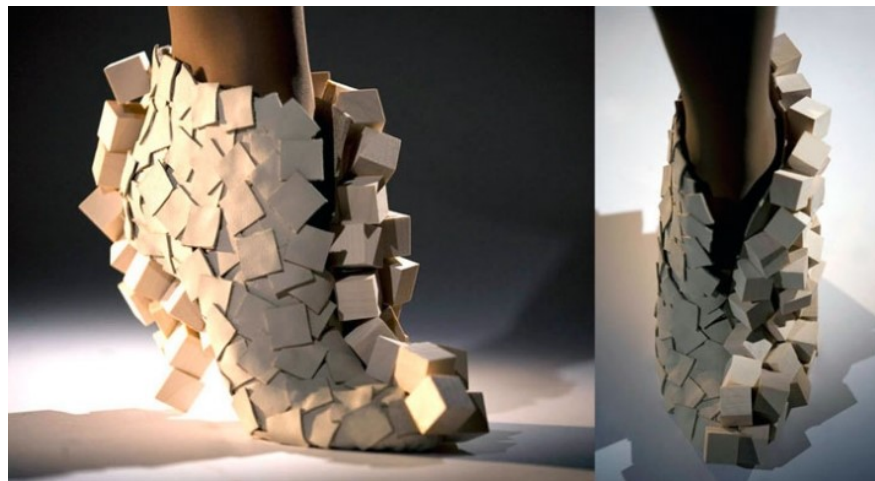
Ayakkabı tasarımcısı Andreia Chaves’in çalışmalarına baktığımız zaman ise bu form arayışı, nesnenin formu içinde değişiklik yaratma isteği karşımıza çıkmaktadır. Bu yüzden sanatçının çalışmaları birer sanat eseri olarak değerlendirilebilir. Kaotik bir şehirde büyüdüğünü ifade eden sanatçı kontrastlarla dolu, birçok çeşitlilik ile temas halinde büyümesi ve farklı görsel imgelerin yaşamında kavramsallaştığını ve bundan ilham aldığını söylemiştir. Bunun yanında Floransa’da yaşadığı süre içinde form, doku ve görsel efekt üzerine çalışmalar yapmış ve ayakkabıda farklı malzeme arayışları ile birçok deneme yapmaktadır. Kavramsal bir etki yaratmaya çalışan tasarımcı, “görünmez ayakkabı” çalışması yansıtılmış bir yüzeye sahiptir ve atılan her adımda aldatıcı ve gizlenmiş bir optik etki yarattığı görülmektedir.

Resim 28: Andreia Chaves, "Prizma ayakkabısı", 2011

(<https://www.yatzer.com/The-Footwear-concepts-of-Andreia-Chaves>, Erişim:25.01.2020)

Tasarımcının “Prizma Ayakkabısı”, sürekli değişen gölgeler oluşturan ve Origami’nin karmaşık bir çalışması gibi görünen eşsiz bir yapısal tasarım olarak karşımıza çıkmaktadır (Bkz. Resim 28). Chavez’in yaratmak istediği kaotik ama düzenli paradoksunu ayakkabı tasarımı ile açık bir şekilde görmekteyiz.

Resim 29: Andreia Chaves, "Form ve Doku", 2011

(<https://www.yatzer.com/The-Footwear-concepts-of-Andreia-Chaves>, Erişim: 25.01.2020)

“Form ve Doku” ayakkabı tasarımı, ilk bakışta yarattığı kaosu korurken aslında disiplinli ve belli ritmik hareketlerle dizilmiş formsal bir yapı ve malzeme çalışması

görülmektedir (Bkz. Resim 29). Çalışmadaki saya ve ökçe detaylarında düzensiz gibi görünen, fakat düzenlenmiş deri ve tahta küpleriyle birleştirilmiş ve yıkılmaz bir çerçeve sergiler. Andreia Chaves, hayal ettiği ayakkabı tasarımlarını gerçekleştirmek için işçilik, deneysel malzemeler ve en son teknoloji ile yenilikçi ve ayırt edici bir görsel yaklaşım elde etmeyi amaçlamaktadır (<https://www.yatzer.com/The-Footwear-concepts-of-Andreia-Chaves>, Erişim:25.01.2020).

Nicholas Kirkwood sanat disiplinleri ve tasarımı bir araya getirmeyi başaran günümüz önemli ayakkabı tasarımcıları arasında yer almaktadır. İngiliz Konseyinin yılın Aksesuar tasarımcısı ödülüne sahip olan tasarımcı çağdaş sanat, heykel ve modayı başarılı bir şekilde birleştirdiği karşımıza çıkmaktadır. Ayakkabıya olan ilgisi çocuk yaşta başlayan Kirkwood tasarımları, sanat ve modanın yanı sıra teknoloji ile deneysel çalışmalar yapmakta ve ayakkabı çalışmalarını daha iyi hale getirmek için yeni yollar aramaktadır.

Resim 30: Nicholas Kirkwood, "Keith Haring Koleksiyonu", 2011

(<https://www.virtualshoemuseum.com/nicholas-kirkwood/keith-haringpump/>, Erişim:26.01.2020)

Tasarımcının son teknoloji ile yaptığı çalışmalarını, yüksek zanaat ile gelenekten kopmadan, ama geleneksel olmayan malzemeler ve teknikler ile ilerlemektedir. Tasarımcının hemen hemen her çalışmasında sanatsal bir ifade görmek mümkündür.

Çalışmalarında mimari formlar, grafik imgeleri dışında kontrastlar, doğa ve yapaylık, maskülen, geometrik ifadeler görülmektedir.

Nickholas Kirkwood hayranı olarak ifade ettiği pop sanatçısı ressam, Keith Haring çalışmalarından ilham alarak bir koleksiyon hazırlamıştır. Koleksiyonda sanatçının resimsel imgelerini, grafiti figürlerini kullanarak, ayakkabının saya ve ökçe tasarımlarında resimsel figürler kullanarak çalışmasını sergilemektedir (Bkz. Resim30-a) (<https://www.virtualshoemuseum.com/nicholas-kirkwood/keith-haring.pump/>, Erişim: 26.01.2020).

Tasarımcı Pop Art'ın önemli temsilcilerinden olan Andy Warhol'un portresini lamine ettiği ayakkabı tasarımında, Warhol'un portresini ayakkabının yan görünümünden platform taban ve sayanın bütünlüğünü kullanarak resim disiplininin çıkışla ustaca yerleştirmeyi başardığı görülmektedir (Bkz. Resim 30-b).

Tasarımcıların temel sorunlarından biri modelin işlevselliğini göz ardı etmemektir. İşte tasarımcı Kirkwood tasarımlarını yaparken, eskiz aşamasında kullandığı figür veya sembolleri yerleştirirken, ayakkabının işlevselliğini göz ardı etmiyor ve ayakkabının içine ayağı nasıl sokulabileceği gibi hesaplamaları yaparak tasarımlarını gerçekleştirmektedir. Bunu yaparken sanat nesnesi olarak görmektedir. Birçok ayakkabı tasarımında heykel sanatı önemli bir yer tutmaktadır. Üç boyut, farklı malzemeleri deneme şansı vermesi, teknik uygulamaların yakın olması sanatçıların ve heykel sanatı ile yakın bağ kuran tasarımcıların ilgi odağı olmuştur.

Ayakkabı tasarımcısı Zita Atalia düşüncelerini geniş bir ifade ile anlatmak için ayakkabı objesinin heykel sanatı nesnesi olarak tanımlamıştır. Ona göre ayakkabı bir sanat objesidir. Atalia ayakkabının işlevselliğinin yanında, soyut bir varlığı olduğunu ifade etmektedir. Ayakkabı nesnesini bir form olarak keşfetmek tasarımcıyı heyecanlandırması yanı sıra kendisine yeni sanat alanları yaratmaktadır (<https://attalaizita.com/shoe-sculptures-2/artisticcollaboration/>, Erişim:26.01.2020).

Resim 31: Zita Atalia, a- “Puzzele”, 2003 b- “Curly Sue”, 2002
(Bossan, 2004:231)

Sanat nesneleri olarak gördüğü çalışmalarını, daha sonra endüstriyel üretime uygulamaktadır. Her koleksiyonunda farklı konseptler seçen tasarımcı örneğin, “Puzzele, Curly ve Geometric” gibi isimlerle çalışmalarını sergilemiştir. Atalia saya üzerine patchwork tekniği kullanarak farklı malzemeleri bir araya getirmiştir (Bkz. Resim 31-a, 31-b). Ayrıca tasarımcı ökçe detaylarında da farklı yapısal form ve şekiller kullandığı görülmektedir.

Zita Atalia ayakkabı formunu soyut bir vizyonda eğitim yardımı ve kültürel miraslara sadık kalarak yaratmaktadır. Tasarımcı trend tahminlerini takip etmekte ve buna göre özel konseptini belirlemektedir. Bunun yanı sıra üretim aşamasında geleneksel ayakkabı teknikleri ile ilerleyen tasarımcı, bütün teknik uygulamaları elle yapmaktadır. Deriyi, kürk ve tekstil, kauçuk, metal ve plastik gibi malzemeleri karıştırarak uygulamaktadır.

Ayakkabı tasarımcıları ve sanatçılar için bu iki disiplin arasındaki çizgiler bulanık olarak tanımlanmaktadır. Bu kapsamda birbirleriyle sürekli iletişim halinde olmalarının yanı sıra, birbirlerine ilham verirler. Bu sayede, bazı ayakkabı tasarımları

moda ögesi olarak giyilebilir özel tasarlanmış nesnelere olsa da saf sanat objesi olarak değerlendirildiğini görmekteyiz.

Resim 32: Noritaka Tatehana, "Ayakkabı Tasarımları", 2013

(<https://www.metmuseum.org/art/collection/search/172904>, Erişim:26.01.2020)

Japon ayakkabı tasarımcısı Noritaka Tatehana topuksuz diye tarif edilen ilk bakışta gözü yanıltan etkisi ile dengesiz bir görüntü yaratan çalışması, aslında bir dengeye sahip olan yüksek platform ayakkabı tasarımları karşımıza çıkmaktadır (Bkz. Resim 32). Yüksek platform ile Japon terliği (takunya) tarzı ile ürettiği tasarımlarında Japon geleneksel tarzına işaret etmektedir. Çalışmalarında diğer kültürlerden de beslenen tasarımcı Japonya'nın derin kültüründen ve minimalist estetiğinin etkisi, fantastik formları ve diğer yandan geleneksel vurgularla tasarımlarını yapmaktadır.

Sanatçı sanatın itici gücü dışında, Japonya'nın kültürel zenginliğini ifade etmek istemiştir. Birçok insan onu ayakkabı tasarımcısı olarak görse de aslında bir sanatçıdır. Sanatçı Japon estetiğini her zaman yeniden yorumlama yaklaşımı içerisinde. Japon sanatının işçilik olduğunu ve bunu göstermek istediğini söyleyen sanatçı tüm çalışmalarında el sanatlarının etkisini görmek mümkündür (<https://www.studiointernational.com/index.php/noritaka-tatehana-refashioning-beauty-review-portland-japanese-garden-united-states>, Erişim:26.01.2020).

Çalışmalarına bakıldığında resimsel renk ve biçim ile uzamsal elemanlar arasında doğrudan bir ilişki kurduğunu düşündürmektedir. Sanatçı çalışmalarında yıllar

içerisinde değişik varyasyonlarını yapmıştır. Zaman zaman platform boyunu inanılmaz boyutlara yükseltirken, kimi zaman da değişik malzeme denemeleri ile tasarımlarına devam etmiştir. Örneğin, modelin her tarafını kristal ile kaplayarak süslemiştir. Dışardan bakıldığında rahatsız edici görünseler de bu modeller giyilebilir ayakkabılardır. Fakat bunun yanı sıra aynı zamanda bir sanat eseri olma özelliğini de taşımaktadırlar.

Sanatçı fütüristik dokunuşla yüksek topuklu ayakkabıları yeniden yorumlamıştır. Aynı zamanda teknolojik gelişmelerden de faydalanmış ve 3D baskının ortaya çıkması ile yeni çalışma örnekleri için denemeler yapmıştır. Bunun yanı sıra 2015 yılında Iris Van Herpen ile iş birliği yaparak daha fazla teknoloji odaklı çalışmalarını geliştirmeye başlamıştır.

21.yüzyıl teknolojinin hızla ilerleyen, teknoloji, dijital veya makine çağı olarak adlandırılabilir. Teknolojinin hızlı gelişimiyle birlikte bilgisayar destekli programlar, 3D yazıcı sistemleriyle tasarımın gelişimini etkileyen bu gelişmeler, moda aksesuar nesnesi olan ayakkabının, heykel sanat disiplinin etkisiyle farklı denemeler yapılmıştır. Böylelikle İnovasyon kelimesinin yaşamımıza girmesi, tasarım anlamında sanatsal yaratımları da etkilemektedir. Yapılmak istenen farklı amaçlar doğrultusunda yeni malzeme arayışları da bu süreçte karşımıza çıkmaktadır.

Resim 33: Sebastian Errazuriz, “The Gold Digger”, 2015
(<https://meetsebastian.com/about-outdoor>,Erişim:26.01.2020)

Çağdaş sanat ve teknoloji ve tasarım arasındaki ilişkiyi bulanıklaştırmayı hedefleyen tasarımcı Sebastian Errazuriz, ayakkabıların teorik olarak işlevsel olduğunu, fakat onları küçük heykeller olarak ürettiğini söylemektedir. Farklı disiplinler ile orijinal işler yapan tasarımcı uluslararası beğeni topladığı görülmektedir. Tasarımlarında genelde ifade etmek istediklerini detayları aramaya davet ederek vermektedir. Çalışmalarında çağdaş sanat ve tasarım arasındaki ince çizgide dolaşır. 3D yazıcı ile çalışmayı önemseyen tasarımcının her çalışması ayrıca seri üretim potansiyeline de sahiptir (<https://meetsebastian.com/about-outdoor>, Erişim:26.01.2020). Tasarımcı ayakkabı çalışmalarında ökçe ve saya formlarında genellikle üç boyutlu heykelsi formlar kullandığı görülmektedir (Bkz. Resim 33).

Ayakkabının tasarım açısından hep bir deneysellik alanı bırakması tasarımcı için sınırsız bir güç vermektedir. Anatomik olarak belirli kalıpların dışına çıkmak güç olsa da sınırsız malzeme seçeneği, teknik deneyler vs. tasarımcının önemli araçları olma özelliği taşımaktadır.

Resim 34: Marloes Ten Bhömer, “Folded I-II”, 2001

(<https://www.virtualshoemuseum.com/marloes-ten-bhomer/>, Erişim:27.01.2020)

Marloes Ten Bhömer’de uygulamaya dayalı araştırmaları, kültürel, sosyo-politik, teknik ve kültürel perspektiften ayakkabıya odaklanmaktadır (<https://www.virtualshoemuseum.com/marloes-ten-bhomer/>, Erişim:27.01.2020).

Yenilikçi detaylar, geleneksel olanın dışında malzeme teknikler ve teknolojik araçlar ile deneysel çalışmalar yapmakta ve kadın ayakkabılarının genel algısına meydan okumayı hedeflemektedir (Resim 34). Genel anlamda araştırmalarında, heykel, enstalasyonlar, fotoğraf, filmler yer almaktadır. Kavramsal anlamda çalışmalarında sınırları zorlamaktadır.

Tasarımcının pedagoji yoluyla moda ve ayakkabıların, teorik, maddi ve bağlamsal anlamda sınırlarını genişletmek ve çeşitlendirmek için çalıştığı bilinmektedir. Çalışmalarında cam, reçine, elyaf, çelik ve poliüretan gibi malzemeler yer almaktadır. Bunun yanı sıra sanatsal yaratıcılık teknolojik deneyleri de birleştirmektedir.

Ahşap taban üzerine tek parça katlanmış endüstriyel kumaş olan branda ile saya yüzeylerini şekillendirdiği ve ayakkabı silüetini soyutlaştırarak yeniden keşfetme başlangıcı olarak ifade eden tasarımcı, ayakkabıyı mimari bir sorun olarak ele almış ve ayakkabı estetiğini yeniden değerlendirmeyi amaçlamıştır.

Bir başka tasarımında ise yine tek parça kâğıt benzeri bir kumaş kullanarak, sadece burundan katlamıştır. Bu tasarımı giyilebilir hale getirebilmek için ayakkabının iç bölümüne ayak ergonomisini bozmayacak bir iskelet yapmıştır. Tasarımcı bu yenilikçi yaklaşımları ile ayakkabının sanat ve tasarım dışında teknolojinin önlenemez yükselişinin etkilerini sergilemektedir.

Resim 35: Masaya Kusino, “Ayakkabı Tasarımları”, 2018

(<https://masayakushino.jp/creation/chimera.html>, Erişim: 28.01.2020)

Japon tasarımcı Masaya Kushino'nun, ayakkabı tasarımları ile sanat ve tasarım arasındaki sınırları yok ettiği görülmektedir. Çalışmalarında heykel sanatının biçimsel ifadesi dışında sürrealist çizgiler de içermektedir. Kushino'nun tasarımlarında tavus kuşu tüyleri, midilli kuyruğu gibi ya da koç boynuzu gibi hayvanlara ait detaylar dikkat çekmektedir (Bkz. Resim 35). Tasarımlarında kullandığı heykelsi figürlerin genellikle ökçe tasarımlarında uyarlandığı ve ayakkabının arka detaylarında genellikle tavus kuşu gibi hayvan tüyleri, at kuyruğunu veya saç andıran malzemeler kullanarak form verdiği karşımıza çıkmaktadır.

Genel olarak ayakkabının taban ve ökçe detaylarında veya ayakkabının arka kısmında tasarım detayları görülmektedir. Bu sayede tasarımcı giyilebilir ayakkabılarının yanında, dekoratif sanat eserleri karşımıza çıkmaktadır.

Resim 36: Raul De Nieves “Veronica”, 2014; “Saint George and the Dragon / The City”, 2013
(<http://blog.mariabrito.com/all-posts/2014/8/25/stepping-into-raul-de-nievers-studio-and-shoes>,
Erişim:12.01.2020)

Raul De Nieves, hem moda dünyasında hem de sanat dünyasında adından söz ettirmiş, ince işçilik ve yoğun el emeği gerektiren plastik boncuklar kullanarak karmaşık heykeller yapmıştır. Annesinden öğrendiği tığ işi sayesinde çalışmalarında ince işçilik ile eserlerini ortaya çıkarmıştır. Genellikle atılmış ayakkabıları kullanmış ve bunlar üzerinde çalışarak fantastik parçalar çıkarmıştır (Bkz. Resim 36).

Raul De Nieves'in çalışmalarında şiirsel ve dramatik ifadeler cesur ve korkusuz bir şekilde göze çarpmaktadır. Aynı zamanda sanatçı kişiliğe sahip olan Raul resim çalışmalarında kullandığı renkler ile tasarımlarında kullandığı plastik boncuk renkleriyle aynı dengeyi tutturduğu çalışmalarında görülmektedir (<https://art21.org/artist/raul-de-nieves/>, Erişim:12.01.2020).

Sanat disiplinleri kendi iç dinamikleri içinde gelişme gösterebilirler de gelişimlerinde farklı kültürler ve kültürel semboller önemli bir yer almaktadır. Sanattan beslenen tasarımcılar bu anlamda bu sembolleri ve ifadeleri yakalar ve tasarımın temel ilham kaynağı olarak kullanır. Kırmızı ayakkabı taban tasarımı imzası haline gelen ayakkabı tasarımının önemli isimlerinden biri olan Christian Louboutin, Bhutan Kraliyet Sanat okulu öğrencileri ile yaptığı koleksiyon ile Bhutan kültürü ve öğrencilerin hayal gücü sayesinde benzersiz ikonik tasarımlar yarattığı karşımıza çıkmaktadır.

Resim 37: Christin Louboutin, “Bhutan Ayakkabı Koleksiyonu”, 2019

(<https://www.admiddleeast.com/christian-louboutins-new-footwear-is-inspired-by-bhutans-craft-traditions>, Erişim:25.12.2020)

Louboutin, Bhutan'ın geniş ve mavi gökyüzü tarafından büyüldüğünü ifade etmiş ve tasarımlarda bu etkiyi de görmek mümkündür. Tasarımın sanat ile buluştuğu bu noktada benzersiz bir çalışma karşımıza çıkmaktadır (Bkz. Resim 37). Bu koleksiyon yaklaşık 6 yıl sürmüştür. Her biri el işçiliği ile şekillendirilen çalışmalardan, 13 adet üretilmiştir.

Koleksiyon Doğu Himalayalar'daki dağlık krallık Bhutan'dan ilham alınarak yapılmıştır. Tasarımcı Bhutan öğrencileri ile beraber yaptığı tasarımları Bhutan tasarımında yaygın olarak kullanılan motif, renk, bulutlar, bulutların dönen ikonografisi, lotus, ormangülü çiçekleri ve ejderha figürleri kullanılmıştır. Tasarımcı ülkenin mimari yapısının önemli olduğunu ve basit olmadığını vurgulamıştır. Bhutan'ın yerli bitkilerinden ve renkli manzaradan etkilenen ahşap oyma ve botanik boyama bulunmaktadır.

Resim 38: Christin Louboutin, “Bhutan Ayakkabı Koleksiyonu”, 2019

(<https://www.telegraph.co.uk/luxury/womens-style/christian-louboutin-teams-bhutanese-craftspeople-make-incredible/>, Erişim:25.12.2020)

Koleksiyon incelendiğinde her bir çalışmadaki detaylar dikkat çekmektedir. Öğrencilerin yaratıcılığı da kullanılarak, kaligrafi, nakış, resim, heykel ve oyma gibi teknikler uygulanmıştır (Bkz. Resim 38). Her ayakkabının üretimi ve tabanların oyulması ve boyanması Butan'da öğrenciler ile beraber yapılmıştır.

Tasarımcı, amacının öğrencilere yaratıcılık ve arzularını ifade edebilecek bir alan yaratarak özgün çalışmalar çıkarmalarını sağlamak istemiştir. Loubotin'e göre bu alanı sağlamadıkları takdirde sadece kültürlerinin bir yansıması olan koleksiyondan ibaret olacağını ifade etmiştir.

Tasarımcı, sanatın birkaç disiplinini aynı anda bir araya getirerek, öğrencilerin hayal güçlerinden ve Bhutan'ın kültürel simgelerinden de faydalanarak gerçeküstü denebilecek güzel ayakkabılar yaratmış ve uluslararası bir başarı hikayesine dönüştürmüştür.

2.2.2. Sanat Disiplinlerinin Takı ve Mücevher Tasarımına Etkisi

Takı veya mücevher olarak ifade ettiğimiz aksesuar nesnelere, vücudun farklı yerlerine takılan, çeşitli malzeme ve farklı teknik uygulamalar ile üretilen bir nevi süs eşyası olarak da ifade edilmektedir. İnsanoğlunun ihtiyaçları geçmişten günümüze kadar her zaman günlük yaşamın, teknolojik gelişmelerin ve sosyo-ekonomik koşulların değişkenliği nedeniyle farklılık göstermiş ve değişmiştir. Buna karşın, ihtiyacın nedeni veya şekli her ne olursa olsun, temel ihtiyaç barınma, beslenme ve diğer taraftan süslenme ihtiyacı değişiklik göstermediği yapılan araştırmalarda görülmektedir.

Bu aksesuar nesnelere kullanım amacı toplumdaki topluma veya farklı kültürlerin inanışları sebebiyle farklılıklar gösterse de süs eşyası veya değerli malzemelerden yapılan mücevheratlar ziynet eşyası olarak da tabir edilmektedir. Fakat tarihe bakıldığında zaman takının içerdiği sembolik anlamlara inanıldığı ve bu anlamlara göre tasarlanmış takı-mücevherlerin kullanıldığı görülmektedir. Örneğin; başta krallar sahip oldukları gücü, ihtişamı ifade eden semboller, değerli taşlar ve figürlü takıları, rahipler ise dini figürleri ifade eden takıları kullanmışlardır.

Mücevher veya takı olarak adlandırılan aksesuar nesnelere için işlevselliğin yanı sıra form, biçim, malzeme ve günün modasına uygun trend uygulamalar önemlidir. Tüm bunların dışında takı maddi olduğu kadar manevi değer taşımaktadır. Çeşitli kültürlere, toplumlara veya kişiden kişiye değişen inanışlara göre takı veya mücevheri üzerinde bulunduran kişiyi kötü enerjilerden, kazadan veya kötü olaylardan koruduğuna ve bunun yanında kullanılan malzeme özelliklerine göre şans getirdiğine inanılarak kullanılmıştır.

Takı ister hoş giden, beğenilen güzel bir süs unsuru olarak ele alınsın isterse iyi, doğru güzel adına ne varsa bunların üzerinde ruhsal psikolojik bir rehabilite ya da koruyucu varlık olarak ele alınsın takı insanoğlu için vazgeçilmez özelliğini her zaman ifade etmiştir (Oyman, 2017:1021). Tüm bu bilgiler ışığında, mücevher veya takı tasarımı, felsefe, teknoloji ve form ile harmanlanmış kullanım amacı ve tarihsel süreç içerisinde bakıldığında ana fikri; kalite, çağdaşlık, tek olma gibi belirli özelliklerin tasarım kavramı ile ifade edilmektedir.

Takı-mücevher tasarımı kolye, yüzük, pandantif, bilezik, küpe gibi çok geniş bir ürün yelpazesini oluştururken, aynı zamanda her biri kendi tasarım problemlerini de beraberinde getirir. Takı-mücevher tasarımında düşünülen formun; işlev, oran, ritim, denge ve bütünlük gibi temel yapıların nasıl meydana getirileceği kararlarına çözüm getirmesinin yanında aynı zamanda da klasik, modern, minimalist, Retro vb. stilleri tasarım içerisinde ifade edilmesi beklendiği ifade edilmektedir (Rodop, 2018:21). Temel ve etken değerler doğrultusunda tasarım ve üretim yapılmış olsa da ürünü ortaya çıkaran tasarım sürecinde biçimi belirleyen temel ve etken değerler doğrultusunda malzeme ve yapım tekniğidir.

Mücevher ve takı tasarımında pek çok farklı malzeme kullanılmaktadır. Bunlar; kemik, deniz kabukları, fildişi, değerli taşlar, bronz, gümüş, altın, pirinç, bakır, tunç ve electrum gibi malzemelerdir. Bu malzemelerin dışında 1960 ve sonrasında pek çok alanda olduğu gibi, yeni malzeme arayışları bu alanda da aynı arayışları meydana getirmiştir. Bu süreç günümüze değin devam etmiş ve pek çok farklı malzemenin takı tasarımı alanında kullanılmaya başlandığı ve deneysel çalışmaların yapıldığı yapılan araştırmalarda karşımıza çıkmaktadır. Bununla birlikte takı tasarımında cam, deri, plastik ve tekstil gibi yeni malzemelerde kullanıldığı bilinmektedir. Ünlü moda tasarımcısı Chanel'in mücevher tasarımlarında genel olarak yarı değerli taşlar kullandığı ve Paco Rabanne 1960'larda takı tasarımlarında plastik malzeme kullanması ile farklı bir kapı açtığı görülmektedir. Böylelikle daha ucuz malzemeler kullanarak daha etkileyici kostüm mücevherleri ortaya çıkarması dikkat edilecek detaylar arasında yerini almıştır (<https://www.design-is-fine.org/post/166366671199/paco-rabanne-jewelry-for-galleries-lafayette>, Erişim:15.12.2019).

Takıların geçmişte kullanım biçimlerine bakıldığında dini unsurlarda, tılsım, uğur, büyü gibi kavramların enerjisine inanılarak kullanıldığı, zaman içinde daha sonraları güzel görünmenin yanı sıra, ölü hediyesi, tanrılara minnet ifadesi, zenginlik göstergesi, hediye vb. amaçlar ile kullanıldığı karşımıza çıkmaktadır.

Teknik ve sanat uygulama alanı olarak mücevher tasarımı; teknolojik, bilimsel ve sanatsal gelişmelerden doğrudan etkilenen bir yapıya sahiptir. Mücevher tasarımında

tasarlama süreci; bilgi, analiz, değerlendirme ve karar aşamalarından oluşan bir süreçtir. Ancak mücevher tasarım sadece; metal taş ve üretim yöntemi gibi özellikleri kapsamaz (Rodop, 2018:22).

Mücevher tasarımında işlev önemli bir unsurdur. Fakat takı ve mücevher tasarımında işlevin amacı çeşitli şekillerde ele alınarak kullanılmaktadır. Bu durum kullanıcısı ile nesne arasında bir bağlantı meydana getirir. Bir takı ve mücevher pratik, estetik ve sembolik işlev olarak ele alınarak incelendiği yapılan araştırmalarda karşımıza çıkmaktadır. Bu bağlam içerisinde ele alındığında takı ve mücevher tasarımının süreklilik ve varlığını sağlayan temel etmenler arasında yer alır.

Mücevher tasarımında hacim ve yüzey önemli bir yer tutmaktadır. Çünkü yüzey tasarımcı ilham aldığı kaynağı veya ifade etmek istediği imgeleri bu yüzeye aktararak ifade etmektedir. Hacim ise, tasarıma üç boyutluluğu kazandırır ve bu sadece istenilen form ile tasarımcı için önemli öğeler arasında yer almaktadır. Tüm bu bilgiler ışığında yüzey ve hacim aslında birer iletişim ögesi olarak da karşımıza çıkmaktadır. Tasarımcı istediği etkiyi, formu ve geometrik şekiller sayesinde ifade etmek istediği biçimi yaratmasında önemli bir rol oynamaktadır.

Takı ve Mücevherin tarihine bakıldığında neredeyse insanlık tarihi kadar eski bir tarihe sahip olduğu yapılan araştırmalarda görülmektedir. Bu araştırmalar sonucu, en eski mücevher olarak kabul edilen aksesuarlara yaklaşık olarak M.Ö. 20.000 tarihine ait olduğu kabul edilmiştir. Ayrıca buluntuların genel olarak İran, Irak, Suriye ve Türkiye sınır bölgesini kapsayan alanda ortaya çıktığı bilinmektedir.

Endüstri Devrimi sonrası tasarım, yaşanan sosyo-kültürel değişimler, teknolojinin hızlı gelişimi, ekonomik gelişmeler, bunların çerçevesinde değişen günlük yaşam ile beraber ihtiyaç duyulan bir faktör olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu gelişmeler aynı zamanda takı ve mücevher tasarımını da etkilemiş ve değişimini sağlamıştır.

Takı ve mücevherlerin kullanımı 20.yüzyıl başından itibaren yaşanan değişim ve gelişmeler ile beraber değişmiştir. Teknolojik gelişmeler, sosyal-kültürel ve siyasal hareketlilik sebebiyle büyük bir değişim içine girmiştir.

Yaşanan bu değişimler beraberinde farklı malzemeleri ve uygulamaları getirdiği, Coco Chanel'in toplumdaki bu değişim karşısında, pahalı mücevherlerle halkın sokağa çıkıyor olmasına karşı, tepki göstermek amacıyla 'jung style' tarzını ortaya çıkartmıştır. Bu yeni tarz ile beraber, takı ve mücevher tasarımlarında rengârenk cam, seramik ve plastik boncuklarla ve yapay inciler kullanmıştır. Böylece takı kavramına ilk kez 'bijuteri' sözcüğü de girmiştir (İşgören, vd., 2018:54).

Takı ve mücevher tasarımına etki eden çeşitli etmenler olmuştur. Bu sayede bir dönüşüm yaşayan ve belirli kalıpların dışına çıkmayı başaran bu aksesuar grubu, sanatsal ve kültürel etkenler yanı sıra toplumsal etkenler de etkili olmuştur.1950'lerde, önemli ressam ve heykeltıraşların, sanatsal ifadenin yeni alanı olarak takı yapımına yöneldikleri bilinmektedir.

1960'lı yıllar 1950'lili yıllardaki Dali ve Braque'nun tasarımlarından etkilenerek şekillendi. El sanatlarına verilen değerle mükemmellik seviyesine, değerli, yarı değerli ve değersiz taşlar kullanılarak ulaşıldı. Metal kavramları bir kez daha sorgulandı. 1960'lı yıllarda ekonomik ve sosyal ortama göre şekillenen giyim sektörü, doğal olarak takıyı da büyük ölçüde etkiledi. Moda kavramının tamamen oluşması, kıyafete göre takı ve kişiye göre takı yapan tasarımcıların revaçta olmasını sağladı (Şaman, Duru, 2015:105).

Her alanda olduğu gibi, bu alanda da 1960 sonrası yeni malzeme arayışları, farklı teknik uygulama istekleri ve farklı sanat disiplinlerinin veya akımların etkisi takı ve mücevher aksesuar grubunda da oldukça hissedilmiştir. Takı ve mücevher tasarımı bu gelişmelerin ışığında, geçmişten gelen tecrübe, yaratıcılık, bilgi, teknik gelişim ve ihtiyaçlar doğrultusunda evrilip bugüne kadar gelmiştir.

Yapılan araştırmalarda takıların ve mücevherlerin; artık, zanaatkarların ürettiği süslenme objeleri olma misyonunun yanında 21. yüzyılın dünya üzerindeki etkilerini anlatan, yaşatan ve sanatsal değerler taşıyan objeler niteliğinde olduğu görülmeye başlanmıştır.

21. yüzyıl sanatında öne çıkan takı çeşitlerinin başında yüzükler gelmektedir. Farklı sanat disiplinlerinin teknik ve malzemeleriyle yaratılan yüzükler, ifade yeteneğine

sahip, takılabilir heykeller olarak değer kazanmaktadır. 70 yıl öncesinde başlayan takıdaki yapısal değişim yolculuğu, birçok etkinin tepkisel dışı vurumu olarak açıklanabilir. Takı sanatçıları etkileyen ekonomik, siyasal, çevresel, sanatsal, geleneksel, mistik, sembolik değerlerin açılımı, bu yolculuktaki bakış açısının kavranmasında önemli bir role sahiptir (Dikmen, 2011:138).

Sanatsal bir ifade biçimi olarak kullanılmaya başlayan takı ve mücevherler, farklı sanat disiplinlerinden etkilenen tasarımcılar veya farklı sanat disiplinleri sanatçıları ve tasarımcılar ile iş birliği yaparak gerek sanat eserlerinden gerekse sanat akımları etkisi ile tasarım sürecinde tasarımlarını sergileme fırsatı bulmuşlardır. Bu sayede tasarımcı veya sanatçılar üç boyut üzerinde hem form hem yüzey üzerinde kompozisyonlar oluşturarak hem de geliştirdikleri teknikler ile vermek istedikleri mesajları veya ifade etmek istediklerini mistik bir dille ifade ettikleri yapılan araştırmalarda karşımıza çıkmaktadır.

Günümüz takı tasarım anlayışında; disiplinler arası etkileşimlerin güçlü yansımalarıyla takı, çok daha farklı boyutlara taşınmıştır. Bu yeni anlayışın içerisinde, boyutlarında ya da kullanım şekillerindeki değişimle, performans sanatı gibi sanat dallarının da sınırları içine giren takı; sanatsal bağlamda bireysel bir ifade tarzı oluşturmuştur ve bu doğrultuda aşırı eğilimler de göstere bilmektedir (Ayata, 2018:147).

Sanatın bu gelişimi ile beraber, tanımı da değişmeye başlamıştır ve sanat bu ortamlarda “lüksün şahikası” gibi ilgi görmeye başlamıştır. Bu ifade moda, tasarım dünyası ve bunların içinde mücevher tasarımı da aynı anlamı taşımaya başladığı ve aynı kodlarla ifade edildiği görülmektedir. Buna örnek olarak Gucci ve Yves Saint Laurent markalarının yanı sıra Christie’s müzayede evinin, Chateau-Latour şaraplarının ve Stade Rennais futbol takımının da sahibi olan François Pinault, Venedik’teki Palazzo Grassi’de özel müzesini açtığı görülmekte ve başka bir örnek ise dünyanın en büyük lüks tüketim şirketlerinden, Louis Vuiton, Christian Dior ve Givenchy markalarına sahip olan LVMH, Paris’te bir sanat-tasarım kültür merkezi kurduğu yapılan araştırmalarda karşımıza çıkmaktadır (Artun, 2012:20).

Louise Nevelson'ın heykel ve mücevheri bir araya getirmiş bir heykeltıraştır. Çalışmalarında sokaktan aldığı ahşap parçaları gibi büyük ahşap heykeller yapmasının yanı sıra, mücevher ve takı tasarımlarında da heykelleri için küçük odun parçalarını kullanmıştır. Sanatçı ahşap malzemeler dışında, hurda malzemelere ve kendi kişisel ve kendini bulma hikayeleri arasında var etmiştir.

Resim 39: Louise Nevelson, “Kolye Tasarımları”, 1965- 1972

(<https://www.artsy.net/artwork/louise-nevelson-black-painted-wood-and-gold-necklace><https://www.metmuseum.org/art/collection/search/104870>, Erişim: 27.12.2019)

Çalışmalarını genellikle tek renkli ve genellikle siyah, beyaz ve altın rengine ayrılan renklerle birlikte veya yalnız tek renk çalışmıştır (Bkz. Resim 39). Özellikle siyah vurgusu kendi yaşamında, eşyalarında özellikle tercih ettiği renk özelliğini de taşımaktadır. Sanatçı, Soyut Dışavurumculuk, Kübizm ve Gerçeküstücülük de dahil olmak üzere birçok farklı hareketin içerisinde var oldu ve bu hareketlerin sembolü haline gelmiştir

Alexander Calder mobil heykelleri oldukça ilgi görmüş çalışmalarıdır. Marcel Duchamp sanatçının 1932 Paris sergisindeki eserleri için ‘mobil’ (hareketli) kelimesini kullanmış ilk kişidir. Sanatçının bu eserlerindeki ana özellik ince levhaların metal teller yardımı ile oluşturulmuş soyut kavramları, renkleri ve adeta şiirsel anlatımı ile hareket kavramını ifade etmiştir. Heykellerinin yanı sıra bu tekniği takı çalışmalarında da kullanmıştır.

Aslında Alexander Calder'ın takı, mücevher çalışmaları birer küçük heykel özelliği taşımaktadır. Sanatçının takı çalışmalarında spiral form dikkat çeken detaylar arasında yer almaktadır. Sanatçı savaş yıllarının da ekonomik anlamda getirdiği sıkıntılar nedeniyle genellikle pirinç, seramik parçaları ve çelik cam ve ahşap parçaları ve daha ucuz ve kolay bulunan nesnelere kullanmayı tercih etmiştir. Daha sonraki yıllarda çalışma yetkinliği geliştikçe çalışmalarına gümüş ve altın gibi değerli malzemeleri eklemeye başladığı görülmektedir. Calder, geleneksel mücevherlerin lehimleme veya kaynak yapma tekniklerinden kaçınarak, her bir mücevher parçasını elle yapmıştır (<http://www.calder.org/work/by-category/jewelry>, Erişim:15.01.2020).

Resim 40: Alexander Calder, “Arp ve Kalp”, 1937

(<http://www.calder.org/work/by-category/jewelry>, Erişim:15.01.2020)

Alexander Calder'in çalışmalarında taç, kolye, küpe ve broş gibi çalışmaları önemli figürlere sahip ve bir modül olarak üretmek yerine heykel çalışmalarında olduğu gibi hareket edebilen, “mobil heykel” çalışmaları gibi hareketli takılar üretmiştir. Sanatçı çalışmalarında lehimleme ve kaynak gibi teknikler kullanmak yerine, bağlantıları birbiri içine geçmiş sistem ve bağlantıları bükülmüş metaller ile yapmıştır (Bkz. Resim 40).

Alexander Calder takı çalışmalarını yaptığı yıllarda oldukça ilgi çekmiş ve sürrealist çevre tarafından ilgi ile takip edildiği yapılan araştırmalarda karşımıza çıkmaktadır. Her sanat dalında olduğu gibi takı sanatçıları da endüstri karşısında ayakta kalmaya çalışmışlardır. Takı sanatçısı belli bir kitleyi hedef alarak kendini en farklı ve özgün şekilde göstermek ister. Sanatçı için malzeme önemli değildir önemli olan

tasarımın kendisidir. Bu nedendir ki Alexander Calder'in basit malzemelerle yapmış olduğu takılar bugüne kadar ulaşmış ve üzerinde tartışılan birer sanat eseri olmuşlardır (Sevim, 2014:96).

Resim 41: Alexander Calder, "Seramik Takılar", 1930

(<http://www.calder.org/work/by-category/jewelry>, Erişim:15.01.2020)

Sanatçı yaratıcı ve yenilikçi tasarımları arasında atık seramik parçaları ve metali birlikte kullanarak takı çalışmaları yapmıştır (Bkz. Resim 41). Çalışmalarında benzersiz bir şekilde soyut sanat, modernist ilkeler, makine ve kozmik imgeleri birleştiren Avrupa ve Amerikan avangardının daha büyük eğilimlerine katılan heykeller ve tasarım nesnelere yaratmıştır. Sanatsal medyanın modernist yeniden tanımlanmasına yaptığı en büyük katkı, hareketli ve stabiller olarak adlandırılan iki yeni heykel kategorisinin buluşudur. Amerikan sanatındaki Avrupa Kübizm, Fütürizm ve Konstrüktivizm etkisine dayanan yeni stilistik yönlerden etkilenmiştir. Konstrüktivizmin unsurları ve heykelsi malzemelerle ressam etkilere ulaşma fikri, Calder'ın 1926'dan 1930'a kadar olan eserlerinde özellikle belirgindir.

Mücevher ve takı tasarımı her ne kadar sanat disiplinleri ile her zaman etkileşim halinde olmuş olsa da sunum biçimi de o kadar önemli olmuştur. Çünkü ticari bir ürün olan bu aksesuarlar, mağaza vitrinlerinden sanat galerilerine uzanan bir değişim süreci yaşamışlardır. Bu etki ile takı sanat eseri olarak kabul görmüş, sanatçıların yeni malzeme ve yeni teknik uygulamaları ile farklı çalışmalar sergilemişlerdir.

Çağdaş mücevher ve takı sanatçısı olarak kabul edilen Suzanne Syz, ilhamını doğadan, sanattan ve daha spesifik olarak New York yıllarında âşık olduğu pop kültüründen ilham almış ve bunu çalışmalarına yansıtan sanatçı orijinal ve sıra dışı tasarımları ile ilgi çekmeyi başarmıştır.

Resim 42: Suzanne Syz, “Galactic Surprises” kol düğmeleri, 2018

(<https://theeyeofjewelry.com/jewelry/suzanne-syzs-pop-inspired-jewelry/> Erişim:22.11.2019)

Amerika’ya yerleştikten sonra Andy Warhol, Jean Michel Basquiat ve Jeff Koons'un da aralarında bulunduğu çok değerli bir sanatçı çevresinin bir parçası olmuştur. Bu sanatçılar ile yakınlığı çağdaş sanat koleksiyonlarının yanı sıra mücevher tasarımlarını da büyük oranda etkilemiştir. Parlak renkler, cesur kompozisyonlar ve olağandışı malzemeler kullanan Suzanne Syz’ın çalışmalarının başarısı zamanla ticari bir marka haline getirmiştir (Bkz. Resim 42). Tasarımcının kullandığı malzemeler arasında, safir, elmas, zümrüt, spinel (doğal taş) dahil ince taşlar, titanyum ve emaye gibi yeni malzemeler yer almıştır.

Resim 43: Sylvie Fleury, “Stand Tasarımı”, 2018

<http://www.suzannesyz.ch/2018/07/17/magnifying-sylvie-fleury/>, Erişim:22.11.2019)

Syz Art Jewels'in kurucusu Suzanne Syz, mücevher ve takı çalışmalarında sunuma önem vererek sanat eseri niteliğinde stand ve mücevher kutusu tasarlamıştır (Bkz. Resim 43). Amacı ziyaretçiler ile kutular arasında etkileşim kurarak yeni bir boyut getirmektir. Bunun yanında ziyaretçiler mücevher ve takı çalışmalarını incelerken etkileşimde bulunmak. Ayrıca Sylvie Fleury'nin kuruluşuyla büyük boyutlu bir küpe standı bir heykel görevi görmektedir (<http://www.suzannesyz.ch/2018/07/17/magnifying-sylvie-fleury/>, Erişim:22.11.2019).

Takı ve mücevher objeleri süs eşyası veya bir sosyal statüyü temsil etme gibi değerleri olabilir fakat, bunun yanı sıra tasarım, sanat gibi kavramların yaratıcılığın birleştirilmesi ile bu kavramların bir adım önüne geçmektedir. İnsanların modern yaşamın içinde hep daha farklı, kendilerini daha özel hissetme isteği ve teknolojinin hızlı gelişimi ile beraber sanat objesi haline gelmektedir.

Resim- 44: Otto Künzli, ‘‘İkili Yüzük’’, 1980

(<http://inspirationist.net/otto-ku%CC%88nzli-jewellery/>,Eriřim:05.12.2020)

Otto Künzli kavramsal mücevher ustası olarak kabul edilmektedir. Bilgisi ve yaratıcı ruhu ile yarattığı ikonik mücevherler birer sanat eseri niteliği taşımaktadır. Toplumdaki varsayımları kullanarak, sorgulayarak ve bu sorgulamalar sonucunda eksikleri ironik bir şekilde eleştirmiştir (Bkz. Resim 44).

Otto Künzli, günümüzde çalışan en ünlü ve saygın mücevher ve takı sanatçılarından biridir. Künzli; 1980'lerin başında yaptığı çalışmalarında, çağdaşlarından bazı tasarımcılar gibi, zenginliğin göstergesi olarak kullanılan değerli takı malzemelerini reddederek, duvar k ğıdı, polistren bloklar, siyah lastik gibi malzemeler kullanmıştır (Ayata, 2009:92).

Künzli çalışmalarında minimalist çizgiler ve titizlikle hazırladığı çalışmalar metafor, semboller ve ikonografinin gücünü sofistike bir şekilde ve zek sı ile harmanlayarak kültürel olaylara atıfta bulunmaktadır. Sanatçı mücevheri ifade aracı olarak kullansa da s s faktörünü ihmal etmediği görülmektedir. Takı ve mücevher tasarımında farklı sanat disiplinleri ile çalışma olanağı sağlaması ölçü, boyut, fonksiyon ve malzeme gibi kriterler zaman içerisinde önemini yitirerek daha teatral ve heykelsi bir anlam taşımaya başlaması, diğer yandan pek çok malzeme ile çalışmak için olanak vermesi sınırları kaldırmıştır. Buna dayanarak pek çok sanat disiplininde de takı ve mücevher tasarımında etkileşimler, esin kaynakları ve malzeme deneyimleri karşımıza çıkmaktadır.

Seramik sanatında da takı tasarımı örnekleri karşımıza çıkmaktadır. Bu konuda takıyı sanata dönüştüren sanatçı olarak ifade edilen Alexander Calder ilk örnekler arasında yer almaktadır. Sanatçının atık seramik parçalarından pek çok tasarım çalışması yapılan araştırmalarda karşımıza çıkmaktadır.

Bir diğer örnek ise Katherine Wheeler'dir. Sanatçı seramik eğitimin tamamladıktan sonra, seramik ve takı disiplinlerini bir araya getirerek, farklı bir ifade yakalayarak dikkat çekmiştir. Wheeler'in çalışmalarında geleneksel sanatlardan, denizdeki yaşamdan ve canlılardan, doğadan, insan ve ölümden etkiler görmek mümkündür. Sanatçı genel olarak gümüş, kâğıt, iplik, kablo ve porselen gibi malzemeleri bir arda kullanarak heykelsi takılar yapmaktadır (Sevim, Yeşilmen, 2016:136).

Resim 45: Katherine Wheeler, "Seramik takılar", 2010-2018

(<http://katherinewheeler.com.au/exhibition-work/>,Erişim:18.01.2020)

Sanatçı eserlerinde genellikle beyaz boya ile çalışmayı kamufle etmeyi tercih etmektedir (Bkz. Resim 45). Bu sayede mat bir görüntü elde edip, kabuk veya kemik görünümü ile bırakan formlar elde etmektedir. Sadece beyaz boya ile kemik görüntü elde etmesinin yanı sıra, ürettiği seramik formlarını el boyaması ile seramik, malzeme ve takı arasında yeni bir dil oluşturmakta ve birlikteliği sağlamaktadır.

Bu anlamda geleneksel olarak takı yapımında kullanılan malzemenin dışına çıkılarak seramiğin takıya dahil edilmesi ile anlatımda farklı bir ifade yakalanmaktadır. Seramik, malzeme ve içerik gereği dönüşümü yapılamayan malzemeler kullanılarak yapılmaktadır. Bu durum aslında atık seramiklerin de tasarımda değerlendirilmesini sağlar ve

bununla ilgili çalışma yapan sanatçılar hem atık seramikleri değerlendirip hem de farklı bir anlatım biçimi oluşturmuşlardır.

Atık seramik parçalarını kullanarak çağdaş takı yorumlarına imza atan sanatçılardan biri Eszter İmre'dir. Sanatçı seramik malzeme ile olan ilişkisini şöyle tanımlar. “Doğal olarak gözlerimin dışında dokunma benim için en önemli bir iletişim yoludur. Şeklini, sıcaklığını ve yüzeyini hissedin. Dokunma takı hakkında size görmeden birçok bilgi verecektir” (Sevim, 2014:98). Eszter Imre'nin sanatsal ifadelerinde günlük hayatta kullanılan malzemeleri, zarif birer sanat eserine dönüştürmüştür.

Resim 46: Eszter İmre, “Yeni masa giysisi”, 2012

(<http://www.imreszti.com/>,Erişim:18.01.2020)

Çağdaş tasarım tutkusunun temelini oluşturan sanatçı, kusursuz, lüks ürünler yaratmak yerine, atık olarak ifade edilen malzemelerin uzun yıllar süre gelen tarihine vurgu yapmak, kusurlu olana yeni yorumlar katmak ve bu sayede şık, zarif ve görkemli çalışmalar ortaya çıkarmıştır (Bkz. Resim 46). New Table-wear (Yeni masa giysisi) olarak adlandırdığı bu çalışmalarında küçük detaylara yoğunlaşarak nesnelere büyük bir titizlikle çalışarak tasarımın şıklığını sergilemektedir (<http://www.imreszti.com/>,Erişim:18.01.2020).

Resim 47: Noga Berman, “Atık seramik parça yüzük”, 2012

(<https://design-milk.com/construction-waste-rings-by-noga-berman/>,Erişim:18.01.2020)

İnşaat seramik atıklarını toplayarak bir araya getiren Noga Berman da minimal takı tasarımları karşımıza çıkmaktadır. (Bkz. Resim 47)’de yer alan örneklerde görüldüğü gibi atık seramik parçalarından genel olarak yüzük çalışmaları yapmakta ve her bir parçayı ayrı ayrı seçerek hem renk seçimleri hem biçimleri ile farklı koleksiyonlar oluşturmaktadır.

Resim 48: Frank Gehry, “Yüzük Tasarımı”, 2006

(<http://www.e-skop.com/skopbulten/sanatin-politikasi-cagdas-sanat-ve-post-demokrasiye-gecis/1433>,Erişim:15.12.2019)

1960 sonrası sanat ve tasarım arasındaki ilişkilerin arttığı ve aradaki sınırların yavaş yavaş yok olmaya başladığı görülmektedir. Ünlü bir marka ismi olmaya başlamış olan mimar Frank Gehry, kendi modern çizgisi ve hem sanatsal hem de tasarımcı donanımı ile dünyanın en lüks mücevher firmalarından biri olan Tiffany’ye bir yüzük

tasarlayarak mimari ile tasarımı ve sanat ile tasarımı aynı noktada buluşturmuştur (Bkz. Resim 48). Gehry, mücevher tasarımlarında 2006 yılında mücevher koleksiyonu tanıtımında, “*Benim için tasarım süreçle ilgili,*” ve “*Üç boyutlu modelleri çizmek ve şekillendirmek ve farklı olasılıkları kavramsallaştırmak — mimaride veya mücevherde yaratmanın özü budur.*” şeklinde ifade etmiştir (<http://www.sparkle.com/frank-gehrys-wearable-architecture-2/>, Erişim: 16.12.2020). Gehry’nin Bailbao Guggenheim Müzesi’nin mimari formundan esinlenerek yaptığı takı-mücevher koleksiyonunda sanatın moda aksesuar tasarım süreci için önemli bir unsur olduğunu sergilemiştir.

2.2.3. Sanat Disiplinlerinin Şapka Tasarımına Etkisi

Şapka, biçim olarak diğer giysilerden farklıdır. Yüzyıllardır kadınlar ve erkekler tarafından; türban, silindir şapka, bere, hasır şapka ve fes gibi çeşitli şapkalar kullanılmış ve bir moda nesnesi olarak giyim stillerine bağlı gelişmiştir. Kaynaklara bakıldığında modanın genel evrimi içerisinde yer aldığını ve kullanıldığı zaman aralığında farklı anlamlar taşıdığı karşımıza çıkmaktadır.

Şapkanın tanımını yapacak olursak; keçe, hasır, kumaş, ip vb. ile yapılan başlık olarak kabul edilmektedir (Temel Britannica, 1992:63). Şapka; Latince “cappa” kelimesinin türeyen, başlık anlamındaki bir kelimedir (http://www.senocak.com.tr/turk/sapka_a.html,2011). Diğer bir tanımla şapka; kadın, erkek ve çocukların sokağa çıkarken gerek aksesuar gerekse sıcak veya soğuktan korunmak için giydiği kumaş, hasır veya çeşitli maddelerden yapılmış değişik desen ve şekillerde olan, kıyafeti tamamlayan bir aksesuardır (Megep, 2006:3). Örneğin, Tibet’te otorite göstergesi olarak, Fransa’da da konvansiyonel biçimde toplumsal sınıfları ve resmi görevleri ayırt etmek amacıyla kullanılmıştır.

Genel olarak şapka; statü temsil emiştir. Kıyafetin veya üniformanın tamamlayıcı bir aracı olarak görülen moda aksesuar nesnesi, güneş ve soğuk hava koşullarına göre başı koruyucudur, siyasi ve dinsel mesaj taşır, aynı zamanda otorite unsuru olarak da görülmektedir.

Şapkaların üretim çeşitlerine bakıldığında, iki şekilde üretilmektedir. Kenarlı ve kenarsız olarak üretilir. Şapka, kasket, başlık gibi isimlerle tabir edilir. Şapka kafaya oturması gerektiği için her türlü kafayı koruma işlevine sahiptir. Şapka kullanımı ilk başladığı zamanlarda erkekler tarafından kullanılan bir aksesuarken, zaman içerisinde kadınlar tarafından sıkça kullanılan önemli bir moda aksesuar nesnesi olmuştur.

Heykel ve resim gibi sanat disiplinleri arasında yer alan bu disiplinler, şapkaya önemli bir ilham kaynağı olmuştur. Tasarımcılar etkilendikleri sanatçıların tasarımlarına bağlı kalarak veya sanat eserlerinden ilham alarak ya da kendi sanatsal eğilimleri sayesinde yaratıcılıklarını birleştirerek çalışmalar yapmaktadır. Yakın tarihe bakıldığında en önemli çalışmalar 20.yüzyılda karşımıza çıkmaktadır. Özellikle 1960'lı yıllar bütün sınırları yıkmayı başarmış, çağdaş sanat anlayışı içerisinde yeniden yapılandırılarak anlam kazanmıştır.

Bugün şapkacılıkta kullanılabilen modern malzeme, tasarımcıların yalnızca hayal güçleri ve bir başın ne kadar tutabileceğiyle sınırlı, mimari parçalar yaratabilmesini sağladı. Aksesuarın strüktürü, geleneksel şapka kalıpları kullanılarak veya kalıp desteği olmadan bir iskele oluşturularak da tasarlanabilir (Lau, 2014:38-39). Şapkanın form, hacim, oran gibi detaylar önemli bir yer edinmektedir.

Şapka tasarımı en iyi temsilcilerinden biri 1920'nin sonlarında plastik sanatların tüm biçimlerine açılmasıyla pek çok tasarımında sürrealist etkiler sunan Elsa Schiaparelli olmuştur. Tasarımlarıyla tüm ilgiyi üzerine toplayan Schiaparelli 1939'lar da ise moda dünyasına damgasını vurmuştur. Schiaparelli'nin bu cesur duruşu, diğer tasarımcıları da cesaretlendirmiş ve moda dünyasında sanatın etkisi çokça hissedilmiştir.

Schiaparelli, tasarımlarını tıpkı bir sanat eseri yapar gibi çalışmış ve hiçbir detayı atlamadan ve bir şeyler anlatma kaygısına girmeyerek kurban etmemiştir. Elsa Schiaparelli'nin çalışmalarına bakıldığında sanatın moda ile birlikteliği başarılı çalışmalar çıkarmış ve resim sanatında aldığı gücün yanı sıra heykel sanatından aldığı denge ile bugüne dahi ışık tutan ve ilham kaynağı olan çalışmalar sergilemiştir.

Resim 49: Elsa Schiaparelli, “Şapka Tasarımları”, 1938-1949

(<http://www.metmuseum.org/toah/hilhi-schiaparellielsa.html>, Erişim:12.12.2019)

(<http://www.millionairemaker09.com/jonna-schiaparelli-gold-colour-clip-on-earings/>, html, Erişim:12.12.2019)

Dali ve Schiaparelli’ nin şapka tasarımının da ulaştığı ironi pek çok tasarımcı tarafından devam ettirilmiştir. Tüylerle başlayıp, nesnelere Sürrealizmin imkân verdiği bağlam dışı yer değiştirmeler ve bir estetik öge olarak tamamlanabilmesi için çeşitli yollar araştırma içerisine girdikleri görülmektedir (Bkz. Resim 49). Bu sayede şapka yapımında kullanılan bilindik malzemeler dışında farklı malzemeler kullanarak değişimi yakalamışlardır (Martin, 1987:113,125).

Bu bilgiler ışında bakıldığında şapka, moda aksesuar tasarımcıları için iyi bir araçtır. Sanatsal ifadelerini katabilecekleri ve yaratıcılığın sınırlarını zorlayabilecekleri bir alan yaratır. Heykel sanatının imkân sağladığı, heykel öğeleri, bunun yanında resim sanatının verdiği kompozisyon, denge ve renk algısı şapka tasarımı sırasında kavramsal bir ifade yaratma konusunda tasarımcı için önemli bir argümandır.

20.yüzyılın başları, Paris’in modadaki hızlı yükselişi ve yarattığı egemenlik şapka sektörü içinde geçerli olmuştur. Daha önceleri işçi sınıfı ile bağdaştırılan şapkalar, yerini modanın bir aracı olmaya, günlük önemli bir aksesuar nesnesi olmaya başlamıştır.

Parisli önemli şapka tasarımcıları arasında yer alan Jacques Pinturier orijinal sayılabilecek şapka tasarımları ile ünlüdür. Yetenekli bir şapkacı olmasının yanı sıra şapka tasarımlarındaki başarısının altında iyi bir şapka bilgisine sahip olması yatmaktadır.

Kendine has moda vizyonu olan Pinturier'in amacı “modayı yaratmak” değil “modayı” yaratmaktır. Bu yüzden sanat onun için en önemli araç olmuştur (Mcdowell, 1992:189). Kadife, metal üzerinde kullanılan sert kılıf kumaşlar sayesinde, benzersiz ve soyut formlar yaratmıştır. Geleneksel olduğu kadar, yenilikçi cesur malzeme kullanımı form özgünlüğü, renkleri şiirsel bir dille birleştiren tasarımcı birbirinden farklı malzeme deneyimi ile ışık ve şeffaflık dengesi ile oynamıştır.

Resim 50: Pinturer, “Şapka Tasarımları”, 2000

(<http://www.museeduchapeau.com/exposition-jacques-pinturier.html>,Erişim:23.01.2020)

Tasarımcı kendisini bir sanatçı olarak tanımlamaktadır. Jacques Pinturier, Prix de Diane ve Ascot gibi etkinlikler için cesur yarattığı şapka tasarımlarında farklı şekiller ve teknikler deneyerek yaptığı tasarımlarda şapkayı yeniden keşfettiği görülmektedir (Bkz. Resim 50). Yaşanılan bu değişimler sonucu tasarımcı geleneksel şapka yapımı tekniklerinden uzaklaşmış yenilikçi, yaratıcı şekiller ortaya çıkarmıştır. İlk bakışta tuhaf olarak değerlendirilse de şapkalar işlevselliğini kaybetmemiştir.

“Şapka ustası” olarak bilinen tasarımcı heykel görünüşü üstlenen şapkalar sergilemiştir. Pinturier, Balenciaga'nın yanı sıra Sürrealist çalışmalar sergilemiş olan Elsa

Schiaparelli ve Christian Dior gibi isimlerle çalışmıştır. Tasarımcının birbirinden farklı malzemeler kullanarak, orijinal, soyut, hafif şekiller ve birbirinden benzersiz çalışmalar ortaya çıkardığı görülmektedir (McDowell, 1992:189). Tasarımcı bu çalışmalar ile tasarımlarında kullandığı malzemelerin farklılığı sayesinde her tasarımında ayrı ve benzersiz formlar yakalamıştır.

Şapka tasarımı 1960'lı yıllarda modanın hızla ilerlediği, bunun yanında pek çok sosyal hareketin yaşandığı, sanat kalıplarının yıkıldığı dönemde önemli bir baş aksesuarı ve modanın önemli figürleri arasında yer aldığı görülmektedir. Jack Kennedy için tasarlanmış Pilibox adı verilen şapkalar, kürk başlıklar, kasket sitili fiyonklu şapkalar, Fransız stili tape bereler ve geniş kenarlı fötr şapkalar, fiyonklu kep stili şapkalar, üstü çiçeklerden oluşan boneler, türban ve sarık stili şapkalar 60'lardan 70'lere kadar olan dönemde kıyafeti tamamlayan aksesuarlardan olmuştur (Dereboy, 2004:159).

Resim 51: Paulette, “Türban ve Hasır Şapka”, 1960

(<https://www.vam.ac.uk/collections/hats>, Erişim:16.01.2020)

Zarif şapka tasarımları ve tekniği ile dikkat çeken Parisli şapka tasarımcısı savaş yıllarında yeni form tasarımlarının yanı sıra, tül, organze ve yün eşarp gibi yaptığı şapka tasarımları tanınmıştır (Bkz. Resim 51). Paulette, kendisi için doğaçlama bir şekilde

yaptığı türban tasarımı yeni bir dönem başlatmıştır. Tasarımcı tüm tasarımlarını özenle üretmiştir, ayrıca heykelsi formda ve mimari parçalar tasarımlarında görülmektedir.

Kimi yerde sertleştirilmiş parçalar kullanan tasarımcı spiraller ve sivri şekillerin yanı sıra, heykel tıraş Alexander Calder'in mobil heykel olarak bilinen, heykel çalışmalarından ve modern sanat eserlerinden etkilenmiştir (Mcdowell, 1992:189). Bu bilgiler ışığında Paulette, şapka tasarımlarında, kadının yüzünün şekil ve hatlarına sadık kalarak, oran ve orantıyı ihmal etmemiştir. Tasarımcının birçok tiyatro, bale gibi sanat etkinliklerinde kullanılmak üzere şapka tasarımları yaptığı bilinmektedir. Çalışmalarında devekuşu tüyü, böcek şeklindeki nakışlar, kadın maskeleri gibi detaylar yer almıştır.

Modern zamanlara bakıldığında, şapkalar daha az kullanılmaya başlanmış ve genellikle özel durumlarda kullanmak için saklanır olmuştur. Buna karşın şapka diğer moda aksesuar nesnelere gibi tasarımcılar için özel bir nesnedir. Tasarımcıların sanat ve tasarımı buluşturduğu, özel çalışmalar yapabileceği ve tasarımcısına, kullanılan malzeme ve teknikler sayesinde sanatsal çalışmalar yapacağı zengin bir alan sunmaktadır.

Tüyleyle başlayıp (kanatlar), nesnelere Sürrealizmin imkân verdiği bağlam dışı yer değiştirmeler ve estetik bir öge olarak tamamlanabilmesi için çeşitli yollar araştırdıkları bilinmektedir. 1980'lerde Stephen Jones çalışmaları buna en iyi örnekler yaratan şapka tasarımcısıdır. Tasarımcının yarattığı tasarımlar, mizahi bir dile sahiptir. Genellikle gerçek üstü şapka çalışmalar yapan tasarımcı şapkayı çok güçlü bir aksesuar nesnesi olarak görmüştür (Lau, 2014:80,81).

Jones, geleneksel ifadelerden de kopmayarak ama aynı zamanda zarif, çağdaş, rafine çalışmaları ile karşımıza çıkmaktadır. Şapkayı dinamik bir parça olarak gören Jones, mizahi, kullandığı renk cümbüşü ve mizahi özellikleri sayesinde başarılı çalışmalar sergilemektedir. Ayrıca yüz ve şapka arasındaki ölçü becerisi dikkat çeken detaylar arasında yer almaktadır.

Stephen Jones bir fütürist ve sürrealisttir, fakat rokoko sanat akımı, sihir, macera, doğa gibi birçok farklı şeyden ilham almaktadır. Geniş hayal gücüne sahip Jones, her dönem sanat etkilendiği etkenler arasında yer almış ve her dönem orijinal çalışmalar

sergilemiştir. Çalışmalarında, heykelsi figürlerin yanı sıra, kullandığı malzemeler ile kimi zaman kavramsal, kimi zaman resimsel imgeleri üç boyutlu bir form olarak şapkalarına yansıtmıştır. Ayrıca çalışmaları Elsa Schiaparelli'nin 1930'lardaki yansıması gibi fakat modern çağa uyarlanmış versiyonları olarak tamamen bulunduğumuz çağa uygun tasarımlardır (<http://www.stephenjonesmillinery.com/archive/01hats/modelMillinery.php>, Erişim:13.01.2020).

Resim 52: Stephen Jones, “Şapka tasarım örnekleri”

(<http://www.stephenjonesmillinery.com/archive/01hats/modelMillinery.php>, Erişim:13.01.2020)

Plastik, ışık saçan mikro fiber gibi birbirinden farklı geniş bir yelpazeye sahip malzeme çeşitliliğiyle, yarattığı renk kombinasyonları yaratıcılığını harekete geçiren bu unsurlar tasarımcının bu süreçte her şeye açık olmaya çalıştığını göstermektedir (Bkz. Resim 52). Bunun yanında tasarımlarını uygularken, temalar, trendler ve geleneksel moda normlarını aşan tasarımcı sanatsal bir zihnin uygulanmasıdır (Lau, 2014:80,81).

Şapka tasarımlarında genel olarak hayret etme ve merak arzunu yansıttığı görülmektedir. Birçok ünlü moda tasarımcısı ile iş birliği yapmış olan Jones, Jone Galliano'nun modasının cazibesini, Vivien Westwood'un punk ruhunu ve Comme des'in kavramsal vizyonunu el sanatları ve yaratıcılığı ile başarıyla vurgulamıştır. Bunun yanında, Dior, John Galliano, Claude Montana, Marc Jacobs, Jean Paul Gaultier ve Louis Vuitton gibi moda devleri çalışmıştır.

Çağdaş koleksiyonları ile dikkat çeken Philip Treacy, şapka tasarımlarında heykel sanatını, sanatın dünyadaki tüm etkilerini tasarımlarıyla birleştirmektedir. Her zaman güncel olma gayreti içinde olan tasarımcı her zaman yeni tasarımlar yapmaya gayret etmektedir. Treacy ustalıklı, oran, malzeme ve teknik uygulamalarla başarılı çalışmalar ortaya çıkarmıştır. Şapka tasarımlarında, tüy, plastik, keçe ve dantel gibi malzemeler ile fantastik parçaları gerçeğe dönüştürmek için bir araya getirmiştir. Malzeme kullanımında, genellikle tüy gibi malzemelerin kullanımı, çocukluğuna dayanmaktadır (Lau,2014:44).

Resim 53: Philip Treacy, “Şapka Tasarımı”, 2001

(<https://www.metmuseum.org/exhibitions/listings/2006/anglomania/photo-gallery>, Erişim:05.12.2019)

Geniş malzeme kullanımının yanı sıra, tasarımcı renk kullanımında da bir o kadar geniş bir skalaya sahiptir. Treacy şapkaları ile modern moda ve gelecek modern takipçilerine zarif ve çağdaş fikirler vermeyi amaçlamaktadır. Tasarımcı çalışmalarında, genellikle yüzü hafifçe kapatan benzersiz tüy kıvrımları kullanarak, dramatik bir ifade yaratmaktadır (Bkz. Resim 53). Bu sayede naif, zarif ve eğlenceli çalışmalar yarattığı görülmektedir.

Günümüzde de birçok moda tasarımcısı sanat ve modayı, özgün şapka tasarımları ile birleştirmeye devam ederken, aksesuar nesnesi olan şapkanın aynı

zamanda farklı disiplinlerdeki tasarımcı veya sanatçıları da bir araya getirerek gerçekleştirdikleri tasarım çalışmaları karşımıza çıkmaktadır. Özellikle başarılı şapka tasarımcısı Philip Treacy ve Stephen Jones'un moda devleri ile yaptığı ortak çalışmalar ve örnekler şapkanın disiplinler arası bir çalışma olanağı sahip olduğunu ve sanatçı-tasarımcı olan birçok kişiye çağdaş sanatın gelişmesi ile beraber sınırsız bir alan sunduğunu gözler önüne sermiştir.

Resim 54: Alexander McQueen/ Philip Treacy, “La Dame Bleue”, 2008

(<https://www.vam.ac.uk/articles/mcqueens-collaborators-philip-treacy>, Erişim:20.12.2020)

Treacy, iddialı ve başarılı şapka tasarımlarının yanı sıra Ralph Lauren, Karl Lagerfeld, Valentino, Giorgio Armani ve Riccardo Tisci Givenchy gibi isimlerle iş birliği yapmıştır (Lau,2014:44,45). Çalıştığı her modacıyla yaratıcılığını ve çalıştığı modacıların stilini başarılı bir şekilde bir araya getirmiştir. Philip Treacy, yaptığı ortak çalışmalardan en dikkat çeken isimler arasında sanat ve teknik becerisini başarıyla sergileyen Alexander McQueen yer almaktadır (Bkz. Resim 54). Philip Treacy, McQueen ile yaptığı ortak çalışmada tasarımcının doğal dünya ile olan meşguliyetini, çeşitli malzemeler ile çalışmalarına yansıtarak ifade etmeye çalıştığı görülmektedir.

Resim 55: Alexander McQueen/ Philip Treacy, “The Horn of Plenty”, 2009

(<https://www.vam.ac.uk/articles/mcqueens-collaborators-philip-treacy>, Erişim: 12.01.2020)

Sadece malzeme kullanımı değil, McQueen'nin koleksiyonları içinde şapka tasarımlarının nasıl görüneceğini sürekli yeniden tanımlamıştır. Alexander McQueen, onun çalışmalarını, benzersiz ve orijinal olarak tanımlamıştır. Treacy, Alexander McQueen için tasarladığı bu tasarımda şapkayı kıvrım ve katlardan oluşan dramatik etkiyle heykele dönüştürmüştür (Bkz. Resim 55).

Resim 56: Justin Smith Esq., “Şapka Tasarımları”, 2011

(<http://jsmithesquireshop.com/index.php?cPath=58>, Erişim:23.01.2020)

Çağdaş şapka tasarımında sınırları zorlayan tasarımcı Justin Smith Esq. klasik şapka tasarımları yanı sıra, yaratıcı ve orijinal şapka tasarımları ile dikkat çekmektedir. Geleneğin sınırlarını zorlayan tasarımcı, sıra dışı vizyonu sayesinde şapka tasarımı dünyasının sanatçısı olarak anılmaktadır. Klasik şapka anlayışı üzerinden yeni bir anlayış

geliştirmeye çalışan tasarımcı, yeni teknik deneyimlerle yaratıcı sonuçlar sergilemektedir (Bkz. Resim56) (Lau,2014:156,157).

Tasarımcı basit ve klasik parçaları, abartılı şapkalar için geleneksel etkileri modernize ederek farklı, hareketli ve sanatsal çalışmalar ortaya çıkarmaktadır. Tüm kaynaklardan ilham alan tasarımcı için sınırların olmadığını, onun için her şeyin tasarım malzemesi olarak gördüğünü ifade etmektedir. Şapka şekillerini şekillendirirken vintage şapka örneklerinden yararlanan tasarımcı, Kral Edward döneminin silüetlerinden etkilenmektedir. Sıra dışı, yaratıcı tasarımları sayesinde dikkat çeken Justin, Moschino, Manish Arora ve Carolyn Massey gibi isimler için tasarımlar yapmıştır (<http://jsmithesquireshop.com/index.php?cPath=58>, Erişim:23.01.2020,02:10). Başarılı tasarımcının çalışmalarına bakıldığında, çok çeşitli malzeme kullanımı ile beraber, kimi zaman sürrealist, kimi zaman minimalist etkiler dikkat çekmektedir.

Çağdaş ve modern tasarımın başarılı örneklerini gözler önüne seren Hintli tasarımcı Shilpa Chavan, “Little Shilpa” etiketiyle karşımıza çıkmaktadır. Sanat ve tasarımda sınırların kalktığı ve sınırsız yaratım alanı sağlayan şapka nesnesini kendine has üslubu ile yaratıcı çalışmalar görülmektedir.

Resim 57: Shilpa Chavan, “Şapka Tasarımları”, 2010-2017
(<http://www.littleshilpa.com/about.html>, Erişim:23.01.2020)

Sanatçının çalışmaları biraz otobiyografik yaratımlar olarak nitelendirmektedir. Tasarımlarını el işçiliği ile yapan tasarımcı, plastik, tığ işi, tel, kâğıt, ipek, tüyler, ağ,

organze gibi ulaşabileceği her malzemeyi kullanmakta ve tüm hayal gücünü yansıtmaktadır (Bkz. Resim57). Çalışmalarında, hareketli, dramatik, motif gibi etkiler görmek mümkündür (<http://www.littleshilpa.com/about.html>,Erişim:23.01.2020).

Karmaşık görünümlerine rağmen, tasarımların kavramlaştırılmasına gerek olmadığını ifade eden Chavan, dış dünyada gördüğü her şeyin fikir olarak doğasında aktığını, böylelikle gördüğü bir film, duvardaki bir kâğıt gibi birçok etmeden faydalanmaktadır. Küçük Shilpa'nın çalışmaları, kavramların ve etkilerin seyahat, anılar ve sınırı zorlama ihtiyacı arasında değiştiğini gösteren bir görsel sunumdur.

Şapka, aksesuar, maske tasarımları avangard yaklaşım olarak tanımlanmaktadır (<http://www.littleshilpa.com/about.html>,Erişim:23.01.2020). Sanatçı şapka tasarımlarını, fantastik, hikâye ve hayallerini yansıttığı bir tuval olarak görmektedir. Chavan, sanatsal çalışmalarını diğer çalışmalarından bilinçli olarak ayırmaktadır. Tasarımcı Philip Treacy'nin yanında çalışarak, ondan doğru dengeyi, ifadeyi öğrendiğini ifade etmiştir. Şapka tasarımları dışında takı tasarımları ile ilgili çalışmaları da görülmektedir. Modayı bir araç olarak kullanan Shilpa, stil, fotoğraf, video grafik ve sanat enstalasyonları gibi farklı ortamları kolektif bir frekansta kullanmıştır.

Çok disiplinli çalışan sanatçı Malaki, sanatsal şapka ve mücevher-takı çalışmaları ile dikkat çekmektedir. Kariyerine dj ve performans sanatı ile başlayan sanatçı, bu sanatsal yönünü moda çevirmiş ve Bali'ye ziyaretleri sonrası, tanışmış olduğu zanaatkar ekipten etkilenerek moda aksesuar ürünlerini heykel sanatının teknik, form, biçim gibi detaylarıyla mücevher ve şapka tasarımlarına yön vermiştir (<https://houseofmalakai.com/pages/bio>, Erişim: 21.02.2020). Aynı zamanda ısmarlama şapka tasarımları yapan sanatçı, çalışmalarında şamanik ve mistik etkilerin yanı sıra alt kültürlerden esinlendiği çalışmalarda görülmektedir.

Resim 58: Malaki, “Şapka tasarımları”

(<https://houseofmalakai.com/collections/couture/products/hathor>, Erişim: 21.01.2020)

Sanatçı, tüm koleksiyonlarının eksiksiz ve bütünsel özelliğini, sanatsal vizyonu ve goth’lar, punk kültürü ve hippie’ler gibi alt kültürlerden esinlenmesi sayesinde oluştuğunu belirtmektedir (Bkz. Resim 58) (<https://www.numero.com/en/fashion/house-of-malakai-head-wear-beyonce-fka-twigs-laday-gaga-rihanna>, Erişim:21.02.2020). Çalışmalarında mistik etkilerin görüldüğü sanatçı, örneğin; gökyüzü tanrıçası “hathor” dan esinlenerek heykel sanatını şapka üzerinde buluşturarak başarılı bir çalışmaya imza atmıştır.

2.2.4. Sanat Disiplinlerinin Çanta Tasarımına Etkileri

Çanta günlük yaşamda çok önemli aksesuarlar arasında yer almaktadır. Temelde insanın günlük yaşamda gereken temel nesnelere, taşıma için içine konulan bir kap olarak ifade edilen çantanın kelime anlamı; İçine malzeme koymaya yarayan değişik büyüklük ve şekilde deri, kösele, meşin kumaş vb. hafif malzemedan yapılmış ağız açılır, kapanır aksesuara çanta denir (Büyük Türkçe Sözlük,2005:392).

Kösele, meşin, tekstil, deri, plastik gibi çeşitli malzemelerden yapılan çanta, ihtiyaca ve kullanım yerine göre değişiklik gösteren bir aksesuar nesnesidir. Örneğin, doktor çantası, okul çantası veya gece çantası gibi tanımlarla sınıflandırılmaktadır.

Tarih boyunca erkeklerin baskın aksesuarı olan çanta, bugün mütevazı başlangıç noktasının ötesine geçmiş ve kadınlar için olmazsa olmaz, kilit bir aksesuar haline gelmiştir. Çantalar, özellikle el çantaları, önemli bir biçimde zenginlik ve gücün etkili bir sembolü oldu. Birçok çanta, temelde birbirine dikilmiş deri veya kumaş parçalarıyla birlikte aksesuarı işlevsel hale getirmek için kullanılan donanım ve bileşenlerden oluşur (Lau,2014:12). Kese, cüzdan, cep, el çantası, bu kelimeler çantanın evrimini tanımlar niteliktedir. Çok eski çağlardan beri insanların bir şeyleri taşımak için bir çeşit çanta kullandıkları yapılan araştırmalarda görülmektedir.

Kaynaklara göre kayıtlı olan en eski çanta, M.Ö. 3.300 yılına dayanan çantanın belirli dönemlerde kullanımı karşımıza çıkmaktadır. Örneğin; 15-18. yüzyıllarda daha büyük ve kabarık elbiselerin moda olmasından dolayı, elbise içlerinde gizli iç ceplerin olması sayesinde belli büyüklükte cüzdanlar konularak kullanılmakta olduğu karşımıza çıkmaktadır (Gerval,210:44).

Fakat Fransız Devrimi sonrası kullanım sıklığı artmıştır. Bu dönemle beraber toplumda başlayan yaşam tarzı değişikliği, görüş farklılıkları, günlük ağır kıyafetler yerine daha hafif kıyafetlerin tercih edilmeye başlaması gibi etmenler sonucu özellikle erkeklerin kullandığı bir nesne olarak görülen çanta kadınların da günlük yaşamlarında yer edinmeye başlamıştır. Endüstri Devrimi ile birlikte büyük bir değişim yaşan toplum, günlük yaşamın getirdiği değişiklikler sonucu çanta önemli bir araç haline gelmiştir (Lau,2014:12).

Eşya taşımak, statü, zenginlik sembolü ve farklı işlevlere sahip özellikte kullanılan çanta 20.yüzyıl ile beraber giysiyi tamamlayan bir moda nesnesine dönüşmüştür. Kadınların önemli aksesuar nesneleri arasında yer alan çanta, eşya taşımak işlevi dışında, vazgeçilmez bir moda aksesuar parçasıdır.

1900'lü yıllardan günümüze değin, dönemine göre hep farklı formlarda, renk, desenlerde görülmektedir. Her moda ürünü gibi çanta da yaşanan sosyal, teknolojik, kültürel ve sanat akımları değişiminden etkilenmiştir. Örneğin; Art Deco ile beraber sanatın etkisiyle, çanta tasarımlarında kullanılan desenler, formlar dönemi yansıtmaktadır.

Çanta da kullanılan malzeme de önemli bir etmendir. Mukavemeti sağlam olan malzemeler her zaman tercih edilmektedir. Fakat içinde bulunduğu dönem, koşullar, moda da malzeme kullanımı farklılaştırmaktadır. Esas malzeme grubunda bulunan deri, kösele gibi malzemeler dışında 1920 ve 1930’larda kullanılmaya başlanan plastik kullanımı çanta dünyası için heyecan verici bir malzeme olmuş ve oldukça ilgi çekmiştir. Diğer yandan plastik malzeme ile metal çerçeve ve metal gövdeler kullanılmaya başlansa da deriden yapılmış çerçeve ve tekstil çantalar popüler olmaya devam etmiştir.

Malzeme kullanımı tasarımcıları hep daha farklı olanı bulmaya itmiştir ve 1930’larla beraber tasarımcılar deri kullanımında neredeyse tüm hayvan derilerini kullanmışlardır. 1950’lere gelindiğinde Hermes’in “Kelly” adını verdiği çantasının ana malzemesi olarak timsah derisi kullanılmış ve oldukça dikkat çekmiştir. Bu ticari başarı, üreticileri keçi derisinden sahta, timsah derisi yaparak çantalarını tanıtmaya kadar gitmiştir. Malzemenin ticari başarısı, üreticilerin taneli keçi derisinden yapılan “sahte” timsah çantalarını tanıtmaya yol açtı.

Bu bilgiler ışığında, spesifik fonksiyonlara sahip olan, ama aynı zamanda modanın önemli araçlarından biri olmasının yanı sıra, çantalar üç boyutlu formu ve tasarımcıya yaratıcılığını sergileyebileceği yüzeyi sayesinde tasarımcıların ve sanatçıların önemli bir nesne olmuştur. Sanatın, sanat disiplinlerinin moda ile yakın ilişkisi çanta aksesuarı tasarımında da karşımıza çıkan detaylar arasındadır.

Louis Vuitto’nun ünlü monogram tasarımı buna bir örnek olarak gösterilebilir. Markanı tasarımcısı Marc Jacobs tarafından tasarlanan, markanın tanıtımında önemli bir yer edinmesi yanı sıra, Vuitton markası ile özdeşleşen monogram tasarımı diğer tüm tasarımcılara ve markalara da ilham kaynağı olmuştur (Gerval, 210:74,75). Japon sanatçı Takashi Murakami ile iş birliği ile New York merkezli tasarımcı, Louis Vuitton markası için yeniden monogramı multicolor versiyonuyla yorumlamıştır.

Moda aksesuarı çanta, yüzey tasarımı konusunda pek çok tasarımcı ve sanatçıya ilham kaynağı olmuş ve giyim ile kolaylıkla uyumlanabilmiştir. Özellikle 1920’lerde Art Deco’nun birden fazla sanat akımlarının karşımı ile ortaya çıktığı ve özellikle desen ve boyama anlamında farklılık gösterdiği bilinmektedir. Farklı disiplinlerdeki etkisi, moda

dünyasına da yansımış olan bu akım, çanta yüzey düzenlemelerinde etkisin hissettirmektedir.

Resim 59: Hilde Wagner, “Ascher”, 1925

(<http://collections.vam.ac.uk/item/O75768/bag-wagner-ascher-hilde/>, Erişim:24.01.2020)

Geometrik ve romantik figürler en belirleyici özelliklerden biri olmuştur. Çanta gibi, küçük makyaj ve sigara kutuları ve bunlar gibi, el çantalarındaki geometrik ve romantik figürler, resimsel bir ifadeyle yansıtılmıştır. 1920’lerin başında Hilde Wagner-Ascher tarafından tasarlanmış bir el çantası tasarımıdır (Bkz. Resim 59). Resimde de görüldüğü gibi, geometrik desenlerle hazırlanmış desen çalışması çantanın ön ve arka yüzeyine uygulanmış, dönemin tipik bir örneğidir (<http://collections.vam.ac.uk/item/O75768/bag-wagner-ascher-hilde/>, Erişim:24.01.2020).

Çanta tasarımı, diğer modada aksesuar ürünleri gibi 1960 sonrası yaşanan sosyal hareketler sonrası değişen toplum, sanat disiplinlerinin gelişmesi ve moda dünyasının hızla ilerlemesi ile başlayan değişim süreci, yaşanan gelişmeler sonucu sınırların kalkmaya başlaması değişim sürecinin getirdiği yenilikler, çanta tasarımında da hissedilmektedir. Artık moda nesnelere birbirinden bağımsız nesnelere olmaktan çıkmış, giyim tasarımındaki bir değişim aksesuar tasarımında da aynı oranda yaşanmıştır.

Çanta, sanatçılar içinde yaratıcılıklarını sergileyebilecekleri sınırsız bir alan sunmaktadır. Sanatçı Emily Jo Gibbs, pek çok sanat disiplinleri alanında çalışmalar

yürütmesine karşın, 1990'ların başından bu yana heykel formunda, farklı akşam çanta tasarımları yapmakta ve üretmektedir. Her çanta tasarımı birbirinden benzersiz form, teknik ve malzeme farklılığı ile görülmektedir.

Resim 60: Emily Jo Gibbs, “Çanta Tasarımları”, 1996
(<https://www.emilyjogibbs.co.uk/archive>, Erişim:28.12.2020)

El boyaması, nakış, metal bir yaprağın üzerine uyguladığı ipek organze füzyonu, klipslerin ve ince işlenmiş zincir kolların yapımında kullanılan detaylar yer almaktadır. Kimi zaman farklı, karmaşık heykelsi formların yanı sıra, kimi zaman da resim figürleri ile tasarımlarını yapmakta olan sanatçı resimde görülen tasarımında resimsel formlar ile çanta yüzey tasarımında başarılı etkiler ile karşımıza çıkmaktadır (Bkz. Resim 60) (<https://www.emilyjogibbs.co.uk/archive>,Erişim:23.01.2020).

Çanta dışında diğer moda aksesuar disiplinleriyle de ilgilenen sanatçı, el çantaları üzerine yoğunlaşmıştır. Sanatçı çalışmaları sırasında, koleksiyonlarına kullandığı malzeme ve teknik sayesinde özgürleştirici his uyandırmayı amaçlamıştır. Ayrıca yeni formlar uygulamak ve yeni teknikler bulmak sanatçıyı mutlu eden öğelerden biri olmasının yanı sıra, keşfettiği yeni detayları kullanarak çalışmalarında yaratıcı etkisini sürdürmektedir.

Sanatçının çalışmalarında resim sanatının argümanları ve heykel sanatına ait figürler, biçim gibi unsurlar kullandığı dikkat çeken önemli detaylar arasındadır. Hem

moda odaklı hem de yaratıcı sanatsal çalışmaların yanı sıra işlevsel olan bu tasarımlar ile sanatçının moda ve sanatı aynı çizgide buluşturmayı başardığı görülmektedir.

Sanatçı çalışmalarında genellikle doğadaki gözlemleri sonucu etkilendiği şeylerden ilham alır, örneğin; küçük bir yosun, çim veya kabuklu bir canlı veya bitki gibi detaylara dikkat ederek çalışmalarını ortaya çıkarmaktadır. Bu parçalar bir araya getirildiğinde ilgi çekici "doğa tablosu" görüntüsü ortaya çıkmaktadır (<https://www.textileartist.org/emily-jo-gibbs-interview-immediacy-of-textiles>, Erişim: 20.01.2020).

Resim 61: Dior, “Andy Warhol Çanta Tasarımları”, 2013

(Cutler, Tomasello,2015:52)

<https://chocolateandvanillasoles.wordpress.com/2013/09/24/dior-issime/>,Erişim:20.01.2020)

Sanat, sanat disiplinleri çoğu moda markası ve tasarımcılara ilham kaynağı olmuş ve yaratıcı moda aksesuar nesnelerinin üretilmesi ile sanat eserleri niteliğinde başarılı çalışmalar sergilenmiştir. Moda devleri arasında yer alan Dior Pop Art'ın önemli temsilcisi olan Andy Warhol (1928-1987) olarak ayakkabı resim çalışmalarından serigrafi baskı tekniği ile deriye basılması sayesinde çanta tasarımları yapılmıştır (Bkz. Resim 61). Sanatın yaratıcı ruhu çanta tasarımlarında hayat bulmuştur. Bu yeni yorumlama ile Christian Dior'un sanatsal anlamdaki geçmişinin, sanata olan yakınlığının yeniden hayat bulduğu ve Christian Dior'un, Andy Warhol ile sanat ve tasarımın birleşimi sayesinde bir araya getirildiği görülmektedir (Cutler, Tomasello,2015:52).

Sanatı ve tasarımı etkileyen noktalardan biri malzeme kullanımınıdır. Nicola Costantino, çocukluğundan beri farklı malzemelere olan eğilimi, sanat yaşamında zamanla etkili bir araç haline gelmiştir. Sanatsal çalışmalarında bu yönünü sıkça vurgulayan sanatçı hem sanat çalışmalarında hem de tasarımlarında farklı çalışmalar sergilemektedir.

Farklı fabrikalarda çalışması, farklı malzeme arayışını tetiklememiş olan sanatçı silikon kalıplar ve polyster reçine matrisinin yanı sıra çalışmalarının gelişiminde belirleyici bir özellik olarak karşımıza çıkmaktadır. Bunun yanı sıra esnek poliüretan köpük enjeksiyonu da çalışmalarını geliştirmesinde etkili faktörler arasında yer almıştır (<https://www.nicolacostantino.com.ar/peleteria.php>, Erişim:23.01.2020).

Resim 62: Nicola Costantino, “Hermès Çanta”, 2006

(<https://www.nicolacostantino.com.ar/peleteria.php>, Erişim:23.01.2020)

Tekstil, giyim tasarımı konusunda eğilimi olan sanatçı 1995 yılından itibaren kullandığı silikondan yapılmış birebir insan derisinin kopyasını denemeye başlamıştır. Bu denemeler, “insan vücudunun tüketim ile beraber bir araç olarak kullanılması” bir konu olarak ele alan sanatçının sonuçta insan derisinin birebir örneği olarak ürettiği bu yüzeyler tekrarlayan teması haline gelmiştir (Bkz. Resim 62). Giysi, ayakkabı gibi nesnelere yanı sıra çanta tasarımları yaratıcı, orijinal ve benzersiz tasarımlarını sergilemiştir.

Çanta tasarımında heykelsi formlar ve resimsel ifadeleri bir arada kullanarak başarılı çalışmalar sergileyene Beatrice Panlilio-Valdes mücevher ticareti ile uğraşan bir

aileden gelmektedir. Bu tasarımcının sanat ve tasarımla hep içi içe olduğunu göstermektedir. Tasarımcı çalışmalarını değişik kültürler ve ülkelerden ilham alarak tasarlamaktadır. Bununla birlikte Beatrice Filipinler’de çalışmalarını yürüterek, doğduğu topraklarda, yerel zanaatkarlarla, Filipin işçiliğini ve tasarımını korumayı amaçlamaktadır. Tasarımcının en belirgin özelliklerden biri nakış ve renkli desenleri ile farklı malzemeleri bir arada kullanmayı başarmasıdır.

Resim 63: Beatrice Panlilio Valdes, “Çanta Tasarımı”, 2019

(<https://maison-de-mode.com/products/spektra-clutch-bag>,Erişim:20.01.2020)

Sanatçı, çağdaş sanatın enerjisini çalışmalarına başarıyla yansıtmaktadır. Asimetrik şekilleri simetri olmadan dengede kurma amacındadır. Renkli deri, yılan derisi, kristal ve zincir gibi malzemeleri dengeli bir şekilde bir araya getirerek bir uyum oluşturmaktadır (Bkz. Resim 63). Sanatı ve modayı çanta tasarımlarında birleştirdiğini ifade eden tasarımcı, Asya’nın büyüğü ve gizemli dokunuşları ile modern sanat eserlerine dönüştürmüştür (<https://maison-de-mode.com/products/spektra-clutch-bag>,.Erişim: 20.01.2020).

Figadero, çanta tasarımlarını bir sanat formu olarak keşfetmesinin yanı sıra, bir moda ögesi olarak kadınsal figürleri ön plana çıkaran ve kıyafetleri tamamlayıcı unsur olarak benzersiz olma isteklerini teşvik etmektedir. Tüm çalışmaları el işçiliğiyle yapılan çantalar, tasarımcıya sürekli yeniden yorumlama ve keşfetme arzusu vermektedir.

Resim 64: İnes Figadero, “Çanta Tasarımları”, 2017-2018

(<http://www.inesfigaredo.com/eboutique/emblematic-handbags/crinoline-black/>, Erişim:18.01.2020)

İnés Figaredo, çanta tasarımlarında işlevsellikten ödün vermeden, yaratıcı, orijinal tasarımları ile yaratıcılık alanında her yolu aradıklarını ifade etmiştir (Bkz. Resim 64). Bu alanda bilinçli ve bilinçsiz tüm kaynakları mizahi bir ifadeyle ve bir gereksinim olarak ortaya çıkarmaktadır. Tasarımcı için tasarımlarında alıntıyı sevdiğini ve geçmişe atıfta bulunmayı tercih etmektedir (<http://www.inesfigaredo.com/eboutique/emblematic-handbags/crinoline-black/>, Erişim:18.01.2020). Bu sayede geçmiş, şimdiki ve gelecekteki sanatsal hareketler, sıradan ve sıra dışı politik ve estetik mesajları çalışmalarında bulmak mümkündür. Tartışılmaz ve tekil bir dil yaratmaktadır.

Kathleen Dustin doğadan esinlendiği figürler, farklı bitki ve çiçek gibi değişik nesnelere heykel sanatının belirli unsurları ve resim araçları ile renklendirerek yarattığı çanta tasarımları ile dikkat çeken isimler arasındadır. Çantanın kişisel bir nesne olması sanatçının çanta tasarımı yapması nedenleri arasındadır. Tasarımcı gittiği ülkeler, tanıdığı farklı kültürler ve doğaya dikkat eden sanatçı, hayatı derinlemesine ele alıp yeniden yorumlama gereksinimi ile tasarımlarını yapmaktadır.

Dustin, çalışmalarında genellikle renkli polimer kil kullanmaktadır. Sanatçı eşinin işi gereği birçok farklı ülke gezmiş ve birçok farklı kültür ile tanışma fırsatı bulmuştur. Bu sayede bu etkiler sanatçının tasarımlarına yön vermiştir.

Resim 65: Kathleen Dustin, “Çanta Tasarımları”, 2013-2014

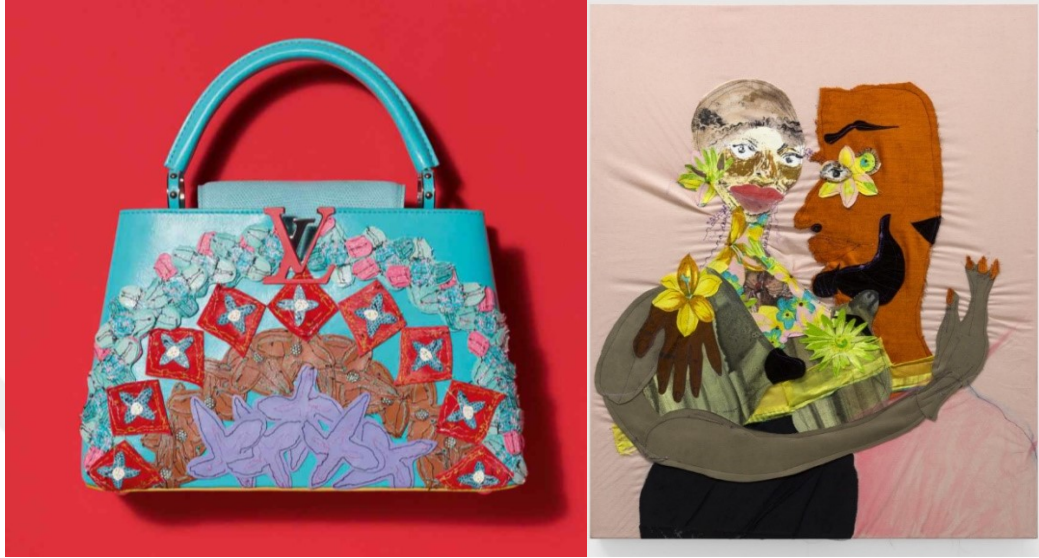
(<https://www.kathleendustin.com/gallery/world-traveler-purses/>,Erişim:18.01.2020)

Geçmiş çalışmalarında kadın portreleri, duygu ve düşünceleri çalışmalarına aktarmaya çalışmış olan sanatçı, son dönem çalışmalarında tohum kabukları, yosun, otlar, çubuklar, tomurcuk ve taşlar gibi doğada yer alan sıradan elementlerin formlarına, şekillerine göre tasarımlarını yapmaktadır (Bkz. Resim 65). Güzel bulduğu nesnelere yeniden yorumlayarak işlevsel bir çanta haline getirdiği görülmektedir.

Kathleen Dustin çanta tasarımları dışında başarılı moda aksesuar nesnesi olan takı tasarımları da yapmaktadır. Sanatçı, sanat eseri olarak değerlendirdiği çanta tasarımlarında kişilerin sanat eseri ile ilişki kurarak, sanat, tasarım ve modayı aynı çizgide birleştirmeyi başarmaktadır.

Louis Vuitton sık sık sanatçılar ile iş birliği yaparak moda ve sanatı birbirinden ayırmadan, moda ilham kaynağı olan sanatın ve sanatçıların kusursuz hayal güçleri ile başarılı çalışmalar sergilemiştir. Altı çağdaş sanatçı ile bir araya gelerek başarılı bir çanta koleksiyonu ortaya çıkarmıştır. Sam Falls, Urs Fischer, Nicholas Hlobo, Alex İsrail, Tschabalala Self ve Jonas Wood bu isimler her biri kendi sanat disiplini ve sanatsal üslubunu yansıtmıştır. Bir Louis Vuitton çantası oluşturmak için belirli bir konu ile

sınırlandırılmayan sanatçılar, tasarımlarını istedikleri gibi yapabilme sınırsız bir alana sahip oldukları ve bu sayede orijinal çalışmalar sergilenmiştir.

Resim 66: Louis Vuitton/ Tschabalala Self, “Çanta Tasarımı”, 2019; “Partners” 2016

(<https://howtospendit.ft.com/womens-style/206342-louis-vuitton-ups-the-avant-garde-bag-ante-with-its-new-art-collaborations>, Erişim:25.01.2020)

(<https://www.pilarcorrias.com/artists/tschabalala-self/>, Erişim: 01.03.2020)

Sanatçı Tschabalala Self, sanatsal çalışmalarını bir simge olarak ifade ettiği siyahı kadın bedeni üzerinden duygusal, fiziksel ve psikolojik etkisini araştıran ve öncelikle ırk, cinsiyet ve cinsellik gibi temaları işlemektedir. Sanatçı resim çalışmalarında kumaş, boya ve önceki çalışmalarından arta kalan tekstil malzemeler çalışmalarını yapmaktadır. Karışık bir dil kullanmasına rağmen, çalışmaları hep bir “resim dili” kullandığı görülmektedir. Tschabalala, Louis Vuitton için tasarladığı çanta tasarımında eserlerinde uyguladığı tekniği çanta yüzeyine taşımıştır (Bkz. Resim 66). Atık kumaş, deri parçaları kullanarak patchwork ve applique tekniğini de içeren teknik uygulamalarla çanta yüzeyine sanatsal bir değer katmış ve çantayı yeniden yorumlamıştır.

Multimedya sanatçısı, gözlük tasarımcısı ve yazar olan sanatçı Alex Israel yaptığı çalışmalar ile dikkatleri çeken bir sanatçıdır. Yaptığı çalışmalar ile modern sanatın bir örneği olarak görülebilir. Israel, ünlü marka Louis Vuitton’a özel bir koleksiyon hazırlayan sanatçı, pek çok yerde sergilenmiş olan “Dalga” adlı ikon haline gelen eserini çanta üzerinde başarılı bir tasarım haline getirdiği görülmektedir.

Resim 67: Louis Vuitton/Alex Israel, “Çanta Tasarımı”, 2019; “Wave”, 2017

(<https://howtospentit.ft.com/womens-style/206342-louis-vuitton-ups-the-avant-garde-bag-ante-with-its-new-art-collaborations>, Erişim:25.01.2020)

(<https://paddle8.com/work/alex-israel/152781-wave/>, Erişim: 01.03.2020)

Alex İsrail, daima yenilikçi ifade biçimleri, yeni alanlar ve platformlar bulmakla ilgilendiğini ifade etmiştir (Bkz. Resim 67). Louis Vuitton için yaptığı tasarımda bu ifadelerini destekler niteliktedir. Tasarımda renkli resimlerinin ayırt edici parıldayan dalgaları patchwork tekniği gibi görünen, fakat tek bir deri parçası ile yapılmış, 3D efekti verebilmek için ustaca dikilmiş ve özel transfer baskı tekniği uygulanarak basılan çanta tasarımı ile Louis Vuitton’un klasikleşmiş çanta kalıbının dışına çıkmadan modern bir çanta tasarımı karşımıza çıkmaktadır. Bu uygulamalar aynı zamanda birbirinden farklı ve yeni tekniğin Louis Vuitton zanaatkarları tarafından gerçekleştirilen zanaat yeniliklerinden biri olarak da görülmektedir.

Sanatçı ve ünlü markaların iş birliği Dior markası için de karşımıza çıkmaktadır. Yaklaşık, 11 sanatçının bir araya gelerek Dior’un ikonik çantası üzerine kendi sanat disiplinleri kapsamında ve sanatsal üslupları ile tasarladıkları çanta tasarımları birbirinden benzersiz çalışmalar sergilemiştir. Bu sayede sanatçı, tasarımcı ve sanat disiplinlerinin eşsiz gücünü sunmuştur. Prenses Diana'nın onuruna “Lady Dior” çantası olarak adlandırılan koleksiyon, 1995 yılında moda evinin değerlerinin ve estetiğinin bir özeti olarak yaratılmıştır.

Ressam Jia Lee, resim çalışmalarında sade, basit çizgiler ve figürler tercih eden bir sanatçıdır. Empresyonizm akımının önde gelen isimleri olan Cezanne, Monet, Matisse gibi sanatçıların resim çalışmalarından etkilenmiş ve bu etki sanatçının çalışmalarına da yansımıştır. Sanatçının, Dior ile yaptığı ortak çalışmada da çantayı deneyim ve kendi stiliyle yeniden yorumladığı görülmektedir.

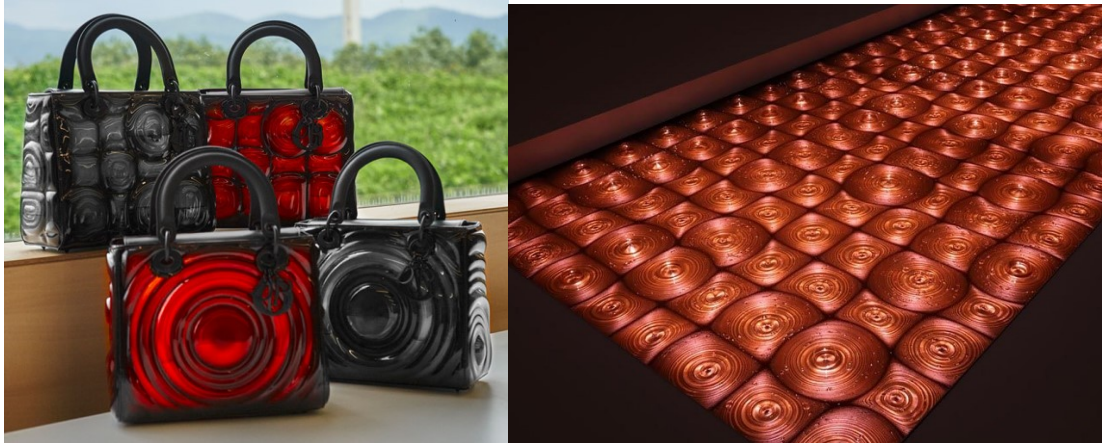
Resim 68: Dior/ Jia Lee, “Çanta Tasarımı”; “A Girl on a Walk”, 2019

(<https://www.lofficiel.com.tr/sanat/dior-lady-art-4-0-basladi#image-39738>, Erişim:25.01.2020)

(<http://313artproject.com/2018/06/08/jia-lee/>, Erişim: 01.03.2020)

Ressam “A Girl on a Walk” çalışmasından esinlenerek sade, basit ve baharı andıran taze çiçek desenleri kullanmıştır (Bkz. Resim 68) (<https://www.designscene.net/2020/01/ivanka-smilenko-yuji-watanabe.html>, Erişim:25. 01. 2020). Organze, cam boncuklar ve çiçeklerle sade kirli beyaz, krem rengi deriye basılmıştır. Deri yüzeyinde yer alan monogram ve resim figürleri başarılı bir çalışma sergilediği görülmektedir. Sanatçının Dior için hazırlamış olduğu çanta koleksiyonu ile baharı hissettirmektedir.

Kohei Nawa, çağdaş maneviyatı araştıran ve dijital kültür üzerine çalışmalar yapan bir heykeltıraştır. Enstalasyon çalışmaları ile dikkat çeken başarılı sanatçı Kohei Nawa, “Biomatrix” adlı kinetik enstalasyon çalışmasından ilham alarak yarattığı çanta tasarımları orijinal ve benzersiz tasarımlar olarak karşımıza çıkmaktadır (Bkz. Resim 69).

Resim 69: Dior/ Koheı Nawa “Çanta Tasarımı”, 2019; “Biomatrix”, 2018

(<https://www.lofficiel.com.tr/sanat/dior-lady-art-4-0-basladi#image-39738>, Erişim:25.01.2020)

(<https://ocula.com/art-galleries/scai-the-bathhouse/exhibitions/biomatrix/>, Erişim: 01.03.2020)

Bu sayede Dior’un alışıldık, klasik çanta formuna sadık kalarak, kendi sanat anlayışı çerçevesinde tasarımlara çağdaş, yenilikçi bir yorum katan sanatçı ikonik ve moda dünyasına birer sanat eseri olarak değerlendirilebilecek çalışmalar sunduğu görülmektedir. Moda dünyası içerisinde yer alan güçlü markaların sanat ve tasarım iş birliği gelecek çalışmalar ve iş birlikleri için önemli adımlardır. Bunun yanı sıra sanatçı ve tasarımcılar için esin kaynağı niteliği taşımaktadır.

Resim 70: Debra Gavant, “Çanta Tasarımları”, 2008-2010

(<https://debragavant.com/handbags-info>, Erişim: 23.01.2020)

Debra Gavant, heykelsi formları ile sanat eseri değeriinde resim ve heykel sanat disiplinlerinin etkisiyle, sürreal çanta tasarımları yapan sanatçıdır (Bkz. Resim 70). Heykelsi çanta tasarımlarını, el çantası olarak hem sanat eseri hem de çanta ile kullanıcısı arasında bir ilişki kurarak, etkileşim yaratmaya çalıştığını ifade etmektedir. Çalışmalarını, taşınabilir heykeller olarak değerlendiren sanatçının çanta çalışmaları işlevsel el çantalarıdır. Çantalarına belirli bir anlam yüklemeye gerek duymayan Gavant, bilinç altındaki imgeleri somut bir nesneye aktararak heykele dönüştürmüştür.

Sanatçının çanta tasarımlarında, amorf formlar, farklı malzeme deneyimleri ile yarattığı biçimler sayesinde heykel sanatının belli başlı unsurlarını kullandığı ve bunun yanı sıra, çanta yüzeylerinde ve uyguladığı teknikler ile resim sanatının etikleri hissedilmektedir. Gavant, yüzey tasarımlarında çalışmalarını ustaca manipüle ederek bir yüzey karnavalı yarattığı ve her zaman ulaşılamayacağıın ötesinde bir anlam derinliği sağladığına dair tanımlamalarla tarzı ve üslubu özetlenmektedir.

2.3. Resim ve Heykel Sanat Disiplinlerinin Moda Aksesuar Ürün Tasarımına Etkisi

Sanat disiplinleri ve moda aksesuar ürünleri çoğu zaman etkileşim içerisinde olmuşlardır ve olmaya da devam edeceklerdir. Bunun yanı sıra çağdaş sanatın doğuşuyla beraber, hazır nesnenin sanat eseri olarak ifade edildiği dönemde, tasarım-sanat sorunsalı arasında heykel sanatı önemli bir yer edinmektedir. Bu sayede modanın önemli bir aracı olan aksesuar ürünleri çoğu zaman heykelin konusu olmuştur.

Şapka, çanta, ayakkabı ve mücevher-takı gibi üç boyutlu form, biçim, hacim kavramları yapısal değişikliklerin kolayca aktarabileceği sanatçının veya tasarımcının ifade aracı olmuşlardır. Bu bölümde ele alınmış olan heykel ve moda aksesuar tasarımı etkileşimi hem işlevsel hem de resim ve heykel sanat disiplininin ara özelliklerini taşıyan tasarımlar olarak incelenmiş ve üretilmiştir.

2.3.1. Heykel Sanat Disiplininin Moda Aksesuar Ürün Tasarımına Etkisi

Güzel sanatlar alanın, bir ana sanat dalı olan heykel sanatı, diğer alanlardan farklı olarak, boşlukta üç boyutlu biçimle var olmaktadır. Heykel, gerçek bir boşluk içerisinde

oluşur. Yükseklik, derinlik ve hacimle boşlukta yer kaplayarak, mekân ve boşluğun içerisine anlam katar ve biçimlendirmektedir. Heykel üç boyutlu oluşum nedeniyle dokunulabilir bir yapıt olarak karşımıza çıkmaktadır. Genel anlamı ile ise, nesnenin algılanan tüm maddi öğelerinin kendine özgü bir düzen oluşturan bütünü olarak tanımlanmaktadır (Bulat, 2007:73).

Heykel sanatı kavramsal olarak ifade edilen bazı kavramları üç boyutlu olarak somut bir hale getirilmesini mümkün kılar ve bu sayede doğada var olmayan, insan zihninde canlandırılabilen birçok imgeyi heykel sanatı somutlaştırabilme ve somut bir yapı olarak görmemizi sağlamaktadır.

Heykel sanatının kökenine bakıldığında çok eski çağlara dayandığı görülmektedir. Hep bir ifade aracı olarak kullanılan ve her döneme ait üslup ve özellikler taşıyan heykel sanatı doğaya ve insana en yakın sanat disiplini olarak kabul edilmektedir. Mermer, taş çeşitleri ve ahşap gibi doğaya ait malzemeler heykeltıraşın ellerinde hayat bulmaktadır.

Tüm sanat disiplinlerinde olduğu gibi heykel sanat disiplininde de esas kaygı her zaman sanatçının taşıdığı estetik kaygısı var olmuştur. Sanatçının güzel olanı yaratma kaygısı, mükemmeliyetçi yaklaşım 20. yüzyıl sonrası klasik ve geleneksel anlayıştan çıkan heykel sanatı, bu dönemde hızla değişen sanat akımlarının etkisiyle değişim sürecine girmiştir. Her sanat akımının dönem ve üslubuna göre şekillenmiş, oran, doku, biçim, form ve malzeme değişiklikleri ile heykel sanatına özgü yapıtlar görülmektedir.

Heykel sanatı 1900'lerin başlarında resim sanatında görülen devrimsel gelişmenin biraz gerisinde kaldığı görülmektedir. Modern sanatın gelişimi ve bazı sanat akımları özellikle resim sanatı üzerinde etkili olmuştur. Fakat Picasso ve Matisse gibi, bugün sanat üzerinde etkilerinin hissedildiği sanatçıların o dönemde deneysel heykel çalışmaları yaptıkları yapılan çalışmalarda karşımıza çıkmaktadır. Her iki sanatçıda resim çalışmalarındaki formel sorunları giderebilmek için deneysel heykel çalışmaları yapmışlardır.

Heykel sanatında görülen ortak nokta deneysel form çalışmaları, değişik ve yeni malzeme kullanımlarıdır. Birçok heykeltıraş dönemin üslup ve özelliklerine göre ve malzemenin etkisiyle formlarda deneysel ve doğadan ilham alarak görülen şeylere sembolik bir gönderme ile çalışmalar yapıldığı karşımıza çıkmaktadır.

Resim 71- Pablo Picasso, “Bahçedeki Kadın”, 1932

(<http://www.siradisiparisrehberi.com/blog/picasso-heykelleriyle-pariste-yine-essiz/>, Erişim: 25.02.2020)

1930’larda Pablo Picasso’nun heykel sanatında metal kullanımı ve form arayışları yapılan araştırmalarda karşımıza çıkmaktadır. Sanatçının ‘Bahçedeki Kadın’ heykeli buna örnek olarak gösterilebilir (Bkz. Resim 71). Heykel sanatı İkinci Dünya Savaşı sonrasında hızla gelişim göstermiş ve resim sanatı ile arasında belirli şekilde görülen farklılıklar heykel sanatının gelişimini gözler önüne sermektedir.

Heykel sanatında malzeme önemli bir argümandır, bu nedenle heykeltıraşlar daima yeni keşfettikleri malzemeler ile heykel çalışmaları yapmaktadırlar. Buna göre heykel sanatında sık sık kullanılan, taş, mermer, metal gibi malzemelerin dışında plastik malzeme de sanatçıların ilgisini çeken malzemeler arasındadır.

Heykel sanatında plastik malzemeyi ilk kullanan sanatçı ise Naum Gabo'dur. Sanatçı çalışmalarında sürekli deneysel çalışmalara yer vermiş yeni malzemeler kullanmıştır. Bu sayede heykel sanatında malzeme kullanımının sınırlarının gelişmesine katkı sağlayan sanatçılar arasında yer almıştır.

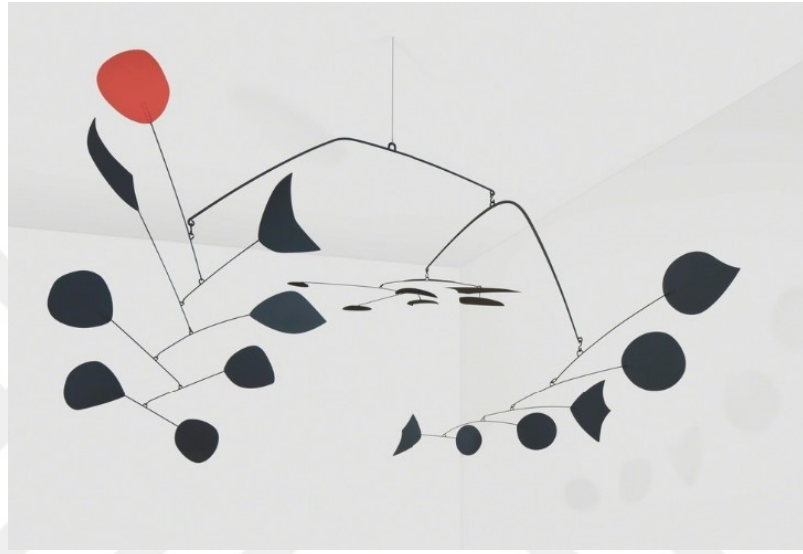

Resim 72: Naum Gabo, “Uzamda İki Noktada Dengelenmiş Konstrüksiyon”,1925
(Smith, 2004:141)

1920'lerden itibaren heykel çalışmalarında geometrik düzlemler kullanmaya başlamıştır. “Uzamda İki Noktada Dengelenmiş Konstrüksiyon” çalışmasında da görüldüğü gibi birbirini kesen düzlemler ile cam ve plastik malzemeyi kullanmış ve heykel sanatına farklı bir yorum katmıştır (Bkz. Resim 72). Ayrıca bu malzemeler sayesinde şeffaf ve ağırlıksız görünen formlar oluşturmuştur (Smith, 2004:141).

Modern sanat anlayışını belirleyen sanat akımları sonrasında pek çok kişiye göre çağdaş sanatın başlangıcı olarak kabul edilen 1960 sonrası oluşan evrensel değişim neticesinde tüm sanat disiplinleri gibi heykel sanatı da mevcut olan tüm algıları yıkarak yeni bir sanatsal kaygı içerisine girmiştir. Bu nedenle belirli form, biçim algısı değişmiş ve sanatçı duygularının bir ifade aracı olarak gördüğü heykel sanatına amorf formlar, asimetrik biçimler, birbirinden farklı kattıkları derinlik algısı ve dönemin tüm sanatçılarında görülen farklı malzeme deneyimleri ile yeniden keşfedilmiş ve yeni bir ifade biçimi geliştirilmiştir.

1960'lı yıllar ve sonrasında heykel sanatındaki hızlı değişim Alexander Calder, David Smith gibi birbirinden önemli sanatçıların çalışmaları ile karşımıza çıkmaktadır. 60'lar sonrası heykel sanatı yavaş yavaş öncü bir konuma gelmiştir. Bunun yanı sıra heykel sanatında yaşanan gelişmeler sonucunda ya birtakım özelliklerden vazgeçildiği ya da yeni özelliklerin, malzemelerin, formların vurgulandığı gözlenmektedir.

Resim 73: Alexander Calder, “Muzaffer Kırmızı”, 1959-1965

(<https://www.artsy.net/artwork/alexander-calder-rouge-triomphant-triomphant-red>, Erişim: 19.03.2020)

Alexander Calder ortaya çıkardığı yeni form ve kullandığı malzemeler ile sanat eserleri arasındaki uyum, heykel sanatına kazandırdığı yeni anlayışla adından söz ettirmiş ve heykel sanatında önemli bir döneme imza atarak modern sanatın seyrini değiştirdiği bilinmektedir. Geometrik formlardaki soyutlamaları uluslararası bir ün kazanmasını sağlamıştır. Sanatçı çalışmasında görüldüğü gibi, çalışma kendi içerisinde ritmik bir hareket içerisinde, heykel çalışmalarında kullandığı bilinçli ren tercihleri ile farklı kinetik heykeller sergilemiştir (Bkz. Resim 73).

Heykel sanatında form, biçim, estetik kaygısı gibi unsurların dışında modern sanat ile beraber mekân ve sanat yapıtı, mekân ilişkisi de dahil edilmiştir. Bütün sınırların kalktığı 1960'lı yıllar sonrasında artan disiplinlerarası ilişkiler ile heykel sanatı da sınırlarını genişletmiş ve diğer disiplinlerin alanına girmeye başlamıştır. Çağdaş sanat ile gelişen heykel sanatı yeni malzeme keşifleri, heykel sanatçılarının farklı disiplinlere olan

eğilimleri ve bu etkileşimler sonucu ortaya çıkan yeni sanatsal ifadeler heykel sanatının durmadan gelişmesinde etkili olmuştur. Tüm bu bilgilerin yanı sıra heykel sanatının değişmeyen unsuru form, biçim, denge, derinlik, doku gibi genel özellikleridir.

Heykel sanatında biçim verme, resim sanatında da olduğu gibi önemli bir yer edinmektedir. Her sanatçıda biçim verme kaygısı vardır, bunun yanı sıra biçim verme, heykel yapıtında oluşturulan çizgilerin, sert, yumuşak konturlarla verilirken, yapıt bulunduğu çevre ile ilişkilendirilmeye çalışmaktadır. Biçim sanatçının ifadelerini yansıtmayı sağlayan önemli bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. Biçim ve form birbirine çok yakın kavramlar olarak karşımıza çıksa da aslında birbirinden ayrı iki özelliktir. Form, heykel sanatının en karakteristik özelliği olarak karşımıza çıkmaktadır. Form bir nesnenin kendi iç dinamikleri ile oluşturulan ve duyu organları ile algılanması, hissedilmesi sağlanan bir unsurdur. Heykel sanatında da önemli bir yer edinen form sanatçının içsel bir döngüden geçirerek malzemeye aktardığı ifade şeklidir.

Heykel sanatında bir diğer önemli kavram hacimdir. Hacim bir formun genişliği, uzunluğu, yani ebadının kapladığı alanın kavranmasını sağlar. Tüm bu genel özellikler heykel sanatının belirleyici özellikleri arasında yer alması kadar diğer disiplinler ile olan etkileşimini sağlayan etkenler arasında yer almıştır.

Resim 74: Alexander McQueen, “İlkbahar-Yaz Koleksiyonu”, 2011

“The Three Graces Distressing Cupid” 18.yy

(Lau, 2014:58)

Birçok kez İngiltere’de yılın Tasarımcısı ödülünü alan McQueen, yüksek topuklu ayakkabılar üzerinde heykel denebilecek ayakkabı tasarımları yapmıştır. Genellikle ayakkabı tabanı veya ökçesi ile oynamayı tercih etmiş ve dramatik dokunuşlar ekleyerek eşsiz modeller sergilemiştir. 18.yüzyıla ait “The Three Graces Distressing Cupid” adlı porselen heykelden ilham alarak 2011 yılında yapmış olduğu ökçe tasarımı görülmektedir (Bkz. Resim 74). Bu sayede tasarımcı moda ve sanatı başarılı bir şekilde ustaca bir araya getirmiştir.

McQueen için her şey ilham kaynağı olabilirken, bir filmde, porselen bir heykelden, doğadan aldığı detaylar örnek olarak gösterilebilir. McQueen, fantastik, sanat eseri değerinde tasarımları dışında, sahne şovları, tasarımcının kimi zaman asi, kimi zaman eğlenceli ve yaratıcı kendine has tarzını yansıtmaktadır. Modayı bir bütün olarak ele alan tasarımcı ayakkabı tasarımındaki başarısını giysi tasarımlarında ve diğer aksesuar tasarımlarında da göstermektedir (Martin, 2018:177).

Ayakkabı formu gereği, parçalara bölünerek yeni bir şekil yaratılmasına olanak sağlayan bir nesnedir. Ayakkabıda ökçe önemli bir detaydır, tasarımın dikkat çekeceği, sanatçının ifade etmek istediği ifadeleri, sembolleri, figürleri rahatlıkla yansıtabilecekleri detay olarak karşımıza çıkmaktadır. Bunun yanında ayakkabının istenilen yükseklik ölçüsüne göre belirlenen, ayağı ayakta tutan ve ayağın anatomisi göz önünde bulundurularak herhangi bir rahatsızlığa neden olmaması için önemli bir denge unsurudur. Tasarım ögesi olarak ele alındığında, geçmişten ve günümüze kadar pek çok sanatçı veya tasarımcı çeşitli örnekler sergilemiştir. Üç boyutlu formu nedeniyle sanatsal ifadeler, heykel figürleri kullanılan örnekler karşımıza çıkmaktadır.

Ayakkabı tasarımındaki yenilikçi yaklaşım, sanat disiplinlerinin moda aksesuar nesnesi olan ayakkabı üzerine eğilimi ökçelerde bir dönüşüm yaratmıştır. Oyma, mineleme tekniği, boyama gibi sanatçının veya tasarımcının vizyonu ile ilgili teknikler uygulanarak, birbirinden benzersiz örnekler görülmektedir. Ayakkabı önemli bir sanat ve tasarım ögesidir. Bu yüzden tasarım açısından farklı noktalara odaklanırlar, bazıları ayakkabının şekline veya stiline odaklanmayı tercih ederken, bazıları da zengin malzeme çeşitliliği veya renklerle basit, klasik bir ayakkabıyı yaratmaktadır. İlham kaynağı yerine

ve zamanına göre değişmektedir. Geleneksel, tarihi, etkilerin yanı sıra resim, mimari, heykel ve benzeri sanat disiplinleri etkili birer araçtır. Temel ayakkabı formunu boş bir tuval gibi görerek ve eldeki argümanlar, teknik uygulamalar sayesinde heykelsi formlar yaratılmaktadır. Buna dayanarak ökçe tasarımında birçok heykelsi formlar görmek mümkündür.

Salvatore Ferragamo, çok yönlü bir tasarım dehası olarak görünmesinin yanında ayakkabı tasarımlarında genellikle ökçe ve taban detaylarında oynadığı ve ökçenin üç boyutlu formu gereği heykelsi biçimler ortaya çıkardığı görülmektedir.

Resim 75: Salvatore Ferragamo, “Ökçe Tasarım”, 1930

(Martin, 2018:63)

Ferragamo, 1922’de Mısır Kralı Tutankhamun’un mezarını keşfinin ardından bu mimari yapılardan esinlenmiş ve ayakkabı tasarımında ters piramitlere benzeyen ökçe tasarımı ile heykelsi ayakkabılar tasarlamıştır (Bkz. Resim 75) (Martin, 2018:62).

Resim 76: Alexander McQueen, “Angel & Demons Koleksiyonu”, 2010
(Martin, 2018:185)

Alexander McQueen fantastik ve sanatsal ayakkabı tasarımlarının yanı sıra, ayakkabılarında ökçe tasarımları dikkat çeken detayların başında gelmektedir. Tasarımcının tasarımlarının neredeyse çoğunda ökçe tasarımları heykel sanatından esinlenerek yapıldığının bir örneği gibidir (Bkz. Resim 76).

Sanatın, resim ve heykel gibi sanat disiplinlerinin tasarım üzerindeki etkisi fantastik hikayeler ile karşımıza çıktığı gibi, eğlenceli, mizahi bir ifade şeklinde de karşımıza çıkmaktadır. Duchamp’ın veya Joseph Beuys’un çağdaş sanatta estetik kaygılardan bağımsız yarattığı etki nesnenin temel işlevinin dışında bakılmasını sağlamıştır.

Ayakkabıya sadece moda nesnesi olarak bakmayan Kobi Levi, küçük yaşlardan itibaren heykel sanatı ile ilgilenmiş ve heykel eğitimi almıştır. Çalışmaları değişik malzemelerden ve farklı temalardan oluşan çılgın ayakkabı olarak tanımlanabilecek tasarımlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Heykel ve resim sanatının, moda aksesuar nesneleriyle her zaman ilişkili olduğunu Kobi Levi’nin çalışmalarında da hissedilmektedir.

Resim 77: Kobi Levi, a- "Sling Shot",2012

b- Kobi Levi "Painter", 2019

(<https://kobilevideesign.com/index.php/footwear/painter.html>, 20.01.2020)

Giyilebilir sanat eserleri olarak görülen ayakkabı tasarımları dışa dönük stiller, farklı konsepti, mizahi ifadeleri ile gerçeküstü bir tutum sergiler. Tasarımcı çalışmalarını, günlük nesnelere seçmektedir (Bkz. Resim 77-a). Örneğin, muz kabuğu, çaydanlık ve hatta alışveriş arabası gibi nesnelere faydalanmakta ve bu tasarımlar 'çılgın' ayakkabı tasarımları olarak görülmektedir. Farklı tasarımları ile geleneksel kalıplardan sıyrılan tasarımlar kullanıcıya eğlenceli, memnun eden heykellerdir (Martin, 2018:30).

Tasarımcı, ayakkabı tasarımlarını tuval olarak görmekte ve yaratıcılığını kullanarak ifade etmek istediği detayları veya mesajları aktarmayı amaçlayan her sanatçı veya tasarımcı gibi özenle çalışmalarına yansıtılmaktadır (Bkz. Resim 77-b). Bu sayede ayakkabı hem görsel olarak hem de giyilebilir heykeller olarak hayat bulmaktadır. Kobi Levi'nin moda dünyasının içinde farklı tasarımları ile dikkat çekmektedir. Ayakkabı gibi bir moda nesnesinin, sanat nesnesine çevirmeyi başaran tasarımcı, tasarımları, gelecekte ikonik moda favorileri arasında yer alacağı yaptığı tasarımlar ile hazırlandığını göstermektedir.

Levi'nin tüm çalışmaları, iyi kalite ve tamamen el zanaatı ile yapılmaktadır. Tasarımcı çalışmalarını, heykel yapar gibi elle modellemektedir ve çalışma bitene kadar nasıl görüneceğini bilmediğini ifade etmiştir. Genelde deri, tekstil, kauçuk, ahşap gibi malzemeler kullanılmaktadır.

Resim 78: Takeda Asayo, “Çanta Tasarımı”, 2011

(<https://www.ceramicsnow.org/post/10929116231/takeda-asayo-sculpturesque-purse-2011-cotton>, Erişim: 26.02.2020)

Takeda Asayo çalışmalarına bakıldığında zaman çantanın formunun yeniden yorumlanarak, ana malzeme olarak derinin tercih edildiği ve belirli dikiş teknikleri ile eserin yüzeyinde doku oluşturulmuş ve bazı örneklerde tek renk bazı örneklerde ise uyumlu renk geçişleri ile sergilenmektedir. Sanatçı Takeda Asayo birçok çanta çalışmasında farklı form deneyimleri ile çantayı yeniden yorumlayarak keşfetmektedir (Bkz. Resim78). Sanatçı kimi yerde keskin dokunuşlar yaparken, kimi yerde de yumuşak geçişleri ile uyum yakalamaktadır.

Takı üç boyutlu yapısı gereği, aslında heykelsi bir ifade sunmaktadır. Takı tasarımcılarının yeni formlar oluşturma isteği dışında, heykeltıraş ve ressamlar da zaman zaman kendi sınırlarından çıkıp farklı disiplinlere eğilim gösterdikleri örneklerle karşımıza çıkmaktadır. Bu eğilim tasarımcılara farklı malzemelerin keşfini sağlaması yanı sıra, sanatçılarla beraber ortak çalışmalar yapmalarını sağlamaktadır. Bu çalışmalar beraberinde yeni teknikleri de getirmektedir.

Çağın getirdikleri, yeni malzemeler, teknikler ve teknolojik gelişmeler takı ve mücevher tasarımını modern kültür, tasarım ve sanat kavramları içerisinde yeni bir

konum kazandırmıştır. Heykel ve takı sanatçılarının ortak bir özelliği de kültürel ve tarihi mirastan beslenirler. Malzeme kullanımı benzer nitelikler taşımaktadır. Her iki disiplin de zaman zaman sınırları dışına çıktıkları görülmektedir. Bu iki disiplinin birleşimi geleneksel ve güncel anlamda belirli sınırların kalktığını göstermektedir.

Heykel sanatının tipik öğeleri olan kütle, biçim ve denge kavramlarının artık sadece heykel sanatını ilgilendirmemesi, bu iki farklı disiplini, ortak noktalarda birleştirmiştir. Takının nesne olarak üç boyutlu olan doğası ve modern takı alanında yaratılan formların heykel sanatının kaygılarıyla beslenmesi, takıyı heykel sanatıyla ortak paydada buluşturmuştur. Diğer takı türlerinde de olduğu gibi heykelsi çalışmalar da biçim, renk, doku, duygusal etki, fonksiyon ve konsept olgularının tümü göz önünde bulundurularak dikkatlice tasarlanmalıdır (Ayata, 2015:96,97).

Genç yaşta kuyumculuk zanaatını öğrenen Martinazzi, daha sonra heykel eğitimi alarak iki disiplini birleştirmiş başarılı sanatçılardandır. Sanatçı 1960’larda sanatında farklılaşarak çağdaş sanat alanında eğilimler göstermiştir, bunun yanı sıra sembolik simgeler ve form arayışı içinde olduğu karşımıza çıkmaktadır. Çalışmalarında altın renkte, sade formlar görülmektedir.

Resim 79: Bruno Martinazzi, “Mücevher-Takı Tasarımları”, 1990-1991
(<https://artjewelryforum.org/bruno-martinazzi-1923%E2%80%932018>, Erişim: 19.01.2020)

Genellikle insan vücuduna dair figürleri çalışmıştır. Örneğin, el, yumruk, göz, dudak, baş parmak, karın, kalça gibi figürler karşımıza çıkmaktadır. Sanatçı sembolik

figürler, melekler, tanrı gibi yaratılış mitleri ile yarattığı imalar kuyumculukta heykel ve takıyı, iki farklı dünyayı bir araya getirmiştir (Bkz. Resim 79).

Takı ve mücevher objeleri üç boyutlu yapıları nedeniyle, vücutta kullanıldıkları yerlerden bağımsız adeta heykel nesnelere gibi görünmektedirler. Bu nedenle sanatçı ve tasarımcıların ifade biçimine dönüşmüşlerdir. Olver'e göre takı, vücut üzerinde olduğu kadar, takılmadığı zamanda da bir ifade biçimi olmalıdır (Ayata, 2015:97).

Sanatsal takıların paylaştıkları en önemli ortak nokta; sanatçının özgün formları farklı tekniklerle birleştirerek yarattıkları eserlerde istedikleri sosyal, kültürel ve sanatsal mesajları kendilerine özgü ifadelerle ortaya koymuşlardır. Takı sanatçıları; özgün kimliklerini, geleneksel verilerden yola çıkarak oluşturdukları çağdaş yorumlarla ortaya koydukları görülmektedir (Dikmen, 2014:25).

Resim 80: Poly Bury, "Bilezik Tasarımı", 1968

(http://www.artnet.com/artists/pol-bury/kineticbraceletjRK_P7sPJvLURDEGQjam8w2, Erişim:22.11.2019)

Bu bilgiler ışığında bir heykeltıraş olmalarının yanında aynı zamanda takı ve mücevher tasarımları ile hem küçük giyilebilir sanat çalışmaları ortaya çıkarmış hem de sanatsal ifadeler kullandıkları görülmektedir. Bu sanatçılardan bir diğeri ise; Pol Bury hem ressam hem de heykeltıraştır (Bkz. Resim 80). Pol Bury 1952 yılında Alexander Calder'ın çalışmalarını içeren bir sergiyi ziyaret edip, Calder'in mobil heykel olarak ifade edilen çalışmalarını gördükten sonra sanatsal anlayışı değişti ve Kinetik heykel sanatı hem heykel çalışmalarına hem de yapmış olduğu küçük heykel olarak ifade ettiği takı ve

mücevher çalışmalarına yansımış ve bu alanda çalışmalar üretmiştir. Belçikalı sanatçı kariyerinin ilk dönemlerinde Sürrealizmden oldukça etkilenmiştir. Sanatçının çalışmalarında Rene Magritte ve Yves Tanguy'un etkisini görmek mümkündür.

İspanyol modacı Cristobal Balenciaga moda dünyasında adından söz ettirmiş çağdaşları dahil, birçok tasarımcının saygıyla eğildiği ve ilham kaynağı olmuş bir tasarımcıdır. Balenciaga moda giysi tasarımları ile olduğu kadar, aksesuar tasarımlarıyla da dikkatleri çekmeyi başarmıştır. Minimal ve dramatik heykel şekillerinin hâkim olduğu şapka tasarımları karşımıza çıkmaktadır. Tasarımcının şapka çalışmaları, hacimlerin dengelenmesi ve siluetin mükemmel duruşu tasarımın harika bir şekilde tamamlanmasını sağlayan etmenlerdir. Tasarımcının kafayı saran tasarımlarıyla beraber, 1950'lerden ve 1960'lara giderek şapka şekil, ölçek ve kullandığı malzemeler değişim göstermiştir.

Balenciaga, koleksiyonlarında birçok şapka tasarımcısı ile çalışmıştır. Tasarımlarında yenilikçi, mükemmeliyetçi tarzının yanı sıra, uç sayılabilecek ölçüler kullanmıştır. Balenciaga, çalışmalarında kullandığı renk paleti özenle seçilmiş belirli renklerdir. Balenciaga'ya göre, İspanya'nın renkleri olsa da beyaz ile vurgulanmış koyu bir siyah, turkuaz, sarı, tarçın rengi ve farkında mı bilinmez ama Goya'nın etkisi her zaman onunla şeklinde ifade edilmiştir (Watson, 2007:161).

Resim 81: Balenciaga, a- “Spiral Şapka”, 1962 b- “Keçe Şapka”, 1960

(<https://www.vam.ac.uk/articles/balenciagas-hats>,Erişim:21.01.2020)

Sanat her zaman tasarımcı için önemli bir araç olma özelliğini korumuştur. Balenciaga'nın şapka tasarımı dramatik heykel spiralleri görülmektedir. Şapkayı kafada dengeli bir şekilde oturtabilmek için iç bölümde üç saç tarağı ile sabitlemiştir (Bkz. Resim 81-a).

Balenciaga şapka tasarımlarında çok küçük ya da çok büyük ebatlar da tasarımlar yaptığı ve ölçülerde aşırılığı sevdiği görülmektedir. 1960 yılında tasarladığı büyük boy keçe şapka, Balenciaga'nın heykel tarzına özgü detaylar içermektedir (Bkz. Resim 81-b). Tasarımcı tasarımlarını günlük giysi tasarımlarına uyarlamayı tercih etmiştir.

Şapka, Balenciaga'nın minimal heykel şeklindeki tasarımı rengi ve neredeyse tek renk kullanımı, sade çizgisel formu sayesinde yalın bir ifade olarak mükemmel bir örnek olarak karşımıza çıkmaktadır. Balenciaga için neredeyse tüm şapka tasarımları tipik heykel parçası olarak görülmektedir.

Bir sanat disiplini olan heykel sanatının, moda aksesuar ürünleri üzerindeki etkisi ve heykel sanatının hacim, form, biçim ve denge gibi ana özellikleri kapsamında her iki disiplinin kurduğu ilişki zaman içerisinde devam ederek sürecinin bir göstergesi olarak karşımıza çıkmaktadır.

2.3.2. Resim Sanat Disiplininin Moda Aksesuar Ürün Tasarımına Etkisi

Resim sanatı, en genel anlamda, iki boyut, yani bir yüzey üzerinde, renk ve çizgilerle görüntü elde etme yönteminin, ustalaşması demektir. Malzeme ve tekniği ne olursa olsun, resim de fiziki bakımdan üçüncü boyut gerçekleştirilemez. Perspektif ve sfomato gibi tekniklerle yaratılan derinlik izlenimi görseldir. Bu tür biçimlendirme resim sanatının amacına uygundur. Çünkü resim, yapısı gereği, mekânı değil, alanı yani yüzeyi biçimlendirmektedir. Yani her şeyi iki boyut içinde ifade edilmesi gerekir (Mülayim, sf.58).

İnsanlık tarihi kadar eski olan resim sanatı, yazının bulunmasından önce iletişim aracı olarak kullanılan semboller ile var olmuştur. Yapılan arkeolojik kazılar ve araştırmalarda karşımıza çıkan figürler resim sanatının ne kadar eskiye dayandığını

göstermektedir. Resim sanatı sanatçının duygularını ifade etme aracı olan önemli sanat disiplini. Perspektif, oran-orantı, renk, doku, derinlik, ışık-gölge gibi unsurlar resim sanat disiplinin ana özellikleri arasında yer almaktadır. Resim sanatı somut olarak kavranamayan soyut imgeler ile iki boyut üzerine yansıtılmaktadır.

Resim sanatı Rönesans ile beraber büyük bir değişim sürecine girmiş, dini resimlerin dışına çıkarak, günlük yaşamı, doğayı konu almaya başlamışlardır. 20. yüzyıl ile beraber devrim niteliğinde bir değişime uğramıştır. 20. yüzyıl sanat akımlarının etkisiyle sanatçılar kendilerine has üslup ve tarz geliştirmiş, kimi sanat akımlarının önemli temsilcileri olmuşlardır.

Resim sanatında soyut sanat 19.yüzyıl sonu ve 20.yüzyıl başından itibaren başlayan bu süreç, sanatçıların dış dünyayı, nesne ve canlıları renk, biçim, form, çizgiler üzerinden soyutlayarak sergiledikleri dışavurumcu bir yaklaşımdır. V. Kandinsky ve P.Mondrian soyut resim sanatının önemli temsilcileri arasındadır. Kandinsky sanatın kişinin içsel bir gereklilikten doğup ve büyüdüğüne inanmış ve soyut resim çalışmalarını duygusal algıları ve tinsel yaklaşımı ve farkındalığı yönlendirici olmuştur. Sanatçının soyutlaması dünyayla işlem yapar; ama nesneleştirmeye, nesne olarak görülüp düşünölmeye son veren bir dünyayla. Sanatçıya göre soyutlama bir görüntüden, belirtiden doğduğunu ve “soyut”, bir çizim süreci sonunda dünyadan kaynaklanan şeyin ifadesi değildir; belirir, bir beliristen yola çıkarak yol açtıkları göz kamaşmasıdır (Bonfand, 1994:15-16).

Resim 82: V. Kandinsky, “Kompozisyon IV”, 1911 (Smith, 2004:92)

Kandinsky'nin en bilinen eserleri arasında yer alan tablo ilk bakışta soyut olarak görünür fakat, yakından bakılıp incelendiği zaman kompozisyon içerisinde mızrak tutan kazak askerlerin, farklı figürlerin yer aldığı ve bir manzara resmi olduğu görülmektedir. Bu eserde kullandığı teknik ve ifade sanatçının bakış açısını anlamak açısından önemli veriler elde edilmesini sağlamaktadır (Bkz. Resim 82). Soyut sanat resim sanat disiplinini derinden etkilenmiş ve art arda doğan tüm sanat akımlarının etkisiyle resim sanatı biçim, üslup, renk kullanımı gibi etmenler belirleyici özellikler taşımıştır.

20.yüzyıl ile beraber resim sanatının hızlı gelişimine birbiri ardına çıkan sanat akımları etkili olmuş ve bu çerçevede resim sanatı diğer sanat disiplinlerinin ötesine geçerek büyük bir dönüşüm yaşamıştır. Resim sanatındaki bu hızlı değişim ve dönüşümün bazı ressamın da etkili olduğu görülmektedir. Örneğin, Sürrealizmin önemli isimleri arasında yer alan René Magritte gösterilebilir. Magritte, doğacı bir Sürrealist ressam ve Duchamp dışında, tüm Sürrealist sanatçılar arasında en filozof ressam olarak tanımlanmaktadır. Rene Magritte, Hegel, Martin, Heidegger, Jean Paul Satre ve Micheal Foucolt gibi isimlerin okuduğu ve sanatına yansıttığı görülebilir.

Resim 83: René Magritte, "İnsanın Yazgısı", 1933 (Lynton, 1991:185)

Resimlerinde doğacı ve nesnel bir yaklaşım sergilenen Magritte, kullandığı nesnelere gerçek anlamlarının ötesinde ele alınmaktadır. Bu yüzden çalışmalarında

kullandığı nesnelere gerçekliğin ötesinde bir anlam yükleyerek nesnenin işlevselliğini değiştirmiştir. “İnsanın Yazgısı” eserinde tuval üzerinde görünen manzara resminin dış mekân ile bağlantı kurarak, devamı gibi algılanmasını sağlamıştır (Bkz. Resim 83). Bu görsel bir şaşırtmanın ötesinde, izleyicinin bu gerçekliği hiçbir zaman bilemeyecek olması da bir tedirginlik yaratmaktadır. Rene Magritte çalışmalarında yarattığı izlenimle gizemi eklemiş ve hep bir merak uyandırmıştır.

Resim sanatının gerek sanat akımlarının etkisiyle, gerekse var olduğu dönemi etkilemiş ressamlar dışında, I.veII. Dünya Savaşları resim sanat disiplininde önemli kırılmalar yaşanmış ve 1960’lı yıllara gelindiğinde sanat disiplinleri içerisinde değişen sanat anlayışları, sınırların kalkması ve yeni sanat disiplinleri, yeni sanat anlayışlarının doğmasıyla resim sanatındaki dönüşümü sağlamıştır.

1960 ve sonrası sanat gelişimine bakıldığında Pop Art’ın öne çıktığı görülmektedir. Nesnel çevreye yeni bir görünüm kazandırması amaçlayan bu akım, Yeni Dadacılık ve Yeni Gerçeklikle bağ oluşturarak, geçmişteki akıllara bir tepki olarak doğmuş ve diğer yandan ele almış olduğu iletişim araçları sayesinde geniş bir etki alanı yaratmıştır (Per, 2012:116).

Resim 84: Richard Hamilton, “Günümüzün Evlerini Bu Denli Farklı, Çekici Yapan Nedir?”,1956 (Lynton, 1991:249)

Pop Art'ın ilk örnekleri arasında görünen sanatçı Richard Hamilton'un birden fazla öğeyi bir araya getirerek oluşturduğu ilk kolaj çalışması karşımıza çıkmaktadır (Bkz. Resim 84). Hamilton resim çalışmalarında genel olarak kolaj tekniğini kullanmıştır.

Hamilton, bu çalışmasında kullandığı imgelerle yoluyla çağdaş medyayı, reklam dünyasını, tüketim toplumunu ve popüler kültürün simgelerini en iyi şekilde gözler önüne sermektedir. “Bu yapıt, tüketim toplumunun gerçek bir envanteridir ve pop sanatın kapsadığı bütün konuları içermektedir (Öztütüncü, 2017: 347).

1960 ve sonrası resim sanatının yaşadığı dönüşüm, resim ve heykel sanat disiplinlerine karşı arayış içerisinde olan ve bu yeni sanat eğilimlerinin doğması da resim sanatının gelişim sürecini değiştirmiştir. Örneğin bu süreçte “Kavramsal Sanat” resim sanatı üzerinde farklı etkiler yaratmıştır.

Kosuth' a göre; “*Bugün sanatçı olmak sanatın doğasını sorgulamaktır. İnsan resmin doğasını sorguladığında, sanatın doğasını sorgulamış olmaz. Bu nedenle sanat sözcüğü genel, resim sözcüğü ise özeldir. Resim bir tür sanattır. Resim yaparsanız sanatın doğasını sorgulamış olmaz, kabul etmiş olursunuz*” demektedir şeklinde ifade etmiştir. Kavramsal Sanat deneyiminden sonra resimden salt resim olarak bahsedilebilmesi mümkün olmamaktadır. Artık, resim, heykel, fotoğraf vb. sanatlar disiplinlerarası görünüm arz etmekte ve çoğu zamanda tekil ve salt sanat iddialarından uzaklaşmaktadırlar. Bu nedenle resim artık galerilerin ve müzelerin ilgi alanından çok kişisel koleksiyonların ya da alternatif performatif eğilimlerin (Bienaller vb.) ilgi alanına girmektedir (Artan Oskay, 2018:807-808).

Bu bilgilerin ışığında resim sanat disiplini yaşadığı dönüşümle, pek çok farklı disiplin ile etkileşim içerisinde olmuş, sınırlarını genişletmiştir. Bunun yanı sıra moda dünyası içinde önemli bir yapı taşı olmuş ve moda aksesuar tasarımcılarının ilham kaynağı olarak tercih ettiği sanat disiplini olarak karşımıza çıkmaktadır. Tasarımcılar için sanat disiplinleri önemli esin kaynağı olarak görülmesinin yanı sıra, pek çok tasarımcı sadece resim sanatının genel özelliklerinden, ressamın tarz, üslup, sembollerinden veya sanat akımının etkisiyle resim sanatında belirleyici unsurları kullandıkları görülmektedir.

Moda tasarımcısı Elsa Schiaparelli sanat disiplinlerinden her zaman etkilenmiş ve hem moda giysi tasarımlarında hem de moda aksesuar tasarımlarında sanat disiplinlerinin belli referanslarından yararlanmışır. Schiaparelli hem sanatçılarla hem de tasarımcılarla ortak çalışmalar yapmıştır. Bunun yanı sıra Elsa Schiaparelli, 20. yüzyılın en önemli ayakkabı tasarımcılarından biri olan Perugia ile beraber uzun süre çalışmışlardır.

Resim 85: André Perugia, “Sirk”, (1938); René Magritte, “Love Disarmed” (1935)

Her iki tasarımcı Sürrealizmden etkilenmiş ve Andrea Perugia, Elsa Schiaparelli'nin “Sirk” (1938) koleksiyonu için Rene Magritte'nin “Love Disarmed” (1935) isimli tablosundan esinlenerek ayakkabı tasarımı karşımıza çıkmaktadır (Bkz. Resim 85). Perugia yaşadığı dönemin ayakkabı tasarımcılarının en iyileri arasında yer almaktadır. Tasarımcı sanatçı çevresi ve sanata olan eğilimi sayesinde pek çok sanatçının eserinden etkilenmiştir.

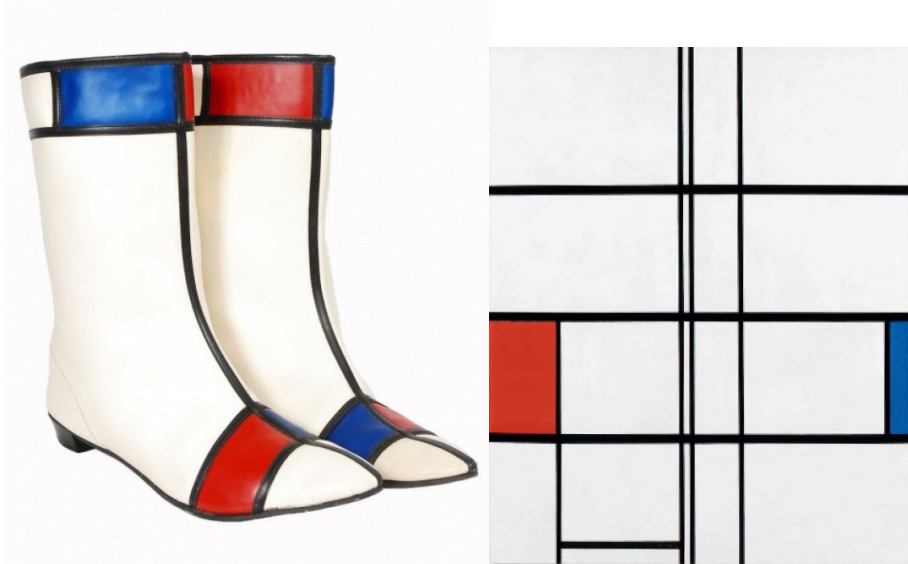
Resim 86: Andrea Perugia, “Balık Ayakkabı”; 1955 George Braque, “Black Fish”1942

(<http://www.thehistorialist.com/2012/04/andre-perugia-and-fish-shoe-tribute-to.html>, Erişim,02.01.2020)

Perugia ayakkabı tasarımları bir sanat nesnesi olarak sergilese de ayakkabının giyilebilme ve yürüme işlevini göz ardı etmemiştir. Andre Perugia balık şeklindeki ayakkabı tasarımı Kübist ressam ve heykeltıraş Georges Braque “Black Fish” adlı resim çalışmasından ilham aldığı görülmektedir (Bkz. Resim 86).

Tasarımcı bu çalışmasında ayakkabının saya detayında balık formunu oluşturmak ve pul imajı vermek için derileri applike tekniği ile bir araya getirdiği görülmektedir. Ayakkabının ökçe detayını zarif ve ince dönemin tasarımlarına göre yenilikçi bir tarz sergilediği karşımıza çıkmaktadır.

Perugia 1930-1950 arasında uzun bir süre Elsa Schiaparelli ile iş birliği yapmış ve olağan üstü modernlikte dikkat çekici orijinal formlar yaratarak ortak çalışmalara imza atmıştır. Bunun yanında İkinci Dünya savaşı sonrası Christian Dior, Jacques, Fath, Balmain, Hubert de Givenchy gibi isimlerle çalışmıştır. Sanatsal ifadeleri, özellikle resim sanatını tasarımlarında her zaman kullanan tasarımcı moda ile sanat arasında yakın bir ilişki olduğunu ve bunun yanı sıra "Moda sanattır ve bu benim resim yapma şeklim" şeklinde ifade etmiştir (Bossan, 2004:187).

Resim 87: Yves Saint Laurent, “Go go boot”, 1960 (Martin, 2018)

Piet Mondrian, “Beyaz, Kırmızı ve Mavili Kompozisyon”, 1936 (İpşişoğlu, 1991:54)

Ayakkabı tasarımcıları için Mondrian, Van Gogh, Hodgkin, Jackson Pollock, Picasso, Litchenstein gibi pek çok ressam önemli bir ilham kaynağı olarak yer almaktadır.

Önemli moda tasarımcıları arasında yer alan Yves Saint Laurent Pop Art'ın önemli isimleri arasında yer alan ressam Piet Mondrian'ın tablosundan esinlenerek ikonik hale gelen “Go go Boot” çalışması ile karşımıza çıkmaktadır (Bkz. Resim 87).

Resim 88: Mor Paola Gaash, “Gaston Persona”, 2018

(<https://www.virtualshoemuseum.com/mor-paola-gaash/gaston-persona/>, Erişim:08.02.2020)

Mor Paola Gaash isimli ayakkabı tasarımcısı önemli bir ressam olan ve Kübizmin temsilcisi Picasso'dan etkilenecek yapılmış olduğu ayakkabı tasarımı karşımıza çıkmaktadır (Bkz. Resim 88). Tasarımcı ayakkabının üç boyutlu formu ile tabanın heykelsi yapısını kullanarak yaptığı tasarımı görülmektedir.

Sanatçılar, kendi sanat disiplinlerinin öğelerinden yararlanarak, moda aksesuar ürünleri üzerinde ifade etmişlerdir. Sanatçılar için sanat bir ifade aracıdır, bu nedenle sanatçılar moda aksesuar ürünlerini, heykel sanatı, resim sanatı, kavramsal ifadeler ile ortaya sermektedirler. Kimi zaman sadece sanat eseri olarak sergilenen moda aksesuar ürünleri sanatsal değer taşımasına rağmen, işlevselliğiyle de ön plana çıkmaktadır.

Resim 89: Charlotte Olympia, “Dolly”, 2012

(<https://boyardelovesart.wordpress.com/tag/charlotte-olympia-pop-art-shoes/>, Erişim: 08.02.2020)

Tasarımcı, Charlotte Olympia “Dolly” ismini verdiği ayakkabı çalışmalarında önemli ressamların tablolarından alıntılar yaparak ayakkabı yüzeylerine resmederek yeniden yorumlamıştır (Bkz. Resim 89). Örneklerde de görüldüğü üzere el boyaması ile çalışmalarını özenle yapmakta ve sergilemektedir.

Wendy Ramshaw, çok çeşitli malzeme ve yeni teknolojilerle denemeyi asla bırakmayan, önde gelen ve uluslararası üne sahip bir sanatçı kuyumcudur. İlk olarak illüstrasyon ve tekstil tasarımı eğitimi almıştır. 1960'lı yılların başında kocası David Watkins ile yapılan ilk mücevherleri, serigrafik akrilik ve kâğıt kullanmıştır. 1970'lerde gümüş ve altın ile çalışmaya başlamış ve hızla modernizmden ve endüstriyel tasarımdan etkilenen minimalist bir tarz oluşturmuştur.

Tasarımcı için ana ilham kaynağı, kesişen ve birbirini destekleyen, altınla el yapımı daireler ve çizgilerle geometridir. Başlangıçta makinelerin romantizminden ve güzelliğinden, uzay çağı teknolojisinden ve doğanın yapılarından ve ritimlerinden ilham alan Ramshaw, nanokristalin elmasları içeren Majesteleri Kraliçe Elizabeth II için Yeni Binyıl Altın Madalyası tasarladı. O zamandan beri, giderek artan bir şekilde “Picasso'nun Kadınları” “Düşler Odası” ve “Prospero'nun Masa” koleksiyonları da dahil olmak üzere tematik ifadeler yöneldi.

1970'lerde çoğu İngiliz tasarımcının da takı yapımında alternatif sayılabilecek malzemeleri kullanmak üzere değerli metalleri terk ettikleri, kaynaklarda yer al-

maktadır. Bu konuda örnek oluşturabilecek İngiliz öncü takı sanatçılarından Wendy Ramshaw, değerli metallerin yanında, kâğıt, cam, porselen gibi malzemelerle denemeler yapmıştır (Ayata, 2015:93).

Resim 90: Wendy Ramshaw a- “Picasso’nun Kadınları”, 1987 b- “Kandinsky Broş Tasarımı”, 1992
(<http://collections.vam.ac.uk/item/O10694/neckpiece-for-picassos-portrait-of-necklace-ramshaw-wendy>/<http://www.ornamentmagazine.org/passages-wendy-ramshaw>,Erişim:05.01.2020)

On yılı aşkın bir süredir Wendy Ramshaw “Picasso'nun Kadınları” başlıklı koleksiyonunu Picasso'nun hayatında âşık olduğu eşler, metresler ve arkadaşlar olarak önemli bir rol oynayan 66 portrelik kadının her biri için bir veya daha fazla mücevher tasarlamıştır (Bkz. Resim 90-a). Ona ilham veren bu görüntülerde tasvir edilen duygusal içerik ve duygu yelpazesidir. Ama aynı zamanda büyük ustanın stil ve çalışma yöntemlerinin büyük repertuarında koleksiyon fikri ortaya çıktı (<http://collections.vam.ac.uk/item/O10694/neckpiece-for-picassos-portrait-of-necklace-ramshawwendy/>, Erişim: 05.01.2020).

Ramshaw’un bir sanatçı-kuyumcu olarak kariyerini daha da pekiştiren diğer önemli gelişmeler arasında Pablo Picasso’nun kadın portreleri gibi ikonik 20. yüzyıl tablolarından ve Paul Klee, Wassily Kandinsky’nin çalışmalarından yola çıkarak tasarladığı broş tasarımları gibi diğer sanat disiplinleri ve sanatçıların eserlerinden esinlenen mücevher-takı tasarımları vardır (Bkz. Resim 90-b).

Yapılan çalışmalarda başarılı Japon tasarımcılarından biri olan Takashi Murakami resim çalışmalarından ilham alarak yarattığı çanta tasarımları ile eğlenceli ve sanatın çanta yüzeyinde yeniden yaratıldığı görülmektedir. “Japonya'nın Warhol'u”

olarak görülen sanatçı, çağdaş ve popüler kültürün Pop sentezi olarak cesur grafikler, renkli animeler ve manga karikatür tarzı çalışmaları ile tanınmıştır. Sanatçı aynı zamanda Louis Vuitton'un meşhur monogram tasarımını yeniden yorumlaması ile iş birliği yaptığı bilinmektedir.

Resim 91: Takashi Murakami, “Tablo ve Çanta Tasarımı”, 2016

(<https://www.artsy.net/artwork/takashi-murakami-title-to-be-determined-2>, Erişim:20.01.2020)

Tasarımcı, tablolarında kullandığı aynı desen ve şekilleri çanta tasarımları üzerine uygulamıştır. Çanta bir renk tabakası ile lekesele değerlerin bulunduğu ve birbirine ustaca dikilmiş, sanatçının imzası haline gelmiş kafatası desenleri ve çiçek deseni serigrafik baskı tekniği ile birleştirilerek kompozit panellerden yapılmıştır (Bkz. Resim 91). Çantanın iki tarafı birbirinden farklı yüzey desenlerine sahiptir.

Çağdaş sanat dünyasının en büyük isimlerinden biri olan Japon sanatçı Takashi Murakami'nin çalışmaları, canlı renkler ve eğlenceli figürlerden oluşturmaktadır. Genellikle gülümseyen çiçekler, büyük boy, yanıp sönen gözler ve teknik renk mantarları gibi eğlenceli görüntüler sunmaktadır (<https://www.artsy.net/artwork/takashi-murakami-title-to-be-determined-2>, Erişim:20.01.2020). Bu çantanın siyah polyester astarı gümüş işlemeli bir kafatası desenine sahiptir. Her parçanın renk boyanması benzersizdir ve serideki iki çantada aynı renk ve desen kombinasyonu yoktur.

Sanat ve tasarım arasındaki birleşim, sanatçılar ve tasarımcıların yanı sıra, büyük markaların sanatçılar ile iş birliği yaparak da benzersiz çalışmaların ortaya çıkmasını sağlamıştır. Coach markası, 2012 yılında ressam James Nares'in imzası haline gelmiş ve dalga benzeri tek fırça darbeleri ile yarattığı resim çalışmalarından çıkışla, çanta tasarımlarına uyarladığı görülmektedir. Her fırça darbesi saniyelik vuruşlarla, mükemmel sonuçlar çıkaran Nares, çanta yüzeyi için fırça darbelerini istediği sonucu elde edene kadar denemelerini sürdürmüştür ve üç yüz kadar deneme yapmıştır.

James Nares, 1970 ve 1980'lerde New York'un şehir merkezindeki "dalgasız" sahnesiyle ilişkili olan sanatçı zaman ve hareket yakalama arayışları ve ilgisini yansıtan resimler, filmler ve videolar oluşturmayı amaçlamıştır.

Resim 92: Coach /James Nares, "Untitled Oil On Paper", 2011

(<http://www.my-lifestyle-news.com/2012/05/coach-x-james-nares-art-in-motion.html>, Erişim:25.01.2020)

Sanatçı çantaların yüzey tasarımını yapmak için, resimlerinde yakaladığı özü tuval üzerine uyguladığı tekniği birebir uygulamıştır. Fırçaların farklı karakterlere benzediğini ve her birinin farklı şekilde dans ettiğini ifade etmiştir. Tasarımcı resim baskı çalışmalarını canvas kumaş üzerine uygulanmıştır (Bkz. Resim 92). Firmanın sanatçı ile bu çalışması hitap ettiği kitlede hayranlıkla karşılanmıştır. Siyah, mavi, yeşil, pembe ve kırmızı renk versiyonları ile çalışmalar sınırlı sayıda piyasaya sürülmüştür (<http://www.my-lifestyle-news.com/2012/05/coach-x-james-nares-art-in-motion.html>, Erişim:25.01.2020).

Resim 93: Coach /James Nares, “Coach Wave Tote Koleksiyonu”, 2012

(Cutler, Tomasello, 2015:42)

Çalışmalar birbirinden benzersiz, gerçek sanat eserini temsil etmiştir. Çift katmanlı çantaların her biri elle yazdırılmıştır, baskılarda oluşabilecek kesinti riski ortadan kaldırılmıştır. Bez çantalar çift katmanlı brandaya sahiptir ve her çanta elle yazdırılır, böylece baskı kesintisi olmaz (Bkz. Resim 93).

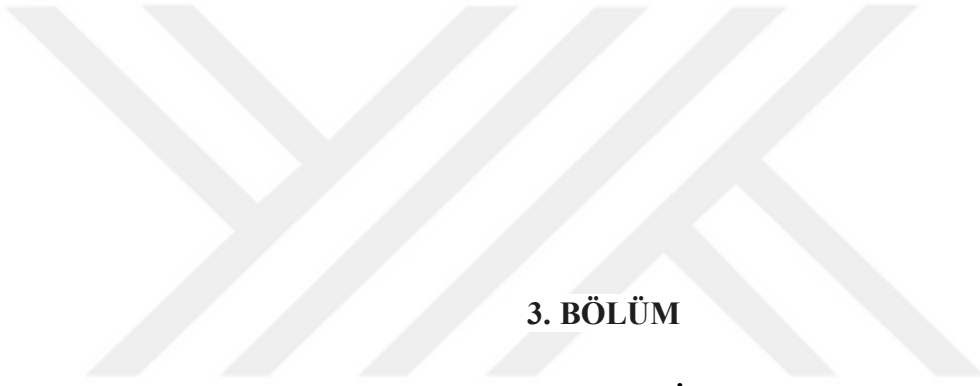
Dünyaca ünlü markalar, sanatçılar ile ortak çalışmalar yaparak moda aksesuar ürünlerinde yenilikçi ve yaratıcı tasarımlar sergilenmesini sağlamışlardır. Louis Vuitton’un tasarım direktörü Kim Jones ile Jake ve Dions Chapman kardeşler olarak bilinen sanatçılar geniş bir ürün yelpazesini kapsayan koleksiyon tasarımını yapmışlardır. Jake ve Dions Chapman kardeşler farklı sanat disiplinleriyle ilgilenen çok yönlü sanatçılardır. Chapman kardeşler, Louis Vuitton’un 2013 koleksiyonu için sanat resim sanatı üsluplarına uygun baskı desen çalışması hazırlamışlardır.

Sanatçıların resim çalışmaları incelendiğinde, suluboya sanat eserlerinde bulunan pek çok figürden yararlandıkları görülmektedir. Chapman kardeşler resim çalışmalarının yanı sıra Fransız Barok çiçeği ve Himalaya geleneksel sanatını başarılı bir şekilde bir araya getirerek göz alıcı bir koleksiyon oluşturdukları görülmektedir (Cutler, Tomasello, 2015:137).

Resim 94: Louis Vuitton/ Jake ve Dions Chapman, “Cehennemde Çiçek”, 2013
(Cutler, Tomasello, 2015:137)

Bu dikkat çeken çalışmada göz, çiçek ve sarmaşıklar gibi figürlerin yer aldığı nakış ve baskı teknikleri ile uyarlanmış özel dokuma kumaşa “Cehennem de Çiçek” adı verilmiştir (Bkz. Resim 94). Bu sayede, Louis Vuitton moda ve sanat dünyasını ustaca birleştirdiği görülmektedir.

3. BÖLÜM

TEZ KAPSAMINDA KOLEKSİYON HAZIRLAMA

3.BÖLÜM

TEZ KAPSAMINDA KOLEKSİYON HAZIRLAMA

3.1. Koleksiyonun Çıkış Noktası: Joan Miro'nun Resim & Heykel Çalışmaları

Bu tez kapsamında ele alınan moda aksesuar ürünleri olan “ayakkabı, çanta ve şapka” örnekleri sembolik resimler ortaya çıkaran ve kendi tarzı ve üslubu ile kendine has bir çizgi oluşturan sanatçı Joan Miro'nun çalışmalarından etkilenilerek tasarlanmıştır.

Joan Miro, 20 Nisan 1893'te Barselona'da dünyaya gelmiş bir Katalan'dır. Katalan soyundan ve bağımsızlık ruhundan her zaman gurur duyduğu ve kişiliğinin gelişiminde etkili olmuştur. Yoksul bir çocukluk dönemi geçirmiş olan sanatçı küçük yaşlardan itibaren resim sanatına ilgi duymaya başlamış, erken dönem resimleri, birçok akımdan etkilense de zaman içerisinde kendi üslubunu yaratmıştır Joan Miro, Salvador Dali ve Pablo Picasso'dan sonra bilinen 20.yüzyılın en iyi İspanyol ressamlarından biridir.

Joan Miro sanat yaşamında 1915'ten 1919'a kadar olan sürede Barselona'da, Montroig ve Mayorka adasında çalışmıştır. Sanatçının bu döneminde manzara resimleri, portre çalışmaları, ritim etkileşimleri ve renklerin hacmi üzerinde yoğunlaştığı yapılan araştırmalarda karşımıza çıkmaktadır. Sembolik ifade araçları seçen ve kendi üslubuyla bilinen sanatçı sanat kariyerinin başlangıcından itibaren sembolik ve metaforik bir anlatım aracı kullanmaya ve arayışı içerisinde olduğu görülmektedir.

Modern resim sanatında dikkat çeken leke, çizgi ve noktanın simgelere dönüştüren Kandinsky, Klee gibi sanatçıların resimlerinde karşılaştığımız gibi Joan Miro'nun da resimlerinde buzul çağı öncesi şematik resimlerinden, sembolik anlamları, Çin, Japon yazıları, Eski Mısır hiyerogliflerinden ve İslam sanatında kullanılan harflerden yararlandığı karşımıza çıkmaktadır (Kılıç, 1996:61).

Sanatçının resimlerinde kırmızı, mavi, yeşil, sarı ve gibi ana renkler kullandığı ve bu renkleri aynı tonlarda kullandığı, bunun yanında siyah renk de ağırlıklı olarak

kullandığı lekesel, çalakalem ve serbest fırça darbeleri ile şekillendirdiği görülmektedir. Bu sayede zaman içerisinde Miro kendi dilini oluşturmuş ve esas olarak konuya odaklanmıştır. Buna dayanarak çeşitli simgeler, işaretler kullanmasının yanı sıra, deforme ederek kullandığı notalar, yarım ay, balık, basite indirgenerek çizilmiş yıldızlar, insan figürleri, gözler, daire, üçgen gibi geometrik formlar, gökyüzü, cinsellik ve şiir sıklıkla çalışmalarında karşımıza çıkmaktadır.

Miro çok yönlü bir sanatçıdır. Resim sanatındaki başarılı tavrını heykel, seramik sanatı gibi sanat disiplinlerinde ortaya çıkardığı etkili çalışmalar ile göstermiştir. Bunun yanı sıra suluboya tekniği, gravür, litografi ve şablon baskı gibi baskı teknikleri ile etkileyici eserler yaptığı karşımıza çıkmaktadır. Ayrıca Joan Miro'nun şiir ile de ilgili olduğu yapılan araştırmalarda görülmektedir. Bu nedenle resim ve şiiri birleştirmeye çalıştığı, resimlerinde şiirsel ifadeler yakalamaya çalıştığı bilinmektedir. Sanatçının çalışmalarında zaman zaman görünen şiirler, kelimeler ve objeler sanatçının resimleriyle kopmaz bir parça haline gelmiştir. İşte bu sebeple, kendisine “Şiirleri resimleştiren, resimleri şiirleştiren sanatçı” denmektedir (Kınay Gör, 2019:435).

Resim 95: Joan Miro, “Palyaço Karnavanalı”, 1925

(<http://www.leblebitozu.com/joan-miro-eserleri-ve-hayati/>, Erişim: 12.02.2020)

Sanatçının çalışmaları incelendiğinde, sembol ve figürler dağınık bir yerleştirme tarzı gibi görünse de resmin kendi içerisinde belirli bir ritim ve düzen bulunmaktadır. Çalışmalarda üç katman halinde oluşturduğu görülmektedir. Resimlerinde arka fon

birinci katman, küçük figür ve semboller ikinci katman, vurgulamak istediği büyük figürler de üçüncü katmanı oluşturmaktadır. Sanatçının çalışmalarında tüm plastik değerler göz önünde bulundurulmuş yapılmıştır. Figürsel anlatımlarda sanatçının eğlenceli bir karnavalı anlattığı görülmektedir. Resimdeki bazı detaylar Miro'nun kişisel yaşamından izler de taşıdığı ve bilinçaltının bir yansıması olarak yapılan araştırmalarda karşımıza çıkmaktadır. Örneğin, resimdeki merdiven kaçınma, yükselme sembolü olarak görülebilir, bunun yanı sıra yeşil renkte boyanan küre dünyayı temsil etmektedir (Bkz. Resim 95).

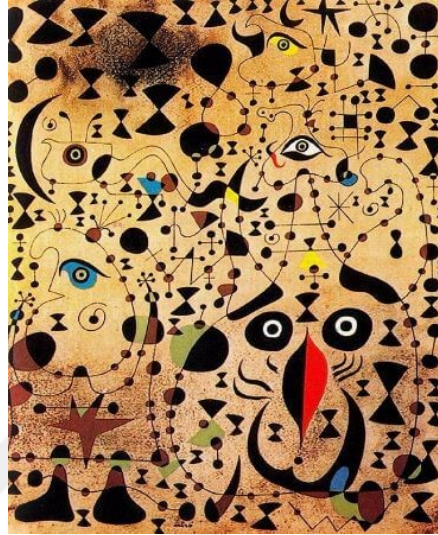
Açıklamasında da Sürrealist olarak damgalanmak istemediğini, yapmak istediğinin mutlak, hakiki bağımsızlığını sürdürmek olduğunu dile getirmiştir. Soyut resmi çağrıştıran çizgileri içinse; “Bana göre hiçbir form soyut değildir, her zaman bir şeyin işaretidir. Bu bir insan, kuş ya da başka bir şey olabilir” diyerek yeni bir resim dili kullandığını ifade etmektedir. Yaşamı boyunca edebiyat, müzik ve özellikle şiire tutkun olan Miró, okuduğu eserlerle sanatı arasında bir paralellik kurmuş ve eserlerini adeta bunların kendisinde yarattığı duygulardan yola çıkarak çizmişti (Kınay Gör, 2019:434).

Joan Miro'nun kişiliği de dikkat çeken detaylar arasında yer almaktadır. Çekingen yapısı, hızlı göz hareketleri, sohbet ortamlarında bazı gergin halleri ve genellikle koyu renk ve resmi kıyafet tercihleri sanatçı hakkında fikir vermektedir. Tüm bunlara bakıldığında sanatçının çalışmalarına da yansıttığı görülmektedir.

Miro'nun yaşamında İkinci Dünya Savaşı belirli bir şekilde görülen kırılma dönemidir. Sanatçı bu dönemle beraber İspanya'dan ayrılmış ve Paris'te yaşamaya başlamıştır. Bu dönemde pek çok sanatçı ile bir araya gelen sanatçı ortak çalışmalar da yapmıştır. Fakat sanatçının sanat kariyerinde esas kimliğini bu dönemde bulduğu ve kendi dilini yarattığı yapılan araştırmalarda görülmektedir. Miro her ne kadar politik bir kişiliğe sahip olmasa da savaş sonrasında çalışmalarında savaşa karşıtlığını kendi üslubu ile eleştirel bir yaklaşımla vurgulamıştır.

Miro savaş nedeniyle İspanya'dan kaçmak zorunda kaldığı bilinmektedir. 1940-41'li tarihler de resmettiği “Takım Yıldızları (*Constellation*)” dizisinde yarattığı çoklu ve

karmaşık ortam diğer 24 resimden sadece biridir. Bu seride ilk 11 resim çalışması 1939-1940'lı dönemde yapılmıştır.

Resim 96: Joan Miro, "Güzel Kuşun Sevgililere Gizemi Anlatması", 1941
(<http://www.leblebitozu.com/joan-miro-eserleri-ve-hayati/>, Erişim: 13.02.2020)

Sanatçı, basitleştirilmiş formlar, çizgiler, tek ton renkler kullanmıştır. Savaş nedeniyle Alman birliklerinden Fransa'ya kaçtığı dönemde yaşadığı kaotik durumu ve yaşadığı duyguları resimde yansıtmaya çalıştığı bir kaçış serisi olarak kabul edilir (Bkz. Resim 96). Bu çalışmalarında ilginç bir detay olarak görülen Miro'nun fırçalarını temizlerken kazayla başladığı karşımıza çıkmaktadır.

Resim 97: Joan Miro, "Takımyıldızı (Constellation)", 1940-1941
(<https://www.joan-miro.net/constellations.jsp>, Erişim: 13.02.2020)

Miro için “Takımyıldızı” serisi yaşadığı dönemin kaotik ruh halini en iyi şekilde yansıtmaktadır (Resim97). Bazı semboller ile sanatçının ruh halini anlamak mümkündür. Örneğin çalışmalarında kullandığı merdiven figürü sanatçının kaçış isteğini temsil etmektedir. Barselona’da tamamladığı seri, daha sonra Amerika’da sergilenmiştir.

Sanatçının 1960 ve sonrasındaki resim çalışmalarına bakıldığı zaman üslubundaki lekesel değerler artmış ve yine sembolik bir dil kullandığı görülmektedir. Bu dönem ve sonrasında sanatçının daha da özgürleştiği ve yarattığı üslubun oturduğu görülmektedir.

Resim 98: Joan Miro, “Zaman Ölçüsü”, 1967

(<https://www.masterworksfineart.com/artists/joan-miro/aquatint/la-mesure-du-temps-the-measurement-of-time-1960/id/W-6155>, Erişim: 23.02.2020)

Sanatçının 1960 yılında ürettiği “Zaman Ölçüsü” çalışması mağara yazılarını, şekillerinin gizemini oluşturan ve hiyeroglif benzeri figürler taşıyan çalışmasıdır (Bkz. Resim 98). Mavi, kırmızı, sarı, yeşil, pembe ve siyah gibi renkleri kullanmış olduğu görülmektedir. Aynı zamanda çocuksu bir ifade taşıyan bu resim sanatçının hayal dünyasını sergilemektedir.

Miro çok yönlü bir sanatçıdır. Onu resim sanatındaki ilginç ve dikkat çekici üslubu ile yarattığı sembolik resimleri kadar heykel alanında da resimlerindeki üslubu koruduğu ve bronz heykel çalışmalarını renklendirerek, çocuksu bir ifade yarattığı görülmektedir. Heykel çalışmaları sanatçının 1960 sonrası döneminde üretmiştir. Bir dönem heykel sanatına eğildiği ve bu alanda yoğun çalışmalar yaptığı bilinmektedir.

Resim 99: Joan Miro, “Bir Kuşun Okşaması”, 1967

(<https://www.fmirobcn.org/en/colection/catalog-works/9384/p-the-caress-of-a-bird->, Erişim: 12.02.2020)

Miro, 1967 de yarattığı bu çalışmasında tasarımın temeli olarak tanımlanan nesnelere esprili bir dille ele aldığı görülmektedir. Bunun yanı sıra bu eser Barselona’da Miro Vakfında sergilenmektedir (Bkz. Resim 99).

Resim 100: Joan Miro, “Boyalı Bronz”, 1967

(<https://www.artic.edu/exhibitions/6396/the-sculpture-of-joan-miro>, 12.02.2020)

Sanatçının yılında yaptığı heykel çalışmasında bronz malzeme kullanılarak bir tırmık, bir buğday kabı ve kesme bloğu görülmektedir (Bkz. Resim 100). Sanatçının bu çalışmasında da kırmızı, yeşil, siyah, mavi ve sarı renkleri kullandığı görülmektedir. Joan Miro heykel çalışmalarında, heykel, renk arasında daima bir bağlantı kurmaya çalıştığı yapılan araştırmalarda görülmektedir. Bunun yanı sıra sanatçı heykeldeki hacim algısını bozarak bir yüzey haline getirir ve ayrıca bronz, beton ve alçı gibi malzemeler kullanarak nötr hale getirir (<https://www.artic.edu/exhibitions/6396/the-sculpture-of-joan-miro>, Erişim: 25.02.2020).

Miro resim ve heykel çalışmalarının yanı sıra seramik sanatıyla da ilgilenmiş ve eserler üretmiştir. 1950'lerin ortasında seramik sanatıyla ilgili olduğu yapılan araştırmalarda karşımıza çıkmaktadır. Bunun yanı sıra ortaklaşa iş birlikleri yaptığı da görülmektedir. Sanatçı, Artigas ve Artigas'ın oğlu Joan Gardy ile beraber çalışmış ve 232 eşsiz seramik üretmiştir. Tabaklar, vazolar gibi nesnelere ürettikleri nesnelere arasındadır.

Resim 101: Joan Miro, “Ayın Duvarı ve Güneşin Duvarı”, 1958

(<https://www.wannart.com/sembollerin-ressami-joan-miro/>, Erişim: 13.02.2020)

Joan Miro, 1950'lili yıllarda Paris'teki UNESCO binası için büyük ölçekli seramik duvar resimleri ürettiği karşımıza çıkmaktadır (Bkz. Resim 101). Seramik sanatının temel araçlarını kullanarak, resim sanatında kullandığı belirli öğeleri kullandığı görülmektedir (<https://www.nashersculpturecenter.org/art/artists/artist/id/3813>, Erişim: 25.02.2020). Bu sayede görülüyor ki Miro çok yönlü bir sanatçı olmasının yanı sıra duygularının temel ifade aracı olarak sanat eserleri karşımıza çıkmaktadır. Sanatçının yarattığı üslup ve sembolik ifadeler bugün bile dikkatleri çekmektedir.

3.2. Tez Kapsamında Hazırlanan Koleksiyonun Sunumu

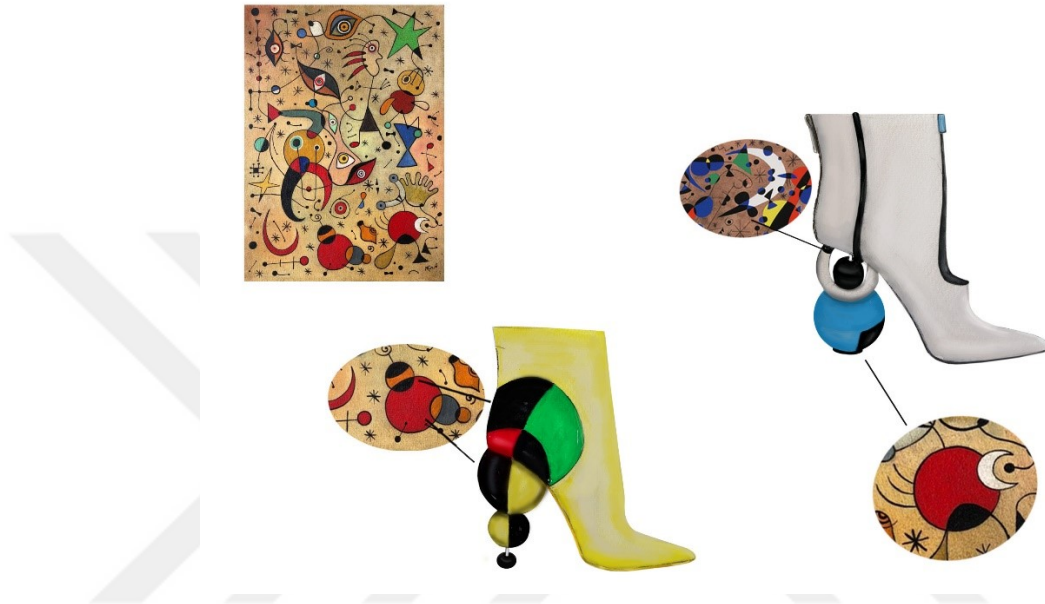
Tez kapsamında yapılan çalışmada, çok yönlü bir sanatçı olan Joan Miro'nun çalışmalarından yola çıkılmıştır. Sanatçının sanata bakış açısı, malzeme kullanımı, teknik uygulamaları incelenmiş ve hem resim sanatında kullandığı sembolik ifadeler hem de heykel sanatına yansıttığı sembolik dil doğrultusunda resim ve heykel sanatı disiplinlerinin genel özelliklerini göz ardı etmeden moda aksesuar ilişkisi yapılan çalışmalar üzerinden gösterilmesi hedeflenmiştir.

Resim 102: Tasarım Çözümlemesi-1, 2020

Bu tez kapsamında ortaya konulan ayakkabı çalışmalarında çok yönlü bir sanatçı olan Joan Miro'nun resimlerindeki sembolik ifadeler, renk seçimleri incelenmiş ve resim sanatının belirli argümanları dikkate alınarak tasarlanmıştır. Sanatçının "Takım Yıldızı" adını verdiği seriden bir tanesi olan eserinden belirli sembolik çizimler ilham kaynağı olarak kullanılmıştır (Bkz. Resim 102). Tasarımlarda ökçe detaylarında heykel sanatının form, biçim, kütle hareketi gibi belirli argümanları dikkate alınarak, resim sanatı ve heykel sanatı arasında bir bağ kurulmaya çalışılmıştır. Özellikle (Resim 102) ve (Resim 103)'deki ökçe detaylarında bu sayede 2 boyutlu yüzey üzerindeki etkiyi üç boyutlu hale getirip, belirli teknik özelliklerde dikkate alınarak ayakkabı tasarımındaki etki

kuvvetlendirmek istenmiştir. Ökçe tasarımlarında, heykel sanatçılarının sık sık kullanmayı tercih ettiği ahşap malzeme kullanılmıştır. Ahşap malzemenin sağladığı avantajlar ve dezavantajlar dikkate alınarak özenle kullanılmış ve ökçe tasarımlarında bütünlük sağlanmıştır.

Resim 103: Tasarım Çözümlemesi-2, 2020

Ayakkabı tasarımlarında ökçeler dışında sayalar üzerinde de Joan Miro'nun resim çalışmalarında sıkça kullanmış olduğu belirli şekiller dikkate alınmıştır. Özellikle dikkat çeken göz formu, daire formları, daire formlarının iki renkli kullanımı, kontur çizgileri, tasarımlar üzerinde modern çizgide, günün moda trendleri de göz önünde bulundurularak işlenmiştir. Tasarımlar üzerinde kimi zaman iki boyutlu yüzey tasarımından çıkarılmak istenmiş ve boyutlandırılmıştır. Buradaki amaç yüzeyde iki boyutlu bir yüzey tasarımı yerine, form, biçim ve hacim kazandırılarak üç boyutlu etki yaratılmak istenmiştir. Tasarımlarda belirlenen renk seçimleri de sanatçının tüm sanat hayatı boyunca tercih etmiş olduğu renk seçimleri, ilham alınan eserleri içerisinde bulunan “Takım Yıldızı” serisi tabloları da dikkate alınmış ve özellikle kırmızı, mavi, siyah renklerinin yanı sıra sarı, yeşil, beyaz renkleri tercih edilmiştir.

Bu tez kapsamında ele alınarak yapılan çanta tasarımlarında da ayakkabı tasarımlarında göz önünde bulundurulmuş detaylar dikkate alınmıştır. Bunun yanı sıra,

Joan Miro'nun 1960 sonrası yapmış olduğu heykel çalışmaları da incelenmiş ve resim çalışmaları ile heykel çalışmaları arasındaki ilişki, sembolik ifade tasarımlarda da vurgulanmaya çalışılmıştır. Örneğin (Resim 104)'de yer alan üçgen form çanta tasarımına bakıldığında resim çalışmaları içinde üçgen formunu sıkça kullanmış olduğu görülmektedir. Diğer yandan heykel çalışmaları arasında üçgen formda çalışmalar yaptığı görülmektedir.

Resim 104: Tasarım Çözümlemesi-3, 2020

Joan Miro'nun eserleri incelendiğinde heykel sanatı ve resim sanatı içerisinde bir ilişki kurduğu ve resim sanatında kullandığı iki boyutlu formları üç boyutlu heykel çalışmaları ile ele aldığı ve mekân ile ilişkilendirmeye çalıştığı görülmektedir. Çanta çalışmalarında da resim eserlerinde bulunan detaylar seçilmiş ve çanta formunu oluşturması sağlanmıştır. (Bkz. Resim 104)'de bulunan ikili çanta tasarımında sanatçının eseri içerisinde bulunan detaya form kazandırılarak üç boyutlu hale getirilmiş ve heykel sanatıyla da ilişkilendirilmeye çalışılmıştır. (Bkz. Resim 104)'de bulunan üçüncü çanta tasarımında ise sanatçının eserlerinde özellikle kullanmış olduğu daire, ikili daire şekilleri dikkate alınmış ve çanta yüzünde kullanılmıştır. Kullanılan daire şekillerine form kazandırmak amacıyla farklı destek malzemeleri konmuştur. Çanta yüzeyinde yer alan siyah kontur çizgileri, sanatçının çalışmaları içerisinde sıkça yer verdiği kontur

çizgilerinden esinlenilmiştir. Bu kontur çizgileri içerisinde bulunan malzeme ile hacimli hale getirilmiş ve çanta üzerine dikilmiştir. Bu sayede yüzey tasarımının yanı sıra hacim kazandırılarak hareketlendirilmiştir. Çanta tasarımındaki sap kısımları da Joan Miro'nun heykel ve resim çalışmalarına atıfta bulunmaktadır. Çanta tasarımlarında tercih edilen renkler sanatçının her çalışmasında özellikle kullandığı siyah ve beyaz renk, aynı zamanda minimalist ve sade bir stil yaratmak için tercih edilmiştir. Bunun yanı sıra Miro'nun her çalışmasında mutlaka detaylar arasında vurguladığı kırmızı, mavi renkler çanta tasarımlarında da detay bir özellik tercih edilmiştir.

Bu tez kapsamında ele alınarak yapılan şapka tasarımlarında ise bu moda aksesuar ürününün yapısı gereği tasarımcıya sağladığı geniş alan nedeniyle, Joan Miro'nun resimlerindeki şiirsel dili ve çocuksu ifadesi ile hareket edilmiştir. Şapka tasarımlarında dikkate alınan formlar, detaylar sanatçının çalışmaları incelendiğinde resim ve heykel arasında kurulan bağ, burada da tasarımla beraber kurulmaya çalışılmıştır.

Resim 105: Tasarım Çözümlemesi-4, 2020

Şapka tasarımlarında sanatçının resim çalışmaları ve heykel çalışmalarında tercih ettiği oval, daire formları, iki şapka tasarımında da vurgulanmıştır (Bkz. Resim 105). Belki bir kuş belki bir balık formunu ifade ettiği, heykel çalışmasında kanat olarak

adlandırdığı formundan esinlenerek üçüncü şapka tasarımı yapılmıştır. Şapka tasarımları ortak bir dil bütünlüğü ile tasarlanmıştır. Sanatçının “Takım Yıldızı” serisinde yer alan resim çalışmasında kullandığı kontur çizgilerle yarattığı helezon, halka şekli şapka tasarımlarında da kullanılmıştır. Şapkanın üç boyutlu yapısı gereği şapka tasarım sürecinde heykel sanatının belirli argümanları da dikkate alınarak heykelsi bir ifade kazandırılmıştır. Şapka tasarımlarındaki renk tercihleri, diğer moda aksesuar ürünleri olan ayakkabı ve çanta ile bağ kurması amacıyla siyah ve sanatçının her zaman vurgu yaptığı kırmızı ve mavi renk seçilmiştir.

Bu tez kapsamında farklı sanat disiplinleri olarak, resim ve heykel sanatı özellikle ele alınmış ve bu anlamda çok yönlü eserler sergilemiş olan ve sembolik çalışmaları ile adından söz ettirmiş, aynı zamanda sanat yaşamı içerisinde her zaman ilham alınacak bir sanatçı olan Joan Miro'nun çalışmalarıyla moda aksesuar ürünleri arasında ilişki kurulmaya çalışılmıştır. Ayakkabı, çanta ve şapka gibi insan yaşamında önemli bir yere sahip olan bu moda aksesuar ürünleri tasarım sürecinde koleksiyonun dil bütünlüğü bozulmadan ama sanatçının seyircisine verdiği birçok duygu hali tasarımlara aktarılmaya çalışılmış ve renk seçimleri bu kriterler çerçevesinde tercih edilmiştir.

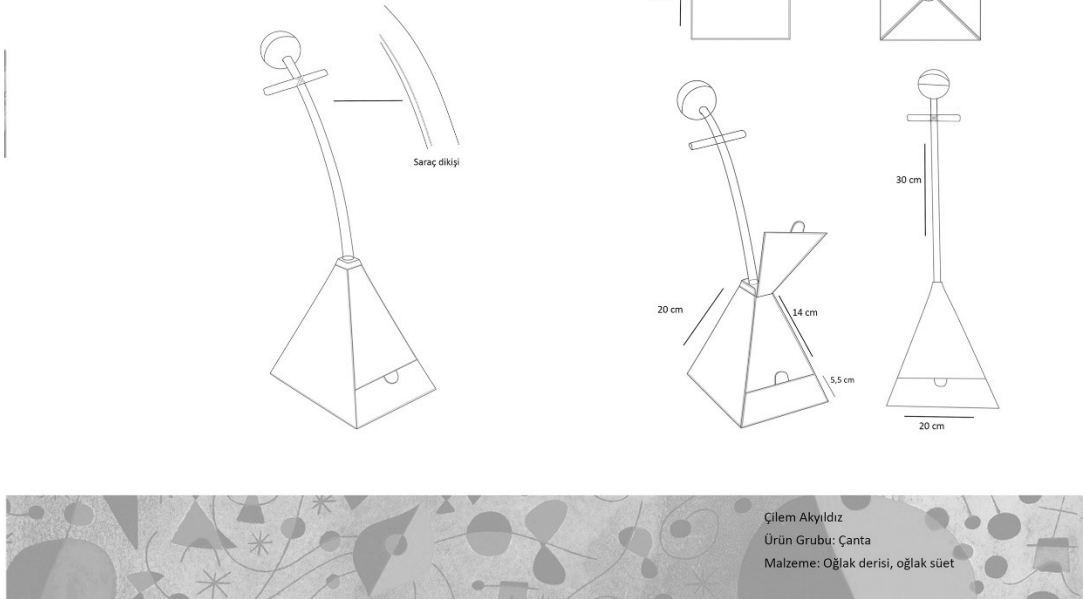
Joan Miro, “Takım Yıldızı” adını vermiş olduğu eserler dizisinde ikinci dünya savaşının yaratmış olduğu kaotik, bazen umutsuz fakat aynı zamanda umutlu ruh halini barındıran duyguların yanında, 1960 sonrası büyük bir gelişme göstermiş olan heykel sanatının büyümesine kapılmış heykel çalışmalarında kullandığı deneysel, amorf formlar, resim çalışmalarında kullandığı sembolik ifadeleri heykel çalışmalarına aktararak kurduğu ilişki, moda aksesuar ürünleri olan çanta, şapka ve ayakkabı tasarımları için önemli argümanlar taşımış ve ilham kaynağı olmuştur.

Son olarak, bu tez kapsamında ele alınarak yapılan tasarımlarda görsel ifadenin yanı sıra işlevsellik de göz önünde bulundurulmuştur. Hedef kitle olarak “niş” bir gruba hitap edilmek istenmiştir. Bunun nedeni ise “couture” tasarıma ilgi gösteren kişilere hitap ederek moda aksesuar ürünlerini sanat ve tasarım ile buluşturmadır. Tasarımlarda üretim koşulları düşünülmüş ve kolay uygulanabilirlik, malzeme erişiminin kolaylığı, trend analizleri de göz önünde bulundurulmuştur.

3.2.1. Tasarım 1

Miró.
* * *

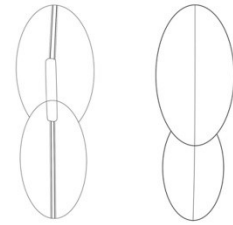
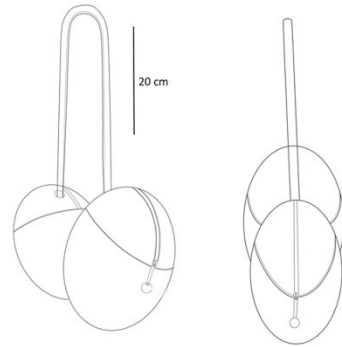
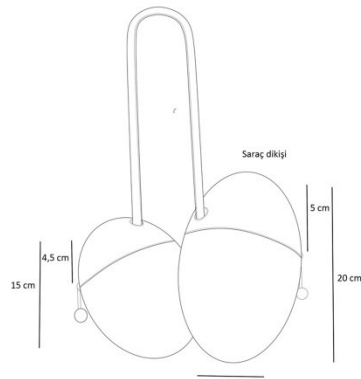
Çilem Akyıldız
Ürün Grubu: Çanta
Malzeme: Oğlak derisi, oğlak süet

Ölçek: 1/5 Ölçüler cm cinsindedir

3.2.2. Tasarım 2

Müo.
* *

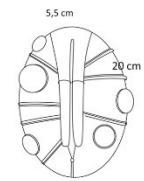
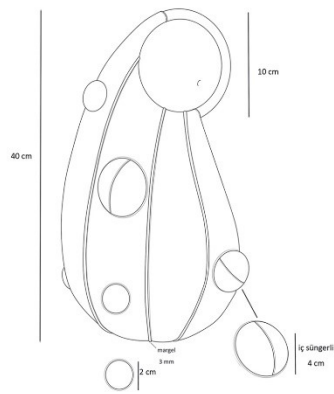
Çilem Akyıldız
Ürün Grubu: Çanta
Malzeme: Oğlak derisi, oğlak süet

Ölçek: 1/5 Ölçüler cm cinsindedir

3.2.3. Tasarım 3

Miró

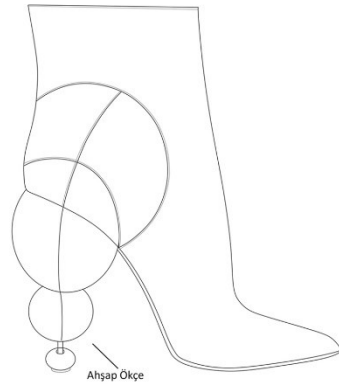
Çilem Akyıldız
Ürün Grubu: Çanta
Malzeme: Oğlak derisi, oğlak süet

Ölçek: 1/5 Ölçüler cm cinsindedir

3.2.4. Tasarım 4

Miró

Çilem Akıldız
 Ürün Grubu: Ayakkabı
 Malzeme: Oğlak derisi, oğlak süet, ahşap ökçe

3.2.5. Tasarım 5

Miró*

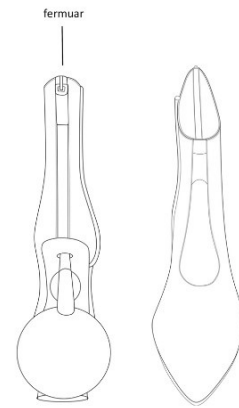
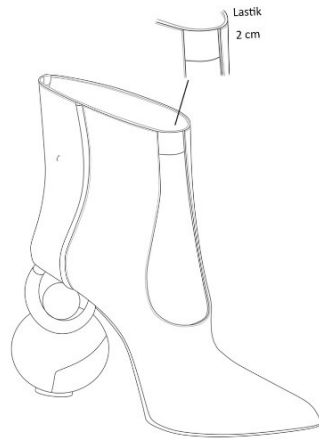
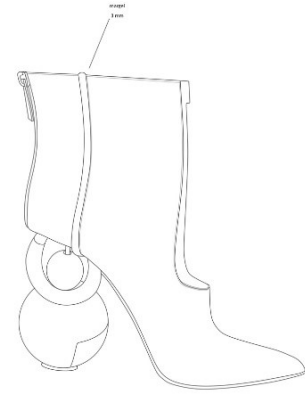

Çilem Akıldız
Ürün Grubu: Ayakkabı
Malzeme: Oğlak derisi, oğlak süet, ahşap ökçe

3.2.6. Tasarım 6

Miró.
* * *

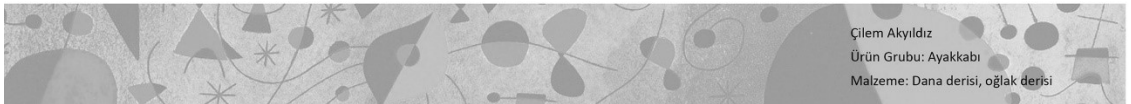
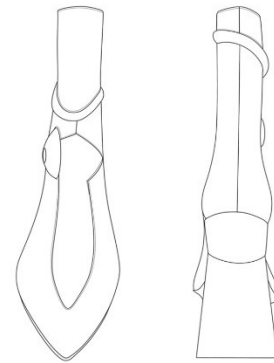
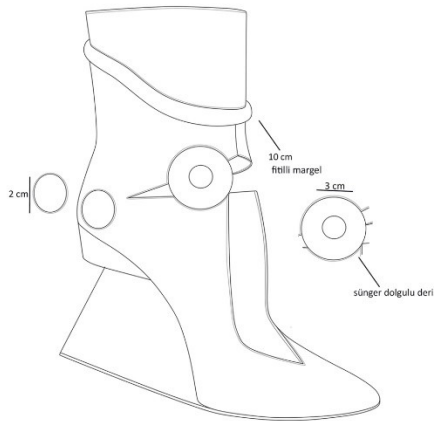

Çilem Akyıldız
Ürün Grubu: Ayakkabı
Malzeme: Oğlak derisi, ökçe ökçe

3.2.7. Tasarım 7

Miço
* * *

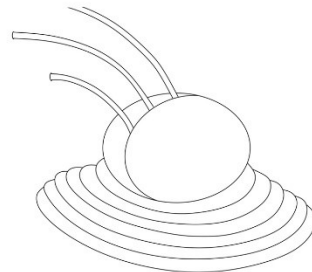
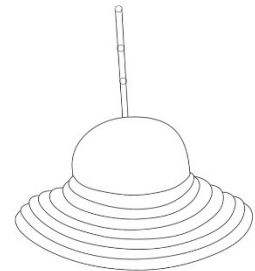
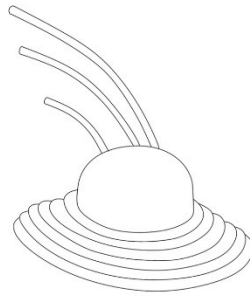
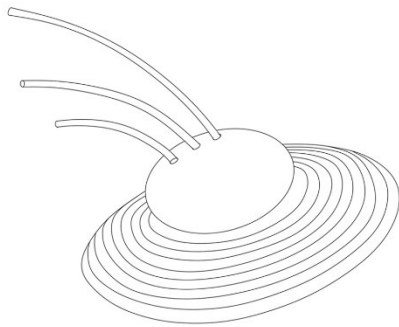
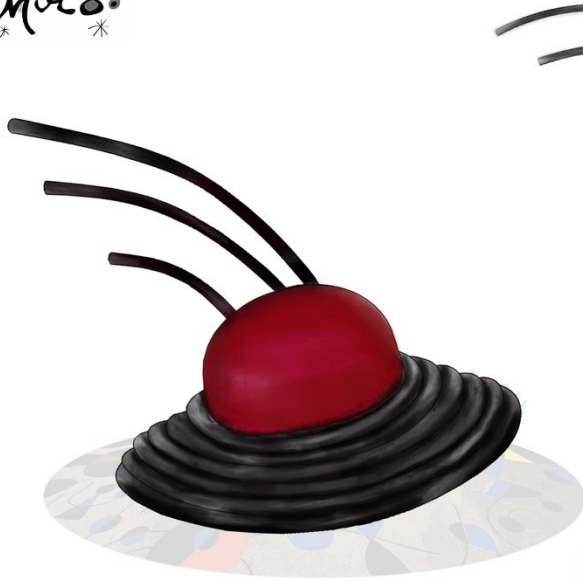

Çilem Akıldız
Ürün Grubu: Ayakkabı
Malzeme: Dana derisi, oğlak derisi

3.2.8. Tasarım 8

Miço

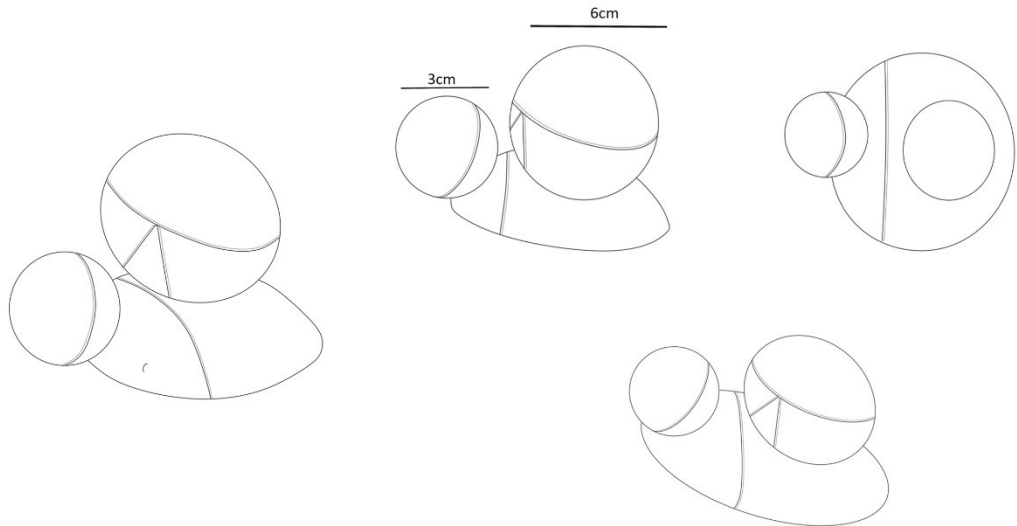

Çilem Akyıldız
 Ürün Grubu: Şapka
 Malzeme: Halat ip, oğlak süet

3.2.9. Tasarım 9

Miró*

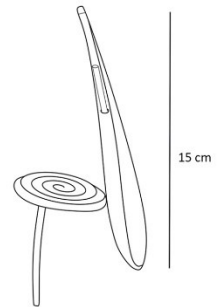
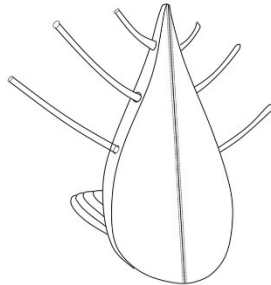
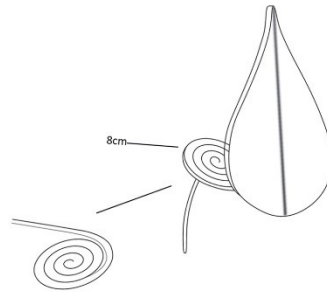
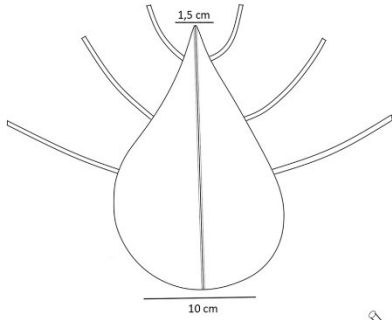

Çilem Akyıldız
 Ürün Grubu: Çanta
 Malzeme: Oğlak derisi, oğlak süet

3.2.10. Tasarım 10

Miró
* *

Çilem Akyıldız
Ürün Grubu: Şapka
Malzeme: Oğlak süet, halat ip

3.2.11. Ürün Fotoğrafları

SONUÇ

Yapılan bu çalışma ile beraber, sanat disiplinleri moda aksesuar ilişkisi ele alınmıştır. Disiplin kavramı, sanat disiplinleri ve moda aksesuar ürünleri etkileşimi incelenmiş ve örnekler ile desteklenmiştir. Moda aksesuar ürünlerinin tasarım sürecinde tasarımcı tarafından, ilham alınarak faydalandığı sanat disiplinlerinin ve bunun yanı sıra sanatçının moda aksesuar ürünlerini sanat objesi haline dönüştürdüğü yapılan incelemeler sonucu örneklerle görülmektedir.

Sanat en genel tanımıyla bir çeşit form verme işi olarak ifade edilmiştir. Yalnız plastik sanatlar değil; fonetik ve ritmik sanatlar da kendi boyutları içinde duyulan işitilen ve görülen formları kullanırlar. Bu anlamda form, maddenin belirli bir kümelenişi, konu ve içeriği aktaran bir ön yapıdır. Sanat, “yaratıcının ve alıcının duygularında var olan biçim ve ahenk birliği bağlantılarını harekete geçirip güzeli ortaya koyabilecek, hoş giden biçimler yaratma çabasıdır.” Bu tanıma göre sanat, güzeli yaratma çabasıdır. Fakat bu güzellik başka bir güzelden gelmez, sezgilerimizden gelmektedir.

Bu bilgiye bakıldığında bir disiplin olarak ele alınan sanatın, insanoğlunun yaptığı işi, yüceltip, ona bir değer katabildiği sürece sanat olgusuna biraz olsun yaklaşabilmiştir. Yani sanatın ayırıcı özelliklerinden biri onun günlük, basit ve sıradan şeylerin üstünde olmasıdır. Sanat yapıtında estetik önemli bir kavramdır, çünkü sanatın özü gereğidir. Teknik ürüne gelince burada ilk planda gelen teknik ürünün işlevsel (fonksiyonel) olmasıdır. İşlevsellik onun ereğini oluşturur.

Sanat disiplinleri ve tasarım çalışmalarını incelemek kolay bir iş değildir. Bu alanlar için herhangi bir tanımlama yapılmak istendiği anda, çeşitli toplumsal gruplar ya da tarihsel dönemler karşımıza çıkmaktadır. Buna göre, farklı objeler, gruplar, tarihsel dönemler veya o dönemlerin ürünleri olarak görülmektedirler.

Sanat kavramı ve sanat disiplinleri incelendiğinde sanatın pek çok farklı disiplin ile iç içe olduğu, sanatta özellikle sanayi devrimi sonrasında hızla değişen toplumsal ve kültürel yapı, yaşanan savaşlar neticesinde sanat disiplinlerinin hareketlenmesiyle başlayan sanat akımları içerisinde sınırların kalkmaya başladığı, sanatın pek çok farklı disiplin ile etkileşim içerisine girdiği ve bu etkileşimlerden beslenerek bu sayede yeni

sanat disiplinlerine kapılarını açtığı gözlenmiştir. Bu noktada tasarım kavramının insan yaşamında yer edinmeye başlaması, modanın gelişimiyle beraber tasarımın bir ihtiyaca dönüştüğü ve birçok alanda özellikle de moda alanında tasarım ve tasarımcıya ihtiyaç duyulduğu görülmektedir.

Disiplinler arası etkileşimlerin başladığı bu dönemde modanın hızlı yükselişi ve günlük yaşamda tamamlayıcı unsurlar olarak görülen aksesuar ürünleri, modanın önemli birer aracı olmaya başlamış ve tasarımcıların bu anlamda farklı arayışlar içerisine girdiği görülmektedir.

Aksesuar tasarımında renk, şekil ve malzeme önemlidir. Doğrudan işleve bağlı olan malzeme seçimine gelince, deri, yalıtım özellikleri ve esnekliği eldiven, şapka ve ayakkabı yapımında da kullanılır. Bu ürün, fonksiyonun tasarımı belirlediği ve geniş pazar araştırması ve konfor, güç, kalite ve güvenlik için sıkı testlerden sonra çoğaltıldığı bir nesnedir. Aksesuarların ana özellikleri ilk işlevlerini korur. Çanta bu nedenle bir kapı olarak kalır, ayakkabı ayağı korur, boyunu korumak için atkı, soğuk ve sıcaktan başı korumak için şapka vb. kullanım alanlarına sahiptir.

Moda aksesuar ürünleri aslında el işçiliğine dayanmaktadır, eski çağlardan beri aksesuar ürünleri zanaatkarlar tarafından, birer sanat eseri gibi üretilme sürecinden geçmiştir. Fakat seri üretimin yaygınlaşması bu özelliği bir nevi azaltmış olsa da bu ürünler genel anlamda el işçiliğine dayanmaktadır. Moda aksesuar tasarımı teknik ilerleme, ekonomik ve sosyal değişikliklerle birlikte özel uzmanlık bilgisi, bir aksesuarın bir ürüne dönüştürülmesine ve geliştirilmesine yardımcı olur.

Bu bilgiler ışığında 1960 sonrasına bakıldığı zaman toplumsal hareketler, modern çağın getirdiği hızlı tüketim, teknolojinin gelişmesi, bilimsel gelişmeler ve kültürel yapının farklılaşması ile dünya sisteminde büyük bir değişim yaşanmıştır. Sanatın her dönem olduğu gibi, tanım ve alanın genişlettiği bu dönemle beraber eski klasik sanat anlayışından çıkmış, çağdaş sanatın getirdiği yeni sanat anlayışıyla yepyeni bir dönem başlamıştır. 1960 sonrası değişen sanat anlayışı ile sanatçılar farklı malzeme arayışları içerisine girmişlerdir. Bu dönemde farklı malzeme arayışı dışında, sanatçılar dünyayı olduğu gibi görme anlayışından çıkmış, sanat objesini soyutlaştırarak veya parçalara ayırarak ele aldıkları görülmektedir.

Yaşanan bu gelişmeler sanat disiplinleri ile tasarımcıları ve moda dünyasını birbirine iyice yaklaştırmıştır. Sanat tasarımcılar için çoğu zaman bir esin kaynağı olmuştur. Moda ve moda aksesuar ürünlerinde form, biçim, malzeme, renk, figür gibi referans noktaları ile hareket eden tasarımcılar için sanat disiplinleri geniş bir alan anlamına gelmektedir.

Moda kavramı ortaya çıktığı süre boyunca yapılan araştırmalar gösteriyor ki, sanat disiplinleri belirli özellikleri ve sanat akımlarının sanat disiplinlerini etkileyerek oluşturduğu belirli özellikler moda ve moda aksesuar ürünlerinde hep var olmuştur.

Sanattan etkilenen ve tasarım haline dönüştüren sadece tasarımcılar değildir. Sanatçılar da sanat disiplinleri dahilinde moda aksesuar ürünlerine eğilim göstermişlerdir. Sanatçılar, moda aksesuarının form, biçim ve teknik özellikleriyle yer yer oynayarak veya farklı alternatifler sunarak moda aksesuar nesnelere yeniden keşfetmeye çalıştıkları görülmektedir. Sanatçılar sadece sanat objesi olarak figüratif objeler değil, temel işlevini yerine getiren objelerde tasarlama yapmışlardır. Sanatçılar, resim, heykel veya diğer sanat disiplinlerinden hareketle sanatsal alt yapıları kullanarak, yüzey çalışması, nesneyi form olarak geliştirdikleri görülmektedir.

Diğer yandan sanatçı-tasarımcı iş birlikleri, markalar ve sanatçı iş birlikleri de karşımıza çıkan detaylar arasındadır. Tasarımcı ve sanatçı iş birliklerinde tasarımcının teknik bilgisi, aksesuar ürünündeki hakimiyeti ile sanatçının sanat vizyonu birleştirilmiş ve hem sanat eseri olarak değerlendirilebilecek hem de temel işlevsel görevini yerine getiren moda aksesuar ürünleri karşımıza çıkmaktadır. Sanatçı ve marka iş birliklerinde ise, sanatçı çalışma yaptığı sanat disiplini dahilinde teknik becerisini, renk, form algısını moda aksesuar nesnesine aktararak markaların ikonikleşmiş aksesuar ürünlerini yeniden yorumlamıştır.

Sanat disiplinleri ile moda aksesuar ürünleri etkileşimini sağlayan diğer etmenlerden biri de teknolojik gelişmelerdir. Özellikle günümüzde inovasyon kavramının endüstriyel yaşam içerisine girmesi ile beraber moda aksesuar ürünleri de teknik anlamda birçok değişim görülmektedir. Teknoloji, dijital yaşam, tüketim çağının getirdiği hız sanat ve tasarım arasındaki sınırları iyice bulanıklaştırdığı görülmektedir. Bilgisayar

destekli programlar, teknoloji sayesinde geliştirilen yeni malzemeler sanat dünyasını da derinden etkilemiştir. Bu ortamda etkilenen moda aksesuar ürünleri, 3D yazıcılar, geliştirilen baskı teknikleri ve bilgisayar programları hem sanat disiplinlerinin belirli ölçekteki özelliklerini hem de moda aksesuar ürünlerinin gelişimini gözler önüne sermektedir.

KAYNAKÇA

Genel Başvuru Kaynakları

Temel Britannica-Temel Eğitim ve Kültür Ansiklopedisi, cilt: 3, Ana Yayıncılık A.Ş, İstanbul, (1992)

Türkçe Sözlük- Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, (2005)

Kitaplar

ABBOT, Andrew (2013) *Disiplinlerin Kaosu*, çev. Sabri Gürses, İstanbul: Küre Yayınları

AKKAYA, Tayfun (2014) *Yeni Sanat Eleştirisi Kuramı*, İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları

ALBORNOZ DE Carrillo Cristina (2017), *Manolo Blahnik: The Art of Shoes*, Skira Rizzoli

ARTUN, Ali (2012) *Çağdaş Sanatın Örgütlenmesi*, İstanbul: İletişim Yayınları

ATAKAN, Nancy (2012) *Sanatta Alternatif Arayışlar*, İzmir: Karakalem Kitabevi Yayınları

AYTEKİN, Behiç Alp (2019) *Temel Tasarım Kavramlarını Disiplinlerarası Okumak-I*, Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık Eğitim Danışmanlık Tic. Ltd. Şti.

BARBAROSOĞLU, KARABIYIK Fatma (1995) *Moda ve Zihniyet*, İstanbul: İz Yayıncılık

BARNARD, Malcolm (2010) *Sanat Tasarım ve Görsel Kültür*, çev. Güliz Korkmaz, Ankara: Ütopya Yayınları

BAUDOT, François (2001) *Fashion&Surrealism*, U.S.A: Assouline

BAYAZIT, Nigan (2008) *Tasarımı Anlamak*, İstanbul: İdeal Kültür ve Yayıncılık

- BAYAZIT, Nigan (2011) *Endüstri Tasarımı ve Temel Kavramları*, İstanbul: İdeal Kültür ve Yayıncılık
- BONFAND, Alain (1994), *Soyut Sanat*, Ankara: Dost Kitabevi Yayınları
- BOSSAN, Josephe Maire (2004) *The Art of The Shoes*, U.S.A.: Parkstone Press Ltd.
- BOZKURT, Nejat (1995) *Sanat ve Estetik Kuramları* İstanbul: Sarmal Yayınevi,
- CAUQUELIN, Anne (2005) *Çağdaş Sanat*, Ankara: Dost Kitabevi Yayınları
- CÖMERT, Bedrettin (2006) *Croce'nin Estetiği*, Ankara: De Ki Basım Yayın Ltd. Şti.
- CRANE, Diana (2003) *Moda ve Gündemleri*, Özge Çelik, İstanbul: Ayrıntı Yayınları
- DANTO C.Arthur, (2014) *Sanat Nedir**, çev. Zeynep Baransal, İstanbul: Sel Yayıncılık/Sanat Kitapları
- DORST, Kees (2016) *Yenilikçi Çerçeve*, çev: Erkal Ünal, İstanbul: Küy Yayınları
- ERİNÇ M. Sıtkı (2011) *Sanat Psikolojisine Giriş*, Ankara: Ütopya Yayınları
- ERİNÇ, M. Sıtkı (2013) *Sanat Sosyolojisine Giriş*, İstanbul: Ütopya Yayınları
- ERİNÇ, M. Sıtkı, (2013) *Sanatın Boyutları*, İstanbul: Ütopya Yayınları,
- FOSTER, Hal (2017) *Tasarım ve Suç*, çev. Elçin Gen, İstanbul: İletişim Yayınları
- GARİNER, Joel (2007) *Shoes*, New York-USA: Grange Books
- GERVAL, Oliver (2010) *Fashion Accessories*, Canada: Firefly Books Ltd.
- GİNSBURG, Madeleine (1990) *The Hat: Trends and Traditions*, London: Sutidio Editions Ltd.
- HEİNİCH, Nathalie (2004) *Sanat Sosyolojisi*, çev. Turgut Arnas, İstanbul: Bağlam Yayınları

İPRİŞOĞLU, Mazhar, Nazan İPRİŞOĞŞU (1991) *Sanatta Devrim*, İstanbul: Remzi Kitabevi

İPRİŞOĞLU, Nazan- İPRİŞOĞLU Mazhar (2009) *Sanatın Tarihi*, İstanbul: Hayalbaz Kitap Sanat Kuramları

JOHN Berger (2012) *Sanatın Gerekliliği*, çev. Cevat Çapan, İstanbul: Sözcükler Yayınları

JONES, Jekyn Sue (2009) *Moda Tasarım*, İstanbul: Güncel Yayıncılık

KAGAN M. (1993) *Estetik ve Sanat Dersleri*, çev. Aziz Çalışlar, Ankara: İmge Kitabevi

KENNEDY, Alicia, Stoehier, Banis Emily (2013) *Fashion Design*, Referenced Laurence King

LAU, John (2012) *Moda Tasarımında Aksesuar Tasarımı*, çev. Hüseyin Kılıç, İstanbul: Literatür Yayınları

LYNTON, Norbert (1980) *Modern Sanatın Öyküsü*, çev. Cevat Çapan-Şadi Öziç, İstanbul: Remzi Kitabevi

LOSCHEK, İnfrid (2009) *When Clothes Become Fashion- Design and İnnovation System*, U.S.A: Berg

MARTİN, Tracy (2018) *Collectable Names & Designs in Women's Shoes*, Pen and Sword History

MCDOWELL, Colin (1992), *Hats*, London: Thames and Hudson

MİLLER, Judith (2006) *Handbags*, New York : Dorling Kindersley Limited

MÜLAYİM, Selçuk (2008), *Sanata Giriş*, Eskişehir: Bilim Teknik Yayınevi

NASKALİ, Gürsoy (2003) *Ayakkabı Kitabı*, İstanbul: Kitabevi

RAGON, Michel (2009) *Modern Sanat*, çev. Vivet Kanetti, İstanbul: Hayalbaz Kitap Sanat Kuramları

READ, Herbert (1973) *Sanat ve Endüstri Endüstriyel Tasarımın İlkeleri*, İstanbul Teknik Üniversitesi Matbaası

RENNOLDS, Carolina Milbank(2003) *The Couture Accessories*, Londra: MCP BOOK

SİMMELE, Georg(2015) *Modern Kültürde Çatışma*, çev. Tanıl Bora, Utku Özmakas, Nazile Kalaycı, Elçin Gen, İstanbul: İletişim Yayınları

SPARKE, Penny (2004) *An Introduction To Design And Culture*, New York: Unwin Hyman Ltd.

ŞEN, ÖZKARAMAN Meltem (2014) *Endüstri Ürünleri Biçimlendiren Sanat Akımları*, İzmir: Arkeoloji ve Sanat Yayınları

TUNALI, İsmail (2012) *Tasarım Felsefesine Giriş*, İstanbul: Yem Yayın

TURANI, Adnan (2005) *Dünya Sanat Tarihi*, İstanbul: Remzi Kitabevi

YILMAZ, Mehmet (2009) *Sanatın Felsefesi Felsefenin Sanatı*, İstanbul: Ütopya Yayınları

WATSON, Linda (2007) *Modaya Yön Verenler*, çev. Güneş Ayaş, İstanbul:Güncel Yayıncılık

Makaleler ve Dergiler

AYATA, ERTAN Neşem (2015) “20. Yüzyılda Sanatsal Takının Gelişim Sürecinde Heykel Sanatının Etkisi”, Yedi: Sanat, Tasarım ve Bilim Dergisi, Yıl 2015, Cilt 14, Sayı 14, ss.91-99

AYATA, ERTAN Neşem (2018) “Çağdaş Takıda Kullanılan Sıra Dışı Organik Malzeme Örnekleri” Yıl 2018, Cilt 8, Sayı 1, ss.144-154

AYDOĞAN, BOLAT, Evren Kibar (2008) “*Sanatta Disiplinlerarası Bir Yaklaşım: Performans Sanatı*”, Süleyman Demirel Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi Hakemli Dergisi, Yıl 2008, Cilt 1, Sayı 1

BAYAZIT, Nigan (2004) “*Tasarımı Keşfetme: Tasarım Araştırmalarının Kırk Yılı**”, İTÜ Dergisi/a Mimarlık, Planlama, Tasarım, Yıl 2004 Cilt 3, Sayı1, ss.3-15

ÇAYDERE, Osman (2016) “*Tasarımdan Çağdaş Tasarıma*”, Fine Arts, Yıl 2016 Cilt 11, Sayı 1, ss.46-53

DE GIVRY, Valerie (1998) “*Sanatın Yakın Dostu Moda*” P Dünya İstanbul: Sanatı Dergisi, Yıl 1998, Sayı 12

DİKMEN, DEMİRTAŞ Pelin (2012) “*Çağdaş Takı Yorumu ve Özgün Yüzükler*”, Sanat Dergisi, Yıl 2011, Cilt 0, Sayı 20, ss.137-144

ENES, Öznur (2017) “*Moda Aksesuar Ürün Tasarımında İnovasyon*” Adres, Moda ve Hazır giyim Federasyonu Dergisi, 2017 No:20, ss.58-61

ERİM, Gonca (2011) “*Temel Tasarımda Proje Çalışmaları ile ‘Hareket ve Yön’*”, Sanat-Tasarım Dergisi, 2011 Cilt:1, ss.55-68

ERTÜRK, Nilay (2011) “*Moda Kavramı, Moda Kuramları ve Güncel Moda Eğilimi*” Çalışmaları, Süleyman Demirel Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi Hakemli Dergisi, Yıl 2011, Cilt 4, Sayı 7, ss.1-32

GÖR, KINAY Tuba (2019) “*Baskı Resmin Çocuksu Şairi: Joan Miro*”, İdil Sanat ve Dil Dergisi, Cilt 8, Sayı 56, ss. 433-442

GÜRCÜM, Hatice Banu, KARTAL, Semih (2017) “*Bauhaus ile Tasarıma Dönüşen Zanaat*”, İdil Sanat ve Dil Dergisi, Yıl 2017 Cilt 6, Sayı 34, ss.1767-1797

GÜNAY, Ayşe (2017) “*Kübizm ve Art Deco Örneğinde 20.Yüzyıl Başlarında Avrupa’da Moda ve Plastik Sanat İlişkisi*”, Art-Sanat Dergisi, Yıl 2017, Cilt, Sayı,7, ss.248-264

GÜLTEKİN, Cüneyt Ahmet, (2017) “*Michel Foucault'nun Magritte Yorumu ve Sözcük Nesne Kopukluğu*”, Dörtöge Felsefe ve Bilim Tarihi Yazıları Hakemli Dergi, Cilt, Sayı,12, ss.49-63

HELVACIKARA, TONZA Fidan- TUNÇ, AYVAZ Özlem (2019) “*Sanatta Disiplinlerarası Bir Yaklaşım: Seramik ve Animasyon*” İdil Sanat ve Dil Dergisi, Cilt 8, Sayı 63, ss.1471-1485

İMRE, H. Meryem (2016)” *Tarihsel Gelişim İçerisinde İnsan, Moda, Ayakkabı İlişkisi*”, Uluslararası Kültürel ve Sosyal Araştırmalar Dergisi (UKSAD), Yıl 2016, Sayı Special Issue 1, ss.189-204

İŞGÖREN, Nuriye, BAYBURTLU, ÖZNAZ, Demet Çimen, BÜYÜKPEHLİVAN, ACAR Gülhan (2018) “*Moda Tasarımcılarının Takı Tasarımı Yaklaşımları*” Uluslararası Kültürel ve Sosyal Araştırmalar Dergisi (UKSAD), Cilt 4, Sayı 1 ss.48-69

KILIÇ, Erol (1996) “*Çağdaş Resim Sanatının Oluşmasında Doğu ve İslam Sanatlarının Etkisi*”, Atatürk Üniversitesi, Güzel Sanatlar Enstitüsü Dergisi, Yıl 1996, Sayı 3, ss.49-70

OYMAN, Rengin Naile (2017) “*Takı Sanatında İğneli Dokumalar*” İdil Sanat ve Dil Dergisi, Cilt 6, Sayı 31, ss.1020-1044

OSKAY, ARTAN Bahar (2018) “*1960 Sonrası Kavramsal Sanatının Günümüz Resim Sanatına Etkileri*” İdil Sanat ve Dil Dergisi, Cilt 7, Sayı 47, ss.803-809

ÖZTÜTÜNCÜ, Sabriye (2017) “*Sanat ve Donanım Malzemesi Olarak Kolaj Örneği*” Ulakbilge Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt 5, Sayı 10, ss.341-352

PER, Meral (2012) “*Resim Sanatında Rengin Tarihsel Süreçte İncelenmesi*” İnönü Üniversitesi Sanat ve Tasarım Dergisi, Cilt 2, Sayı 4, ss.103-119

RODOP, Sıdika (2017) “*Tasarım İlke ve Yöntemlerinin Mücevher Tasarımı Bağlamında İncelenmesi*” Sanat-Tasarım Dergisi, Yıl 2017, Cilt 8, Sayı:8, ss.21-27

SEVİM, Sibel, YEŞİLMEN, Nesrin (2014) “*Atık Seramiklerin Takı Tasarımında Kullanılması*” Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Dergisi, Yıl 2014 Cilt 0, Sayı 33, ss.91-108

Kitap İçi Bölüm

DİKMEN, DEMİRTAŞ Pelin (2014) “*Değişen Kavram ve Gelişen Yorumlar ile Lif Sanatında Tekstil Takılar*”, Dokuz Eylül Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Sanat ve Tasarım Kongresi Bildiri Kitabı, ss.24-27

YEŞİLMEN, Nesrin (2014) “*Özgün Tasarım Örneği Olarak Alexander Calder’in Takılabilir Heykelleri*”, Dokuz Eylül Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Sanat ve Tasarım Kongresi Bildiri Kitabı, ss.278-283

Basılmamış Kaynaklar

PARLAK, Sevda (2006) *Giyim Modasında Gerçeküstü Yaklaşımlar*, Yüksek Lisans Tezi’den Doç. Dr. Fatma Mete, Deü. Gsf. Tekstil Ana Sanat Dalı, İzmir.

PEKTAŞ Hafize (2006) *Moda ve Postmodernizm*, Doktora Tezi’de, Doç. Dr. Alaybey Karoğlu Selçuk Üniv. Sosyal Bil. Ens., Güzel San. Eğitimi Ana Bilim Dalı, Resim-iş öğretmenliği Bilim Dalı, Konya.

İnternet Kaynakları

<https://www.artsy.net/artwork/michele-pred-united-we-stand-purse-number-3>

<https://www.artsy.net/artwork/takashi-murakami-title-to-be-determined-2>

<https://www.artsy.net/artwork/louise-nevelson-black-painted-wood-and-gold-necklace><https://www.metmuseum.org/art/collection/search/104870>

<https://artjewelryforum.org/bruno-martinazzi-1923%E2%80%932018>

<https://www.artic.edu/exhibitions/6396/the-sculpture-of-joan-miro>

<https://www.arch2o.com/interdisciplinary-practices-in-architecture/>

<https://www.ceramicsnow.org/post/10929116231/takeda-asayo-sculpturesque-purse-2011-cotton>

<https://www.english.fashion101.in/news/FAS-FTR-TDS-shilpa-chavan-hat-designer-lady-gaga-5250925.html>

<http://www.fashionsblg.blogspot.com/2011/09/designer-art-shoes-by-nicholas-kirkwood.html>

<https://www.filoselleskies.tumblr.com/post/26342424136/table-wear-jewelry-by-eszter-imre>

<https://www.fmirobcn.org/en/colection/catalog-works/9384/p-the-caress-of-a-bird>

<https://www.guggenheim.org/artwork/artist/pol-bury>

<https://www.houseofmalakai.com/blogs/lookbooks/hybrid-couture>

https://irenebrination.typepad.com/irenebrination_notes_on_a/2014/05/book-hats-paulette-schneider.html

<https://www.irisvanherpen.com/about>

<http://www.jsmithesquireshop.com/index.php?cPath=58>

<https://www.joan-miro.net/constellations.jsp>

<http://www.leblebitozu.com/joan-miro-eserleri-ve-hayati/>

<https://www.kavrakoglu.com/siddet-51-doguda-kadinin-konumu-9/>

<https://www.klimt02.net/jewellers/otto-kunzli>

<https://www.maas.museum/inside-the-collection/2018/12/18/vale-wendy-ramshaw/>

<http://www.marloestenbhomersquarespace.com/bio-cv/>

<https://www.metmuseum.org/exhibitions/listings/2006/anglomania/photo-gallery>

<https://www.nicholaskirkwood.com/us/article/the-designer>

<https://www.paddle8.com/work/alex-israel/152781-wave/>

<https://www.peramuzesi.org.tr/Sergi/Sophia-Vari/141>

<https://www.pilarcorrias.com/artists/tschabalala-self/>

<https://www.rogervivier.com/us-en/roger-vivier/>

<http://www.scostumista.com/2013/01/andre-perugia-vs-kobi-levi.html>

<https://www.sothebys.com/en/articles/alexander-calder-jewelry-history>

<https://www.studiointernational.com/index.php/noritaka-tatehana-refashioning-beauty-review-portland-japanese-garden-united-states>

<http://www.tekstildershanesi.com.tr/bilgi-deposu/aksesuarin-tarihcesi.html>

<https://www.telegraph.co.uk/luxury/womens-style/christian-louboutin-teams-bhutanese-craftspeople-make-incredible/>

<https://www.textileartist.org/emily-jo-gibbs-interview-immediacy-of-textiles>

<https://theshoearchives.com/blogs/meet-the-designer/meet-the-designer-andre-perugia>

<https://ocula.com/art-galleries/scai-the-bathhouse/exhibitions/biomatrix/>

<https://www.vam.ac.uk/articles/balenciagas-hats>

<https://www.vam.ac.uk/articles/millinery-in-motion-stephen-jones>

<https://www.vogue.com/article/house-of-malakai-beyonce-grammys-rick-owens-headwear>

<http://www.313artproject.com/2018/06/08/jia-lee/>

ÇİLEM AKYILDIZ

Ayakkabı Tasarımcısı ve Modelci

Footwear Designer

İLETİŞİM

akyildizcilem@hotmail.com

Uğur Mumcu Mahallesi - 1292 sokak

No:17 K:2/ D:4 Menemen – İzmir

Telefon: 0531-9871641

KİŞİSEL

Doğum Yılı: 15-04-1985

EĞİTİM

Yüksek Lisans:

DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ- GÜZEL SANATLAR ENSTİTÜSÜ

Moda ve Tekstil Tasarımı Yüksek Lisans/ 2011-...(Tez Aşaması- Ocak ayında bitecektir.)

Lisans:

DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ- GÜZEL SANATLAR FAKÜLTESİ

Moda ve Tekstil Tasarım Bölümü - Moda Aksesuar Ana sanat dalı / 2006-2011

Lise:

HALİDE GENCER ANADOLU TİCARET VE TİCARET MESLEK LİSESİ / 1999-2001

STAJLAR

Altis Ayakkabı (Ayakkabı Stajı)-(2009)

İzmir Karakaş FAGOLD Kuyumculuk (Tasarım stajı)-(2009)

Gözgir Ayakkabı- (Tasarım Stajı)-(2010)

İŞ DENEYİMLERİ

İnci Deri Ayakkabı (Tasarımcı- 2018-2019)-(1 yıl 2 ay)

Pehlivan Ayakkabı (Tasarımcı-Modelci)-(2017-2018)-(1,5 ay)

Koç Kundura (Tasarımcı-Modelci)-(2017)- (10 ay)

Tzcn Ayakkabı (Tasarımcı-Modelci)-(2015-2016)-(1 yıl)

Ayakkabı Tasarımcısı Ufuk Kuran'ın atölyesinde tasarım asistanı olarak çalıştım (2012-2015) (2,5 yıl)

Erşen Ayakkabı (Tasarımcı)-(2010-2011)-(1 yıl)

KATILDIĞI PROJELER, KURS VE SEMİNER BİLGİLERİ

İzmir Büyükşehir Belediyesi- İzmir Gönüllü Takımı- Abla-Ağabey-Kardeş projesi, eğitim semineri ve 2,5 yıl gönüllü eğitim gurubunda görev aldım. (2006-2007-2008)

İzmir Büyükşehir Belediyesi -Karadeniz Olimpiyatları- Gönüllü Takımı eğitim semineri ve bu proje kapsamında görev aldım.-2007

Leonardo Da Vinci Hareketlilik Programı, Moda ve Grafik Tasarımcılarına Yönelik Avrupa'da staj eğitimi- Çek Cumhuriyeti/ PRAG – VOSSON-- MİZANPAJ, kapsamında eğitim aldım. (Nisan-Mayıs) İzmir 2011-2012

OBEM Education Center (İngilizce Dil Eğitim Programı) -2011-2012

Just English-İngilizce Kursu-2013-2014

DEGA-Dokuz Eylül Girişimcilik Akademisi- Girişimcilik eğitimi aldım. (Nisan-Haziran)- (2016)

İzmir Akdeniz Akademisi-Tasarımla Yürüyelim-Tasarım Seçkisi proje kapsamında SHOEXPO 2016 40. İzmir Ayakkabı ve Çanta Fuarı'n da yer aldım. - (2016)

YABANCI DİL

İngilizce (Level 3)

MESLEKİ DENEYİMLER

BİLGİSAYAR: Microsoft Office programları, Adobe Photoshop, Adobe Illustrator, Corel Draw, ShoeMaster, Comelz-Caligola, Rhino

SERGİLER

Muğla Kız Teknik ve Meslek Lisesi-Resim Kursu-Karma resim sergisi (2005-2006)

İzmir- Şirince festivali- Resim sergisi-(2009)

Dokuz Eylül Üniversitesi-Güzel Sanatlar Fakültesi, Yılsonu Sergileri-2006-2011

Dokuz Eylül Üniversitesi-Güzel Sanatlar Fakültesi-” Z raporu” sergisi-2011

Avrupa Birliği Eğitim ve Gençlik Programları -Leonardo Da Vinci Hareketlilik Programı (PLM), Moda ve Grafik Tasarımcılarına Yönelik Avrupa'da staj eğitimi kapsamında- Çek Cumhuriyeti/ PRAG – VOSSON-MİZANPAJ – İzmir konulu sergi 2012

Avrupa Birliği Eğitim ve Gençlik Programları -Leonardo Da Vinci Hareketlilik Programı

(PLM), Moda ve Grafik Tasarımcılarına Yönelik Avrupa’da staj eğitimi kapsamında- İzmir/

100. Yıl Olgunlaşma Enstitüsü-Mizanpaj Yaygınlaştırma Sergisi 2012

Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü- Yüksek Lisans- “Hayat” Karma- 2013

İzmir Akdeniz Akademisi-Tasarımla Yürüyelim-Tasarım Seçkisi Sergisi- SHOEXPO 40. İzmir

Ayakkabı ve Çanta Fuarı- Tasarımla Yürüyelim- (2016)

43.İzmir Ayakkabı-Çanta Fuarı- SHOEXPO Tasarım yarışması- Finalist Tasarım Sergisi-

(2018)

Kırmızı Sanat Galerisi- 5.Genç Sanat Günleri- Karma Sergi (2019)

DEFİLE

Avrupa Birliği Eğitim ve Gençlik Programları -Leonardo Da Vinci Hareketlilik Programı

(PLM), Moda ve Grafik Tasarımcılarına Yönelik Avrupa’da staj eğitimi kapsamında-

MİZANPAJ- İZMİR EXPO 2020 Defilesi-2012

43.İzmir Ayakkabı-Çanta Fuarı- SHOEXPO Tasarım yarışması- Finalist Tasarım Defilesi-

(2018)

YARIŞMALAR

JTR Türk Mücevherciler Birliği Tasarım yarışması ilk beş-2009

Uluslararası Tasarım Yarışması SHOEXPO Ayakkabı-Çanta fuarı-2018 (Ayakkabı yarışması)

REFERANSLAR:

Prof. Dr. Arif Ziya Tunç- (Dokuz Eylül Üniversitesi- Eğitim Fakültesi- Resim-İş Bölümü- Akademisyen/ Grafik Tasarımcısı-Baskı resim ve Fotoğraf Sanatçısı):

0532 397 74 95

Prof. Dr. Nesrin ÖNLÜ- (Dokuz Eylül Üniversitesi- Güzel Sanatlar Fakültesi-Tekstil ve Moda Tasarımı Bölüm Başkanı): 0532 515 68 33

Dr. Öğr. Üyesi. Öznur Enes-(Dokuz Eylül Üniversitesi- Güzel Sanatlar Fakültesi- Akademisyen): 0535-2881974

Hasan ÜNAL- (İzmir Büyükşehir CHP Meclis Üyesi ve Kent Konseyi Komisyon Başkanı): 0533 492 76 70

Ufuk Kuran- (Ayakkabı Tasarımcısı): 0533-3479534

Bahar Ergül-(Bornova Atatürk Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi- Ayakkabı Bölümü Öğretmeni): 0530 661 32 47

Hasan GÖRKAN- (İnci Deri Satın Alma Müdürü) : 0 533 517 78 90
